

GKHP29 | GODIŠNJA KONFERENCIJA
HRVATSKIH PSIHOLOGA

Organizatori

Hrvatsko psihološko društvo
Društvo psihologa Krapinsko-zagorske županije

29. GODIŠNJA KONFERENCIJA HRVATSKIH PSIHOLOGA

Tuheljske Toplice, 9.-12. studenoga 2022.

Psihologija u promociji cjeloživotnog razvoja, otključavanju potencijala i jačanju otpornosti pojedince i zajednice

Sažetci priopćenja

Uredništvo

Gordana Kuterovac Jagodić, Neala Ambrosi-Randić,
Sandra Nakić Radoš, Sanja Smojver-Ažić,

Programski odbor

Gordana Kuterovac Jagodić (predsjednica), Neala Ambrosi-Randić, Andreja Brajša-Žganec, Irena Burić, Jasminka Despot Lučanin, Kamea Jaman, Nataša Jokić-Begić, Sandra Nakić Radoš, Tanja Pureta, Mitja Ružojčić, Sanja Smojver-Ažić, Dubravka Svilar Blažinić, Gabrijela Vrdoljak i Ana Marija Nogolica (tajnica)

Organizacijski odbor

Andrea Rebić (predsjednica), Tamara Blažinić-Papišta, Brankica Čavuzić, Gordana Kamenečki, Marijana Kunštek Josip Lopižić, Ljiljana Mikuš, Valentina Posavec, Nelija Rudolfi, Ljerka Tuđa-Družinec

Grafička urednica

Irena Miletić

Tisak

HŽ Putnički prijevoz d.o.o., Zagreb

Tehnički organizator Konferencije

Vivid Original d.o.o., Zagreb
Koma d.o.o., Dubrovnik

ISBN: 978-953-49429-3-2

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice
u Zagrebu pod brojem 001152003

Organizatori

Hrvatsko psihološko društvo
Društvo psihologa Krapinsko-zagorske županije

29. godišnja konferencija Hrvatskih psihologa održava se pod visokim pokroviteljstvom predsjednika Republike Hrvatske Zorana Milanovića i ministra rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike Marina Pletića

Organizacija 29. godišnje konferencije hrvatskih psihologa potpomognuta je sredstvima Ministarstva znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske

29. GODIŠNJA KONFERENCIJA HRVATSKIH PSIHOLOGA

Tuheljske Toplice, 9.-12. studenoga 2022.

**Psihologija u promociji cjeloživotnog razvoja,
otključavanju potencijala i jačanju otpornosti
pojedince i zajednice**

Znanstveno-stručni skup
s međunarodnim sudjelovanjem

Hrvatsko
Psihološko
Društvo

**Nakladnik: Hrvatsko psihološko društvo
Zagreb, 2022.**

Sadržaj

Predgovor	7
PLENARNA PREDAVANJA / KEYNOTE PRESENTATIONS	9
SIMPOZIJI	27
USMENA IZLAGANJA	143
POSTER IZLAGANJA	187
OKRUGLI STOLOVI	213
RADIONICE	229
PREDSTAVLJANJE PRIRUČNIKA, KNJIGA, PSIHOGIJAGNOSTIČKIH SREDSTAVA I STUDIJSKOG PROGRAMA	239
CIKLUS RAZGOVORA <i>MEĐU NAMA</i>	245
OSTALE AKTIVNOSTI (STRUČNI DOMJENAK, IZLOŽBA, IGRA...)	253
SASTANCI	259
KAZALO AUTORA	269

NAPOMENA

Osim tehničkih prilagođavanja sažetaka za tisak, urednici nisu intervenirali u tekst. Jezična redakтура je autorska, samo u manjem broju slučajeva izvršene su manje korekcije koje nisu izmijenile smisao teksta.

Predgovor

Poštovane i drage kolegice i kolege, u ime Programskog odbora želim vam srdačnu dobrodošlicu na 29. godišnju konferenciju hrvatskih psihologa! Ovogodišnja konferencija odvija se uživo u pitoresknom Hrvatskom zagorju. Konferencija je to na kojoj se susrećemo nakon dvije godine izazovnog života s pandemijom i posljedicama razarajućih potresa i u ozračju ekonomske krize, klimatskih promjena, rata na tlu Europe te prijetnje nuklearnim oružjem. Svijet kakvog smo poznavali mijenja se velikom brzinom i to pred našu struku postavlja iznimne zahtjeve. Potrebno je adekvatno odgovoriti na rastuće potrebe populacija s kojima radimo, ali i uspješno funkcionirati pod stalnim pritiskom novih i sve većih izazova, te se istodobno razvijati kao pojedinac i kao stručnjak.

Središnja tema konferencije je „Psihologija u promociji cjeloživotnog razvoja, otključavanju potencijala i jačanju otpornosti pojedinca i zajednice“. Ovom temom željeli smo uputiti na činjenicu kako mi kao psiholozi stručnjaci, kliničari, znanstvenici i edukatori imamo mnogo toga za ponuditi ne samo u istraživanju, preveniranju i saniranju težih psihičkih posljedica nemilih povijesnih zbivanja kojima svjedočimo, već i u otključavanju skrivenih potencijala i optimiziranju psihofizičkog razvoja i funkcioniranja te osiguravanju psihološke dobrobiti ljudi tijekom cijelog životnog vijeka. Odabirom teme konferencije željeli smo potaknuti našu profesionalnu zajednicu da podrži skrivene snage i pronađe nove izvore pozitivnih aspekata razvoja pojedinca i naše, neprekinutim izazovima uznemirene, društvene zajednice. Nadamo se da će znanstvene i stručne spoznaje koje ćemo čuti od naših plenarnih predavačica i predavača, kao i svih vas sudionika napuniti vaše zdence znanja i proširiti repertoar vaših kompetencija u područjima otključavanja potencijala, poticanja kreativnosti i jačanja otpornosti pojedinca, zajednica i čitavog društva.

Kako bismo proširili naše spoznaje i na koncizan način dobili pregled zanimljivih i aktualnih tema i istraživanja za plenarne smo predavače odabrali ugledne kolegice i kolege iz zemlje i inozemstva čija ostvarenja želimo dovesti u fokus i prikazati našoj stručnoj javnosti. Tri su iznimna hrvatska znanstvenika koji će nam održati predavanja na teme usmjerene na potencijale djece i mladih kao posebno osjetljive populacije. Dr. sc. Renata Franc iz zagrebačkog Instituta za društvena istraživanja „Ivo Pilar“ predstaviti će pregled recentnih kvantitativnih i kvalitativnih spoznaja o odnosu mladih prema društvu i njihovom položaju u društvu. Dr. sc. Boris Jokić iz Instituta za društvena istraživanja u Zagrebu govorit će o budućnosti i odrastanju djece i mladih u postpandemijskiom vremenu. Prof. dr. sc. Gordana Keresteš s Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu problematizirat će (ne)otpornost djece i mladih u kriznim vremenima. S francuskog Université Paris Cité dolazi nam profesor Todd Lubart, istaknuti stručnjak u području psihologije kreativnosti, koji će govoriti o identifikaciji i otključavanju potencijala te implikacijama poticanja kreativnosti u području obrazovanja, te održati i radionicu o instrumentu za procjenu potencijalne kreativnosti. Naposljetku, zadovoljstvo nam je ugostiti i dr. sc. Isabelle Albert iz Instituta za cjeloživotni razvoj, obitelj i kulturu na L'Université du Luxembourg koja će održati predavanje o otpornosti i psihološkoj dobrobiti dobne skupine koja neopravdano rijetko dolazi u fokus našeg bavljenja, a to su starije osobe u vremenima krize i nakon njih.

Uvidom u pristigle sažetke priopćenja sa zadovoljstvom možemo konstatirati kako pristigli prilozi pokušavaju odgovoriti na sva tematska pitanja koja smo postavili kao poticaj za sudjelovanje. Tako priopćenja iz psihologije rada i organizacijske psihologije na ovogodišnjoj konferenciji problematiziraju pitanja kao što su uravnoteživanje privatnog i poslovnog života, razvijanje kompetencija i potencijala zaposlenika i jačanje njihove otpornosti u stalno promjenjivim uvjetima rada. Zatim, tu su priopćenja i okrugli stolovi iz razvojne psihologije predškolske i školske dobi koji donose iskustva i zaključke iz rada psihologa na poticanju pozitivnog razvoja i otpornosti djece i adolescenata, kao i iskustva u prepoznavanju, identifikaciji i podržavanju njihove darovitosti. Mnogo je priopćenja usmjereno na psihičko zdravlje djece i mladih te osiguranje najboljih uvjeta za njihovo odrastanje i razvoj kako unutar obitelji, tako i u vrtiću i školi. Tu su i vrlo aktualne teme iz školske psihologije i psihologije obrazovanja o tome kako unaprijediti odgoj i obrazovanje djece i mladih, te kako ojačati učitelje i nastavnike, ali i prilagoditi samu školu da ih podržava i optimizira njihov razvoj. Teme iz kliničke i zdravstvene psihologije bave se pitanjima kako ublažiti dugoročne posljedice pandemije po psihičko zdravlje i cjeloživotni razvoj, kako pomoći osjetljivim skupinama u stresu, traumi i krizi, ali i redovitim razvojnim krizama. Naći će se u programu i prikazi kliničkog rada i novih terapijskih metoda, a bit će i prikaza razvoja i primjene preventivnih programa. Dio se radova bavi i temama aktivnosti psihologa u zajednici te time doprinosi odgovorima na pitanje kako ojačati otpornost pojedinca i zajednice u globalnim izazovima. Priopćenja razmatraju i to kako podržati roditelje, obitelji i skladan razvoj pojedinca u obitelji, osobito u kriznim vremenima, te kako podržati dobre intergeneracijske odnose. Naposljetku nekoliko simpozija okuplja radove na teme kako i što ulagati za vlastitu dugovječnost, kako se pripremiti za umirovljenje i kako aktivno starjeti. Vjerujemo kako će biti iznimno zanimljiv i simpozij o psihologijskim aspektima pregovaranja, kao i tradicionalni tematski simpoziji: *8. simpozij penološke psihologije i XXIX. Vojnopsihologijski simpozij „Profesor Želimir Pavlina“*. Konferencijski program bogat je raznim oblicima rada: simpozijima, individualnim usmenim i poster izlaganjima, okruglim stolovima, radionicama, radnim sastancima sekcija i stručnim domjencima. Bit će tu i mala likovna izložba naših kolegica kao mogućnost da se uključite u igru upoznavanja Hrvatskog zagorja i tako uključite u trend *gamifikacije* u razvijanju motivacije, timske rada i otpornosti. Novost je da se po prvi put uživo odvija prošle godine na daljinu započet ciklus razgovora „Među nama“ koji nudi okvir za intimniji susret različitih osobnih i stručnih iskustava, mišljenja i stavova.

Nadamo se da ćete uživati u programu koji smo vam priredili kao i u razmjeni mišljenja i osvježavanju starih i stvaranju novih kolegijalnih i prijateljskih veza. Sigurni smo da će tome pridonijeti i društveni program kojeg nam je priredio suorganizator i domaćin Društvo psihologa Krapinsko-zagorske županije. Posebno se nadamo kako će ova konferencija pridonijeti razvoju naših potencijala za suradnjom, međusobnim nadopunjavanjem i udruživanjem u svrhu unaprjeđenja psihičke dobrobiti i razvoja potencijala naše struke, našega društva i nas samih.

prof. dr. sc. Gordana Kuterovac Jagodić,
predsjednica Programskog odbora 29. GKHP

PLENARNA PREDAVANJA / KEYNOTE PRESENTATIONS

1. **Resilience and well-being of older people in times of crisis and beyond** 11
Otpornost i dobrobit starijih osoba u vremenima krize i izvan njih
Isabelle Albert
2. **Mladi i društvo: potencijali i rizici** 15
Youth and society: Potentials and risks
Renata Franc
3. **Povratak u budućnost – odrastanje i život djece i mladih u (post)pandemijskom vremenu** 18
Back to the future – growing up and life of children and young people in (post)pandemic times
Boris Jokić
4. **(Ne)otpornost djece i mladih u vrijeme krize** 21
Psychological resilience and vulnerability of children and adolescents in crisis
Gordana Keresteš
5. **Identifying and unlocking creative potentials and it's implication for education** 24
Identificiranje i otključavanje kreativnog potencijala u obrazovnom kontekstu
Todd Lubart

Isabelle Albert, PhD

Faculté des Sciences Humaines, des Sciences
de l'Éducation et des Sciences Sociales
Université du Luxembourg, Luxembourg
✉ isabelle.albert@uni.lu

Dr. sc. Isabelle Albert psihologinja je i znanstvenica s Instituta za cjeloživotni razvoj, obitelj i kulturu, na Odjelu za bihevioralne i kognitivne znanosti Sveučilišta u Luksemburgu. Njezini glavni znanstveni interesi su područja međukulturalne psihologije, psihologije cjeloživotnog razvoja i obiteljske psihologije. Članica je konzorcija ključnog istraživačkog područja *Migracije i inkluzivna društva* i zamjenica ravnatelja magistarskog studija gerontologije na Sveučilištu u Luksemburgu. Dala je veliki doprinos područjima transgeneracijskih obiteljskih odnosa i prijenosa vrijednosti, kulturne raznolikosti, identiteta i pripadnosti u kontekstu migracija i starenja. Nositeljica je certifikata za sistemsku obiteljsku terapiju i savjetovanje. Bila je suurednica nekoliko knjiga, od kojih su najnovije *Trans-generational Family Relations, Investigating Ambivalences i Families and Family Values in Society and Culture* (Charlotte, NC: Information Age Publishing 2018. i 2021.), kao i urednica nekoliko tematskih brojeva časopisa kao što su primjerice posebni brojevi časopisa *GeroPsych: The Journal of Gerontopsychology and Geriatric Psychiatry* („Pandemija korone i njezine implikacije na mentalno zdravlje i mentalnu zdravstvenu skrb starijih odraslih“ i „Starenje i kultura“, 2022) kao i posebnog broja časopisa *European Psychologist* („Psihologija i starenje: europske perspektive“, 2020). Bila je voditeljica projekta „Međugeneracijski odnosi u svjetlu migracije i starenja“, kao i članica COST projekta „Međugeneracijska obiteljska solidarnost u Europi“. Njezini nedavni znanstveni rad uključuje projekt o aktivnom starenju Luksemburžana i ne-Luksemburžana kojeg financira luksemburško Ministarstvo obitelji i integracija, projekt „Korelati otpornosti u kontekstu socijalne izolacije u starijih osoba“ te projekt „Integracija mladih migranata“. Vrlo je aktivna u području izdavaštva: zamjenica je urednika časopisa *GeroPsych - The Journal of Gerontopsychology and Geriatric Psychiatry* kao i časopisa *Trends in Psychology*, suurednica izdanja *Human Development Series* u izdavačkoj kući *Information Age Publishing*, te članica uredničkih odbora časopisa *Culture & Psychology* i časopisa *Journal of Intergenerational Relationships*. Bila je voditeljicom Odbora za gerontopsihologiju Europske federacije psiholoških asocijacija (EFPA), a nedavno je postala predsjednica Europskog društva za obiteljske odnose (ESFR).

Isabelle Albert, PhD is psychologist and a research scientist at the University of Luxembourg, Institute for Lifespan Development, Family and Culture, Department of Behavioral and Cognitive Sciences (DBCS). Her main research interests are in the fields of (cross-)cultural, lifespan developmental and family psychology. She is a consortium member of the key research area Migration and Inclusive Societies (MIS) and deputy study director of the Master in Gerontology at the University of Luxembourg. She has major contributions to the areas of transgenerational family relations and transmission of values, cultural diversity, identity and belonging in the context of migration and ageing. She also holds a certificate in Systemic Family Counselling. She has co-edited several books, including *Trans-Generational Family Relations*, *Investigating Ambivalences* and *Families and Family Values in Society and Culture* (Charlotte, NC: Information Age Publishing 2018 & 2021), as well as co-editing several special issues (such as *The Corona Pandemic and Its Implications for the Mental Health and Mental Healthcare of Older Adults* and *Ageing and Culture*, both GeroPsych 2022, as well as *Psychology and Aging: European Perspectives*, European Psychologist 2020). She was PI of the FNR-funded project on *Intergenerational Relations in the light of Migration and Ageing (IRMA)* and MC Member of the COST Action IS1311 INTERFASOL (*Intergenerational Family Solidarity Across Europe*). Her recent projects include the PAN-VAL project on active ageing of Luxembourgers and non-Luxembourgers, financed by the Ministry of Family and Integration, as well as the FNR-funded CRISIS project on *Correlates of Resilience in the context of Social Isolation in Seniors*. She is further involved in the H2020 project MIMY on Migrant Youth Integration. She is associate editor of *GeroPsych - The Journal of Gerontopsychology and Geriatric Psychiatry* and of *Trends in Psychology*, co-editor of the *Human Development Series* at IAP, member of the editorial board of *Culture & Psychology* and of the *Journal of Intergenerational Relationships*. She is Past Convenor of the EFPA SC Geropsychology as well as president-elect of the European Society on Family Relations (ESFR).

Isabelle Albert, PhD

Université du Luxembourg, Luxembourg

✉ isabelle.albert@uni.lu

**RESILIENCE AND WELL-BEING OF OLDER PEOPLE
IN TIMES OF CRISIS AND BEYOND**

Recent times have been characterized by a number of crises which can challenge the quality of life of older people. The COVID-19 pandemic, in particular, has been disruptive for social participation and integration. While at the beginning of the pandemic, the sanitary measures were at the foreground and most effort was focused on containing the virus, it became soon clear that secondary effects of social distancing were putting at risk the subjective well-being and mental health of people around the globe. Older people were particularly concerned by social distancing measures as they were regarded a vulnerable group, irrespective of their heterogeneity. Social engagement is a main pillar of successful ageing (Rowe & Kahn, 2015) but opportunities for social activities and connectedness with others have been undermined during the pandemic.

Interestingly and contrary to expectations, initial studies have shown that older people fared on average better than feared in the early months of the pandemic as they could draw on resources and resilience built over a lifetime. However, prolonged times of inactivity and social isolation can take a toll on mental and physical health of those older people who find it difficult to reconnect with others and to participate in social activities.

In my talk, I will present findings from the FNR-funded CRISIS project on older people during the pandemic regarding „Correlates of Resilience In the context of Social Isolation in Seniors” as well as from the PAN-VAL project on active ageing in the context of cultural diversity in Luxembourg which was funded by the Ministry of Family and Integration, and I will make reference to the importance of intergenerational relations for the subjective well-being of (older) family members.

In light of present and future societal challenges, I will finally discuss how geropsychology can make a contribution to ensure the quality of life of older people.

Keywords: older people, well-being, resilience, crisis, COVID-19

Isabelle Albert, PhD

Université du Luxembourg, Luxembourg

✉ isabelle.albert@uni.lu

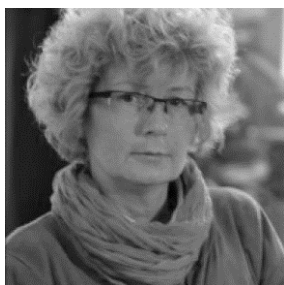
**OTPORNOST I DOBROBIT STARIJIH OSOBA U
VREMENIMA KRIZE I IZVAN NJIH**

Posljednje razdoblje obilježeno je nizom kriza koje mogu dovesti u pitanje kvalitetu života starijih osoba. Pandemija COVID-19 posebno je bila destruktivna za njihovo društveno sudjelovanje i integraciju. Dok su na početku pandemije epidemiološke mjere bile u prvom planu i najviše se napora usmjeravalo na suzbijanje virusa, ubrzo je postalo jasno da sekundarni učinci socijalnog distanciranja ugrožavaju subjektivnu dobrobit i mentalno zdravlje ljudi u cijelome svijetu. Starije osobe posebno su zabrinjavale mjere socijalnog distanciranja jer su, bez obzira na njihovu heterogenost, smatrane ranjivom skupinom,. Društveni angažman glavni je stup uspješnog starenja (Rowe & Kahn, 2015.), no mogućnosti za društvene aktivnosti i povezanost s drugima su tijekom pandemije bile ograničene.

Zanimljivo i suprotno očekivanjima, početne studije pokazale su kako su stariji ljudi u prvim mjesecima pandemije u prosjeku prošli bolje nego što se očekivalo, a razlog tome je što su mogli iskoristiti resurse i otpornost izgrađenu tijekom života. Međutim, dugotrajna neaktivnost i društvena izolacija mogu utjecati na mentalno i fizičko zdravlje onih starijih osoba kojima je teško ponovno se povezati s drugima i sudjelovati u društvenim aktivnostima.

U svom predavanju predstaviti ću nalaze iz projekta CRISIS o starijim osobama tijekom pandemije koji se bavi „Korelatima otpornosti u kontekstu socijalne izolacije kod starijih osoba” kao i nalaze iz projekta PAN-VAL o aktivnom starenju u kontekstu kulturne raznolikosti u Luksemburgu koji je financiralo Ministarstvo obitelji i integracije, a osvrnut ću se i na važnost međugeneracijskih odnosa za subjektivnu dobrobit (starijih) članova obitelji. U svjetlu sadašnjih i budućih društvenih izazova, na kraju ću raspravljati o tome kako gerontopsihologija može doprinijeti osiguranju kvalitete života starijih ljudi.

Ključne riječi: starije osobe, dobrobit, otpornost, kriza, COVID-19

Dr. sc. Renata Franc, znanstvena savjetnica u trajnom zvanju

Institut društvenih znanosti „Ivo Pilar“
Zagreb, Hrvatska
✉ Renata.Franc@pilar.hr

Dr. sc. Renata Franc, znanstvena je savjetnica u trajnom zvanju u Institutu društvenih znanosti „Ivo Pilar“ na kojem je zaposlena od 1992. godine. Doktorirala je 2001. a magistrirala 1996. godine oboje na Filozofskom fakultetu u Zagrebu iz područja socijalne psihologije. Njeni istraživački interesi uključuju mlade, društvene i političke stavove, vrijednosti, međugrupne odnose, političku participaciju i građansko sudjelovanje te psihološku dobrobit. Ukupno je sudjelovala u preko 30 znanstvenih i stručnih nacionalnih i međunarodnih projekata, pri čemu je posljednjih deset godina (bila) voditeljica dionica ili suradnica na sedam velikih međunarodnih interdisciplinarnih projekata koji se bave mladima. Dr. sc. Renata Franc od 2011. godine kontinuirano radi na projektima Europske Unije usmjerenima na sudjelovanje mladih u društvu, njihove društvene i političke stavove, identitete, vrijednosti te međugrupne i međukulturalne orijentacije. Neki od njezinih projekata bili su *Memory, youth and political participation* (EU FP7, 2011-2015, suradnica), *Promoting youth Involvement and Social Engagement: Opportunities and challenges for 'conflicted' young people across Europe* (EU Obzor2020, 2016-2019, suradnica); *Dialogue about Radicalisation and Equality* (EU Obzor2020, 2017-2021, su-voditeljica dionice projekta), *Cultural Heritage and Identities of Europe's Future* (EU Obzor2020, 2018-2021, su-voditeljica dionice projekta).

Dr. sc. Franc od 2014. godine kontinuirano radi na projektima Europske unije usmjerene na dobrobit djece i mladih te na uspostavi europskog anketnog longitudinalnog istraživanja dobrobiti djece i mladih pod nazivom *Growing up in digital Europe: Measuring youth well-being* (EU FP7, 2014-2016, voditeljica dionice projekta), *European Cohort Development Project* (EU Obzor2020, 2018-2019, voditeljica nacionalnog tima), te *COORDINATE -Enhancing child wellbeing policy across Europe by strengthening the evidence base* (EU Obzor2020, 2021-2025, suradnica).

Renata Franc, PhD is a permanent scientific advisor at the „Ivo Pilar“ Institute of Social Sciences, where she has been employed since 1992. She received her doctorate in 2001 and her master's degree in 1996, both at the Faculty of Philosophy in Zagreb in the field of social psychology. Her research interests include youth, social and political attitudes, values, intergroup relations, political and civic participation, and psychological well-being. In total, she participated in more than 30 scientific and professional national and international projects, where for the last ten years she was section manager or collaborator on seven large international interdisciplinary projects dealing with young people. Since 2011, Renata Franc has been continuously working on European Union projects focused on the participation of young people in society, their social and political attitudes, identities, values, and intergroup and intercultural orientations. Some of her projects were *Memory, youth and political participation* (EU FP7, 2011-2015, associate), *Promoting youth Involvement and Social Engagement: Opportunities and challenges for 'conflicted' young people across Europe* (EU Obzor2020, 2016-2019, associate); *Dialogue about Radicalization and Equality* (EU Obzor2020, 2017-2021, co-leader of the project section), *Cultural Heritage and Identities of Europe's Future* (EU Obzor2020, 2018-2021, co-leader of the project section).

Since 2014 Franc, PhD has been continuously working on European Union projects focused on the well-being of children and young people and on the establishment of a European survey longitudinal research on the well-being of children and young people called *Growing up in digital Europe: Measuring youth well-being* (EU FP7, 2014-2016, leader project sections), *European Cohort Development Project* (EU Obzor2020, 2018-2019, national team leader), and *COORDINATE - Enhancing child wellbeing policy across Europe by strengthening the evidence base* (EU Obzor2020, 2021-2025, associate).

Dr. sc. Renata Franc

Institut društvenih znanosti „Ivo Pilar“

Zagreb, Hrvatska

✉ Renata.Franc@pilar.hr

MLADI I DRUŠTVO: POTENCIJALI I RIZICI

U okviru predavanja *Mladi i društvo: potencijali i rizici* dati će se pregled recentnih kvantitativnih i kvalitativnih spoznaja o odnosu mladih prema društvu i njihovom položaju u društvu, pokrivajući teme od odnosa prema politici i razumijevanja politike, shvaćanja idealnog društva do aktivnosti vezanih uz borbu protiv klimatskih promjena i općenito građanskog sudjelovanja mladih uz osvrt na pitanje radikalizacije. Dodano, uz pregled obrazaca kulturalne participacije mladih i njihovih međukulturalnih orijentacija govori će se o identitetu, vrijednostima i dobrobiti mladih. Uz pojedine spoznaje komentirati će se koliko su mladi u Hrvatskoj slični ili različiti odraslima te svojim vršnjacima u drugim zemljama. Također komentirati će se uloga obitelji i škole u formiranju društvenih i političkih stavova mladih te mogućnosti za promicanje veće društvene uključenosti mladih.

Ključne riječi: mladi, društvena uključenost, politički stavovi, rizici, potencijali

Renata Franc, PhD

Institute of Social Sciences „Ivo Pilar“

Zagreb, Croatia

✉ Renata.Franc@pilar.hr

YOUTH AND SOCIETY: POTENTIALS AND RISKS

The lecture *Youth and society: potentials and risks* will give an overview of recent quantitative and qualitative insights about youth relationship to society and their social position. The topics which will be covered ranges from relationship to politics and understanding of politics, conceptions of ideal society to climate change activism and general youth' civic participation, with reference to radicalization. In addition, the overview of patterns of youth cultural participation and their intercultural orientations with the insights about youth identity, values and well-being will be covered. In relation to some of the topics, it will be commented how much youth in Croatia are similar or different from adults, and from peers in other countries. Moreover, the role of family and school in formation of youth social and political attitudes as well as opportunities for promoting greater youth social engagement will be commented.

Keywords: youth, social engagement, political attitudes, risks, potentials

Dr. sc. Boris Jokić, viši znanstveni suradnik

Institut za društvena istraživanja u Zagrebu
Zagreb, Hrvatska

✉ boris@idi.hr

Dr. sc. Boris Jokić rođen je u Zagrebu. Diplomirao je psihologiju na Odsjeku za psihologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, a magistrirao je i doktorirao na Sveučilištu u Cambridgeu, Velika Britanija. Ravnatelj je Instituta za društvena istraživanja u Zagrebu te voditelj brojnih znanstvenih projekata od kojih su posljednja dva o obrazovnim aspiracijama učenika u longitudinalnoj perspektivi te učinaka pandemije bolesti COVID-19 na sustav odgoja i obrazovanja financirana od strane Hrvatske zaklade za znanost. Autor je i urednik većeg broja knjiga te znanstvenih radova iz područja psihologije obrazovanja i obrazovnih znanosti. Bio je članom Nacionalnog vijeća za odgoj i obrazovanje. Jedan je od autora Strategije obrazovanja, znanosti i tehnologije Republike Hrvatske te je bio voditelj Cjelovite kurikularne reforme u razdoblju od 2014. do 2016. godine.

Boris Jokić, PhD was born in Zagreb. He graduated in psychology from the Department of Psychology, Faculty of Philosophy, University of Zagreb, and received his masters and doctorate degrees from the University of Cambridge, Great Britain. He is the director of the Institute for Social Research in Zagreb and the leader of numerous scientific projects, the last two of which are about the educational aspirations of students in a longitudinal perspective and the effects of the COVID-19 pandemic on the education system, financed by the Croatian Science Foundation. He is the author and editor of a number of books and scientific papers in the field of educational psychology and educational sciences. He was a member of the National Council for Education. He is one of the authors of the Strategy of Education, Science and Technology of the Republic of Croatia and was the leader of the Complete Curriculum Reform in the period from 2014 to 2016.

Dr. sc. Boris Jokić, viši znanstveni suradnik
Institut za društvena istraživanja u Zagrebu,
Zagreb, Hrvatska
✉ boris@idi.hr

POVRATAK U BUDUĆNOST – ODRASTANJE I ŽIVOT DJECE I MLADIH U (POST)PANDEMIJSKOM VREMENU

Dok dio znanstvene i stručne javnosti i dalje s nestrpljenjem prati informacije o pandemiji bolesti COVID-19, za veliku većinu djece i mladih ona je (daleka) prošlost. Odrastanje u razdoblju od ožujka 2020. do danas je po mnogo čemu jedinstveno – sužavanje prostora susreta s drugima, usmjerenost na odnose s najbližim osobama, zaklutost za brojne normativne događaje u životima, prelazak u digitalne oblike poučavanja i učenja... Sve navedeno ostavilo je posljedice na djecu i mlade od kojih su brojne negativne, ali postoje i neke koje se mogu smatrati pozitivnima. Istraživanje 'Promjene u organizaciji procesa odgoja i obrazovanja uzrokovane COVID-19 pandemijom: učinci na obrazovna iskustva, dobrobit i aspiracije učenika u Republici Hrvatskoj' (HRZZ IP...), provedeno u razdoblju od kraja 2020. do 2022. godine, jedno je od najvećih u Europi usmjerenih osobama školske dobi. U dva istraživačka vala u njemu je sudjelovalo 43410 učenika iz pet generacija pri čemu su učenici 4. i 6. razreda osnovne te učenici 2. razreda srednje škole opetovano sudjelovali u istraživanju kroz dvije školske godine. U predavanju će biti predstavljeni rezultati o percepciji utjecaja pandemije na živote te podaci o trenutnom mentalnom i socijalnom statusu djece i mladih. Dio predavanje bit će posvećen i pitanju povjerenja kao jednom od ključnih elemenata razvoja osobe i društva. Poseban naglasak u predavanju bit će posvećen utjecaju pandemije na vrijeme boravka u digitalnom okruženju te strukturu aktivnosti učenika različitih generacija. Prezentirat će se i podaci o percepciji utjecaja digitalnih tehnologija na učenje i obrazovanje, ali i na ostale važne dijelove života mladih poput sklapanja prijateljstava, obiteljskih odnosa i zaljublivanja.

Ključne riječi: učeničke perspektive, pandemija bolesti COVID-19, tjelesno i mentalno zdravlje, povjerenje, utjecaj digitalnih tehnologija

Boris Jokić, PhD

Institute for Social Research

Zagreb, Croatia

✉ boris@idi.hr

BACK TO THE FUTURE – GROWING UP AND LIFE OF CHILDREN AND YOUNG PEOPLE IN (POST)PANDEMIC TIMES

While part of the scientific and professional public continues to eagerly follow information about the COVID-19 disease pandemic, for the vast majority of children and young people it is a (distant) past. Growing up in the period from March 2020 to today is in many ways unique - the narrowing of the space for meeting others, the focus on relationships with the closest people, the inability to experience and participate in numerous normative events in life, the transition to digital forms of teaching and learning... All of the above has had consequences on children and young people, many of which are negative, but there are also some that can be considered positive. The research 'Changes in the organization of the education process caused by the COVID-19 pandemic: effects on the educational experiences, well-being and aspirations of students in the Republic of Croatia' (HRZZ IP...), conducted in the period from the end of 2020 to 2022, is one of the largest in Europe aimed at pupils. In two research waves 43410 pupils from five generations participated in it, whereby students of the 4th and 6th grades of elementary school and students of the 2nd grade of high school repeatedly participated in the research throughout two school years. The lecture will include discussion of the results on the perception of the impact of the pandemic on lives as well as data from June of 2022. on the current mental and social status of children and young people. Part of the lecture will also be devoted to the issue of trust as one of the key elements in the development of a person and society. Special emphasis in the lecture will be devoted to the impact of the pandemic on the time spent in the digital environment and the structure of the activities of students of different generations. Results on the perception of the impact of digital technologies on learning and education, but also on other important parts of young people's lives, such as making friends, family relationships and falling in love, will also be presented.

Keywords: pupil perspectives, COVID-19 pandemic, physical and mental health, trust, impact of digital technologies

Prof. dr. sc. Gordana Keresteš

Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet,
Odsjek za psihologiju
Zagreb, Hrvatska
✉ gkerestes@ffzg.hr

Dr. sc. Gordana Keresteš je redovita profesorica razvojne psihologije, u trajnom zvanju, na Odsjeku za psihologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Nositeljica je kolegija *Psihologija djetinjstva i adolescencije* na preddiplomskom studiju psihologije, kolegija *Psihologija roditeljstva* na diplomskom studiju psihologije i kolegija *Longitudinalni nacrti i analize podataka* na doktorskom studiju psihologije. Istražuje odnose između roditelja i djece, kontekstualne čimbenike razvoja i razvoj vještina čitanja i pisanja. Objavila je više od sedamdeset znanstvenih i stručnih radova iz područja razvojne psihologije. Predstojnica je Katedre za razvojnu psihologiju, predsjednica Upravnog vijeća Poliklinike za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba i zamjenica predsjednice Nacionalnog etičkog povjerenstva za istraživanja s djecom. Članica je Vijeća za djecu Republike Hrvatske, Upravnog odbora Hrvatske udruge za ranu intervenciju u djetinjstvu, Stručnog vijeća Centra za djecu, mlade i obitelj Velika Gorica, Savjeta znanstvenog časopisa *Klinička psihologija* te više strukovnih udruga (Hrvatskog psihološkog društva, Hrvatske psihološke komore, European Society for Developmental Psychology, European Literacy Network, European Network for Social and Emotional Competence, European Family Support Network i International Society on Early Intervention). Kao članica istraživačke skupine COVID-ovih 13, 2021. godine dobila je *Psihologijsku nagradu Ramiro Bujas za osobito vrijedan doprinos društvenoj afirmaciji psihologije*, koju dodjeljuje Hrvatsko psihološko društvo.

Gordana Keresteš, PhD is a full-time professor of developmental psychology, in a permanent position, at the Department of Psychology, Faculty of Philosophy, University of Zagreb. She teaches the course *Psychology of Childhood and Adolescence* at the undergraduate psychology course, the course *Psychology of Parenting* at the graduate study in psychology, and the course *Longitudinal designs and data analysis* at the doctoral study in psychology. Explores parent-child relationships, contextual factors in development, and the development of reading and writing skills. She has published more than seventy scientific and professional papers in the field of developmental psychology. She is the head of the Department of Developmental Psychology, the president of the Administrative Council of the Polyclinic for the Protection of Children and Youth in the City of Zagreb, and the deputy president of the National Ethics Commission for Research with Children. She is a member of the Children's Council of the Republic of Croatia, the Board of Directors of the Croatian Association for Early Intervention in Childhood, the Expert Council of the Center for Children, Youth and Family Velika Gorica, the Council of the scientific journal *Clinical Psychology* and several professional associations (Croatian Psychological Society, Croatian

Psychological Chamber, European Society for Developmental Psychology, European Literacy Network, European Network for Social and Emotional Competence, European Family Support Network and International Society on Early Intervention). As a member of the research group of COVID-13, in 2021 she received the *Ramiro Bujas Psychological Award* for a particularly valuable contribution to the social affirmation of psychology, which is awarded by the Croatian Psychological Society.

Prof. dr. sc. Gordana Keresteš

Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odsjek za psihologiju

Zagreb, Hrvatska

✉ gkerestes@ffzg.hr

(NE)OTPORNOST DJECE I MLADIH U VRIJEME KRIZE

Izloženost nepovoljnim životnim okolnostima i krizama velikih razmjera može štetno utjecati na razvoj djece i adolescenata. Međutim, neka djeca uspijevaju funkcionirati dobro i razvijati se zdravo i u takvim okolnostima. U ovom izlaganju bavit ću se pitanjem što neku djecu čini otpornom, a drugu neotpornom u nepovoljnim uvjetima odrastanja. Oslanjajući se na rezultate istraživanja psihološke prilagodbe djece i adolescenata iz Hrvatske na krize kojima su bili izloženi u posljednjih nekoliko desetljeća, pokazat ću da se izvori djetetove psihološke (ne)otpornosti ne nalaze samo unutar djeteta, već proizlaze iz složenih interakcija individualnih obilježja djeteta i svih sustava okoline u kojoj dijete odrasta. Ukazat ću na važnost jačanja dječje psihološke otpornosti i pripreme za nošenje s budućim krizama te dati smjernice za to, ali i upozoriti na opasnosti koje mogu proizaći iz pritiska za dobrim funkcioniranjem i otpornošću u teškim situacijama.

Ključne riječi: djeca, adolescenti, krize, nepovoljni uvjeti odrastanja, psihološka otpornost, psihološka ranjivost

Gordana Keresteš, PhD

University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of Psychology

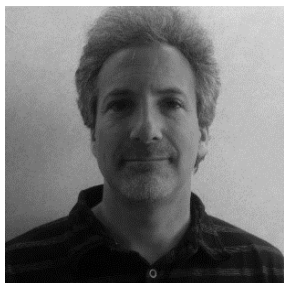
Zagreb, Croatia

✉ gkerestes@ffzg.hr

PSYCHOLOGICAL RESILIENCE AND VULNERABILITY OF CHILDREN AND ADOLESCENTS IN CRISIS

Adverse life experiences and large-scale disasters may negatively influence development of children and adolescents. However, some children manage to function well and develop healthily even in adverse circumstances. In this presentation I will address the question of what makes some children resilient, and other ones vulnerable to adverse life events. Using the results of the research investigating Croatian children's psychosocial adaptation to crisis which they have faced in past decades, I will show that the sources of a child's psychological vulnerability and resilience are not placed within a child, but are rather the result of complex interactions between a child's individual characteristics and characteristics of all the systems in which development is embedded. I will emphasize the importance of strengthening children's psychological resilience and preparing them for dealing with future crises and life adversities, and give some directions for such programs, but I will also warn that pressure for showing good functioning and resilience in difficult circumstances may have unwanted consequences.

Keywords: children, adolescents, crisis, adverse life experiences, psychological resilience, psychological vulnerability

Dr. sc. Todd Lubart

Université Paris Cité

Paris, France

✉ todd.lubart@gmail.com

Dr. sc. Todd Lubart redoviti je profesor psihologije na Université Paris Cité. Doktorirao je na Sveučilištu Yale (SAD), a poslije doktorata radio je na Sveučilištu u Parizu V, te je bio član Instituta Universitaire de France. Profesor Lubart bio je osam godina direktor istraživačkog Laboratorija primijenjene psihologije na Université de Paris kao i voditelj i koordinator brojnih značajnih projekata. Vodio je četiri istraživačka projekta koje je financirala Nacionalna istraživačka agencija Francuske (*Study of the creative process in five domains*, *Study of the environmental impact in virtual multiuser worlds on creative work*, *Study of the evaluation of creativity with divergent thinking tests*, *Participatory innovation in response to the COVID-19 crisis*), kao i desetak drugih projekata i industrijskih ugovora (primjerice za OECD - *Creativity assessment for an 11-country international study on the development of creativity*, za Francusko ministarstvo obrazovanja - *Development of measures for creativity and collaboration in French children and adolescents*), a bavio se i razvojem testova i upitnika, te istraživanjem tema iz područja ekonomske psihologije. Područja njegova istraživanja uključuju razvoj kreativnosti, razvoj instrumenata za procjenu kreativnosti kao i ekološku podršku kreativnosti. Profesor Lubart objavio je preko 200 publikacija, kako znanstvenih članaka tako i poglavlja u knjigama i knjiga, a autor je i nekoliko psiholoških testova od kojih se ističe baterija testova za mjerenje potencijalne kreativnosti djece i adolescenata (*Evaluation of Creative Potential (EPoC) Battery*). Todd Lubart član je uredništva nekoliko časopisa koji se bave kreativnošću i inovacijama, a dobitnik je i nagrade *Berlyne Award* koju dodjeljuje Američko društvo psihologa (APA). Todd Lubart predsjednik je Međunarodnog društva za proučavanje kreativnosti i inovacija (*International Society for the Study of Creativity and Innovation*).

Todd Lubart, PhD is Professor of Psychology at the Université Paris Descartes. He received his doctorate from the University of Yale (USA), and after his doctorate he worked at the University of Paris V, and was also a member of the Institut Universitaire de France. Professor Lubart was for eight years the director of the Research Laboratory of Applied Psychology in University of Paris as well as the coordinator of a number of significant and large projects. He has led four research projects funded by the French National Research Agency (*Study of the creative process in five domains*, *Study of the environmental impact in virtual multiuser worlds on creative work*, *Study of the evaluation of creativity with divergent thinking tests*, *Participatory Innovation in response to the COVID-19 crisis*), as well as a dozen other projects and industrial contracts (OECD - *Creativity assessment for an 11-country international study on the development of creativity*, French Ministry of Education - *Development of measures for creativity and collaboration in French children and adolescents*), and also dealt with the development of tests and questionnaires, and research on topics in the field of economic psychology.

Areas of his research include the development of creativity, the development of instruments for assessing creativity as well as environmental support for creativity. Professor Lubart has published over 200 publications, both scientific articles and book chapters, and is the author of several psychological tests, most notably the Evaluation of Creative Potential (EPoC) Battery. Todd Lubart is a member of the editorial boards of several journals on creativity and innovation, and has won the Berlyne Award from the American Psychological Association (APA). Todd Lubart is president of the International Society for the Study of Creativity and Innovation.

Todd Lubart, PhD

Université Paris Cité

 todd.lubart@gmail.com

**IDENTIFYING AND UNLOCKING CREATIVE POTENTIAL IN
EDUCATIONAL CONTEXTS**

This presentation will start by examining the concept of creative potential, conceived as the ability to produce content that is both novel-original and meaningful-valuable in a given context. This ability is considered as a 21st century skill, with value for individuals in their personal life, professional activities, and contributions to society at large. Numerous studies show that creative ability can be measured with appropriate psychometric tools and developed through formal and informal educational activities. In a second part of the presentation, a battery to measure creative ability in several domains (graphic, verbal, social, scientific, mathematical, musical, body-movement) will be presented. The Evaluation of Creative Potential battery (EPoC) measures creative potential in children and adolescents by focusing on divergent-exploratory and convergent-integrative capacities. These two capacities are the main components of creative thinking in each domain. The EPoC tasks will be illustrated and the profiles of abilities that emerge will be discussed. The battery is useful for identifying children's strengths and weaknesses. Thirds, in turn, allows the identification of individual differences in creative potential (including creative giftedness), as well as the development of personalized training activities to support creativity, and the measurement of impact of educational interventions.

Keywords: creative potential, identification, unlocking, education, EPoC battery

Todd Lubart, PhD

Université Paris Cité

✉ todd.lubart@gmail.com

IDENTIFICIRANJE I OTKLJUČAVANJE KREATIVNOG POTENCIJALA U OBRAZOVNOM KONTEKSTU

Predavanje „Identificiranje i otključavanje kreativnog potencijala u obrazovnom kontekstu“ započet će razmatranjem koncepta kreativnog potencijala, koji se konceptualizira kao sposobnost proizvodnje sadržaja koji je u određenom kontekstu istodobno nov ili originalan te smislen ili vrijedan. Ova se sposobnost smatra vještinom 21. stoljeća, a koja ima vrijednost kako za pojedince u njihovim osobnim životima i profesionalnim aktivnostima, tak i njihovom doprinosu društvu u cjelini. Brojna istraživanja pokazuju kako se kreativna sposobnost može mjeriti odgovarajućim psihometrijskim alatima i razvijati kroz formalne i neformalne obrazovne aktivnosti. U drugom dijelu prezentacije bit će predstavljena baterija za mjerenje kreativnih sposobnosti u nekoliko domena (grafička, verbalna, društvena, znanstvena, matematička, glazbena, tjelesno-pokretna). EPoC baterija (the Evaluation of Potential Creativity battery) mjeri kreativni potencijal kod djece i adolescenata fokusirajući se na divergentno-istraživačke i konvergentno-integrativne sposobnosti. Ove dvije sposobnosti najvažnije su komponente kreativnog mišljenja u svakoj domeni. Tijekom predavanja bit će prikazani pojedini zadaci EPoC-a, a raspravljat će se o i profilima sposobnosti koji se pojavljuju kroz njegovu primjenu. Baterija je korisna za prepoznavanje jakih i slabih strana djece. Konačno, ova baterija omogućuje prepoznavanje individualnih razlika u kreativnom potencijalu (uključujući kreativnu darovitost), kao i razvoj personaliziranih aktivnosti treninga za poticanje kreativnosti i mjerenje utjecaja obrazovnih intervencija.

Keywords: kreativni potencijal, identifikacija, otključavanje, obrazovanje, EPoC baterija

SIMPOZIJI

1. **Oснаživanje starosti i starenja** 29
Voditeljica: Neala Ambrosi-Randić
2. **Obiteljske odrednice dječje dobrobiti i kako možemo djelovati** 37
Voditeljica: Andreja Brajša-Žganec
3. **Osobne i kontekstualne odrednice profesionalne dobrobiti učitelja i nastavnika: što pokazuju najnovija istraživanja u Republici Hrvatskoj?** 45
Voditeljica: Irena Burić
4. **Zašto je otpornost važna? Što možemo s njom u kliničkom radu?** 53
Voditeljica: Marija Crnković
5. **8. Simpozij penološke psihologije** 61
Voditeljica: Bernardica Franjić-Nađ
6. **Tajne uma policijskih pregovarača – najopasnijeg, ali najzanimljivijeg zanimanja** 69
Voditeljica: Ivana Glavina Jelaš
7. **Prikaz i kritički osvrt na programe za razvoj kreativnosti i darovitosti** 79
Voditeljica: Kamea Jaman
8. **Mentalno zdravlje trudnica i roditelja: od istraživanja do prakse** 89
Voditeljica: Sandra Nakić Radoš
9. **Programi podrške roditeljstvu „Rastimo zajedno“ i njihova djelotvornost** 97
Voditeljica: Ninoslava Pećnik
10. **Uloga organizacijskih psihologa u otključavanju potencijala i jačanju otpornosti zaposlenika** 107
Voditeljica: Tanja Pureta
11. **Symposium on loneliness in different life stages** 115
Voditeljica: Sanja Smojver-Ažić
12. **XXIX. Vojnopsihologijski simpozij „Profesor Želimir Pavlina“** 123
Voditeljica: Ida Šintić Verem
13. **Primjena modela pozitivnog razvoja u hrvatskom kontekstu** 135
Voditeljica: Gabrijela Vrdoljak

Simpozij: OSNAŽIVANJE STAROSTI I STARENJA	31
Voditeljica: Neala Ambrosi-Randić	
1. Psihosocijalni čimbenici povezani sa zdravljem starijih osoba – prikaz istraživačkih spoznaja	32
<i>Damir Lučanin, Jasminka Despot Lučanin</i>	
2. Doprinos životnog stila i psihosocijalnih resursa mentalnom zdravlju starijih osoba	33
<i>Ivana Tucak Junaković, Marina Nekić, Nataša Šimić, Neala Ambrosi-Randić, Andrea Vranić, Marina Martinčević, Ivana Macuka</i>	
3. Potrebe odraslih starijih osoba i kvaliteta života	34
<i>Sanja Smojver-Ažić</i>	
4. Psihološka vitalnost kao čimbenik dugovječnosti i kvalitetnog starenja	35
<i>Jasminka Despot Lučanin, Damir Lučanin, Tatjana Škarić-Jurić</i>	
5. Religioznost i duhovnost u starijoj dobi	36
<i>Neala Ambrosi-Randić, Ivana Tucak Junaković, Marina Nekić</i>	

OSNAŽIVANJE STAROSTI I STARENJA

Voditeljica: Neala Ambrosi-Randić

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Filozofski fakultet, Pula

✉ neala.ambrosi.randic@unipu.hr

Starije su osobe rastući dio društva, a takav porast praćen je i potrebom dodatnog spoznavanja specifičnosti u pristupu, pružanju pomoći i planiranju intervencija i tretmana. Stoga je osnovni cilj ovoga simpozija bio okupiti stručnjake koji se bave starijim osobama i starenjem kako bi prikazali i raspravili čimbenike koji mogu podržati osobe tijekom starenja i tako očuvali njihovo mentalno i psihološko zdravlje te kvalitetu života.

U preglednom radu o psihosocijalnim čimbenicima koji su povezani sa zdravstvenim stanjem starijih osoba razmatra se niz faktora koji su se pokazali posebno važnima za zdravo starenje. Za potrebe ovog rada pregledane su znanstvene baze s istraživanjima koja su objavljena u posljednjih 30 godina, a identificirani su čimbenici poslužili kao uvodni okvir za ovaj simpozij. Rad koji se bavi doprinosom životnog stila i psihosocijalnih resursa mentalnom zdravlju starijih osoba prikazuje podatke istraživanja dobivenih na uzorku od 780 starijih osoba iz različitih krajeva Hrvatske. Pokazalo se da je mentalno zdravlje muškaraca značajno bolje negoli ono u žena, a zanimljiv je i nalaz prema kojem je tjelesna aktivnost u značajnoj pozitivnoj korelaciji s mentalnim zdravljem. Treći se rad u ovom simpoziju bavi potrebama starijih osoba i kvalitetom njihova života. Rezultati prikupljeni na prigodnom uzorku od 193 sudionika starije dobi pokazali su da je veća kvaliteta života povezana s manjim doživljavanjem zdravstvenih problema i manjom potrebom oslanjanja na tuđu pomoć, aktivnijim funkcioniranjem i većom željom za uključivanjem u zajednicu. U radu pod nazivom Psihološka vitalnost kao čimbenik dugovječnosti i kvalitetnog starenja prikazani su podaci dva longitudinalna istraživanja provedena kako bi se utvrdilo koje su to psihološke osobine značajne za dužinu života osoba koje žive u domovima za starije osobe. Posljednji rad istražuje duhovnost i religioznost kod starijih osoba u kontekstu uspješnog starenja, a dobiveni podaci ukazuju na to da se starije osobe okreću duhovnosti i religioznosti kako bi se nosile sa zdravstvenim problemima.

Neki od radova koji su prikazani na ovom simpoziju proizašli su iz rada na projektima i to: Zdravstvene, kulturne i biološke odrednice dugovječnosti: antropološka studija preživljenja u dubokoj starosti (HECUBA; HRZZ, IP-01-2018-2497), institucionalnom projektu Sveučilišta u Zadru Uspješno starenje: razvoj i validacija integriranog višedimenzionalnog modela (IP.01.2021.21) i institucijskom projektu Filozofskog fakulteta u Puli: Demografske i biopsihosocijalne odrednice uspješnog starenja (ffpu-20-2020-3). Smatramo da će ovakav interes znanstvenika prema starosti i starenju dati svoj doprinos zajednici koja ubrzano mijenja osobine svoje demografske strukture.

Ključne riječi: starije osobe, dugovječnost, kvaliteta života, zdravlje, duhovnost

PSIHOSOCIJALNI ČIMBENICI POVEZANI SA ZDRAVLJEM STARIJIH OSOBA – PRIKAZ ISTRAŽIVAČKIH SPOZNAJA

Damir Lučanin¹, Jasminka Despot Lučanin²

¹ Zdravstveno veleučilište Zagreb, Zagreb; ² Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija, Zagreb

✉ dlucanin@gmail.com

Iako nalazi istraživanja suodnosa psihosocijalnih čimbenika i zdravlja starijih osoba nisu potpuno jednoznačni čini nam se značajnim prikazati neke temeljne nalaze ovog odnosa, jer su važni za pristup organizaciji u skrbi za starije osobe. Cilj ovoga rada je prikazati povezanost nekih psihosocijalnih čimbenika sa zdravstvenim stanjem starijih osoba. U izradi rada korišten je postupak pregleda relevantne literature dobiven korištenjem nekoliko bibliografskih i citatnih baza podataka za razdoblje posljednjih 30 godina u vezi teme rada. Psihologijska istraživanja 1990-ih godina bavila su se stavovima o prirodi procesa starenja i načinom na koji stari ljudi percipiraju, tumače i ponašaju se prema simptomima bolesti. Uslijedio je pomak istraživačkog zanimanja prema složenim interakcijama među socijalnim, psihološkim i biološkim čimbenicima zdravlja i bolesti. Novija istraživanja provjeravaju suodnos osobina i sposobnosti pojedinca, te njegovog socijalnog okruženja s njegovim zdravstvenim ponašanjem, stavovima prema zdravlju, suočavanjem s bolešću i ishodima liječenja. Nalazi istraživanja se razlikuju kako u ulozi tako i u značaju psihosocijalnih čimbenika za zdravlje i životni vijek starijih ljudi. Neke psihosocijalne varijable pokazuju povezanost s rizikom pojave kroničnih bolesti i povreda, a neke sudjeluju u određenju doživljaja vlastitog psihofizičkog zdravlja starijih osoba. Postoji mogućnost primijeniti spoznaje psihosocijalnih istraživanja u prevenciji bolesti kao i poboljšanju kvalitete života zdravih i bolesnih starijih osoba. Zdravlje je višedimenzionalno i moguće je povećati dobrobit ljudi djelovanjem na različite čimbenike uključujući psihosocijalne čimbenike, stoga je za proučavanje i razumijevanje zdravlja bitan multidisciplinarni pristup. Nekoliko se čimbenika pokazalo posebno važnima za zdravo starenje pa ih navodimo: tjelesna aktivnost, kognitivni status, samosvijest, pozitivan stav prema životnim izazovima, obrazovanje, vjera/ religioznost, socijalna podrška, financijska sigurnost, aktivnosti u socijalnoj zajednici i neovisnost o tuđoj pomoći.

Ključne riječi: starije osobe; psihološki čimbenici, zdravlje; samoprocjena zdravlja, socijalna podrška

DOPRINOS ŽIVOTNOG STILA I PSIHOSOCIJALNIH RESURSA MENTALNOM ZDRAVLJU STARIJIH OSOBA

Ivana Tucak Junaković¹, Marina Nekić¹, Nataša Šimić¹, Neala Ambrosi-Randić², Andrea Vranić³, Marina Martinčević³, Ivana Macuka¹

¹ Sveučilište u Zadru, Odjel za psihologiju, Zadar, ² Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Filozofski fakultet, Pula; ³ Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odsjek za psihologiju, Zagreb

✉ itucak@unizd.hr

Zaštita mentalnog zdravlja osoba svih dobnih skupina, uključujući i starije osobe kao rastući segment društva, trebala bi biti društveni prioritet. Iako podaci o prevalenciji mentalnih poremećaja u odraslih i starijih osoba variraju, procjenjuje se da više od 20 % osoba starijih od 55 godina ima neku vrstu problema mentalnog zdravlja koja ozbiljno narušava kvalitetu njihova života. Brojni su rizični/zaštitni, osobni i okolinski, faktori za razvoj mentalnih poremećaja. Primjerice, pokazalo se da glavni rizični faktori uključuju ženski spol, usamljenost, zlorabu alkohola, niži socioekonomski status, nepovoljna iskustva u obitelji djetinjstva te težu tjelesnu bolest. Nadalje, neke studije ukazuju na važnost zdravog životnog stila (uključujući tjelesnu aktivnost, nepušenje i umjerenu konzumaciju alkohola) za uspješno starenje i mentalno zdravlje starijih osoba. Različiti psihosocijalni faktori, kao što su otpornost, optimizam, socijalna podrška i socijalna participacija, također doprinose mentalnom zdravlju starijih. Još uvijek nemamo jasan uvid u međuodnose životnih navika i psihosocijalnih resursa u kontekstu njihovog utjecaja na mentalno zdravlje osoba starije dobi. Stoga je cilj provedenog istraživanja bio ispitati razlike u mentalnom zdravlju s obzirom na neke životne navike te ispitati doprinos čimbenika životnog stila i psihosocijalnih resursa (optimizma, otpornosti, socijalne podrške i frekvencije socijalnih kontakata) mentalnom zdravlju starijih osoba. Istraživanje je provedeno na prigodnom izvaninstitucionalnom uzorku od 780 osoba u dobi od 65 do 98 godina iz različitih krajeva Hrvatske, od čega 58 % žena. Provedeno je u okviru institucionalnog projekta Sveučilišta u Zadru *Uspješno starenje: razvoj i validacija integriranog višedimenzionalnog modela* (IP.01.2021.21). Relevantni konstrukti ispitani su subskalom mentalnog zdravlja iz SF-36 upitnika, Međunarodnim upitnikom tjelesne aktivnosti (IPAQ), skalom optimizma- *Life Orientation Test revised* (LOT-R), Kratkom skalom otpornosti (BRS) i prilagođenom verzijom Skale socijalne podrške autorice Despot Lučanin. Navike pušenja, konzumacije alkohola i frekvencija različitih vrsta socijalnih kontakata su ispitani pitanjima osmišljenima za potrebe ovoga istraživanja. Rezultati provedenih analiza su pokazali da muškarci postižu više rezultate na skali mentalnog zdravlja od žena. Nisu utvrđene razlike u mentalnom zdravlju s obzirom na navike pušenja ali se pokazalo da su osobe koje konzumiraju alkohol boljeg mentalnog zdravlja u odnosu na one koje ne piju. Nadalje, tjelesna aktivnost bila je značajno pozitivno povezana s mentalnim zdravljem. Rezultati regresijske analize pokazali su da su spol i psihološki resursi (optimizam i otpornost) puno bolji prediktori mentalnog zdravlja u odnosu na varijable životnog stila i socijalne resurse. Dobiveni rezultati impliciraju potrebu jačanja onih čimbenika, posebno psiholoških resursa, koji štite mentalno zdravlje starijih osoba.

Ključne riječi: životni stil, otpornost, optimizam, mentalno zdravlje, starije osobe

POTREBE ODRASLIH STARIJIH OSOBA I KVALITETA ŽIVOTA

Sanja Smojver-Ažić

Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet, Odsjek za psihologiju, Rijeka

✉ sanja.smojver.azic@ffri.uniri.hr

Izazovi starenja podrazumijevaju suočavanje s gubicima povezanim s normativnim tjelesnim promjenama, umirovljenjem, smanjenjem socijalne mreže i slabijim materijalnim statusom. U kojoj mjeri će se ove promjene odraziti na kvalitetu života starije osobe ovisi o otpornosti odnosno sposobnosti uspješne prilagodbe na sve ove izazove. Aktivno starenje kao okvir socijalne politike prema starijima podrazumijeva važnost njihovog sudjelovanja u društvenom životu uz afirmaciju samostalnosti, dostojanstva i kvalitete života. S povećanjem broja starijih osoba u populaciji potrebna su istraživanja koja se bave analizom njihovih potreba i određivanjem smjernica preventivnog djelovanja. Kvaliteta života kao višedimenzionalni konstrukt podrazumijeva tjelesno i emocionalno blagostanje, odgovarajuće društvene odnose i svakodnevne aktivnosti, a kod starijih osoba može varirati ovisno o uzajamnom odnosu ovih aspekata i procjeni potrebe za pomoći. U ovom je istraživanju cilj bio ispitati odnos između uključenosti u različite aktivnosti, subjektivnog doživljaja zdravlja, iskazanih potreba i kvalitete života. Ispitan je prigodni uzorak od 193 sudionika, (69 % žena) u dobi od 60 do 98 godina ($M = 74.24$; $SD = 8.55$). Podjednaki broj sudionika je u braku (47 %) i udovaca (42 %), njih preko dvije trećine ima unuke i djecu koja u većini slučajeva žive blizu, većina ih živi u stanu ili kući, dok je 20 % sudionika smješteno u domu umirovljenika. Primijenjeni su sljedeći upitnici: upitnik demografskih podataka i uključenosti u različite aktivnosti, upitnik o zdravlju (EQ-5D-5L), upitnik samoprocjene kvalitete života i zadovoljstva u različitim domenama (Q-LES-Q-SF), upitnik percepcije socijalne podrške i upitnik potreba starijih osoba. Većina ispitanih je samostalna u obavljanju uobičajenih aktivnosti, trećina ističe probleme s pokretljivošću, dvije trećine navode kako doživljavaju umjerenu do jaku bol, dok ih petina izvještava o problemima povezanim s anksioznošću i osjećajem tjeskobe. Sudionici ispitivanja su slabo uključeni u organizirane aktivnosti, a kao najčešći razlog tome navode nedovoljno vremena i probleme s prijevozom te prepoznaju važnost prilagodbe ponude sadržaja interesima polaznika. Značajne odrednice kvalitete života izražene zadovoljstvom različitim domenama su subjektivna procjena zdravlja, uključenost u veći broj aktivnosti, osjećaj korisnosti u zajednici te niska izraženost potrebe za traženje pomoći od drugih. Dakle, sukladno očekivanjima, veća kvaliteta života odraslih osoba starije životne dobi povezana je s manjim doživljajem zdravstvenih problema i manjom potrebom oslanjanja na tuđu pomoć, aktivnim funkcioniranjem i željom za uključenosti u osjećajem daljnje potrebe zajednici. Premda je dobivene rezultati potrebno interpretirati uvažavajući korelacijsku prirodu istraživanja i primjenu mjera samoprocjene, oni su u skladu s paradigmom aktivnog starenja i otvaraju pitanja uloge zajednice u njegovoj promociji.

Ključne riječi: starija dob, kvaliteta života, procjena zdravlja, aktivnosti

PSIHOLOŠKA VITALNOST KAO ČIMBENIK DUGOVJEČNOSTI I KVALITETNOG STARENJA

Jasminka Despot Lučanin¹, Damir Lučanin², Tatjana Škarić-Jurić³

¹ Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija, Zagreb;

² Zdravstveno veleučilište Zagreb, Zagreb; ³ Institut za antropologiju, Zagreb

✉ jdespot@hrstud.hr

Cilj istraživača i stručnjaka u području gerontologije i psihologije starenja jest postići dobar i neovisan život sve većeg broja starijih osoba koje žive sve duže. Stoga se javno-zdravstveni multidisciplinarni programi najčešće usmjeravaju na očuvanje funkcionalne sposobnosti – tjelesne i psihičke te na skraćivanje razdoblja ovisnosti o pomoći drugih. Glavna psihološka strategija koju suvremeni teoretičari cjeloživotnog psihičkog razvoja naglašavaju je samoregulacija u prilagodbi na promjene i izazove starenja, u različitim područjima života. Visoke razine psihološkog funkcioniranja u starosti, tzv. psihološka vitalnost, doprinose dužem životu starijeg pojedinca. Cilj je ovog prikaza utvrditi psihološka obilježja koja se pokazuju značajnima za dužinu života starijih osoba koje žive u domovima za starije osobe. Prikazani su rezultati dva istraživanja: sudionici prvog longitudinalnog istraživanja bili su 443 korisnika 11 domova za starije osobe u Zagrebu, u dobi od 57 do 96 godina (prosječno 80 godina u prvom mjerenju), od toga 305 (69 %) žena, ispitani 2008., 2010. i 2016. godine, te preminuli do 2022. godine (prosječna doživljena dob 85 godina). Sudionici drugog istraživanja (projekt HECUBA, HRZZ, IP-01-2018-2497) bili su 301 korisnika 13 domova za starije osobe u Zagrebu, u dobi od 80 do 101 godina (prosječno 88 godina u vrijeme mjerenja), od toga 227 (75 %) žena, ispitani 2008. godine te preminuli do 2018. godine (prosječna doživljena dob 93 godine). Istovjetne varijable mjerene u oba istraživanja bile su: dužina života, sociodemografska obilježja (dob, spol, obrazovanje), subjektivno zdravlje, funkcionalna sposobnost, kognitivne funkcije i socijalna aktivnost. Podaci su prikupljeni individualno provedenim strukturiranim intervjuom te iz dokumentacije ustanova. U oba istraživanja, bolje kognitivno funkcioniranje i veća socijalna aktivnost, a u prvom istraživanju i bolja funkcionalna sposobnost, pokazali su značajan doprinos (od 6 % do 74 % varijance) u predviđanju dužeg životnog vijeka sudionika. Prikazane su psihološke intervencije za očuvanje sposobnosti vrlo starih osoba te poticanje prilagodbe i kvalitetnog starenja.

Ključne riječi: vrlo stare osobe, dužina života, psihološki čimbenici, longitudinalno istraživanje

RELIGIOZNOST I DUHOVNOST U STARIJOJ DOBI

Neala Ambrosi-Randić¹, Ivana Tucak Junaković², Marina Nekić²

¹ Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Filozofski fakultet, Pula; ² Sveučilište u Zadru, Odjel za psihologiju, Zadar

✉ nambrosi@unipu.hr

Osobna potraga za odgovorima na krajnja pitanja o životu, smislu i odnosu sa svetim naziva se duhovnost, dok religioznost predstavlja uključivanje u organizirani sustav vjerovanja, praksi i rituala koji olakšavaju blizinu svetom ili transcendentnom. Religioznost i duhovnost važne su za osobe svih dobnih skupina, a posebno u starosti, stoga teorije starenja pokušavaju objasniti porast duhovnih aktivnosti u starijoj dobi na različite načine. Dosadašnja istraživanja pokazala su da postoji povezanost religioznosti i suočavanja s teškim životnim situacijama, te da religiozna uvjerenja mogu pružiti potporu izdržljivosti i otpornosti, a mnogi se ljudi koriste upravo religijom i duhovnošću da bi se nosili s medicinskim i nemedicinskim problemima. Istraživači ističu važnost duhovnosti/religioznosti za uspješno starenje (US), a neki čak i navode prihvaćanje religioznosti i/ili duhovnosti među principe uspješnog starenja. U cilju provjeravanja odnosa duhovnosti i religioznosti s uspješnim starenjem i njegovim korelatima prikazat ćemo podatke prikupljene na dva različita uzorka starih osoba: u prvom je obuhvaćeno 329 osoba u dobi od 65 do 95 godina, dok su u drugom ispitane 163 osobe (od 65 do 93 god.). U prvom je istraživanju religioznost mjerena jednom česticom, a US operacionalizirano laičkim modelom, dok je u drugom istraživanju uz religioznost mjerena i duhovnost, a US je operacionalizirano dvokomponentnim modelom. Između duhovnosti/religioznosti i US uglavnom nisu utvrđene značajne korelacije, uz dva izuzetka: duhovnost i religioznost pokazale su značajnu pozitivnu povezanost s dvije mjere objektivnog uspjeha (ukupnim brojem bolesti i većim doživljajem boli). S obzirom da su u našim uzorcima postojale statistički značajne spolne razlike u frekvenciji duhovnosti i religioznosti (češće kod žena), u nastavku je proveden niz multivarijantnih analiza kojima smo provjerili razlikuju li se muškarci i žene koji jesu ili nisu vjernici odnosno oni koji su više ili manje zainteresirani za duhovnost po US te čitavom nizu zdravstvenih varijabli (uporaba alkohola, pušenje, tjelesna aktivnost, indeks tjelesne mase) i psiholoških korelata (očekivana i željena dob, tjelesno i mentalno zdravlje, zadovoljstvo životom, sreća). Suprotno očekivanjima, uglavnom nije utvrđena značajna veza duhovnosti i religioznosti s više mjera US, no utvrđen je čitav niz razlika u zdravstvenim ponašanjima i psihološkim korelatima US, te su potvrđeni prethodni nalazi prema kojima se osobe koriste religioznošću i duhovnošću upravo kako bi se nosile s narušenim zdravljem. Istraživanje je provedeno u sklopu institucijskog projekta Filozofskog fakulteta u Puli *Demografske i biopsihosocijalne odrednice uspješnoga starenja* (ffpu-20-2020-3).

Ključne riječi: duhovnost, religioznost, uspješno starenje

Simpozij: OBITELJSKE ODREDNICE DJEČJE DOBROBITI I KAKO MOŽEMO DJELOVATI	39
Voditeljica: Andreja Brajša-Žganec	
1. Roditeljske odrednice dječje subjektivne dobrobiti	40
<i>Andreja Brajša-Žganec, Marija Džida, Toni Babarović, Tihana Brkljačić, Ljiljana Kaliterna Lipovčan</i>	
2. Jesu li crte ličnosti roditelja povezane s različitim mjerama subjektivne dobrobiti djece?	41
<i>Maja Kućar, Andreja Brajša-Žganec, Marija Džida, Tihana Brkljačić, Maja Tadić Vujičić</i>	
3. Dobrobit roditelja djece s teškoćama u razvoju – razlike s obzirom na status zaposlenosti	42
<i>Andrea Tokić, Matilda Nikolić Ivanišević, Ana Slišković, Jelena Ombla, Ana Šimunić, Marija Ljubičić, Theresa Brown, Lisa Stewart</i>	
4. Centar za djecu mlade i obitelj – primjer podrške djeci i roditeljima u lokalnoj zajednici	43
<i>Sanda Puljiz Vidović</i>	

OBITELJSKE ODREDNICE DJEČJE DOBROBITI I KAKO MOŽEMO DJELOVATI

Voditeljica: Andreja Brajša-Žganec

Institut društvenih znanosti „Ivo Pilar“, Zagreb

✉ andreja.brajsa.zganec@pilar.hr

U simpoziju će se govoriti o povezanosti obiteljske dobrobiti sa dječjom dobrobiti. Polazimo od modela Teorije promjene Lise Newland koji se temelji na Bronfenbrennerovoj teoriji ekoloških sustava a objašnjava mehanizam utjecaja obiteljskih karakteristika na dobrobit djece. Model je usmjeren na različite aspekte obiteljskog mikrosustava koji utječu na dobrobit djeteta a sastoji se od tri glavne komponente, obiteljsku dobrobit, razvojno roditeljstvo i dobrobit djeteta. U ovom simpoziju ćemo se baviti obiteljskom dobrobiti koja obuhvaća različite karakteristike roditelja i obitelji kao što su fizičko i psihičko zdravlje, subjektivna dobrobit roditelja, socioekonomski status obitelji, zaposlenost, obrazovanje roditelja, obiteljska komunikacija, rješavanje problema, socijalna podrška roditelja te dobrobit djeteta. Zanima nas direktna veza obiteljske dobrobiti koja obuhvaća subjektivnu dobrobit roditelja, obiteljsku samodostatnost i obiteljsku otpornost s pozitivnim ishodima kod djeteta. U prvom izlaganju govorit će se o povezanosti roditeljskih odrednica dječje dobrobiti mjerenih procjenom zadovoljstva životom, doživljaja pozitivnog i negativnog afekta, fizičkog zdravlja, zaposlenosti, obrazovanja i prihodima obitelji sa dječjom subjektivnom dobrobiti. U drugom izlaganju ispituje se koju ulogu imaju sociodemografski čimbenici i crte ličnosti roditelja u objašnjavanju subjektivne dobrobiti njihove djece. Posebna vrijednost prva dva izlaganja je u tome da će biti prikazani rezultati istraživanja u kojem su se podaci prikupljali iz tri izvora, odnosno prikazat će se rezultati samoprocjena majki, očeva i same djece. Rezultati koji će biti prikazani u prva dva izlaganja prikupljeni su u sklopu projekta „Dobrobit djeteta u kontekstu obitelji“ Hrvatske zaklade za znanost a koji provode istraživači sa Instituta društvenih znanosti „Ivo Pilar“. U trećem izlaganju govorit će se o dobrobit roditelja djece s teškoćama u razvoju i razlikama s obzirom na statusu zaposlenosti. Rezultati su prikupljeni u sklopu projekta „Dobrobit zaposlenih roditelja djece s teškoćama u razvoju“ koji financira Sveučilište u Zadru. Nakon prikaza rezultata prikupljenih u sklopu znanstvenih istraživanja o vezi obiteljske dobrobiti i dobrobiti djece posljednje izlaganje odnositi će se na načine kako možemo djelovati kroz primjer Centra za djecu mlade i obitelj odnosno primjer podrške djeci i roditeljima u lokalnoj zajednici. Programi za roditelje koje Centar nudi su rezultat ispitivanja potreba u lokalnoj zajednici kao i praćenja najnovijih istraživanja i suvremene literature. Na kraju simpozija pokušat će se povezati dobiveni rezultati prikazanih istraživanja sa glavnim uporištima na koje bi se trebalo usmjeriti pri osmišljavanju budućih programa za osnaživanje roditeljskih kompetencija u lokalnoj zajednici.

Ključne riječi: obiteljska dobrobit, roditeljska dobrobit, dječja dobrobit, programi za roditelje, primjeri dobre prakse

RODITELJSKE ODREDNICE DJEČJE SUBJEKTIVNE DOBROBITI

**Andreja Brajša-Žganec, Marija Džida, Toni Babarović, Tihana Brkljačić,
Ljiljana Kaliterna Lipovčan**

Institut društvenih znanosti „Ivo Pilar”, Zagreb

✉ andreja.brajsa.zganec@pilar.hr

Dobrobit obitelji smatra se važnim prediktorom dječje dobrobiti. Prema Teoriji promjene neke od komponenti obiteljske dobrobiti uključuju obiteljsku samodostatnost te fizičko i mentalno zdravlje roditelja. Obiteljska samodostatnost odnosi se na sposobnost obitelji da zadovolji svoje osnovne potrebe te ju određuje roditeljsko obrazovanje i zaposlenost te prihodi obitelji. Mentalno zdravlje roditelja osim odsustva psihičkih bolesti, uključuje i pozitivne indikatore poput roditeljske subjektivne dobrobiti. Subjektivna dobrobit najčešće se operacionalizira pomoću procjene zadovoljstva vlastitim životom te učestalosti doživljaja pozitivnog i negativnog afekta. Cilj je ovog rada istražiti predviđaju li različite komponente obiteljske dobrobiti dječju subjektivnu dobrobit. Istraživanje je provedeno u sklopu projekta Dobrobit djeteta u kontekstu obitelji (CHILD-WELL) kojeg financira Hrvatska zaklada za znanost. Korišteni su podaci majki, očeva i djece iz 840 obitelji. Majke i očevi su dali podatke o vlastitom zadovoljstvu životom i doživljaju pozitivnog i negativnog afekta, fizičkom zdravlju, zaposlenosti, obrazovanju te o prihodima obitelji. Djeca su ispunila upitnike općeg zadovoljstva životom i doživljaja pozitivnog i negativnog afekta. Analize su provedene koristeći strukturalno modeliranje u tri koraka zasebno za svaku komponentu obiteljske dobrobiti. U prvom modelu provjereno je predviđaju li mjere obiteljske samodostatnosti dječju subjektivnu dobrobit. U drugom modelu prediktori dječje subjektivne dobrobiti bili su majčino i očevo fizičko zdravlje, a u trećem modelu majčina i očeva subjektivna dobrobit. Od mjera obiteljske samodostatnosti jedino je više majčino obrazovanje bilo pozitivan prediktor dječje subjektivne dobrobiti. Pozitivnije samoprocjene očevog fizičkog zdravlja također su bile pozitivan prediktor dječje subjektivne dobrobiti. Što se tiče roditeljske subjektivne dobrobiti jedino su majčine samoprocjene bile pozitivan prediktor dječje subjektivne dobrobiti. Rezultati ukazuju na to da je majčina subjektivna dobrobit bila najbolji pojedinačni prediktor dječje subjektivne dobrobiti. Nalazi su komentirani iz perspektive Teorije promjene.

Ključne riječi: obiteljska samodostatnost, fizičko i mentalno zdravlje roditelja, roditeljska dobrobit, dječja subjektivna dobrobit

JESU LI CRTE LIČNOSTI RODITELJA POVEZANE S RAZLIČITIM MJERAMA SUBJEKTIVNE DOBROBITI DJECE?

**Maja Kućar, Andreja Brajša-Žganec, Marija Džida, Tihana Brkljačić,
Maja Tadić Vujičić**

Institut društvenih znanosti "Ivo Pilar", Zagreb

✉ maja.kucar@pilar.hr

Subjektivna dobrobit djece sve je češći predmet suvremenih istraživanja u psihologiji. Ona je povezana s različitim karakteristikama djeteta, roditelja te obitelji kao cjeline. Jedan od čimbenika povezanih s dobrobiti djece su crte ličnosti njihovih roditelja. Neki autori smatraju da ličnost roditelja utječe na dobrobiti djece isključivo putem roditeljskog stila ili roditeljskih ponašanja, dok neki smatraju da postoji izravna povezanost ličnosti roditelja i subjektivne dobrobiti djeteta. Cilj je ovog rada ispitati koji sociodemografski čimbenici obitelji imaju ulogu u objašnjavanju dobrobiti djece te ispitati imaju li crte ličnosti roditelja ulogu u objašnjavanju subjektivne dobrobiti njihove djece. Postoje različite ljestvice namijenjene samoprocjeni dječje dobrobiti, a jedna je od glavnih podjela takvih ljestvica na one usmjerene na kognitivnu, odnosno afektivnu komponentu subjektivne dobrobiti. U ovaj su rad uključene mjere kognitivne i afektivne komponente dobrobiti. Ličnost roditelja procijenjena je skraćenom verzijom IPIP-50 upitnika koji procjenjuje velikih pet dimenzija ličnosti. U analizu su uključeni teorijski relevantni sociodemografski čimbenici; spol i dob djeteta, struktura obitelji, obrazovanje roditelja te prihod po članu obitelji. Ovo je istraživanje dio projekta "Dobrobit djeteta u kontekstu obitelji" (CHILD-WELL), koji financira Hrvatska zaklada za znanost. Istraživanje je provedeno metodom papir-olovka. U njemu sudjeluju djeca i njihovi roditelji, pritom djeca upitnike ispunjavaju u školi, a roditelji kod kuće. Uzorak čini 1101 trijada djeteta-majka-otac. Djeca su dobi od 8 do 13 godina, od čega je 52.4 % djevojčica. Sve su spomenute mjere subjektivne dječje dobrobiti međusobno značajno povezane. Rezultati su analizirani s šest odvojenih hijerarhijskih regresijskih analiza, za svaku skalu dječje dobrobiti posebno. Nije pronađena značajna povezanost ličnosti roditelja i neke od mjera dobrobiti, izuzev neuroticizma majki koji negativno predviđa doživljaj sreće djeteta i ekstraverzije majke koja predviđa viši pozitivan afekt. Obrazovanje majki pokazalo se kao značajan prediktor većine mjera dobrobiti. Djevojčice su nešto manje zadovoljne svojim životom, imaju manje pozitivnog i više negativnog afekta. Intaktna struktura obitelji pozitivan je prediktor zadovoljstva životom i pozitivnog afekta. Manji prosječan prihod po članu obitelji je prediktor negativnog afekta, a obrazovanje oca nije se pokazalo značajnim u nijednom slučaju. Rezultati će biti raspravljani u kontekstu Teorije promjene.

Ključne riječi: sociodemografski čimbenici, spol i dob djeteta, struktura obitelji, obrazovanje roditelja, prihod po članu obitelji, osobine ličnosti, dječja dobrobit

DOBROBIT RODITELJA DJECE S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU – RAZLIKE S OBZIROM NA STATUS ZAPOSLENOSTI*

**Andrea Tokić¹, Matilda Nikolić Ivanišević¹, Ana Slišković¹, Jelena Ombla¹,
Ana Šimunić¹, Marija Ljubičić¹, Theresa Brown², Lisa Stewart³**

¹ Sveučilište u Zadru; ² Georgian Court University, SAD; ³ California State University Monterey Bay, SAD

✉ apupic@unizd.hr; mnikolic@unizd.hr; aslavic@unizd.hr; jlevac@unizd.hr;
asimunic@unizd.hr; mljubicic@unizd.hr; tbrown@georgian.edu;
LiStewart@csumb.edu

Podaci brojnih istraživanja ukazuju da su roditelji djece s teškoćama ranjiva skupina u pogledu podložnosti negativnim ishodima po subjektivnu dobrobit, mentalno i tjelesno zdravlje. Između ostalih, čimbenici koji mogu umanjiti dobrobit roditelja djece s teškoćama u razvoju su otežano zapošljavanje i usklađivanje obiteljske i radne uloge uslijed specifičnog konteksta. S druge strane, ostvarenost u radnoj ulozi i financijska korist od rada mogu imati pozitivnu ulogu u objašnjenju dobrobiti. Stoga je cilj ovog istraživanja bio ispitati dobrobit roditelja djece s teškoćama u razvoju s obzirom na status zaposlenost. U istraživanju su sudjelovala 954 roditelja djece s teškoćama u razvoju koji su bili nezaposleni ($n = 196$), zaposleni ($n = 572$) ili su korisnici prava na njegu djeteta ($n = 186$). Podaci su prikupljeni putem on-line upitnika kojem su pristupali roditelji koji imaju dijete(cu) s teškoćama u razvoju do 19 godina starosti i koji žive na području RH. Razlika među skupinama zaposlenih, nezaposlenih i roditelja korisnika prava na njegu djeteta ispitivana je u razinama općeg i mentalnog zdravlja, zadovoljstva životom i socijalnoj podršci bliže i dalje okoline (broj izvora podrške i ukupna razina socijalne podrške). Rezultati ukazuju da zaposleni roditelji imaju bolje opće zdravlje i veće zadovoljstvo životom u odnosu na skupine nezaposlenih roditelja i roditelja korisnika prava na njegu djeteta, dok u procjenama mentalnog zdravlja nije bilo razlike među skupinama. Pri tome treba naglasiti da su opisane razlike dobivene uz kontrolu stupnja teškoće djeteta. Također, zaposleni roditelji izvještavaju o značajno većem broju izvora socijalne podrške u odnosu na nezaposlene i roditelje korisnike prava na njegu djeteta, te primaju ukupno veću razinu podrške iz svih izvora u odnosu na nezaposlene, ali ne i u odnosu na roditelje njegovatelje. Dobiveni rezultati upućuju na pozitivnu ulogu zaposlenosti na dobrobit roditelja djece s teškoćama, bez obzira na stupanj teškoće djeteta/ce, ali i na bolju socijalnu podršku koja im, za pretpostaviti je, i omogućuje da lakše ostvare i usklade poslovnu i privatnu ulogu. Rasprava će se osvrnuti i na druge potencijalne čimbenike razlika među skupinama poput motivacije za radom i razine obrazovanja.

Ključne riječi: roditelji djece s teškoćama u razvoju, (ne)zaposlenost, roditelji korisnici prava na njegu djeteta, dobrobit.

* Istraživanje je financiralo Sveučilište u Zadru (Šifra projekta: IP.01.2021.16)

CENTAR ZA DJECU MLADE I OBITELJ – PRIMJER PODRŠKE DJECI I RODITELJIMA U LOKALNOJ ZAJEDNICI

Sanda Puljiz Vidović

Centar za djecu mlade i obitelj, Velika Gorica

✉ sanda.puljiz@zg.t-com.hr

Centar za djecu mlade i obitelj Velika Gorica djeluje već 20 godina brinući o potrebama djece, mladih, roditelja i svih članova obitelji u svojoj lokalnoj zajednici. Korisnici su dobrovoljni, a svi programi su besplatni. Osnovna ideja rada je usmjerenost na snagu a ne na krizu korisnika. Centar nudi programe za buduće roditelje te za roditelje i djecu do 24 mjeseca starosti s ciljem edukacije roditelja. Nude se i programi za djecu predškolskog uzrasta koje je važno uključivati jer je to investicija u budućnost i na taj način se izjednačavaju šanse za svu djecu. Između ostalog, u ovim programima se na vrijeme uočavaju djeca s teškoćama kao i djeca čije su obitelji korisnici usluga socijalne skrbi, pa im se posvećuje dodatna pozornost. U navedene programe za predškolce povremeno se uključuju i roditelji. Centar nudi i programe za roditelje, budući da roditelji danas često traže podršku i pomoć. Svi roditelji se ponekad nađu u situaciji da trebaju pomoć, a ona se najčešće traži od „dostupnih” stručnjaka. Vrijedi spomenuti važnost grupa podrške, jer se na taj način roditelji povezuju i međusobno si daju podršku. Usluge za djecu i roditelje se mijenjaju kako djeca odrastaju, pa Centar prati te potrebe ponudom različitih programa. To su sve načini na koji se osnažuju roditeljske i djetetove kompetencije. Uz navedene grupne programe, djeca i roditelji mogu koristiti i individualno savjetovanje koje provode stručnjaci Centra. Programi koje Centar nudi su rezultat ispitivanja potreba u lokalnoj zajednici kao i praćenja najnovijih istraživanja i suvremene literature. Tako je, između ostalih, nastao program „Roditeljstvo na drugačiji način” koji se u Centru provodi već 19 godina. Uz njega se nude i drugi programi za roditelje, sukladno suvremenim trendovima.

Ključne riječi: programi za roditelje, programi za djecu, lokalna zajednica, ispitivanje potreba

Simpozij: OSOBNE I KONTEKSTUALNE ODREDNICE PROFESIONALNE DOBROBITI UČITELJA I NASTAVNIKA: ŠTO POKAZUJU NAJNOVIJA ISTRAŽIVANJA U REPUBLICI HRVATSKOJ?	47
Voditeljica: Irena Burić	
1. Zašto je važno istraživati dobrobit učitelja u ranoj fazi karijere? <i>Iris Marušić</i>	48
2. Važnost osobina ličnosti u objašnjenju profesionalne dobrobiti nastavnika <i>Irena Burić, Maja Parmač Kovačić, Krešimir Jakšić, Barbara Balaž, Ana Butković, Zvezdan Penezić</i>	49
3. Je li za profesionalnu dobrobit nastavnika važan način na koji percipiraju uključenost svojih učenika na nastavi? <i>Barbara Balaž, Irena Burić, Aleksandra Huić, Mara Šimunović</i>	50
4. Kako (p)ostati zadovoljna radnica/k u društvu koje te ne cijeni – slučaj nastavnica/ka u Hrvatskoj <i>Boris Jokić, Zrinka Ristić Dedić</i>	51

OSOBNOST I KONTEKSTUALNE ODREDNICE PROFESIONALNE DOBROBITI UČITELJA I NASTAVNIKA: ŠTO POKAZUJU NAJNOVIJA ISTRAŽIVANJA U REPUBLICI HRVATSKOJ?

Voditeljica: Irena Burić

Sveučilište u Zadru, Odjel za psihologiju, Zadar

✉ iburic@unizd.hr

Profesionalna dobrobit učitelja i nastavnika u fokusu je znanstvenika i obrazovnih stručnjaka diljem svijeta zbog rastućih zahtjeva i pritisaka kojima su izloženi u svom radu. Smanjene razine profesionalne dobrobiti nastavnika povezane su s narušenim fizičkim i mentalnim zdravljem, slabijom kvalitetom poučavanja i nižim razinama kognitivnih, motivacijskih i emocionalnih ishoda kod učenika, ali i s većim stopama napuštanja nastavničke profesije. Stoga je razumijevanje rizičnih i zaštitnih čimbenika profesionalne dobrobiti nastavnika ključno u osmišljavanju preventivnih i interventnih programa s krajnjim ciljem unaprjeđenja kvalitete obrazovnog sustava u cjelini. U okviru simpozija bit će izložena četiri rada utemeljena na vrlo recentnim znanstvenim istraživanjima provedenih na velikim uzorcima učitelja i nastavnika u RH, a koja potencijalne uzroke njihove profesionalne dobrobiti razmatraju iz različitih perspektiva. Preciznije, prva dva rada posvećena su značaju osobnih karakteristika nastavnika, dok su druga dva rada usmjerena na obilježja konteksta i njihovu ulogu u objašnjenju profesionalne dobrobiti nastavnika.

U prvom izlaganju, Iris Marušić predstaviti će konceptualni okvir te preliminarne rezultate istraživanja aktualnog znanstvenog projekta posvećenog proučavanju individualnih karakteristika mladih učitelja (ličnost, motivacija za izbor učiteljske profesije i socio-emocionalne kompetencije) kao odrednica motivacijskih poticaja koje se razvijaju tijekom početnog obrazovanja učitelja i u ranim godinama poučavanja, a koji potom oblikuju njihovu profesionalnu dobrobit u ranoj fazi karijere. U drugom izlaganju, Irena Burić i suradnici izložit će rezultate istraživanja o povezanosti između osobina ličnosti, mjerenih s različitim stupnjem specifičnosti, i najvažnijih indikatora profesionalne dobrobiti nastavnika – zadovoljstva poslom, emocionalne iscrpljenosti i želje za napuštanjem profesije. U trećem izlaganju, Barbara Balaž i suradnice usredotočit će se na razredni kontekst, odnosno na ulogu motivacije i ponašanja učenika na nastavi u objašnjenju zadovoljstva poslom i sagorijevanja na poslu nastavnika, a posredno i njihove želje za napuštanjem nastavničke profesije. Naposljetku, Boris Jokić i Zrinka Ristić Dedić govorit će o važnosti šireg obrazovnog i društvenog konteksta te predstaviti rezultate istraživanja o zadovoljstvu nastavnika, aktualnim promjenama u strukturi i zahtjevnosti posla radi pandemije bolesti COVID-19 i potresa te njihovoj percepciji društvenog statusa nastavničke profesije.

Ključne riječi: učitelji i nastavnici; profesionalna dobrobit; individualne karakteristike; kontekstualna obilježja

ZAŠTO JE VAŽNO ISTRAŽIVATI DOBROBIT UČITELJA U RANOJ FAZI KARIJERE?*

Iris Marušić

Institut za društvena istraživanja u Zagrebu

✉ iris@idi.hr

Početne godine poučavanja kritično su razdoblje u karijeri učitelja, obilježeno stresom i visokim stupnjem profesionalnog sagorijevanja. Zbog tog je razloga pružanje odgovarajuće potpore učiteljima tijekom ranih godina karijere važno za razvoj njihove profesionalne kompetencije u složenom školskom okruženju i za njihove planove za ostanak u profesiji. Uvid u kontekstualne i individualne čimbenike koji djeluju na elemente dobrobiti učitelja poput entuzijazma za poučavanje, zadovoljstva poslom, radnog angažmana, ali i na karijerne planove vezane uz ostanak ili napuštanje profesije pruža nam mogućnost osmišljavanja mehanizama podrške učiteljima u ranoj fazi karijere. Istraživanja ovih čimbenika posebice su važna u hrvatskom obrazovnom kontekstu u kojem nedostatak kvalificiranih učitelja postaje izraziti problem u mnogim predmetima, prvenstveno u području matematike, prirodoslovlja i stranih jezika. Međunarodna istraživanja naglašavaju važnu ulogu ličnosti, motivacije za poučavanje i socio-emocionalnih kompetencija u velikom broju važnih ishoda vezanih uz profesionalnu dobrobit učitelja. Projekt koji ćemo predstaviti predlaže konceptualni okvir koji omogućuje sustavno istraživanje individualnih odrednica dobrobiti učitelja u početnim godinama poučavanja. Ličnost, motivacija za izbor učiteljske profesije i socio-emocionalne kompetencije učitelja funkcioniraju kao odrednice motivacijskih poticaja kao što su učiteljska samoefikasnost za poučavanje ili učiteljske ciljne orijentacije koje se razvijaju tijekom početnog obrazovanja učitelja i u ranim godinama poučavanja. Ovi motivacijski pokretači kasnije djeluju kao odrednice profesionalne dobrobiti učitelja u ranoj fazi karijere, što se ogleda u visokoj razini entuzijazma za poučavanje i radnog angažmana, zadovoljstvu poslom, niskoj razini profesionalnog sagorijevanja i planiranoj ustrajnosti u profesiji. Nadalje, oni oblikuju ponašanja učitelja u učionici koja djeluju na učeničku percepciju motivacijskih elemenata kvalitete poučavanja. Uz teorijski okvir projekta bit će predstavljeni i prvi rezultati pilot istraživanja o odnosu motivacije za poučavanje učitelja u ranoj fazi karijere, njihove samoefikasnosti te ishoda poput zadovoljstva poslom, radnog angažmana i planova vezanih uz ostanak u profesiji.

Ključne riječi: dobrobit učitelja, učiteljska motivacija, podrška učiteljima

*Istraživanje je financirala Hrvatska zaklada za znanost (šifra projekta: IP-2020-02-6039).

VAŽNOST OSOBINA LIČNOSTI U OBJAŠNENJU PROFESIONALNE DOBROBITI NASTAVNIKA*

**Irena Burić¹, Maja Parmač Kovačić², Krešimir Jakšić¹, Barbara Balaž³,
Ana Butković², Zvezdan Penezić¹**

¹ Sveučilište u Zadru, Odjel za psihologiju, Zadar; ² Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Zagreb; ³ Hrvatsko katoličko sveučilište, Odjel za psihologiju, Zagreb
✉ iburic@unizd.hr

Ličnost nastavnika prepoznata je kao važan čimbenik u predviđanju niza profesionalnih ishoda kao što su sagorijevanje na poslu, radna uspješnost i motivacija. Većina ranijih istraživanja razmatrala je isključivo ulogu Velikih pet dimenzija ličnosti (ekstraverzija, ugodnost, savjesnost, negativna emocionalnost ili neuroticizam, otvorenost) iako suvremene konceptualizacije ličnosti naglašavaju njezinu hijerarhijsku strukturu i važnost faceta (npr. asertivnost, razina energije i društvenost čine facete ekstraverzije) u objašnjenju niza životnih ishoda. Stoga je cilj ovog istraživanja bio ispitati povezanost domena i faceta Velikih pet dimenzija ličnosti i osnovnih indikatora profesionalne dobrobiti nastavnika – zadovoljstva poslom, emocionalne iscrpljenosti i želje za napuštanjem nastavničke profesije. U istraživanju je sudjelovalo 1123 nastavnika (879 žena) iz 73 srednje škole u Republici Hrvatskoj. Nastavnici su u prosjeku imali 16 godina iskustva u poučavanju. Podaci su prikupljeni u dvije vremenske točke – nastavnici su dali samoprocjene ličnosti (na razini domena i faceta) na početku školske godine te samoprocjene zadovoljstva poslom, emocionalne iscrpljenosti i želje za napuštanjem profesije pred kraj školske godine. Sudjelovanje u istraživanju je bilo dobrovoljno i anonimno. Rezultati su pokazali da su sve domene i facete, uz izuzetak domene i faceta otvorenosti, bile povezane s analiziranim indikatorima profesionalne dobrobiti. Veće razine ekstraverzije, ugodnosti i savjesnosti, kao i veće razine faceta unutar ovih dimenzija, bile su povezane s većim zadovoljstvom poslom, manjom emocionalnom iscrpljenošću te slabije izraženom željom za napuštanjem profesije. Suprotno tome, negativna emocionalnost i njezine facete bile su povezane sa sniženim zadovoljstvom poslom, ali povećanom emocionalnom iscrpljenošću i izraženijom željom za napuštanjem profesije. Kada je riječ o otvorenosti, jedino je faceta kreativne imaginacije bila pozitivno povezana sa zadovoljstvom poslom i negativno s emocionalnom iscrpljenošću. Ovo istraživanje istaknulo je važnost osobina ličnosti nastavnika kao zaštitnih ili rizičnih čimbenika u oblikovanju njihove profesionalne dobrobiti što predstavlja važan korak u podizanju svijesti o ulozi specifičnih individualnih karakteristika u profesionalnom funkcioniranju nastavnika.

Ključne riječi: nastavnici, ličnost, domene i facete Velikih pet, profesionalna dobrobit

*Istraživanje je financirala Hrvatska zaklada za znanost (šifra projekta: IP-2019-04-5472).

JE LI ZA PROFESIONALNU DOBROBIT NASTAVNIKA VAŽAN NAČIN NA KOJI PERCIPIRAJU UKLJUČENOST SVOJIH UČENIKA NA NASTAVI?*

Barbara Balaž¹, Irena Burić², Aleksandra Huić³, Mara Šimunović⁴

¹ Hrvatsko katoličko sveučilište, Odjel za psihologiju, Zagreb; ² Sveučilište u Zadru, Odjel za psihologiju, Zadar; ³ Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Zagreb; ⁴ Institut društvenih znanosti „Ivo Pilar“, Zagreb

✉ barbara.balaz@unicath.hr

Iako istraživanja pokazuju da je uključenost učenika na nastavi povezana s mnogobrojnim pozitivnim akademskim ishodima kod učenika, manje se zna o ulozi nastavničke percepcije uključenosti učenika s profesionalnim ishodima kod nastavnika. U skladu s modelom radnih zahtjeva i resursa, percepcija učeničke uključenosti, odnosno neuključenosti na nastavi može se smatrati važnim resursom, odnosno zahtjevom u formiranju zadovoljstva poslom i sagorijevanje na poslu koji pak utječu na odluku nastavnika o napuštanju nastavničke profesije. Stoga je cilj ovog rada bio ispitati posredujuću ulogu emocionalne iscrpljenosti i zadovoljstva poslom nastavnika u odnosu između percepcije učeničke uključenosti i neuključenosti na nastavi te želje za napuštanjem profesije kod nastavnika. U istraživanju je sudjelovalo ukupno 1107 nastavnika iz 73 srednje škole s područja Republike Hrvatske. Nastavnici su ispunili skale o percipiranoj emocionalnoj i ponašajnoj uključenosti i neuključenosti svojih učenika na nastavi, svom zadovoljstvu poslom, emocionalnoj iscrpljenosti te želji za napuštanjem profesije. Rezultati su pokazali da su nastavnici koji percipiraju uključenost svojih učenika na nastavi višom, zadovoljniji svojim poslom što je zauzvrat povezano s manje izraženom namjerom napuštanja nastavničke profesije. Suprotno tome, nastavnici koji svoje učenike vide kao one koji su u većoj mjeri neuključeni u nastavu, imali su sniženo zadovoljstvo poslom što je zauzvrat bilo povezano s većom namjerom napuštanja profesije. Nadalje, nastavnici koji imaju učenike koji su više uključeni u nastavu, iskazivali su o manjim razinama emocionalne iscrpljenosti što je zauzvrat bilo povezano s manjom željom za napuštanjem profesije. Naposljetku, veća percipirana neuključenost učenika bila je povezana s izraženijom emocionalnom iscrpljenošću što je pak pridonosilo većoj želji za napuštanjem profesije. Percipirana (ne)uključenost učenika na nastavi oblikovala je želju za napuštanjem profesije isključivo posredno putem zadovoljstva poslom i emocionalne iscrpljenosti. Izuzetak je percipirana uključenost učenika na nastavi koja je, osim preko zadovoljstva poslom, želji za napuštanjem profesije doprinosila i izravno (premda je snaga ove povezanosti bila niska). Istraživanje je istaknulo učeničku uključenost i neuključenost percipiranu od strane nastavnika kao važan radni resurs, odnosno zahtjev nastavničkog posla, a koji je povezan s pozitivnim i negativnim indikatorima profesionalne dobrobiti nastavnika.

Gljučne riječi: nastavnici, percipirana (ne)uključenost učenika na nastavi, zadovoljstvo poslom, emocionalna iscrpljenost, želja za napuštanjem profesije

*Istraživanje je financirala Hrvatska zaklada za znanost (šifra projekta: IP-2019-04-5472).

KAKO (P)OSTATI ZADOVOLJNA RADNICA/K U DRUŠTVU KOJE TE NE CIJENI – SLUČAJ NASTAVNICA/KA U HRVATSKOJ*

Boris Jokić, Zrinka Ristić Dedić

Institut za društvena istraživanja u Zagrebu

✉ boris@idi.hr

Pojava sve većeg broja odlazaka iz nastavničke profesije te sve težeg privlačenja mladih za rad u školi globalna je pojava koja se vrlo jasno očituje i u Republici Hrvatskoj. Nestručna zastupljenost u procesu poučavanja i učenja, sve kraća razdoblja rada te nedostatak interesa za nastavničke smjerove na visokoškolskim ustanovama samo su neke od manifestacija ovih trendova. U ovom radu prikazani su rezultati istraživanja o zadovoljstvu nastavnica/ka, promjenama u strukturi i zahtjevnosti posla slijedom pandemije bolesti COVID-19 i potresa te njihova percepcija društvenog statusa vlastite profesije. U *online* istraživanju je tijekom dvije godine (2021.-2022.) sudjelovalo 8431 nastavnica/k iz 161 osnovne i srednje škole. Rezultati istraživanja u ukazuju da su nastavnice/ci u Republici Hrvatskoj zadovoljni svojim poslom usprkos činjenici da je za gotovo sve jedna od posljedica pandemije i potresa povećana zahtjevnost rada. Rezultati o strukturi ukazuju da se povećanje zahtjevnosti prije svega nalazi u onim poslovima koji se tiču pružanja socio-emocionalne podrške učenicima. U strukturi rada posebice ističe opterećenost administrativnim obvezama te briga o uspješnosti učenika. Nastavnička procjena statusa profesije u društvenom kontekstu izrazito je kritična pri čemu se posebice ističe ideja da nastavnice/ci nisu cijenjeni od strane donositelja odluka i medija. Ovi rezultati prikazani su i u kontekstu razlika s obzirom na razinu (osnovna i srednja škola) te vrstu odgoja i obrazovanja (razredna/predmetna nastava; gimnazijsko/strukovno obrazovanje). U raspravi posebno su istaknute mogućnosti i prijetnje situacije u kojoj negativni društveni kontekst može utjecati na smanjenje zadovoljstva i dodatno obeshrabriti mlade za, društveno izrazito važan, posao u odgojno-obrazovnom sustavu.

Ključne riječi: zadovoljstvo poslom, društveni status, nastavničke perspektive, struktura rada

*Istraživanje je financirala Hrvatska zaklada za znanost (šifra projekta: IP-CORONA-2020-12).

Simpozij: ZAŠTO JE OTPORNOST VAŽNA? ŠTO MOŽEMO S NJOM U KLINIČKOM RADU?	55
Voditeljica: Marija Crnković	
1. Otpornost kroz brojke <i>Marija Crnković, Kate Tia Divizić</i>	56
2. Podrška i poticanje razvoja otpornosti kod emocionalno zlostavljane i zanemarene djevojke <i>Marija Crnković, Renata Ćorić Špoljar, Nikolina Škrlec</i>	57
3. Obiteljska otpornost – interakcija s drugim čimbenicima otpornosti <i>Nikolina Škrlec, Renata Ćorić Špoljar</i>	58
4. Stručnjaci i međuinstitucionalna suradnja kao resurs za jačanje otpornosti <i>Renata Ćorić Špoljar, Nikolina Škrlec, Marija Crnković</i>	59
5. Obiteljski čimbenici kao resurs u tretmanu zlostavljanog djeteta <i>Marija Crnković, Nikolina Škrlec, Renata Ćorić Špoljar</i>	60

ZAŠTO JE OTPORNOST VAŽNA? ŠTO MOŽEMO S NJOM U KLINIČKOM RADU?

Voditeljica: Marija Crnković

Poliklinika za zaštitu djece i mladih grada Zagreba, Zagreb

✉ marija.krmek@poliklinika-djeca.hr

Otpornost se definira kao sposobnost osobe da pronađe pristup resursima koji će pozitivno utjecati na subjektivnu dobrobit, odnosno psihološki ili tjelesni kapacitet da navedene resurse iskoristi na sebi povoljan i značajan način ili kao kapacitet sustava da adekvatno reagira na neočekivane krizne događaje. Biti otporan znači biti u stanju prevladati stresore ili izdržati negativne životne događaje tako da se od njih osobe ne samo oporave nego u njima nalaze i osobni smisao. U razdoblju pandemije i potresa smo postali još svjesniji važnosti otpornosti. Kako smo u našem kliničkom radu preplavljeni djecom i mladima koji imaju sve više teškoća mentalnog zdravlja, primijetili smo koliko je važna njihova otpornost i njen značajan utjecaj na uspjeh i brzinu napretka tretmana kod stručnjaka mentalnog zdravlja. U ovom simpoziju namjera nam je razmatrati otpornost kroz našu kliničku praksu s ciljem prikaza kako možemo unaprijediti tretman naših malih važnih klijenata kroz jačanje njihovih osobnih, obiteljskih i okolinskih čimbenika (navedeni čimbenici svojom interakcijom oblikuju osobno djelovanje i različite mogućnosti te su u neprestanom međusobnom dvosmjernom djelovanju djeteta i njegove okoline). Na početku ćemo prikazati preliminarne rezultate istraživanja o otpornosti koje je u tijeku, potom ćemo kroz tri primjera slučajeva raspravljati o navedenim čimbenicima otpornosti, njihovoj povezanosti i važnosti. Na kraju simpozija bismo ostavili vremena za zaključke, raspravu i razmjenu iskustava kako i nadalje kao stručnjaci možemo kroz jačanje kapaciteta na osobnoj, obiteljskoj i okolinskoj razini doprinijeti zdravijem mentalnom zdravlju pojedinaca (djece i njihovih roditelja), a time i boljem društvu u cjelini.

Ključne riječi: otpornost, dijete, obitelj, trauma, tretman

OTPORNOST KROZ BROJKE

Marija Crnković, Kate Tia Divizić

Poliklinika za zaštitu djece i mladih grada Zagreba, Zagreb

✉ marija.krmek@poliklinika-djeca.hr

Cilj ovog rada je prikazati preliminarne rezultate istraživanja koje smo započeli s ciljem dobivanja većeg uvida u čimbenike otpornosti naših klijenata i njihovu povezanost s emocionalnim teškoćama ispitanika. Smatramo ove rezultate važnima jer nam daju sliku o tome koje su snage, a koje slabosti djece i mladih koji nam se obraćaju, a time dobivamo i priliku kroz promjene u terapijskom pristupu bolje i brže im pomoći. U istraživanju je ukupno sudjelovalo 103 sudionika, od toga 49 dječaka i 54 djevojčice, dobi od 8 do 18 godina starosti. Za početak, preliminarni rezultati pokazali su kako je prosječna vrijednost otpornosti naših ispitanika 4.2 (min 2.7; max 5). Zanimljiv je rezultat da djevojčice u nižoj dobi iskazuju višu razinu otpornosti u odnosu na dječake, no s dobi se to izrazito mijenja te njihova otpornost naglo pada u adolescenciji dok je kod mladića taj pad znatno manji. U cijelom uzorku, čak 38 % djece i mladih pokazuje nisko i izrazito nisko samopoimanje. Ostali, detaljniji rezultati o osobnim, obiteljskim i okolinskim čimbenicima bit će prikazani u izlaganju. Iako se podaci odnose na prigodan klinički uzorak djece i mladih, razmatrat će se kao trendovi koji dominiraju i s ciljem obogaćivanja iskustva i učinkovitijeg rada stručnjaka mentalnog zdravlja s djecom i mladima.

Ključne riječi: otpornost, čimbenici otpornosti, spol

PODRŠKA I POTICANJE RAZVOJA OTPORNOSTI KOD EMOCIONALNO ZLOSTAVLJANE I ZANEMARENE DJEVOJKE

Marija Crnković, Renata Ćorić Špoljar, Nikolina Škrlec

Poliklinika za zaštitu djece i mladih grada Zagreba, Zagreb

✉ marija.krmek@poliklinika-djeca.hr

U ovom izlaganju prikazat ćemo naš rad sa zanemarenom djevojkom iz kojeg će se moći vidjeti kako kroz jačanje osobnih i okolinskih čimbenika pojedinca (u sustavu i društvenoj zajednici) možemo jačati otpornost osobe i nadoknaditi rizike i nedostatke iz područja obiteljskih čimbenika. Djevojka je u Polikliniku došla u dobi od 15 godina te je obrada pokazala da se radi o senzibilnoj djevojci sa emocionalnim poteškoćama i poteškoćama prilagodbe na novonastale promjene odrastanja. U trenutku obrade bila je smještena u udomiteljskoj obitelji, a do tada je odrastala u nestabilnim uvjetima uz majku i njenog partnera od strane kojeg je bila izložena emocionalnom zlostavljanju (verbalni napadi, kritiziranje i ignoriranje). Majka ju od opisanih neprimjerenih postupaka nije zaštitila, prihvaćala je zlostavljajuća ponašanja partnera te nije prepoznavala njene emocionalne ni razvojne potrebe što je predstavljalo emocionalno zanemarivanje djevojke (kasnije, tijekom tretmana, i mama ju počinje emocionalno zlostavljati). Na emocionalnom planu kod djevojke su prevladavali elementi depresivnosti (tuga, zabrinutost, uznemirenost, umor, usamljenost, suicidalna promišljanja bez planova), anksioznosti (osobito psihosomatizacija i ispitna anksioznost) te opterećenost obiteljskom dinamikom, razočaranost majčinim ponašanjem kao i sklonost preuzimanju brige za majku. Tijekom obrade je, zbog suicidalnih promišljanja, bila hitno psihijatrijski pregledana. Po dovršetku uključena je u tretman psihologa i praćenje psihijatra. Tijekom tretmana kroz proradu traume, podršku, rad na vještinama suočavanja, osvještavanja i ekspresije emocija te prilagodbe s djevojkom se radilo na jačanju njezinih snaga odnosno osobnih čimbenika (ekstraverzija, pozitivna društvena orijentacija, prosocijalna orijentacija, optimizam, interni lokus kontrole...) i okolinskih čimbenika otpornosti (podrška škole, učeničkog doma, CZSS, udomiteljske obitelji, prosocijalnih pojedinaca iz šire društvene zajednice; relativno brze i jasne sudske odluke). Unatoč pokušajima rada na obiteljskim čimbenicima – savjetovanje majke (otac je bio bolestan i u trećoj životnoj dobi), ukazivanje na roditeljske odgovornosti i posljedice za dijete, u ovom području nije bilo uspjeha zbog nesuradnje majke. Djevojka je danas odrasla, zaposlena, samostalna mlada žena s kvalitetnim odnosima sa svojim krugom bliskih osoba.

Ključne riječi: zlostavljanje, zanemarivanje, otpornost, tretman

OBITELJSKA OTPORNOST – INTERAKCIJA S DRUGIM ČIMBENICIMA OTPORNOSTI

Nikolina Škrlec, Renata Ćorić Špoljar

Poliklinika za zaštitu djece i mladih grada Zagreba, Zagreb

✉ nikolina.skrlec@poliklinika-djeca.hr

Obitelj je primarno okruženje svakog djeteta i mlade osobe, to je i okruženje koje pruža model djetetu o adekvatnom ponašanju i emocionalnom izražavanju, na temelju čega dijete uči, internalizira i prenosi stečena znanja i iskustva u svoje ponašanje i daljnji život. Obitelj je iznimno dobar zaštitni čimbenik ukoliko vlada pozitivna obiteljska klima, ali isto tako može biti jedan od najrizičnijih čimbenika koji mogu djelovati na dijete u negativnom smislu ako se radi o disfunkcionalnoj obitelji. Obiteljski čimbenici podrazumijevaju vezanost, komunikaciju, roditeljski odnos, roditeljski stil i podršku izvan obitelji. O važnosti obiteljskih čimbenika govorit ćemo kroz primjer obitelji roditelja i njihovo četvero djece (dobi 12, 10, 8 i 5 godina). Niti jedno dijete navedenih dobi nije bilo uključeno u obrazovni sustav zbog alternativnog načina odgoja te života u nekonvencionalnim i nestabilnim uvjetima odrastanja. Roditelji su se separirali majčinom inicijativom jer više nije „mogla tako živjeti”, djeca su ostala živjeti u inozemstvu s ocem uz suglasnost majke dok ona ne organizira mogućnosti za brigu o djeci, nakon godinu dana su počeli živjeti s majkom, roditelji su izrazito narušenog odnosa i suradnje vezano uz odgoj djece. Provedena obrada pokazala je da je svo troje starije djece opterećeno narušenim odnosom roditelja i obiteljskom situacijom, obrazovno su deprivirani te su njihove potrebe bile zanemarene. Kod najstarijeg djeteta bila su prisutna odstupanja vještina učenja u području čitanja, pisanja i računanja, velikim dijelom povezana s neredovitim školovanjem. Djeca su nakon obrade bila uključena u tretman psihologa i socijalnog pedagoga. S roditeljima je započeto savjetovanje s ciljem jačanja roditeljskih kapaciteta, odnosno razvoja obiteljske otpornosti, no neuspješno iz razloga očevog otpora i patoloških odstupanja. Nastavljen je savjetodavni rad s mamom kako bi se jačali njezini osobni čimbenici otpornosti te na taj način se doprinijelo i razvoju otpornosti kod djece. Unatoč majčinom obraćanju institucijama, od strane nadležnih institucija nisu bile realizirane žurne mjere zaštite djece i njihovih prava, odnosno okolinski čimbenici su ovdje doprinosili jačanju negativnih obiteljskih čimbenika. Kroz ovaj primjer vidimo važnost povezanosti i međudjelovanja osobnih, obiteljskih i okolinskih čimbenika otpornosti, odnosno kako kroz rizike i nedjelovanje u jednom segmentu možemo doprinijeti jačanju rizika iz okvira drugih segmenata. Drugim riječima, važno je da smo kao stručnjaci svjesni odgovornosti svih nas kao dijela okolinskih čimbenika otpornosti.

Ključne riječi: obiteljska otpornost, zanemarivanje, tretman, savjetovanje

STRUČNJACI I MEĐUINSTITUCIONALNA SURADNJA KAO RESURS ZA JAČANJE OTPORNOSTI

Renata Ćorić Špoljar, Nikolina Škrlec, Marija Crnković

Poliklinika za zaštitu djece i mladih grada Zagreba, Zagreb

✉ renata.coric@poliklinika-djeca.hr

U ovoj prezentaciji prikazat ćemo rad s dječakom/mladićem koji je u Polikliniku prvi put došao u dobi od 4 godine, potom sa 13 godina, nakon čega je u tretmanu i praćenju. Obradom je utvrđeno da su dobivene informacije o svjedočenju dječaka spolnim odnosima brata i očeve partnerice te izloženosti emocionalnom zlostavljanju od strane oca. Tijekom odrastanja doživio je niz rizičnih faktora, a radi kojih je i smješten u udomiteljsku obitelj u ranom djetinjstvu. Na emocionalnom planu kod dječaka je prevladavala opterećenost odnosom s ocem te tuga zbog narušenih odnosa s bratom i cjelokupne situacije u primarnoj obitelji, primjetna je sklonost potiskivanju emocija. Uključen je u tretman psihologa tijekom kojeg se radilo s dječakom na proradi traume, ispravljanju iskrivljenih kognicija te socijalnim vještinama. Pokazalo se da dječak ima snažne osobne čimbenike otpornosti – otvorenost, ekstraverzija, interni lokus kontrole, savjesnost – što se tijekom tretmana podržavalo i jačalo. Obiteljska otpornost se pokazala jakom, ali gledano iz okvira udomiteljske obitelji (udomljen u istu obitelj od rane dobi, izrazito emocionalno povezan s udomiteljima i oni s njim, međusobno otvoreno izražavanje emocija koje potakne dječak, a udomitelji prihvate) te je na ovaj način smanjen utjecaj rizika biološke obitelji. Okolinski čimbenici su prvotno doprinosili slabljenju otpornosti (neizricanje jasnih mjera prema ocu kako bi se zaštitilo dječaka – primjerice otac nije dao suglasnost za odlazak na školsko putovanje, institucije rekle da ne mogu ništa učiniti, dječak tad postavlja pitanje „idu puno lošiji učenici od mene, a ja ne mogu, kao da sam samo ja kažnjen, a ništa nisam učinio, samo se trudim sve napraviti dobro“), a potom je sustav kao okolinski čimbenik doprinio jačanju otpornosti – prije srednjoškolskog putovanja na more za koje otac ponovno nije želio dati suglasnost (mladić tad iznimno tužan, bespomoćan) poslani su dodatni dopisi Pravobraniteljici za djecu i nadležnom CZSS o potrebi poduzimanja dodatnih mjera i zaštite prava mladića te su tad hitno prema ocu izrečene mjere od strane institucija i mladić potom odlazi na putovanje. Nakon toga kod mladića se na emocionalnom planu primjećuje značajan napredak – veseo, vedar, optimističan, verbalizira kako „jako volim sve vas ovdje i u CZSS“. Još uvijek uredno funkcionira i nema značajnih odstupanja na emocionalnom, socijalnom i ponašajnom planu.

Ključne riječi: otpornost, zlostavljanje, zanemarivanje, tretman, suradnja

OBITELJSKI ČIMBENICI KAO RESURS U TRETMANU ZLOSTAVLJANOG DJETETA

Marija Crnković, Nikolina Škrlec, Renata Ćorić Špoljar

Poliklinika za zaštitu djece i mladih grada Zagreba, Zagreb

✉ marija.krmek@poliklinika-djeca.hr

Obzirom je obitelj jedan od ključnih zaštitnih čimbenika i doprinosi jačanju otpornosti, a podrška roditelja osnovni prediktor uspjeha tretmana zlostavljanog djeteta, prikazat ćemo naš rad sa seksualno zlostavljanom djevojčicom i njezinim roditeljima, a sve s ciljem prikazivanja koliko je jačanje resursa roditelja/obitelji važan, a nekad i ključni, dio tretmana djeteta. Tijekom prvog susreta djevojčice s psihologom dobivaju se informacije da je djevojčica seksualno zlostavljana od prvog do trećeg razreda OŠ od strane člana šire obitelji. Multidisciplinarna obrada je pokazala da su kod djevojčice primjetni nelagoda, sram te sklonost samookrivljanju povezani s iskustvom zlostavljanja o kojem iznosi u razgovoru. Po dovršenoj obradi uključena je u tretman psihologa u Poliklinici, roditelji su potražili za sebe pomoć psihijatra u ustanovama za odrasle. Tijekom tretmana psihologa uz rad s djevojčicom, provođeno je savjetovanje i podrška roditelja vezano uz adekvatne načine prepoznavanja i zadovoljavanja emocionalnih potreba djevojčice, odgojne vještine te uspostavljanje kontakta s drugim članovima šire obitelji (svi upoznati što se dogodilo), kao i adekvatno iskazivanje vlastitih (roditeljskih) emocija pred djetetom (tuga, ljutnja, bijes, zabrinutost...). Pokazalo se da je adekvatno roditeljsko reagiranje, podrška i razumijevanje djevojčice uvelike utjecalo na smjer hoće li djevojčici biti bolje – u periodima roditeljskih neadekvatnih reakcija kod djevojčice je dolazilo do emocionalnog pogoršanja, nakon razgovora psihologa s roditeljima, savjetovanja te potom zajedničkih razgovora s djevojčicom i roditeljima dolazi do iznimnog poboljšanja na emocionalnom planu djevojčice. Detaljnije će biti prikazane terapijske i savjetodavne intervencije s djetetom i roditeljima.

Ključne riječi: otpornost, seksualno zlostavljanje, tretman, savjetovanje

Simpozij: 8. SIMPOZIJ PENOLOŠKE PSIHOLOGIJE	63
Voditeljica: Bernardica Franjić-Nađ	
1. Program prevencije stresa za službenike zatvorskog i probacijskog sustava	64
<i>Bernardica Franjić-Nađ, Đulijana Badurina Sertić</i>	
2. Nagrađivanje i motivacija u praksi	65
<i>Danijela Knjižek, Marina Mirčeta Mikulić, Iva Prskalo, Matea Sršen</i>	
3. Stigmatizacija počinitelja kaznenih djela – iskustva probacijske službe u Republici Hrvatskoj	66
<i>Danijela Knjižek, Marina Mirčeta Mikulić</i>	
4. Primjena kognitivne terapije pune svjesnosti s počiniteljima kaznenih djela	67
<i>Bernardica Franjić-Nađ</i>	

8. SIMPOZIJ PENOLOŠKE PSIHOLOGIJE

Voditeljica: Bernardica Franjić-Nadž

Ministarstvo pravosuđa i uprave, Uprava za zatvorski sustav i probaciju,
Odgojni zavod u Turopolju

✉ bernardica.franjicnad@ozt.pravosudje.hr

U okviru 8. Simpozija penološke psihologije fokusirali smo se na dobrobit službenika koji rade u zatvorskom sustavu i probaciji te na dobrobit osuđenih osoba i zatvorenika. Naime, rad sa zatvoreničkom populacijom je vrlo zahtjevan i specifičan, što je dodatno potencirano izazovima epidemiološke krize i one izazvane potresom s kojima se suočavamo u posljednje dvije godine te smo prepoznali potrebu da ojačamo otpornost kolega u zatvorskom i probacijskom sustavu, da im pomognemo da otključaju svoje potencijale, a kako bismo prevenirali sagorijevanje na poslu i očuvali njihovu dobrobit. Kako je ipak temeljni interes penološke psihologije proučavanje ponašanja osuđenika i zatvorenika, u simpoziju ćemo prikazati i jedan od načina na koji u zatvorskom sustavu pomažemo zatvorenicima u suočavanju sa stresom zatvorskog okruženja i otključavamo njihove potencijale za uspješnu pripremu za socijalno prilagođeni život na slobodi. Također ćemo, prema iskustvu probacijskih službenika, prikazati s kojim se poteškoćama zatvorenici susreću po otpustu iz zatvora.

U prvom izlaganju na Simpoziju prikazat ćemo Program prevencije stresa za službenike koji se od ove godine provodi u koordinaciji Odjela za psihološku potporu službenicima zatvorskog sustava i probacije. Prepoznavanje važnosti brige za psihičku i fizičku dobrobit službenika zaposlenih u zatvorskom sustavu i probaciji rezultiralo je sustavnim provođenjem programa koji objedinjuje *mindfulness* vježbe s kognitivno-bihevioralnom terapijom, kojemu je cilj povećanje profesionalnih kompetencija službenika te jačanje otpornosti na stres i kapaciteta za očuvanje vlastitog mentalnog zdravlja.

Tema drugog izlaganja je motivacija i nematerijalno nagrađivanje službenika koje ima za cilj očuvanje dobrobiti i kvalitete rada službenika koji su u svakodnevnom direktnom kontaktu s osuđivanim osobama te je jedno je od najvažnijih pitanja za funkcioniranje probacijskog i zatvorskog sustava,.

Temelj osnivanja i razvoja probacijskog sustava ideja da se počinitelji kaznenih djela ne izdvajaju iz zajednice, odnosno da im se olakša povratak u društvo kroz preuzimanje pozitivnih društvenih i socijalnih uloga. Između ostalog, provedba ove ideje je otežana stigmatizacijom zatvorenika, čemu svjedoče iskustva probacijskih službenika u radu s počiniteljima kaznenih djela o čemu autorice raspravljaju u trećem izlaganju.

U završnom dijelu simpozija govori se o iskustvima primjene Programa kognitivne terapije pune svjesnosti usmjerene na stres u radu sa zatvorenicima i mladim počiniteljima kaznenih djela kojima je izrečena sigurnosna mjera upućivanja u odgojni zavod.

Ključne riječi: službenici, stres, motivacija, zatvorenici, *mindfulness*

PROGRAM PREVENCIJE STRESA ZA SLUŽBENIKE ZATVORSKOG I PROBACIJSKOG SUSTAVA

Bernardica Franjić Nađ¹, Đulijana Badurina Sertić²

¹ Ministarstvo pravosuđa, Odgojni zavod u Turopolju, Turopolje;

² Ministarstvo pravosuđa, Centar za dijagnostiku u Zagrebu, Zagreb

✉ bernardica.franjicnad@ozt.pravosudje.hr;

Đulijana.Badurina-Sertic@czd.pravosudje.hr

U svrhu jačanja kapaciteta za suočavanje sa stresom i očuvanja mentalnog zdravlja službenika zatvorskog i probacijskog sustava, tijekom četverogodišnje edukacije u okviru Projekta Hrvatskog udruženja za bihevioralno-kognitivne terapije „*Mindfulness* program suočavanja sa stresom za zaposlenike zatvorskog sustava“, službenice Centra za dijagnostiku u Zagrebu, Zatvora u Zagrebu, Kaznionice u Glini, Kaznionice u Lepoglavi i Odgojnog zavoda u Turopolju, osposobljene su kao treneri Kognitivne terapije pune svjesnosti usmjerene na stres – KTPSUS (*MBCT – Mindfulness Based Cognitive Therapy*). Istraživanja, uključujući i do sada provedenu evaluaciju pilot primjene KTPSUS programa u hrvatskom zatvorskom i probacijskom sustavu, pokazuju kako se tečajevi jačanja otpornosti na stres temeljeni na *mindfulness* intervencijama i kognitivno-bihevioralnim tehnikama pokazuju uspješnima za razvoj učinkovitih strategija suočavanja sa stresom i jačanje usredotočene svjesnosti te rezultiraju značajnim smanjenjem doživljaja stresa i sagorijevanja na poslu, kao i ublažavanjem općih psihičkih poteškoća, depresivnosti i anksioznosti. Ovi pozitivni učinci Programa se održavaju i u tromjesečnom razdoblju praćenja. S obzirom na navedeno, kao i na izniman interes službenika zatvorskog i probacijskog sustava iskazan tijekom pilot primjene programa i radionica predstavljanja programa, ove godine je započela sustavna provedba KTPSUS programa, koju koordinira Odjel za psihološku potporu službenicima zatvorskog sustava i probacije. Program se sastoji od ukupno devet dvosatnih radionica, uključuje i redovito, svakodnevno samostalno vježbanje u trajanju do sat vremena, a voditeljice ga provode u paru. Rezultati evaluacije dosadašnje primjene Programa pokazali su visoko zadovoljstvo sudionika te percipiranu korisnost za suočavanje sa stresom i poboljšanje fizičke i psihičke dobrobiti. Rezultati također pokazuju značajno smanjenje općih psihopatoloških teškoća, koje se održalo i tijekom tromjesečnog razdoblja praćenja nakon završetka Programa, što je samo još jedan u nizu dokaza korisnosti programa baziranih na *mindfulnessu* kod službenika izloženih visokim razinama stresa te je Uprava za zatvorski sustav i probaciju uvela KTPSUS program kao kontinuirani i sustavni način brige za unaprjeđenje dobrobiti službenika i prevencije poteškoća mentalnog zdravlja.

Ključne riječi: zatvorski sustav, probacija, službenici, stres, prevencija, *mindfulness*

NAGRAĐIVANJE I MOTIVACIJA U PRAKSI

Danijela Knjižek¹, Marina Mirčeta Mikulić¹, Iva Prskalo², Matea Sršen¹

¹ Ministarstvo pravosuđa i uprave, Uprava za zatvorski sustav i probaciju, Sektor za probaciju, Probacijski ured Zagreb I; ² Ministarstvo pravosuđa i uprave, Uprava za zatvorski sustav i probaciju, Centar za izobrazbu

✉ *Danijela.Knjižek@mpu.hr; Marina.Mirceta@mpu.hr;*

Iva.Prskalo@czy.pravosudje.hr; Matea.Srsen@mpu.hr

Očuvanje dobrobiti i kvalitete rada službenika koji su u svakodnevnom direktnom kontaktu s osuđivanim osobama jedno je od najvažnijih pitanja za funkcioniranje probacijskog i zatvorskog sustava. S obzirom na specifičnost posla, nerijetko dolazi do pada motivacije, a posljedično do sagorijevanja ili „burnouta“ i nezadovoljstva poslom. Jedan od ključnih faktora održavanja motivacije zaposlenika je i nagrađivanje za kvalitetno obavljen posao, a sa svrhom prepoznavanja vrijednosti zaposlenika i njihovog doprinosa postizanju ciljeva organizacije, odjela ili tima. S obzirom na zakonska ograničenja po pitanju materijalnog nagrađivanja, u ovom istraživanju bavile smo se iskustvom i mogućnostima nematerijalnog nagrađivanja u Upravi za zatvorski sustav i probaciju. Na temelju podataka prikupljenih iz literature i kroz fokus grupe ($N = 34$) konstruiran je upitnik sa 49 nagrada razvrstanih u 8 kategorija, ocjenjivanih na Likertovoj skali. Upitnik je distribuiran *online* svim zaposlenicima kaznenih tijela i probacijskih ureda. Kategorije koje su ocijenjene najvišom ocjenom su: usklađivanje privatne i profesionalne sfere i fizički radni uvjeti. Od pojedinačnih nagrada, kao najviše motivirajuće, istaknute su: slobodan dan za dobro odrađen posao, mogućnost napredovanja, mogućnost biranja termina korištenja godišnjeg odmora, pismena pohvala, bolja opremljenost službenika i povratna informacija vezana uz njihov rad od nadređenih. Dobiveni rezultati istraživanja potvrđuju nalaze iz literature prema kojim, osim materijalnog nagrađivanja (koje je u sustavu limitirano zakonskim aktima), na motivaciju službenika značajno utječu nematerijalne nagrade. Kako bi zadržali motivaciju za rad i zadovoljavajuću razinu radnog učinka, svaki službenik mora vidjeti da se njegov rad prati, vrednuje, a da će njegov trud i rezultati biti nagrađeni. Ovakav sustav nagrađivanja moguće je primijeniti individualno, prilagoditi organizaciji ustrojstvene jedinice i specifičnostima radnog mjesta, a izvesti je unutar postojećih zakonskih regulativa.

Ključne riječi: motivacija, nagrađivanje, probacija, zatvorski sustav

STIGMATIZACIJA POČINITELJA KAZNENIH DJELA – ISKUSTVA PROBACIJSKE SLUŽBE U REPUBLICI HRVATSKOJ

Danijela Knjižek, Marina Mirčeta Mikulić

Ministarstvo pravosuđa i uprave, Uprava za zatvorski sustav i probaciju, Sektor za probaciju, Probacijski ured Zagreb I

✉ *Danijela.Knjizek@mpu.hr; Marina.Mirceta@mpu.hr*

Temelj osnivanja i razvoja probacijskog sustava je ideja da se počinitelji kaznenih djela ne izdvajaju iz zajednice, odnosno da im se olakša povratak u društvo kroz preuzimanje pozitivnih društvenih i socijalnih uloga. Ipak, iskustva pokazuju da brojni faktori negativno utječu na proces prilagodbe počinitelja i njihovo svakodnevno funkcioniranje nakon osuđivanosti. Ovim radom autorice žele prikazati iskustva probacijskih službenika u radu s počiniteljima kaznenih djela s naglaskom na poteškoće u procesu ponovnog uključivanja u obiteljsku i društvenu zajednicu. Autorice će se fokusirati na stigmatizaciju počinitelja kaznenih djela, kako u obitelji, zajednici, tako i u široj javnosti. Stigma koju počinitelji kaznenih djela nose odražava se i na njihovo psihičko zdravlje, sliku o sebi te može dovesti do razvoja depresivnih i anksioznih simptoma. Uz to, stigma otežava funkcioniranje u radnom, obiteljskom i socijalnom okruženju i preuzimanje novih, prihvatljivih i funkcionalnih društvenih uloga što se direktno odražava na uspješnost resocijalizacije i reintegracije počinitelja.

Ključne riječi: probacija, stigmatizacija, resocijalizacija, reintegracija, počinitelji

PRIMJENA KOGNITIVNE TERAPIJE PUNE SVJESNOSTI S POČINITELJIMA KAZNENIH DJELA

Bernardica Franjić-Nađ

Ministarstvo pravosuđa i uprave, Uprava za zatvorski sustav i probaciju, Odgojni zavod u Turopolju

✉ bernardica.franjicnad@ozt.pravosudje.hr

Počinitelji kaznenih djela većinom imaju prethodna iskustva niske kvalitete života i zlorabe različitih psihoaktivnih tvari, kod njih se nerijetko uočavaju neadekvatni obrasci suočavanja sa stresorima, poteškoće samokontrole i nedostatka uvida u vlastita psihička stanja i ponašanje, što pridonosi njihovoj ustrajnosti u raznolikim oblicima neprilagođenog i nepoželjnog ponašanja. Trening mindfulnessa, odnosno učenje svjesnosti na vrlo sustavan način, uz kultiviranje nereaktivnosti i neprosuđivanja, dokazano utječe na smanjenje navedenih poteškoća, posebno u ranjivoj skupini mladih prijestupnika. Prepoznajući dobrobit programa temeljenih na mindfulness intervencijama i kognitivno-bihevioralnim tehnikama ne samo sa službenicima, nego i u radu sa zatvorenima i maloljetnim počiniteljima kaznenih djela, u okviru četverogodišnjeg projekta Hrvatskog udruženja za kognitivno-bihevioralne terapije, službenici zatvorskog sustava su osposobljeni za trenere i facilitatore MBCT programa (*Mindfulness Based Cognitive Therapy*). Program se u zatvorskom i probacijskom sustavu nastavlja provoditi za službenike pod nazivom Kognitivne terapije pune svjesnosti usmjerene na stres – KTPSUS. Početna iskustva primjene u kaznenim tijelima, nakon prilagodbe programa specifičnostima populacije zatvorenika i maloljetnika te sigurnim, prostornim i organizacijskim uvjetima u kaznenim tijelima, upućuju na slične dobrobiti kao i u provođenju sa službenicima, odnosno, očuvanje mentalnog zdravlja tijekom izvršavanja kazne zatvora i odgojne mjere, kroz bolje suočavanje sa stresom i ljutnjom te smanjenje općih psihičkih poteškoća, anksioznosti i depresivnosti. Zatvorenici i maloljetnici također iskazuju zadovoljstvo programom i doživljaj lakšeg izvršavanja kazne/odgojne mjere, što pridonosi njihovoj boljoj pripremi za socijalno prilagođeni život na slobodi.

Ključne riječi: kognitivna terapije pune svjesnosti, zatvorenici, maloljetni

Simpozij: TAJNE UMA POLICIJSKIH PREGOVARAČA – NAJOPASNIJEG, ALI NAJZANIMLJIVIJEG ZANIMANJA	71
Voditeljica: Ivana Glavina Jelaš	
1. Psihologija u pozadini pregovaranja i mentalno zdravlje policijskih pregovarača	72
<i>Ivana Glavina Jelaš, Franjo Filipović, Ines Matec-Mamuzić, Jurica Pačelat</i>	
2. Policajska subkultura i položaj pregovarača u policijskom svijetu	73
<i>Ruža Karlović, Franjo Filipović, Ivana Glavina Jelaš, Tamara Komadina</i>	
3. Odabir i edukacija kandidata za posao policijskog pregovarača – primjeri simulacijskih vježbi	74
<i>Franjo Filipović, Igor Kruljac, Ivan Pranjić</i>	
4. Proces pregovaranja i pregovaračka oprema	75
<i>Igor Kruljac, Franjo Filipović, Ivan Pranjić</i>	
5. Pregovaranje u situacijama pokušaja samoubojstava i usporedba izvršenih samoubojstava prije i za vrijeme pandemije COVID-19 u Republici Hrvatskoj	76
<i>Franjo Filipović, Bruno Čerina, Ivan Pranjić, Igor Kruljac</i>	
6. Najzanimljiviji slučajevi policijskog pregovaranja u Hrvatskoj	77
<i>Ivan Pranjić, Franjo Filipović, Igor Kruljac</i>	

TAJNE UMA POLICIJSKIH PREGOVARAČA – NAJOPASNIJEG, ALI NAJZANIMLJIVIJEG ZANIMANJA

Voditeljica: Ivana Glavina Jelaš

Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Visoka policijska škola,
Zagreb

✉ iglavina@fkz.hr

Policijski posao spada u najstresnije i najteže na svijetu, a posao pregovarača u najstresnije vrste policijskih poslova. Izloženost pregovarača operativnim stresorima veća je u usporedbi s ostatkom policijskih poslova i priroda stresora je znatno drugačija budući da podrazumijeva izrazito visoko stresne krizne situacije. Policijski pregovarači u Hrvatskoj postoje od 2004. godine, a pregovarački timovi su ustrojeni 2005. godine u specijalnoj policiji Ministarstva unutarnjih poslova. Prvi pregovarači regrutirani su iz redova specijalne policije, a danas se regrutiraju putem natječaja na koji se javljaju pripadnici interventne i specijalne policije koji prolaze pomno osmišljeni i vrlo intenzivan tečaj za pregovarače. Tečaj je i svojevrsno selekcijsko sredstvo jer se tijekom obuke evaluira tko zadovoljava kriterije za obavljanje pregovaračkog posla i koji kandidati mogu podnijeti pritiske vezane za obavljanje tog posla. Naime, najveću moguću opasnost predstavljaju službenici koji ne zadovoljavaju norme ove jedinice, a da ujedno taj posao obavljaju. Uspješnost hrvatskih pregovarača, kao i onih svjetskih, uistinu je velika. Krizno pregovaranje je jedan od najučinkovitijih policijskih alata za rješavanje svih kriznih intervencija. Ukoliko pregovarač dobije šansu da razgovara s počiniteljem, neovisno o vrsti krizne situacije, uspješno rješava incident u čak više od 90 % slučajeva. Naši su pregovarači bili angažirani na više od 200 kriznih situacija - što je velik broj uzevši u obzir da se gotovo u svim slučajevima radi o intervencijama klasificiranim kao one srednjeg i visokog rizika.

Posao policijskih pregovarača vrlo je zanimljiv psiholozima i srodnim strukama jer važnu odrednicu njihove uspješnosti predstavlja upravo vladanje vještinama i znanjem iz područja psihologije. Primjerice, tehnika čiju važnost pregovarači često ističu je aktivno slušanje. Dalje, naši pregovarači kontinuirano nadograđuju svoje znanje u sklopu učestalih edukacija i suradnje s različitim stranim zemljama poput primjerice SAD-a, točnije FBI agencije i mnogih drugih te raspoložu najsvremenijom opremom.

U okviru simpozija izlagalo bi se šest tema. Započelo bi se prezentacijom psiholoških specifičnosti i karakteristika hrvatskih pregovarača. Sljedećim predavanjem bi se sudionike nastojalo uvesti u policijski svijet i subkulturu te položaj i način funkcioniranja pregovarača u njemu. Potom bi se predstavio proces selekcije i edukacije naših pregovarača te primjeri vježbi s edukacija, iza čega bi uslijedilo predstavljanje samog procesa pregovaranja kao i pregovaračke opreme. Uslijedilo bi predstavljanje postupanja u situacijama pokušaja samoubojstva te prezentacija rezultata provedenog istraživanja o izvršenim samoubojstvima u RH. Za kraj bi se sudionicima predstavili najzanimljiviji i najteži slučajevi pregovaranja u Hrvatskoj.

Ključne riječi: pregovarači, policija, stres, talačke krize, samoubojstvo

PSIHOLOGIJA U POZADINI PREGOVARANJA I MENTALNO ZDRAVLJE POLICIJSKIH PREGOVARAČA

**Ivana Glavina Jelaš¹, Franjo Filipović², Ines Matec-Mamuzić³,
Jurica Pačelat¹**

¹ Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Visoka policijska škola, Zagreb; ² Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Zapovjedništvo za intervencije, Zagreb; ³ Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Ured glavnog ravnatelja, Zagreb

✉ iglavina@fkz.hr; ffilipovic@mup.hr; imatecmamuzic@mup.hr; jpacelat@fkz.hr

Cilj izlaganja je predstavljanje djelatnosti hrvatskih policijskih pregovarača s naglaskom na one dijelove tog posla najuže vezane za područje psihologije. Cilj je također predstavljanje specifičnih karakteristika poželjnih kod pregovarača, odnosno onih osobina koje ih čine uspješnim u njihovom poslu te mentalno otpornima i zdravima unatoč iznimno zahtjevnom i stresnom zanimanju. Policijski posao spada u jedan od najstresnijih i najtežih poslova u svijetu, a posao pregovarača pak u najstresniju i najizazovniju vrstu policijskih poslova. Općenito se policijski stresori dijele na operativne i organizacijske vrste stresora. Kod posla pregovarača izazovno je i zanimljivo to što gotovo svi njihovi operativni stresori podrazumijevaju iznimno stresne, visoko rizične i krizne situacije. U podlozi pregovaračkog posla kao i uspješnosti pregovaranja u velikom dijelu stoji upravo vladanje vještinama i znanjem iz područja psihologije, stoga je ovo zanimanje izrazito zanimljivo za psihologe i srodna zanimanja. Primjerice, jedna od tehnika čiju korist i važnost pregovarači ističu u procesu pregovaranja, kojom ujedno i vrlo vješto vladaju, jest tehnika aktivnog slušanja. Osnovna edukacija odnosno tečaj za pregovarače sastoji se od mnoštva različitih, vrlo intenzivnih i kreativnih vježbi koje obuhvaćaju mnogo elemenata iz područja psihologije. Pored edukacija i konstantnog usavršavanja te iskustva pregovarača, uspješnost pregovaranja uvelike ovisi i o specifičnim osobinama policijskih službenika koji su odabrani za ovaj izazovan i težak posao, što će također biti prikazano u izlaganju. Nevjerojatan je podatak da ukoliko pregovarač dobije šansu da razgovara s počiniteljem, neovisno o vrsti krizne situacije, uspješno rješava incident u čak više od 90 % slučajeva – stoga će se ovim izlaganjem nastojati sudionicima prenijeti psihološku pozadinu pregovarača i pregovaranja.

Ključne riječi: pregovarači, policija, mentalno zdravlje, stres

POLICIJSKA SUBKULTURA I POLOŽAJ PREGOVARAČA U POLICIJSKOM SVIJETU

**Ruža Karlović¹, Franjo Filipović², Ivana Glavina Jelaš¹,
Tamara Komadina³**

¹ Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Visoka policijska škola, Zagreb; ² Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Zapovjedništvo za intervencije, Zagreb; ³ Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Visoka policijska škola, Zagreb; ³ Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, PU Primorsko-goranska, Rijeka

✉ *rkarlovic@fkz.hr; ffilipovic@mup.hr; iglavina@fkz.hr; tkomadina@fkz.hr*

Cilj izlaganja je predstavljanje elemenata i specifičnosti policijske subkulture kao i specifičnosti samog policijskog svijeta te položaja policijskih pregovarača u istom. Policijska subkultura podrazumijeva nekoliko klasičnih elemenata koji su prisutni u svim policijskim organizacijama neovisno o kulturi odnosno zemlji kojoj pripadaju. Najčešće spominjani su: kohezija, cinizam, solidarnost, konzervativizam, sumnjičavost i mačizam. Svi nabrojani elementi korisni su i potrebni za kvalitetno obavljanje policijskog posla kao i samo preživljavanje tijekom postupanja u po život opasnim situacijama. No u pogledu brige i očuvanja mentalnog zdravlja policajaca ti elementi mogu biti znatno otežavajući budući da, između ostalog, stoje u pozadini sumnjičavosti prema konceptu brige za mentalno zdravlje kao i potrebe za potražnjom stručne pomoći. Dalje, među pregovaračima je element kohezivnosti više naglašen u usporedbi s ostalim policijskim strukturama. Naime, većina policijskih pregovarača se susreće s istim tipom intervencija, u kojima ostali službenici ne postupaju, te najbolje razumiju jedni druge i najčešće koriste kolege kao izvor socijalne podrške u vidu jednog od mehanizama suočavanja sa stresom. Statusno gledajući, policijski pregovarači predstavljaju manju elitnu skupinu policijskih službenika koju čine odabrani, iskusni policijski službenici. Budući da su nastali u redovima specijalne policije kao elitne skupine unutar MUP-a, karakterizira ih samozatajnost koju ova vrsta policijskog posla podrazumijeva u svrhu što kvalitetnijeg obavljanja zadaća.

Ključne riječi: policijska subkultura, pregovarači, policija, mentalno zdravlje

ODABIR I EDUKACIJA KANDIDATA ZA POSAO POLICIJSKOG PREGOVARAČA – PRIMJERI SIMULACIJSKIH VJEŽBI

Franjo Filipović¹, Igor Kruljac², Ivan Pranjić²

¹ Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Zapovjedništvo za intervencije, Zagreb; ² Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Jedinica specijalne i interventne policije, Zagreb

✉ ffilipovic@mup.hr; ikruljac@mup.hr; ivanpranjic@mup.hr

Cilj izlaganja je predstavljanje načina odabira te edukacije hrvatskih policijskih pregovarača. Pregovarači u Hrvatskoj postoje od 2004. godine, a pregovarački timovi su ustrojeni od 2005. godine u specijalnoj policiji Ministarstva unutarnjih poslova te se nalaze u Zagrebu, Splitu, Rijeci i Osijeku. Dakle prvi pregovarači regrutirani su iz redova specijalne policije, a od 2022. godine regrutiraju se putem internog natječaja na koji se dobrovoljno javljaju zainteresirani pripadnici interventne i specijalne policije s cijelog područja Republike Hrvatske. Trenutno Ministarstvo unutarnjih poslova raspolaže s 37 policijskih pregovarača. Načelo dobrovoljnosti iznimno je važno, budući da pored svih opasnosti kriznih situacija u kojima pregovarači postupaju – u konačnici najveći rizik predstavlja policijski službenik u ulozi pregovarača koji ne zadovoljava specifične norme ove jedinice te nije siguran u odabir ovog poziva. Osnovni tečaj za pregovarače kreiran je te se izvodi od strane Zapovjedništva za intervencije Ravnateljstva policije i predstavlja vrlo intenzivnu dvotjednu obuku. Navedeno jest i svojevršno selekcijsko sredstvo budući da je konstruiran na način da se tijekom same obuke evaluira tko zadovoljava osnovne kriterije kao i tko posjeduje potencijal za kvalitetno obavljanje posla pregovarača te koji kandidati u konačnici mogu podnijeti pritiske vezane za obavljanje tog posla. Naši pregovarači kontinuirano nadograđuju svoje znanje i vještine kroz učestale edukacije i suradnju s različitim stranim zemljama poput SAD-a, točnije FBI agencije, i mnogih drugih. Tijekom izlaganja sudionicima će biti demonstrirane određene vježbe s osnovnog tečaja te će sudionici imati priliku i sami sudjelovati u njima.

Ključne riječi: pregovarači, policija, selekcija, edukacija, stres

PROCES PREGOVARANJA I PREGOVARAČKA OPREMA

Igor Kruljac¹, Franjo Filipović², Ivan Pranjić¹

¹ Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Jedinica specijalne i interventne policije, Zagreb; ² Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Zapovjedništvo za intervencije, Zagreb

✉ ikruljac@mup.hr; ffilipovic@mup.hr; ivanpranjic@mup.hr

Cilj izlaganja je predstavljanje samog procesa pregovaranja te opreme kojom raspoložu naši pregovarači. U literaturi se policijsko pregovaranje opisuje kao jedan od najznačajnijih razvojnih koraka u policiji i policijskoj psihologiji te se pokazalo kao jedan od najučinkovitijih policijskih alata za uspješno rješavanje kriznih intervencija svih vrsti (otmice, pokušaji samoubojstva, talačke krize itd.). Pregovaranje je najmanje represivna policijska radnja kojom se postiže najbolji mogući rezultat što podrazumijeva da policijski službenici sa stečenim vještinama i tehnikama kriznog komuniciranja mogu značajno pozitivno utjecati na ishode kriznih situacija. Najizazovniji dio pregovaranja je činjenica da u tom procesu policijski službenik raspolaže samo i isključivo svojim govornim aparatom i komunikacijskim vještinama – u usporedbi sa svim ostalim vrstama policijskih poslova u kojima policajci nerijetko moraju koristiti tjelesnu snagu odnosno različite fizičke vještine. Osim toga pregovarači djeluju u izrazito stresnim i rizičnim kriznim situacijama, čiji ishod ovisi samo o njihovim komunikacijskim sposobnostima stoga je vrlo izazovno pitanje rješavanja neizvjesnih, opasnih i visoko rizičnih situacija isključivo korištenjem govora. Pregovaranje je proces koji podrazumijeva mnogo specifičnih pravila i kompetencija uz koje su iznimno važne i karakteristike te struktura ličnosti samog pregovarača, što će detaljnije biti prikazano u izlaganju. Što se tiče opreme, hrvatski pregovarači raspolažu s najsuvremenijom opremom poput američkih pregovaračkih sustava telefona (analogni i digitalni) i švedskih digitalnih sustava najmodernije tehnologije te nizom sitne precizne opreme. Sudionici će imati priliku u živo razgledati pregovarački kombi sa svom opremom.

Gljučne riječi: pregovaranje, pregovarači, policija

PREGOVARANJE U SITUACIJAMA POKUŠAJA SAMOUBOJSTAVA I USPOREDBA IZVRŠENIH SAMOUBOJSTAVA PRIJE I ZA VRIJEME PANDEMIJE COVID-19 U REPUBLICI HRVATSKOJ

Franjo Filipović¹, Bruno Čerina², Ivan Pranjić³, Igor Kruljac³

¹ Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Zapovjedništvo za intervencije, Zagreb; ² Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Uprava kriminalističke policije, Zagreb; ³ Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Jedinica specijalne i interventne policije, Zagreb
✉ ffilipovic@mup.hr; bcerina@mup.hr; ivanpranjic@mup.hr; ikruljac@mup.hr

Suicidalno ponašanje vodeći je uzrok ozljeđivanja i smrtnosti svih dobnih skupina u svijetu. Naši pregovarači angažiraju se za sve vrste kriznih intervencija poput otmica, talačkih kriza, zabarikadiranih osoba, no od svih postupanja najviše je intervencija u kojima se pregovara s počiniteljima koji prijete oduzimanjem vlastitog života. Oko 80 % pregovaračkih intervencija odnosi se na pokušaje samoubojstva. Pregovaranje s takvim počiniteljima ima svoje specifičnosti i pravila koja će biti prikazana u izlaganju. Nadalje, pandemija COVID-19 utjecala je na funkcioniranje cjelokupnog društva, pa tako i na broj pokušaja i počinjenih samoubojstava kao i njihov način izvršenja. U izlaganju će također biti prikazani rezultati provedenog istraživanja čiji je cilj bila usporedba izvršenih samoubojstava u Hrvatskoj prije i za vrijeme pandemije COVID-19. Podaci su prikupljeni putem statističkih pregleda temeljnih sigurnosnih pokazatelja MUP-a i informacijskog sustav MUP-a, te su u analizu uvršteni svi pokušaji (2977) i izvršena samoubojstva (2361) u razdoblju od 2018. do 2021. godine. Pokazalo se da, iako ukupan broj izvršenih samoubojstava u Hrvatskoj u vremenu pandemije nije statistički značajno porastao ni pao u odnosu na razdoblje prije pandemije - ipak su zabilježene neke promjene. Uočen je statistički značajan pad broja dovršenih samoubojstava među muškarcima u dobi od 36 do 50 godina. Također je u vrijeme pandemije zabilježena zabrinjavajuća promjena u broju suicidalnih događaja među mladim djevojkama. Naime zabilježen je porast ukupnog broja samoubojstava i pokušaja samoubojstava od čak 58.49 % među ženskim osobama u dobi od 15 do 18 godina, u odnosu na razdoblje prije pandemije. Dalje, u pandemijskom razdoblju češće su birani načini izvršenja samoubojstva koji se mogu izvesti u domu u odnosu na one koji zahtijevaju napuštanje doma. Također je utvrđena pozitivna povezanost između broja umrlih od korona virusa i porasta u broju suicidalnih događaja po županijama. Nadalje, zabilježen je značajan pad izvršenih samoubojstava u travnju 2020. godine - u odnosu na isti mjesec 2018. i 2019. godine. Do još jednog značajnog pada broja izvršenih samoubojstava u odnosu na predpandemijsko razdoblje dolazi u rujnu 2021. godine. Rezultati kao i njihova interpretacija biti će detaljnije prezentirani u izlaganju.

Ključne riječi: pregovaranje, samoubojstvo, policija, COVID-19

NAJZANIMLJIVIJI SLUČAJEVI POLICIJSKOG PREGOVARANJA U HRVATSKOJ

Ivan Pranjčić¹, Franjo Filipović², Igor Kruljac²

¹ Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Zapovjedništvo za intervencije, Zagreb, ² Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Jedinica specijalne i interventne policije, Zagreb

✉ ffilipovic@mup.hr; ikruljac@mup.hr; ivanpranjic@mup.hr

Cilj izlaganja je predstavljanje najzanimljivijih i najtežih slučajeva policijskog pregovaranja u našoj zemlji. Hrvatski policijski pregovarači su od osnutka pregovaračkih timova 2005. godine do danas bili angažirani, uz sve ostale poslove iz djelokruga rada, na više od 200 kriznih situacija - što je prilično velik broj angažiranja na intervencijama uzevši u obzir da se spomenuta brojka gotovo u svim slučajevima odnosi na intervencije klasificirane kao intervencije srednjeg i visokog rizika. 80 % postupanja odnosi se na intervencije vezane za pokušaje počinjenja samoubojstva. Preostalih 20 % podrazumijeva sve ostale vrste sigurnosnih ugroza, kao što su talačke krize, zabarikadirane osobe, otmice, prijetnje opće opasnim radnjama i slično. Jedina intervencija u kojoj naši pregovarači do sada nisu sudjelovali jest otmica zrakoplova - budući da takav slučaj još nije zabilježen u Hrvatskoj, dok su rješavali sve preostale moguće krizne situacije. U izlaganju će se predstaviti najteža postupanja hrvatskih pregovarača poput slučaja prijetnje zapaljenjem 500 litara benzina, talačke krize s 11 taoca, zabarikadirane osobe uz prijetnju aktivacije ručnom bombom i mnogih drugih. Navedene situacije laicima logično djeluju kao najstresnije i najzahtjevnije za pregovaranje, budući da postoji mogućnost stradavanja i samog policijskog pregovarača. Stoga je vrlo zanimljivo kada pregovarač kao najtežu intervenciju, pored odrađenih svih prethodno navedenih situacija, navodi intervaniranje prema počinitelju koji prijeti činjenjem samoubojstva bez dovođenja u opasnost drugih osoba i policajaca.

Ključne riječi: pregovarači, policija, krizne intervencije, samoubojstvo, talačke krize

Simpozij: PRIKAZ I KRITIČKI OSVRT NA PROGRAME ZA RAZVOJ KREATIVNOSTI I DAROVITOSTI	81
Voditeljica: Kamea Jaman	
1. Rana identifikacija kreativno produktivne darovitosti – pokazatelji empirijskog istraživanja <i>Jasna Cvetković-Lay</i>	82
2. Individualizacija programa za potencijalno darovito dijete u vrtiću – podrška razvoju i priprema za život <i>Suzana Kovačić</i>	83
3. Kreativnost u vrtićkom okruženju <i>Ksenija Ranogajec Benaković</i>	84
4. STEAM u predškolskoj dobi zašto i kako? <i>Kamea Jaman</i>	85
5. Deset mitova (i istina) o učenicima dvostrukih posebnih potreba <i>Elvira Vučković, Nada Kegalj</i>	86
6. Psihološka otpornost darovitih <i>Vesna Ivasović</i>	87

PRIKAZ I KRITIČKI OSVRT NA PROGRAME ZA RAZVOJ KREATIVNOSTI I DAROVITOSTI

Voditeljica: Kamea Jaman

Hrvatsko psihološko društvo, Sekcija za razvojnu psihologiju rane i predškolske dobi, Zagreb

✉ kamea.jaman@gmail.com

Simpozij donosi novija istraživanja na području kreativnosti i rada sa darovitima kao i primjere primjene programa koji se koriste u radu sa potencijalno darovitom i darovitom djecom. Prvo istraživanje o kojem će biti riječi fokusira se na koncept kreativno-produktivne darovitosti (KPD) u darovite i kreativne djece predškolske dobi. KPD je relativno nov koncept u znanosti a polazi od kompleksnosti pojmova darovitosti i kreativnosti, povezan je s alternativnim metodama identifikacije i procjenama kreativnog potencijala temeljem uratka (*product based assessment*) te s utjecajem implicitnih koncepcija odgojitelja na njihove procjene. Zatim, ćemo govoriti o aktualnim stavovima odgojitelja, psihologa i pedagoga o konstruktima vezanim uz kreativnost. Uz kratki pregled načina procjene kreativnosti kod djece vrtićkog uzrasta. U sljedećem izlaganju ukazati će se na mogućnosti individualizacije u odgojno obrazovnom radu s potencijalno darovitom djecom u u okviru odgojno-obrazovnog sustava u vrtiću. Na primjerima iz prakse pokazat ćemo kako sustav može biti podrška darovitom djetetu i obitelji i primjere prilagodbi. Slijeđenje kriterija individualizacije u praksi podrazumijeva timski pristup radu, edukaciju stručnjaka, timsku suradnju, visoku motivaciju svih uključenih stručnjaka, suradnju s roditeljima, visoku fleksibilnost i podršku svih institucija. Nadalje, govoriti ćemo o *STEAM* pristupu učenju u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju koji je usmjeren prema razvoju kompetencija djece, ali i odgojitelja. Kao posljedica pojave složenih društvenih, tehnoloških, ekonomskih i kulturnih izazova suvremenog društva na globalnoj razini, dolazi do potrebe značajnog preokreta pristupu učenja i poučavanja na svim razinama odgoja i obrazovanja. *STEAM* je način poučavanja baziran na interdisciplinarnom pristupu koji pridonosi kritičkom promišljanju i rješavanju problema, te je usko vezan sa situacijama i problemima iz svakodnevnog života. U školskom sustavu Mitovi o učenicima dvostrukih posebnih potreba onemogućavaju primjenu primjerenih strategija: identifikaciju snaga i interesa; prilagodbu akademskim snagama i potrebama; pružanje odgovarajuće socijalne i emocionalne podrške; stvaranje podržavajuće, sigurne kulture koja cijeni uspjeh svakog učenika. Također na simpoziju prikazat će se najčešći problemi s kojima se suočavaju darovita djeca, zaštitni i rizični čimbenici, načini jačanja psihološke otpornosti u odgojno-obrazovnom okruženju i u obitelji te preventivni programi usmjereni na jačanje psihološke otpornosti darovitih.

Ključne riječi: darovitost, kreativnost, učenici dvostrukih posebnih potreba, psihološka otpornost darovitih

RANA IDENTIFIKACIJA KREATIVNO PRODUKTIVNE DAROVITOSTI – POKAZATELJI EMPIRIJSKOG ISTRAŽIVANJA

Jasna Cvetković-Lay

DV „Iskrica”, Stručno razvojni centar za poticanje područno specifičnih darovitosti djeteta, Zagreb

✉ vrtec-iskrica@zagreb.hr

Ovo se istraživanje fokusira na koncept kreativno-produktivne darovitosti (KPD) u darovite i kreativne djece predškolske dobi. KPD je relativno nov koncept u znanosti a polazi od kompleksnosti pojmova darovitosti i kreativnosti, povezan je s alternativnim metodama identifikacije i procjenama kreativnog potencijala temeljem uratka (product based assessment) te s utjecajem implicitnih koncepcija odgojitelja na njihove procjene. U svim fazama istraživanja sudjelovalo je 370 odgojitelja, 22 predškolska psihologa i 17 eksperata a cilj je bio istražiti odnos profesionalnih i osobnih obilježja odgojitelja i njihovih procjena iznimnog dječjeg uratka kao operacionalizacije KPD, odnosno osobina i ponašanja djeteta koji mogu dovesti do takvog uratka. Unatoč određenim metodološkim ograničenjima povezanim s razvojnom prirodom kreativnosti/darovitosti, znanstveni doprinos ovog istraživanja je u preciznijem uvidu u proces rane identifikacije, procjenjivačke vještine odgojitelja, empirijski potvrđenoj spoznaji da je upravo uradak koji odstupa od normativnog razvoja odgojitelju najvažniji pokazatelj u ranoj identifikaciji i dva novorazvijena i pilotirana instrumenta (upitnika) za procjenu uratka i osobina/ponašanja koji dovode do iznimnog uratka. Profesionalne implikacije istraživanja proizlaze iz utvrđene statistički značajne povezanosti dodatne edukacije u području darovitosti i većeg specifičnog iskustva s darovitima na pridavanje većeg značaja određenim faktorima važnim za nastanak iznimnog uratka. To ukazuje na potrebu daljeg razvijanja odgojiteljskih kompetencija i specifičnih vještina u procesu rane identifikacije i poticanja kreativno - produktivne darovitosti kroz proces cjeloživotnog učenja.

Ključne riječi: rana identifikacija, kreativno-produktivna darovitost, izniman uradak, procjene temeljene na uratku, odgojitelji

INDIVIDUALIZACIJA PROGRAMA ZA POTENCIJALNO DAROVITO DIJETE U VRTIĆU – PODRŠKA RAZVOJU I PRIPREMA ZA ŽIVOT

Suzana Kovačić

DV „Špansko“, Zagreb

✉ suzanakovacic910@gmail.com

Moderna praksa redovito usmjerava praktičare na kreiranje fleksibilnog okruženja za učenje te promišljanje raznolikih aktivnosti za poticanje razvojnog procesa djece. U ovom izlaganju želimo ukazati na mogućnosti individualizacije u odgojno obrazovnom radu s potencijalno darovitom djecom u okviru odgojno-obrazovnog sustava u vrtiću. Na primjerima iz prakse pokazat ćemo kako sustav može biti podrška darovitom djetetu i obitelji i primjere prilagodbi koje provodimo. Slijeđenje kriterija individualizacije u praksi podrazumijeva timski pristup radu, edukaciju stručnjaka, timsku suradnju, visoku motivaciju svih uključenih stručnjaka, suradnju s roditeljima, visoku fleksibilnost i podršku svih institucija. Važan dio pripreme za život darovitog djeteta su i poticanje razvoja socijalnih vještina, ustrajnosti u radu, radnih navika, toleranciju različitosti... Zanima nas i kako polazak u osnovnu školu doživljavaju djeca, a kako roditelji djece koja su pohađala Program rada s potencijalno darovitom djecom, s kojim se problemima susreću i kako ih rješavaju. Osvrnut ćemo se na mogućnosti unaprjeđivanja suradnje vrtića i škole i individualizaciju programa kao preduvjeta što lakšoj prilagodbi darovitog djeteta na novu okolinu i očekivanja.

Ključne riječi: darovito dijete, rani i predškolski odgoj, individualizacija, škola

KREATIVNOST U VRTIČKOM OKRUŽENJU

Ksenija Ranogajec Benaković

DV „Mali princ“; Udruga Vjetar u leđa – European Talent Point, Zagreb

✉ kbenakovic@gmail.com

U literaturi se navodi preko 100 definicija kreativnosti te preko 4000 različitih značenja tog pojma. Možemo reći da je kreativnost aktivnost kojom nastaju novi i originalni proizvodi, bilo u materijalnoj, bilo u duhovnoj sferi. Također, možemo reći da je to sposobnost koju možemo naslutiti u dječjim originalnim i neuobičajenim pitanjima ili odgovorima, u neuobičajenim i mudrim izjavama, neiscrpoj maštovitosti i inventivnosti, smislu za improvizaciju i originalnim rješenjima problema, hrabrosti da iskažu te ideje, itd. Kreativnost se može odnositi i na interakciju između sposobnosti, procesa i okoline kroz koji pojedinac ili grupa stvara vidljiv proizvod koji je nov i koristan u nekom socijalnom kontekstu. Stručnjaci iz područja odgoja i obrazovanja slažu se da je iznimno važno poticati razvoj kreativnosti još od vrtićkog uzrasta. Praksa, međutim, pokazuje da u obrazovnom sustavu još uvijek caruju neki mitovi i zablude vezane uz područje kreativnosti, koji otežavaju širu primjenu u vrtićima i školama. Jedna od najopasnijih zabluda jest da se kreativnost ne može razvijati, s njome se rađaš, imaš je ili nemaš, zatim da se kreativnost može naći samo u umjetničkim područjima, da je kreativnost isključivo vezana uz funkcioniranje desne polutke mozga. U današnjem, promjenjivom svijetu kompetencije koje se najviše traže na tržištu su upravo: sposobnost rješavanja problema, kritičko mišljenje, kreativnost i socijalne vještine. Američki psiholog Sternberg smatra da bi trebalo razvijati kreativnost kao stil življenja koji će prožimati svaki segment našeg djelovanja. Kako bismo kod djece razvili kreativan odnos prema svijetu važno je poticati unutarnju i vanjsku samostalnost, rastući mentalni sklop, njegovati radoznalost i prirodnu inicijativu djeteta da istražuje, propituje i stvara nove ideje. Kroz ovo izlaganje dat ću pregled aktualnih stavova odgojitelja, psihologa i pedagoga o konstruktima vezanim uz kreativnost. Nadalje, pružit ću kratki pregled načina procjene kreativnosti kod djece vrtićkog uzrasta te prezentirati neke ideje kako u obrazovnom kontekstu poticati inicijativnost, kreativnost, kritičko i divergentno mišljenje te rješavanje problema.

Ključne riječi: kreativnost, vrtićki kontekst, stavovi, procjena, razvoj

STEAM U PREDŠKOLSKOJ DOBI ZAŠTO I KAKO?

Kamea Jaman

DV „Trešnjevka“, Zagreb

✉ kamea.jaman@gmail.com

STEAM je program koji na engleskom jeziku označava pet obrazovnih područja – *science* (znanost), *technology* (tehnologija), *engineering* (inženjerstvo), *arts* (umjetnost) i *mathematics* (matematika). Upravo na tim interdisciplinarnim vrijednostima počiva i naš program „Kreativnošću do znanosti i znanja“. Integracija umjetnosti u području znanosti dopušta nam da oblikujemo program prema interesu svakog djeteta te mu omogućujemo da već od malih nogu upozna svoje naklonosti prema određenoj obrazovnoj disciplini. *STEAM* pristup u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju odnosi se na pristup učenju koji je usmjeren prema razvoju kompetencija djece, ali i odgojitelja. Kao posljedica pojave složenih društvenih, tehnoloških, ekonomskih i kulturnih izazova suvremenog društva na globalnoj razini, dolazi do potrebe značajnog preokreta pristupu učenja i poučavanja na svim razinama odgoja i obrazovanja. *STEAM* je način poučavanja baziran na interdisciplinarnom pristupu koji pridonosi kritičkom promišljanju i rješavanju problema, te je usko vezan sa situacijama i problemima iz svakodnevnog života. Iako mnogi vide umjetnost i znanost kao suprotnost, činjenica je da su one oduvijek postojale i razvijale se kolaborativno. Ova sinergija utemeljuje se na mnogim velikim misliocima kao što je Leonardo Da Vinci i Japanska umjetnost origamija inspirirala je medicinsko unapređenje tehnologije zračnog jastuka u automobilima pa i Steve Jobs opisivao je sebe i svoje kolege u Appleu kao umjetnike. *STEAM* je iskustven i interdisciplinarn pristup učenju kroz koji se podržava, stimulira i vodi razvoj vještina i osobina poput rješavanja problema, izvođenja zaključaka, analitičkog i kritičkog mišljenja, kreativnog razmišljanja, upornosti i hrabrosti. *STEAM* pristup njeguje istraživački i znanstveni duh, potiče ushićenost za stjecanje novih spoznaja i stvara pozitivno iskustvo učenja kroz koje dijete dobije osjećaj postignuća i zadovoljstva. Pristup uključuje aktivnosti koje potiču znanje potrebno za rješavanje svakodnevnih problema i kritičko razmišljanje te discipline umjetnosti i dizajna kako bi se promovirao kreativni aspekt znanosti, tehnologije, inženjerstva i matematike. Znanstveni način razmišljanja, istraživanje i eksperimentiranje prirodan su način učenja djece u ranoj dobi a posebno je zanimljiv potencijalno darovitoj i darovitoj djeci koja su u uključena u *STEAM* aktivnosti.

Ključne riječi: *STEAM*, predškolska dob, darovita djeca, kreativnost, znanost u vrtiću

DESET MITOVA (I ISTINA) O UČENICIMA DVOSTRUKIH POSEBNIH POTREBA

Elvira Vučković^{1,2}, Nada Kegalj³

¹ OŠ Privlaka, Privlaka; ² OŠ „Petar Zoranić“, Nin; ³ OŠ Podmurvice, Rijeka

✉ elvira.vuckovic@skole.hr; nadakegalj@yahoo.com

Daroviti učenici s teškoćama su učenici dvostrukih posebnih potreba. Često ostanu neprepoznati: teškoće prikriju darovitost ili darovitost prikrije teškoću, a ponekad se dogodi da i darovitost i teškoće ostanu neprepoznati. U praksi se zna dogoditi da daroviti učenici bez teškoća budu pogrešno dijagnosticirani kao učenici dvostrukih posebnih potreba radi pretjerane hipersenzibilnosti. Kod darovitih se očekuje pretjerana hipersenzibilnost intelekta, koja se očituje u njihovoj „gladi za znanjem“. Međutim, hipersenzibilnost emocija, psihomotorike, mašte i osjetila dovodi do pogrešnih dijagnoza poremećaja u regulaciji emocija i ponašanja, pažnje, koncentracije ili senzorne integracije. Iz tih razloga važno je u školi imati stručnjake koji su educirani i o specifičnostima darovitosti i pojedinih teškoća. U odgojno-obrazovnom sustavu su daroviti učenici s teškoćama posebno ugroženi jer su svjesni svoje različitosti, svog neuspjeha, što rezultira nemotiviranošću prema školi i školskim obvezama, a često je prisutna i naučena bespomoćnost. U odnosu na učenike s teškoćama i na darovite učenike, smanjuju se njihove mogućnosti sudjelovanja u obogaćivanju nastave, izvannastavnim aktivnostima, natjecanjima ili projektima. Nakon identifikacije, česta pogreška i učitelja i roditelja pa i samih darovitih učenika s teškoćama je usmjeravanje samo na teškoće. Teškoće koje učenik ima trebaju se poštivati, ali fokus mora biti na onom u čemu je dobar. Treba im se dati prilika da uspiju u onome u čemu su dobri, što ih zanima. Socijalno-emocionalne potrebe darovitih učenika s teškoćama nerijetko su važnije od akademskih, a često su zapostavljene, iako su najčešći razlog neuspjeha. Mitovi o učenicima dvostrukih posebnih potreba onemogućavaju primjenu primjerenih strategija: identifikaciju snaga i interesa; prilagodbu akademskim snagama i potrebama; pružanje odgovarajuće socijalne i emocionalne podrške; stvaranje podržavajuće, sigurne kulture koja cijeni uspjeh svakog učenika. Stručni suradnici psiholozi, koji su i projektni koordinatori, usmjeravanjem projektnih prijava na ovu populaciju žele smanjiti utjecaj mitova na učenike, učitelje, roditelje, lokalnu i širu javnost. Kroz projektne aktivnosti Erasmus akreditacije 2021-2027, OŠ „Petar Zoranić“ Nin i OŠ Podmurvice Rijeka, članovi projektnog tima (ravnateljice, učitelji i stručni suradnici) stječu nove kompetencije, iskustva u radu s učenicima dvostrukih posebnih potreba na razini Europske unije, stvaraju mrežu podrške, a diseminacijskim aktivnostima šire utjecaj u svojim školama i šire. Učenici dvostrukih posebnih potreba su sudionici kratkoročnih mobilnosti učenika pa će u razdoblju do 2027. godine imati mogućnost stjecanja novih iskustava i druženja s vršnjacima sličnih sposobnosti, teškoća i interesa.

Ključne riječi: osnovna škola, učenici dvostrukih posebnih potreba, Erasmus akreditacija, stručni suradnik psiholog

PSIHOLOŠKA OTPORNOST DAROVITIH

Vesna Ivasović

Agencija za odgoj i obrazovanje, Zagreb

✉ *Vesna.Ivasovic@azoo.hr*

Psihološka otpornost je proces uspješne prilagodbe u stresnim i traumatičnim situacijama koja se razvija tijekom života. Brojna istraživanja ukazuju na negativnu povezanost između otpornosti i indikatora teškoća u području mentalnoga zdravlja, primjerice depresivnosti i anksioznosti te pozitivnu povezanost sa zadovoljstvom životom, subjektivnom dobrobiti i ugodnim emocijama. Jesu li darovita djeca psihološki otpornija ili specifičnosti njihova emocionalnog i socijalnog razvoja smanjuju otpornost? Imaju li više ili manje problema u području mentalnoga zdravlja od vršnjaka koji nisu daroviti? Rezultati istraživanja su neujednačeni i donošenje jedinstvenog zaključka nije moguće. Utvrđena su zajednička obilježja darovitih i psihološki otpornih osoba te kreativnih i psihološki otpornih osoba. Međutim, niz rizičnih čimbenika može negativno utjecati na razvoj psihološke otpornosti darovite djece, neki od njih nalaze se u odgojno-obrazovnom okruženju ili u obitelji, a neki u osobitostima djeteta i nerazumijevanju tih osobitosti, izostanku primjerenog reagiranja i podrške okoline. Novija istraživanja ukazuju da oko 30 do 40 % darovite djece ima simptome anksioznosti, depresivnosti, problema u ponašanju ili socijalnih teškoća. Asinkroni razvoj, pretjerana pobudljivost u jednom ili više područja, značajna razlika u verbalnim i neverbalnim intelektualnim sposobnostima, visoka darovitost, dvostruke posebne potrebe, najčešći su čimbenici koji dovode do teškoća u području mentalnoga zdravlja darovitih. Prikazat će se najčešći problemi s kojima se suočavaju darovita djeca, zaštitni i rizični čimbenici, načini jačanja psihološke otpornosti u odgojno-obrazovnom okruženju i u obitelji te preventivni programi usmjereni na jačanje psihološke otpornosti darovitih.

Ključne riječi: mentalno zdravlje, psihološka otpornost darovitih, zaštitni i rizični čimbenici, preventivni programi

Simpozij: MENTALNO ZDRAVLJE TRUDNICA I RODITELJA: OD ISTRAŽIVANJA DO PRAKSE	91
Voditeljica: Sandra Nakić Radoš	
1. Peripartalna depresija – jesu li dijagnostički kriteriji dovoljno specifični? Prikaz slučaja	92
<i>Martina Barać</i>	
2. Prikaz slučaja: peripartalna anksioznost	93
<i>Gracia Dekanić Arbanas</i>	
3. Zna li dr. Google više od mog ginekologa – kiberohondrija u trudnoći	94
<i>Nataša Jokić-Begić, Matea Šoštarić</i>	
4. Suicidalne misli u trudnoći – učestalost i sociodemografski rizični čimbenici	95
<i>Sandra Nakić Radoš, Maja Žutić, Maja Brekalo</i>	
5. Sagorijevanje u roditeljskoj ulozi – etiološki čimbenici i učinci na roditeljsko ponašanje	96
<i>Ivana Macuka</i>	

MENTALNO ZDRAVLJE TRUDNICA I RODITELJA: OD ISTRAŽIVANJA DO PRAKSE

Voditeljica: Sandra Nakić Radoš

Hrvatsko katoličko sveučilište, Odjel za psihologiju, Zagreb

✉ snrados@unicath.hr

Posljednjih godina očevici smo velikih promjena i zbivanja, kako u Hrvatskoj tako i na globalnom svjetskom planu, od prirodnih katastrofa, bolesti, do novih ratova i migracija. Sve te promjene predstavljaju izazov za uravnoteženo funkcioniranje, dobrobit pojedinca i njegovo mentalno zdravlje. No, uz sve te promjene, roditelji se suočavaju i sa svojim osobnim izazovima koje nosi roditeljstvo, od planiranja trudnoće, biopsihosocijalnih promjena uslijed trudnoće, kao i preuzimanja nove životne – roditeljske uloge. Upravo stoga, u ovom simpoziju usmjeravamo se na mentalno zdravlje (budućih) roditelja i stavljamo u središte pažnje teškoće i poremećaje mentalnog zdravlja koji se mogu javiti u razdoblju trudnoće i nakon porođaja te kasnije tijekom roditeljstva.

U prvom izlaganju Barać prikazuje slučaj trudnice sa kliničkom slikom depresije, ali i prisutnim anksioznim smetnjama, te se pomoću tog primjera preispituju sadašnji dijagnostički kriteriji za peripartalnu depresiju. Nakon toga, slijedi drugi prikaz slučaja trudnice s anksioznim smetnjama i tokofobijom gdje Dekanić Arbanas govori o anksioznim poremećajima u peripartalnom razdoblju. Na to se nastavlja izlaganje Jokić-Begić i Šošćarić koje govori o novijem konstruktivnom kiberhondrije u trudnoći, odnosno kompulzivnom pretraživanju zdravstvenih informacija te se iznose podatci o korelatima kiberhondrije na uzorku hrvatskih trudnica. Nakić Radoš, Žutić i Brekalo, potom nastavljaju također s podacima na hrvatskom uzorku trudnica o učestalosti suicidalnih ideacija u trudnoći te iznose neke sociodemografske rizične čimbenike za suicidalne misli tijekom trudnoće. U posljednjem izlaganju, Macuka govori o sagorijevanju u roditeljstvu na velikom uzorku majki i očeva te opisuje osobne i obiteljske varijable koje mogu pridonijeti sagorijevanju te mogućih posljedica koje se očituju u roditeljskom ponašanju prema djeci.

Nadamo se da će ovaj simpozij potaknuti nova istraživanja u području mentalnog zdravlja roditelja od najranijih dana. Također, nadamo se da će spoznaje proizašle iz simpozija služiti za bolji praktičan rad, ne samo psihologa već i suradnih stručnjaka, posebno u zdravstvenom i kliničkom području. Važno je kontinuirano raditi na podizanju svijesti stručnjaka, kliničara i javnosti, za široki spektar teškoća i poremećaja mentalnog zdravlja kod roditelja u različitim razdobljima, kako bi se smetnje mogle prevenirati te na vrijeme identificirati i liječiti. U skladu s ovogodišnjim geslom Svjetske zdravstvene organizacije povodom Svjetskog dana mentalnog zdravlja „*Making Mental Health & Well-Being for All a Global Priority*“, ovim simpozijem želimo unaprijediti dobrobit i mentalno zdravlje roditelja u Hrvatskoj, kako bismo u konačnici osigurali zdravije okruženje za obiteljsko funkcioniranje te razvoj djece.

Ključne riječi: peripartalno mentalno zdravlje, trudnoća, porođaj, roditeljstvo

PERIPARTALNA DEPRESIJA – JESU LI DIJAGNOSTIČKI KRITERIJI DOVOLJNO SPECIFIČNI? PRIKAZ SLUČAJA

Martina Barać

Centar za reproduktivno mentalno zdravlje; Udruga Foliot, Matulji

✉ martinabarac95@gmail.com

Peripartalna depresija ili depresivna epizoda s peripartalnim početkom prema DSM-V karakterizirana je istim simptomima koji se pojavljuju kod depresije u bilo kojem razdoblju života. To se odnosi na simptome depresivnog raspoloženja, gubitka interesa ili zadovoljstva, osjećaj beznada, umor, poteškoće sa spavanjem i apetitom uz visoku razdražljivost, a prema DSM-V, simptomi se pojavljuju tijekom trudnoće ili do četiri tjedna nakon porođaja. No, istraživanja pokazuju da klinička slika peripartalne depresije puno češće uključuje i anksiozne simptome, u odnosu na depresiju nepovezanu s poslijeporođajnim razdobljem. U DSM-V se navodi procjena da između 3 i 6 % žena ima veliku depresivnu epizodu tijekom trudnoće ili u tjednima/mjesecima koji slijede nakon porođaja. Cilj ovog rada je prikazati slučaj pacijentice koja se javlja u 36. tjednu trudnoće s depresivnim i anksioznim simptomima. Navodi da je muče učestala plačljivost, osjećaji tjeskobe i strahovi oko porođaja i budućnosti, popraćeni teškoćama spavanja te napadajima panike, pri čemu simptomi traju dulje od dva tjedna. U poslijeporođajnom razdoblju je uz učestalu plačljivost te uz anksiozne simptome, prisutno sniženo raspoloženje i gubitak interesa. U sklopu psihijatrijske procjene dijagnosticirana je depresija. Sa pacijenticom je nakon inicijalnog intervjua provedeno psihološko savjetovanje temeljeno na kognitivno-bihevioralnim principima, kroz ukupno 12 susreta. Uočava se napredak u suočavanju s negativnim automatskim mislima, prorjeđuju se napadaji panike te se smanjuju teškoće sa spavanjem. Nakon 12 susreta psihološkog savjetovanja, pacijentica nastavlja rad s drugim terapeutom, zbog potrebe za daljnjim radom i psihoterapijom. Zaključno, možemo uočiti da se kod pacijentice uz depresivne simptome pojavljuju i anksiozni simptomi, tijekom trudnoće i u poslijeporođajnom razdoblju. Ovaj slučaj upućuje na potrebu za revidiranjem kriterija za peripartalnu depresiju, koja ima specifičnosti u kliničkoj slici u odnosu na depresiju koja je nevezana uz trudnoću i poslijeporođajno razdoblje.

Ključne riječi: peripartalna depresija, anksiozni simptomi, trudnoća, poslijeporođajno razdoblje

PRIKAZ SLUČAJA: PERIPARTALNA ANKSIOZNOST

Gracia Dekanić Arbanas

Klinički bolnički centar Rijeka, Zavod za kliničku, zdravstvenu i organizacijsku psihologiju, Rijeka

✉ dekanigracia@gmail.com

Trudnoća je posebno osjetljivo razdoblje za žene i utječe na njihovo psihoemocionalno i fizičko funkcioniranje. U posljednje vrijeme možemo primijetiti porast istraživanja iz područja peripartalnog mentalnog zdravlja te isticanje važnosti prepoznavanja simptoma depresivnosti tijekom trudnoće. Poznati su diferencijalno dijagnostički znakovi koje povežujemo s peripartalnom depresijom kao i moguće posljedice depresije na psihofizičko funkcioniranje majke i odnos majke i dojenčeta. O prisutnosti anksioznih poremećaja, ipak, se nešto rjeđe govori, a učestalost anksioznih simptoma tijekom trudnoće nije zanemariva. Prevalencija anksioznih smetnji u peripartalnom razdoblju varira ovisno o kulturološkom kontekstu no ipak se kroz različita istraživanja bilježe simptomi koji upućuju na umjeren ili teži intenzitet anksioznosti tijekom trudnoće. Kroz ovo izlaganje bit će govora o kliničkom primjeru roditelje, inače prvotkinje, koja je pred hitan carski rez doživjela značajno visoku razinu anksioznosti koja se manifestirala kroz fiziološke, afektivne i kognitivne simptome anksioznosti. Rodilja je pregledana od strane psihologa tijekom hospitalizacije, kada se doznaje kako je roditelja razvila fobiju od krvi i injekcija još u razdoblju djetinjstva, a u zadnjem tromjesečju trudnoće visoke razine anksioznosti su se manifestirale kroz značajan strah od porođaja, posebice od carskog reza (tokofobija). Od zadnjeg tromjesečja ustanovilo se kako je dijete okrenuto na zadatak što je kod žene prouzročilo javljanje anksioznih tegoba koje su ometale njezino svakodnevno funkcioniranje, a potom i sam porođajni tijek. Ovim će se predavanjem pokušati istaknuti važnost prepoznavanja i pravodobnog interveniranja anksioznih smetnji u peripartalnom razdoblju.

Ključne riječi: perinatalna anksioznost, tokofobija, perinatalno mentalno zdravlje

ZNA LI DR. GOOGLE VIŠE OD MOG GINEKOLOGA – KIBEROHONDRIJA U TRUDNOĆI

Nataša Jokić-Begić, Matea Šoštarić

Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odsjek za psihologiju, Zagreb

✉ njbegic@ffzg.hr

Anksioznost je česta pratilja trudnoće, pogotovo kod žena koje imaju komplikacije. Kad su tjeskobne, neke trudnice izbjegavaju sve informacije koje bi ih mogle dodatno uznemiriti, dok druge mnogo vremena provode u nalaženju zdravstvenih informacija iz različitih izvora. U današnje vrijeme glavni izvor zdravstvenih informacija je Internet. Kod nekih žena pretraživanje zdravstvenih informacija na internetu dovodi do umirenja briga, dok kod drugih izaziva intenziviranje tjeskobe. Konstrukt koji se u novije vrijeme sve češće istražuje jest kiberohondrija, odnosno kompulzivno pretraživanje zdravstvenih informacija na internetu koje umjesto umirenja dovodi do dodatnog uznemirenja i novog pretraživanja. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati razlike u zdravstvenoj anksioznosti, anksioznosti specifičnoj za trudnoću i kiberohondriji ovisno o komplikacijama u trudnoći. U ispunjavanju *online* upitnika sudjelovalo je 360 trudnica, koje su regrutirane u bolnici i *online* putem. Rezultati istraživanja su pokazali kako žene koje imaju komplikacije u trudnoći imaju višu razinu zdravstvene anksioznosti, anksioznosti specifične za trudnoću i kiberohondrije u odnosu na one koje nemaju komplikacije. Nadalje, trudnice koje su anksiozne u vezi zdravlja i trudnoće su u povećanom riziku za razvoj kiberohondrije, odnosno ulaženja u začarani krug pretraživanja interneta koji dodatno uznemirava što dovodi do daljnjeg pretraživanja. Ovo je posebno izraženo kod trudnica koje imaju komplikacije u trudnoći, pri čemu je glavni prediktivni čimbenik anksioznost koja je specifično vezana uz trudnoću. Dobiveni rezultati se uklapaju u teorijske modele traženja informacija tijekom trudnoće koji ističu važnost doživljaja ugroženosti trudnoće. U našem smo istraživanju pokazali i nepovoljne posljedice pretjerane usmjerenost na traženje informacija koja se očituje kroz kiberohondriju. Dobiveni nalazi daju važne praktične smjernice o podizanju svijesti o odgovornom korištenju zdravstvenih informacija s interneta tijekom trudnoće. Osim toga, u radu sa trudnicama posebnu pažnju treba posvetiti brigama vezanim uz trudnoću i načinima prikupljanja informacija, jer su one glavni generator kiberohondrije.

Ključne riječi: komplikacije u trudnoći, kiberohondrija, anksioznost

SUICIDALNE MISLI U TRUDNOĆI – UČESTALOST I SOCIODEMOGRAFSKI RIZIČNI ČIMBENICI*

Sandra Nakić Radoš, Maja Žutić, Maja Brekalo

Hrvatsko katoličko sveučilište, Odjel za psihologiju, Zagreb

✉ snrados@unicath.hr

Jedan od vodećih uzroka smrtnosti žena tijekom trudnoće i nakon porođaja jest suicid. Tijekom godina, prevalencija suicidalnih misli i namjernog samoozljeđivanja u peripartalnom razdoblju značajno se povećala. Također, suicidalnost se smatra najpouzdanijim simptomom teške kliničke depresije, a uzimajući u obzir da značajan broj žena razvije peripartalnu depresiju (PD) i da su prisutne velike nacionalne varijacije u prevalenciji PD, važno je ispitati suicidalnost u peripartalnoj populaciji. Osim toga, neka istraživanja upućuju na to da se suicidalnost tijekom peripartalnog razdoblja razlikuje u odnosu na druga razdoblja života. Međutim, ne postoji mnogo empirijskih podataka o ovoj specifičnoj temi. Stoga, cilj ovog istraživanja bio je ispitati učestalost suicidalnih misli te sociodemografske rizične čimbenike u trudničkoj populaciji. U istraživanju je sudjelovalo 385 trudnica u trećem tromjesečju trudnoće. Sudionice su ispunile Edinburški upitnik poslijeporođajne depresivnosti (EPDS), Beckov upitnik depresivnosti - II (BDI-II) i Upitnik općih podataka u trudničkoj ambulanti prije redovitog prenatalnog pregleda. Učestalost depresivnosti u ovom uzorku iznosila je 13.3 % na EPDS-u te 9.9 % na BDI-II, dok je učestalost suicidalnih misli iznosila 5.7 % na EPDS-u te 1.6 % na BDI-II. Od sociodemografskih rizičnih čimbenika, pokazalo se da su žene koje su bile suicidalne češće imale partnera koji je nezaposlen te izvijestile o slabijem imovinskom stanju, neplaniranoj trenutnoj trudnoći i prethodnoj povijesti depresivnosti. Uzimajući u obzir razorne posljedice koje suicidalnost može imati, učestalost suicidalnih misli kod trudnica zabrinjavajuće je visoka. Također, određene skupine žena mogu biti u povećanom riziku za suicidalnost, što pruža smjernice kliničarima i zdravstvenim djelatnicima. Navedeni rezultati naglašavaju potrebu za univerzalnim probirom depresivnosti i suicidalnosti kako bi se umanjio morbiditet i mortalitet žena u osjetljivom peripartalnom razdoblju.

Ključne riječi: suicidalne ideacije, suicidalnost, trudnoća, rizični čimbenici

*Ovo istraživanje financirano je MZOŠ projektom „Postpartalna depresija – čimbenici rizika, rano otkrivanje i terapijski pristup“ (134-000000-2421)

SAGORIJEVANJE U RODITELJSKOJ ULOZI – ETIOLOŠKI ČIMBENICI I UČINCI NA RODITELJSKO PONAŠANJE*

Ivana Macuka

Sveučilište u Zadru, Odjel za psihologiju, Zadar

✉ imorand@unizd.hr

Suvremeno roditeljstvo karakteriziraju brojne promjene poput intenziviranja ulaganja napora roditelja u postizanju uspješnog roditeljstva te veća usmjerenost na djecu. Usljed povećanja očekivanja i roditeljske uključenosti, ali i zahtjeva i pritiska u roditeljskoj ulozi, u novije vrijeme se bilježi značajan interes za proučavanje konstrukta roditeljskog sagorijevanja. Sagorijevanje u roditeljstvu nastaje uslijed trajne izloženosti kroničnom roditeljskom stresu i očituje se u emocionalnoj iscrpljenosti roditelja i udaljavanju od djece uz osjećaj neučinkovitosti i sumnju u sposobnost da se bude dobar roditelj. Koncept sagorijevanja u roditeljskoj ulozi je prvotno istraživano kod roditelja djece s razvojnim i zdravstvenim teškoćama, a tek nedavno se ispituje u široj populaciji roditelja s obzirom na evidentne značajne posljedice koje sagorijevanje roditelja može imati na mentalno zdravlje roditelja i prilagodbu u roditeljskoj ulozi, ali i obitelji u cjelini. Sagorijevanje u roditeljskoj ulozi je područje istraživanja koje je tek u začetku u Hrvatskoj. U ovom radu će se prikazati rezultati validacije adaptirane hrvatske verzije *Upitnika sagorijevanja u roditeljstvu (Parental Burnout Assessment– PBA)* utvrđene na uzorku od 1025 roditelja (90 % majki) u Hrvatskoj. Rezultati konfirmatorne faktorske analize potvrdili su pretpostavljenu teorijsku četverofaktorsku strukturu upitnika. Nadalje, prikazat će se analize ključnih osobnih i obiteljskih varijabli koje pridonose sagorijevanju roditelja te potencijalnih posljedica sagorijevanja koje se očituju u roditeljskom ponašanju prema djeci. Preciznije, u radu će se prikazati rezultati istraživanja individualnih i obiteljskih odrednica, ali i posljedica sagorijevanja. S ciljem razumijevanja što čini neke roditelje ranjivim u njihovoj ulozi i sklonijim mogućem sagorijevanju prikazat će se analize odnosa sagorijevanja u roditeljstvu i nekih sociodemografskih varijabli (spol i dob roditelja, obrazovanje, radni i materijalni status te broj djece u obitelji) i osobnih značajki roditelja (emocionalna (ne)stabilnost i sklonost perfekcionizmu). S obzirom da osjećaji sagorijevanja posljedično utječu na odnose roditelja i djece (primjerice kroz sukobe i otuđenje), te mogu uključivati štetna roditeljska ponašanja poput zanemarivanja i nasilja prema djeci, prikazat će se odnosi sagorijevanja u roditeljskoj ulozi i sklonosti roditelja zanemarivanju i nasilju prema djeci. Testiranjem medijske uloge sagorijevanja u roditeljstvu u odnosu između određenih osobina ličnosti roditelja i njihovog roditeljskog ponašanja provedbom analize traga utvrđeno je da u odnosu ličnosti roditelja sa sklonošću zanemarivanju i nasilju prema djeci, osjećaji sagorijevanja u roditeljstvu imaju djelomičnu medijsku ulogu. Veće razine neuroticizma i perfekcionističkih briga u roditeljstvu pridonose višem osjećaju sagorijevanja u roditeljskoj ulozi. Nadalje, viša razina sagorijevanja roditelja pridonosi povećanoj sklonosti zanemarivanju i nasilju prema djeci.

Ključne riječi: suvremeno roditeljstvo, sagorijevanje u roditeljstvu, upitnik, osobine ličnosti roditelja, roditeljsko ponašanje

*Ovaj rad je nastao u okviru institucionalnog znanstvenog projekta „*Roditeljstvo danas: iskustva i izazovi*“ koji financira Sveučilište u Zadru (IP.01.2021.10)

Simpozij: PROGRAMI PODRŠKE RODITELJSTVU „RASTIMO ZAJEDNO“ I NJIHOVA DJELOTVORNOST	99
Voditeljica: Ninoslava Pećnik	
1. Evaluacija programa „Rastimo zajedno Plus“: podrška roditeljima djece s teškoćama u razvoju	100
<i>Ana Tokić Milaković, Ninoslava Pećnik</i>	
2. „Rastimo zajedno“ mini interaktivna web predavanja	101
<i>Minja Jeić Vukadinović, Renata Milanković Belas, Sanja Mihetec</i>	
3. „Rastimo zajedno u novoj obitelji“: evaluacija <i>online</i> programa podrške za posvojiteljske obitelji	102
<i>Koraljka Modić Stanke, Ivana Lukićević</i>	
4. Podrška roditeljima u otežanim okolnostima roditeljstva kroz program „Rastimo zajedno <i>online</i>“	103
<i>Martina Špaček, Ninoslava Pećnik</i>	
5. Obilježja i ishodi programa radionica s djecom „Rastimo zajedno i mi“	104
<i>Marija Markotić, Ninoslava Pećnik</i>	
6. Program radionica s roditeljima i djecom „Rastimo zajedno i mi Plus“	105
<i>Dijana Bačani, Jelena Ptiček Perković, Eleonora Glavina</i>	

PROGRAMI PODRŠKE RODITELJSTVU „RASTIMO ZAJEDNO“ I NJIHOVA DJELOTVORNOST

Ninoslava Pećnik

Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet, Studijski centar socijalnog rada, Zagreb

 npecnik@pravo.hr

Programi podrške roditeljstvu utemeljeni na znanstvenim spoznajama i dokazima djelotvornosti sve su prisutniji odgovor psihologa na potrebe unapređenja i zaštite dječje dobrobiti i razvoja. Bilo da se radi o programima namijenjenim svim roditeljima djece određene dobne skupine (tzv. univerzalni programi podrške roditeljstvu) ili o programima usmjerenim prema skupinama koje se u roditeljskoj ulozi nose s određenim rizicima (tzv. ciljani programi podrške roditeljstvu) obilježava ih cilj da osnaže roditeljske psihosocijalne resurse (roditeljska znanja, vještine, socijalnu podršku, dobrobit) kako bi kvaliteta roditeljske interakcije s djecom doprinosila njihovoj optimalnoj prilagodbi i razvojnim ishodima. Pri tom je snažan naglasak na potrebi da ovi programi podrške roditeljstvu udovoljavaju međunarodnim standardima kvalitete koji uključuju i zahtjev da su njihova provedba i ishodi evaluirani. Međutim, unatoč brojnim razlozima u prilog prihvaćanja kulture evaluacije preventivnih i tretmanskim intervencija s roditeljima, njihova sustavna evaluacija u praksi sporo napreduje. Program podrške roditeljstvu „Rastimo zajedno“, razvijeni od Pećnik i Starc (2010) i ostali programi razvijeni na njegovim temeljima od strane psihologa iz dječjih vrtića i obiteljskih centara širom Hrvatske primjeri su nastojanja da se unaprijedi dostupnost i kvaliteta stručne podrška roditeljima djece rane i predškolske dobi, prilagođena njihovim potrebama i resursima te da se time doprinese ostvarivanju prava svakog djeteta na roditeljstvo u njegovom najboljem interesu. U simpoziju će se kroz šest izlaganja prikazati različiti oblici stručne podrške roditeljima koji se pružaju u dječjim vrtićima i obiteljskim centrima širom Hrvatske, te rezultati njihove evaluacije.

Ključne riječi: programi podrške roditeljstvu, evaluacija, roditeljstvo, rani razvoj djece

EVALUACIJA PROGRAMA „RASTIMO ZAJEDNO PLUS”: PODRŠKA RODITELJIMA DJECE S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU

Ana Tokić Milaković, Ninoslava Pećnik

Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet, Studijski centar socijalnog rada, Zagreb

✉ atokic@pravo.hr; npecnik@pravo.hr

Jedan od ključnih elemenata provedbe brižno osmišljenog programa podrške roditeljstvu je prikupljanje podataka o ostvarenju njegovih ciljeva, odnosno ispitivanje njegove djelotvornosti. „Rastimo zajedno Plus” adaptacija je univerzalnog programa podrške roditeljstvu „Rastimo zajedno” za roditelje djece predškolske dobi prilagođena potrebama roditelja s djetetom s teškoćama u razvoju. Program se sastoji od 11 tjednih, dvosatnih, strukturiranih radionica (podržanih priručnikom, *PowerPoint* prezentacijama, kratkim filmovima i pisanim materijalima za roditelje), osmišljenih za grupe od 8 do 12 roditelja i vođenih od strane dva posebno educirana stručnjaka. U izlaganju će se prikazati rezultati evaluacijskog istraživanja kojemu je cilj bio dvojak: 1) utvrditi opseg i smjer promjena u roditeljskom iskustvu i načinima interakcije s djetetom nakon pohađanja Rastimo zajedno Plus programa, te 2) ispitati jesu li eventualne promjene moderirane vrstom djetetovih teškoća u razvoju. Neposredno prije i po završetku ciklusa radionica prikupljene su samoprocjene 360 roditelja (84 % majke) na sljedećim mjernim instrumentima: Indeks roditeljskog morala, Stres uslijed osjećaja roditeljske nekompetentnosti, Upitnik potreba obitelji i Upitnik interakcija roditelja s djetetom. Roditelji su prema vrsti teškoće djeteta podijeljeni u pet skupina: motoričke teškoće, oštećenje sluha ili vida (11 %), intelektualne teškoće (13.7 %), poremećaj iz spektra autizma (PSA; 40 %), poremećaj govora i jezika (21.6 %), i višestruke teškoće (13.7 %). Rezultati provedenih analiza varijance su pokazali da je glavni efekt intervencije bio značajan za većinu mjerenih varijabli, sugerirajući poboljšanje roditeljskog morala, smanjivanje stresa zbog osjećaja nekompetentnosti, smanjenje učestalosti negativnih interakcija s djetetom te smanjenje potreba obitelji za potporom, nakon sudjelovanja u programu „Rastimo zajedno Plus”. Nijedna od interakcija između intervencije i vrste teškoće djeteta nije bila statistički značajna, što znači da je došlo do podjednake promjene u različitim grupama roditelja. Međutim, glavni efekt vrste teškoće djeteta bio je dosljedno značajan u većini provedenih analiza. *Post-hoc* analizom utvrđeno je da roditelji djece s PSA imaju nešto niži roditeljski moral, doživljavaju više stresa povezanog s osjećajem nekompetentnosti i iskazuju veću potrebu za podrškom (i prije i poslije intervencije) u odnosu na ostale skupine roditelja.

Ključne riječi: rastimo zajedno Plus, program podrške roditeljstvu, roditelji djece s teškoćama u razvoju, evaluacija programa

„RASTIMO ZAJEDNO“ MINI INTERAKTIVNA WEB PREDAVANJA

Minja Jeić Vukadinović¹, Renata Milanković Belas², Sanja Mihetec³

¹ DV „Vrbik“, Zagreb; ² DV „Tatjane Marinić“, Zagreb; ³ Centar za podršku roditeljstvu „Rastimo zajedno“, Zagreb

✉ sanja@rastimozajedno.hr

Rastimo zajedno mini interaktivna web predavanja predstavljaju oblik pružanja podrške roditeljima rane i predškolske dobi, kroz dinamične i kratke on-line obrade tema relevantnih za roditeljstvo. Prva on-line predavanja razvijena su tijekom 2021., u vrijeme pandemije, kada zbog epidemioloških mjera, provođenje programa Rastimo zajedno uživo nije bilo moguće. Autorice su Minja Jeić Vukadinović, Renata Milanković Belas, Gorana Mišćenić, Sonja Pribela-Hodap, Ivana Sošić Antunović i Neda Vac Burić, dugogodišnje voditeljice univerzalnih i ciljanih programa Rastimo zajedno i predškolske psihologinje s bogatim iskustvom u različitim oblicima suradnje s roditeljima. Teme predavanja odabrane su prema iskustvu autorica, kao i na osnovi upita i povratnih informacija roditelja suočenih s novim izazovima uslijed pandemije te povećanjem stresa kod roditelja, ali i kod djece. Uključivanjem u Rastimo zajedno mini interaktivna web predavanja, roditelji mogu povećati svoje znanje o razvoju i potrebama djece, osvijestiti važnost i djelatnost svojih postupaka, podijeliti iskustva s drugim roditeljima i dobiti odgovore na neke od svojih roditeljskih dilema. Do sada je predavanjima pokriveno devet različitih tema, a daljnje teme su u nastajanju. RZ mini interaktivna web predavanja prva su u obitelji „Rastimo zajedno“ koja su dostupna svim roditeljima neovisno o mjestu njihova boravka te omogućuju sudjelovanje roditelja na predavanjima s temama po njihovom izboru, bez obveze sudjelovanja u cijelom ciklusu. Prestankom epidemioloških mjera RZ mini web predavanja mogu se nastaviti koristiti u vrtićima za *online* suradnju s roditeljima (npr. *online* roditeljski sastanci) ili se mogu provoditi uživo u sklopu postojećeg Kluba roditelja. Predavanja mogu koristiti i kao specifičan oblik *online* podrške roditeljima koji ne mogu sudjelovati na radionicama ili predavanjima u svojem vrtiću, kao i za (do)edukaciju sustručnjaka unutar vrtića (npr. odgojitelja, stručnih suradnika). Navedena predavanja su do sada održana ukupno 76 puta (od strane različitih voditelja) te je na njima sudjelovalo 1327 roditelja (od čega 93 % majki) i 72 odgojitelja. Važno je istaknuti da se predavanja i njihovi učinci redovito prate i evaluiraju. Roditelji prije te nakon odslušanog predavanja anonimno odgovaraju na nekoliko pitanja neposredno povezanih sa samom temom predavanja. U evaluaciji se provjerava prate li predavanje očekivane promjene u roditeljskim znanjima vezanim uz temu predavanja, kao i sama kvaliteta predavanja. Rezultati pokazuju da i ovakva vrlo kratka intervencija od 90 minuta ima pozitivne učinke odnosno donosi promjene u odgovorima na specifična roditeljska pitanja te da se predavanja ocjenjuju jasnim, zanimljivim, primjenjivim i korisnim. RZ mini interaktivna web predavanja razvijena su uz podršku The Human Safety Net zaklade Generali osiguranja d.d.

Ključne riječi: podrška roditeljstvu, interaktivna web predavanja

„RASTIMO ZAJEDNO U NOVOJ OBITELJI”: EVALUACIJA ONLINE PROGRAMA PODRŠKE ZA POSVOJITELJSKE OBITELJI

Koraljka Modić Stanke¹, Ivana Lukićević²

¹ Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet, Studijski centar socijalnog rada, Zagreb;

² Centar za podršku roditeljstvu „Rastimo zajedno“, Zagreb

✉ kmodicstanke@pravo.hr; ivana@rastimozajedno.hr

Posvojitelji se u svojoj roditeljskoj ulozi susreću sa specifičnim izazovima vezanima uz posvojenje zbog čega nerijetko i sami iskazuju da su im potrebni savjeti, pomoć i podrška. Upravo s tom svrhom nastao je program „Rastimo zajedno u novoj obitelji“ (RZ UNO) namijenjen posvojiteljima i posvojenoj djeci u dobi između 2 i 10 godina – koji se provodi kroz 12 susreta licem u lice, no zbog veće dostupnosti prilagođen je i za *online* provedbu. U svrhu ispitivanja učinkovitosti *online* verzije programa RZ UNO, provedeno je istraživanje kojem je cilj bio ispitati najčešće teškoće/probleme i potrebe posvojitelja te koliko je i kako uključivanje u program RZ UNO doprinijelo njihovom rješavanju, kao i ispitati promjene u roditeljskom moralu, stresu i osjećaju kompetentnosti te komunikaciji o posvojenju prije i poslije programa. Na početku i po završetku ciklusa radionica prikupljene su samoprocjene ukupno 24 roditelja (17 majki) u dobi od 28 do 49 godina. Sudionici su bili roditelji ukupno 34 djece (u dobi od 2 i pol do 14 godina) od kojih je većina posvojena unutar tri godine prije sudjelovanja u RZ UNO. Roditelji najviše ističu probleme i potrebe glede ponašanja djeteta i odgojnim postupcima, komunikacijom, emocijama, osnaživanjem djeteta, izmjenom iskustva i podrškom grupe te stručnim informacijama i savjetima, a kvalitativnom i kvantitativnom analizom pokazalo se njihovo visoko zadovoljstvo programom te njihova percepcija da je RZ UNO značajno doprinio rješavanju teškoća/problema i potreba vezanih uz roditeljsku ulogu. Nakon tromjesečnog sudjelovanja u programu roditelji su pokazali statistički značajno smanjenje roditeljskog stresa te povećanje općeg morala, komunikacije o posvojenju i roditeljske kompetentnosti. Rezultati govore u prilog učinkovitosti programa „Rastimo zajedno u novoj obitelji“ za unapređenje kvalitete života posvojiteljskih obitelji.

Ključne riječi: program podrške roditeljstvu, posvojitelji, evaluacija programa

PODRŠKA RODITELJIMA U OTEŽANIM OKOLNOSTIMA RODITELJSTVA KROZ PROGRAM "RASTIMO ZAJEDNO ONLINE"

Martina Špaček¹, Ninoslava Pećnik²

¹ Centar za socijalnu skrb Vukovar, Vukovar; ² Centar za podršku roditeljstvu „Rastimo zajedno”, Zagreb

✉ specekmartina@gmail.com; nina@rastimozajedno.hr

Dostupnost stručne podrške roditeljima koji se nose sa zahtjevnijim okolnostima roditeljstva (a njihova djeca s povišenim razvojnim rizicima) kontinuirani je izazov stručnjacima i društvu. U razdoblju pandemije ovaj je izazov postao još veći – kako zbog povećanih potreba jer su se obitelji naše pod dodatnim pritiscima, tako i zbog prepreka povezanih s ograničenim mogućnostima komunikacije licem-u-lice. Jedan od odgovora na nove okolnosti i potrebe predstavljalo je okretanje korištenju novih komunikacijskih tehnologija u osiguranju potrebne stručne podrške roditeljima putem interneta. Tako je Centar za podršku roditeljstvu „Rastimo zajedno”, u suradnji sa stručnim suradnicima iz obiteljskih centara, razvio grupni program podrške roditeljstvu koji se većim dijelom provodi putem Zoom-a. „Rastimo zajedno ONLINE” namijenjen je roditeljima predškolske djece koji ih podižu u otežavajućim okolnostima za ispunjavanje djetetovih razvojnih potreba. Cilj programa je osnaživanje roditeljskih i osobnih resursa sudionika, te povećanje dobrobiti roditelja i djece. Program čini ukupno 10 radionica od kojih se početna i završna provode licem-u-lice, a 8 jednoipolsatnih radionica licem-u-ekran. U evaluaciji ishoda programa sudjelovalo je 62 roditelja (89 % majki) koji su završili program u jednoj od 18 grupa koje su radile širom Hrvatske u razdoblju od 2020. do 2022. Roditelji su bili korisnici mjera i/ili usluga sustava socijalne skrbi. U izlaganju će se prikazati rezultati usporedbe anonimnih samoprocjena doživljaja roditeljstva i interakcije s djetetom koje su sudionici dali na početku i nakon završetka sudjelovanja u programu. Oni pružaju početne dokaze djelotvornosti programa Rastimo zajedno ONLINE u postizanju očekivanih ciljeva. Ovaj prvi hrvatski na dokazima utemeljen on-line program podrške roditeljstvu razvijen je uz financijsku podršku zaklade The Human Safety Net dobivenu na natječaju 'COVID-19 Response (Stream 1 - Emergency Relief)' u 2020. te 'Scaling up Impact Grants' u 2021. Tablete s internetom koji su korišteni u provedbi programa donirali su A1 Hrvatska i Generali osiguranje d.d.

Ključne riječi: *Online* program podrške roditeljstvu, evaluacija programa, indicirana podrška roditeljstvu

OBILJEŽJA I ISHODI PROGRAMA RADIONICA S DJECOM „RASTIMO ZAJEDNO I MI“

Marija Markotić¹, Ninoslava Pećnik²

¹ Centar za socijalnu skrb Zagreb, Podružnica Obiteljski centar za Zagrebačku županiju, Zagreb; ² Sveučilište u Zagreb, Pravni fakultet, Studijski centar socijalnog rada, Zagreb

✉ mmarkotic@socskrb.hr; npecnik@pravo.hr

Program radionica „Rastimo zajedno i mi“ razvijen je nakon prethodno pozitivno evaluiranih programa podrške roditeljstvu („Rastimo zajedno“ i „Rastimo zajedno Plus“), Centra „Rastimo zajedno“, kao program podrške za roditelje djece rane i predškolske dobi, koji odgajaju djecu u zahtjevnim životnim okolnostima. Dosadašnje iskustvo provođenja ovog programa pokazalo je očekivane promjene u doživljaju roditeljstva i učestalosti razvojno poticajnih i nepoželjnih roditeljskih ponašanja. Specifičnost ovog programa je istodobno, ali odvojeno provođenje programa radionica s roditeljima, programa radionica s djecom te programa zajedničke igre koja čini završni dio svakog susreta. Provođenje radionica s djecom, dok su roditelji uključeni u svoje radionice, pruža priliku za aktivnosti koje su osmišljene kako bi podržale unutrašnje kapacitete djece za razvoj otpornosti i psihološkog imuniteta. Ciklus započinje s održavanjem nulte radionice kako bi se roditelji što bolje upoznali s programom i provoditeljicama/provoditeljima, a slijedi prva od sveukupno petnaest radionica. Strukture radionica su identične, a tehnike koje se koriste kako bi se postigli ciljevi radionica su pjesme i priče koje potiču djecu na razgovor o osobnom iskustvu, igre simulacije, pokret, ples, crtanje, dramatisirane igre i druge ekspresivne tehnike. Forme i ciljevi radionica su podijeljeni u tri bloka. Prvi blok čini susret gdje je cilj izgraditi povezanost i povjerenja među djecom kako bi kasnije spremniji podijelili vlastita iskustva i osjećaje. Drugi blok obuhvaća pet susreta, a koji je usmjeren na razvoj i učvršćivanje identiteta, samosvijesti, samopoštovanja, samopouzdanja te upoznavanju i prihvaćanju drugih. Treći blok obuhvaća pet susreta, tema su osjećaji, a cilj emocionalno opismenjavanje djece u vezi prepoznavanja i imenovanja osjećaja, nošenja s osjećajima itd. Četiri radionice koje se ne nalaze u ijednom bloku, odnose se na osobne granice djece, prevenciju zlostavljanja, upoznavanje s dječjim pravima i odgovornostima te snagom i važnošću socijalne mreže. Kroz izlaganje će se prikazati principi programa radionica s djecom te neposredno iskustvo provoditeljice radionica u Obiteljskom centru za Zagrebačku županiju, dislocirana jedinica Samobor, kao i dio rezultata evaluacije ishoda provedbe programa 'Rastimo zajedno i mi' u obiteljskim centrima tijekom 2021./2022. godine. Radi se o ishodima na razini dječje prilagodbe, mjerenim Upitnikom djetetovih snaga i teškoća. Program „Rastimo zajedno i mi“ i njegova evaluacija provedeni su u okviru projekta „Povećajmo obuhvat djece djelotvornom podrškom roditeljstvu“ kojeg Centar Rastimo zajedno provodi u partnerstvu s Ministarstvom rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike uz financijsku podršku zaklade *The Human Safety Net Generali osiguranja*.

Ključne riječi: pozitivan razvoj i otpornost djece, program podrške obitelji

PROGRAM RADIONICA S RODITELJIMA I DJECOM „RASTIMO ZAJEDNO I MI PLUS“

Dijana Bačani¹, Jelena Ptiček Perković¹, Eleonora Glavina²

¹ Centar za socijalnu skrb Čakovec, Čakovec; ² DV „Cipelica“, Čakovec

✉ info@czss-ck.hr; e1.glavina@gmail.com

Dosadašnji rad s obiteljima romske nacionalne manjine u Međimurskoj županiji ukazuje na potrebu modifikacije postojećih radionica u okviru programa „Rastimo zajedno“. Uzimajući u obzir kulturne specifičnosti Roma, nepoznavanje ili nedovoljno poznavanje hrvatskog jezika i pisma, kao i rizične faktore poput društvene izoliranosti, siromaštva, nasilja te mjera obiteljsko pravne zaštite; program se nastojao prilagoditi njihovim potrebama. Kao osnova za prilagodbu korišten je program od 15 radionica „Rastimo zajedno i mi“ namijenjen roditeljima koji odgajaju djecu u zahtjevnim okolnostima. Radionice u trajanju od sat vremena paralelno su provedene s djecom i s roditeljima. Provodile su ih stručne djelatnice Obiteljskog centra Čakovec i Raze, Rastimo zajedno aktivistice, pripadnice romske nacionalne manjine. U završnih 30 minuta djeca i roditelji vođeni su u zajedničkoj igri baziranoj na Theraplay aktivnostima. Ciklusi radionica provedeni su u 7 naselja na području Međimurja u sklopu Programa „Faza III: Testiranje jamstva za svako dijete u Hrvatskoj“ u kojem je Centar za podršku roditeljstvu „Rastimo zajedno“ jedan od implementacijskih partnera UNICEF-u. Program je financiran sredstvima Europske unije. Jedan od izazova u provedbi bio je i evaluacija učinkovitosti. Evaluacija je zamišljena na način da se primjenjuje na početku i na kraju ciklusa radionica. U prvoj fazi provedbe korišten je Evaluacijski upitnik baziran na skali Likertova tipa od sedam stupnjeva kojim su se ispitivale navike, stavovi, ponašanja i raspoloženja roditelja, što se je pokazalo teško razumljivim za ciljanu populaciju. U drugom krugu provedbe radionica radile su se preinake u vidu smanjenja opsega pitanja, dok je način odgovaranja ostao isti. Navedene promjene nisu rezultirale višom razinom razumijevanja sadržaja upitnika, a samim time ni realnom (samo)procjenom. Posljednja verzija Evaluacijskog upitnika obuhvaća dvije sadržajno različite forme – početnu i završnu. Početna evaluacija opisnog je tipa usmjerena na ponašanja roditelja prema djetetu u posljednjih tjedan dana. S druge strane, završna forma evaluacije bazira se na korisnosti sadržaja radionica, na skali Likertova tipa od pet stupnjeva. Roditelji pokazuju bolje razumijevanje takvog oblika evaluacijskog upitnika, iako je on i nadalje podložan davanju socijalno poželjnih odgovora. Stoga, postoji prostor za mogućnost daljnjeg nalaženja primjerenog oblika evaluacije navedenog programa radionica podrške roditeljstvu.

Ključne riječi: „Rastimo zajedno i mi PLUS“, romska nacionalna manjina u Međimurju, evaluacija programa

Simpozij: ULOGA ORGANIZACIJSKIH PSIHOLOGA U OTKLJUČAVANJU POTENCIJALA I JAČANJU OTPORNOSTI ZAPOSLENIKA	109
Voditeljica: Tanja Pureta	
1. Važnost angažiranosti i razvijanja potencijala zaposlenika – iskustva iz prakse <i>Sara Delač Marković</i>	110
2. Kako osigurati razvoj zaposlenika u <i>remote</i> okolini? Praktični primjer Talentariuma <i>Josip Gršetić, Borna Bezjak</i>	111
3. (Za)što nas briga? Kako vlastitom organizacijskom kulturom osigurati razvoj potencijala klijenata? Praktični primjer Talentariuma <i>Domagoj Blažević, Ivana Novković</i>	112
4. Ostvaruje li se treninzima psihosocijalnih vještina željeni razvoj kompetencija zaposlenika? <i>Tanja Pureta</i>	113

ULOGA ORGANIZACIJSKIH PSIHologa U OTKLJUČAVANJU POTENCIJALA I JAČANJU OTPORNOSTI ZAPOSLENIKA

Voditeljica: Tanja Pureta

Ramiro d.o.o., Zagreb

✉ tanja.pureta@ramiro.hr

Organizacijski psiholozi imaju važnu ulogu u razvoju ljudi unutar organizacija. Svako radno mjesto ima svoje zahtjeve i uloga psihologa je da na sustavan način pomogne zaposlenicima i njihovim voditeljima u dostizanju potrebne kompetentnosti za uspješno udovoljavanje tim zahtjevima. To je preduvjet kako za postizanje željene razine učinkovitosti, tako i za uspješno nošenje sa stresom. Što sve organizacijski psiholozi rade kako bi postigli ove ciljeve tema je ovog Simpozija, na kojem će kolege iz različitih organizacija prikazati svoje studije slučaja.

Ključne riječi: organizacijska psihologija, razvoj potencijala zaposlenika, otpornost zaposlenika, organizacijska kultura

VAŽNOST ANGAŽIRANOSTI I RAZVIJANJA POTENCIJALA ZAPOSLNIKA – ISKUSTVA IZ PRAKSE

Sara Delač Marković

Infobip d.o.o., Zagreb

✉ sara.delacmarkovic@outlook.com

Primjena teorijskih znanja organizacijskog psihologa pri razumijevanju rezultata angažiranosti zaposlenika je ključna u praktičnoj primjeni akcijskih planova te mjerenju njihovih uspjeha. Organizacijski psiholog se često u praksi može susresti s izazovima poput utjecaja organizacijske složenosti na interpretaciju rezultata te razvijenost vještina managera na provedbu akcijskih planova. Rezultati angažiranosti zaposlenika mogu pokazati organizacijsku potrebu za kreiranjem procesa „*Upskillinga*“, a koji sa sobom nosi rad na upravljanju promjenama. Izlaganje će se usmjeriti na iskustva u praksi s navedenim izazovima te govoriti o tome zašto je važno da organizacijski psiholog pristupi holistički pri analiziranju rezultata te skaliranju i implementaciji akcijskih planova. Isto tako, izlaganje će dotaknuti temu važnosti poznavanja *businessa* i složenosti organizacije i organizacijskog dizajna.

Ključne riječi: *Upskilling, angažiranost, upravljanje promjenama*

KAKO OSIGURATI RAZVOJ ZAPOSLENIKA U *REMOTE* OKOLINI? PRAKTIČNI PRIMJER TALENTARIUMA

Josip Gršetić, Borna Bezjak

Talentarium d.o.o., Zagreb

✉ josip.grsetic@talentarium.hr

Dobra organizacijska kultura. Eto, to je odgovor na pitanje iz naslova. Međutim, ako želite dobiti malo dublji uvid u to kako, na praktičnom primjeru Talentariuma, izgleda kultura koja potiče ovakav razvoj te čuti par praktičnih *tips&tricks* o tome kako takvu kulturu uspostaviti, održavati i prenositi novim djelatnicima kroz razvoj internog modela vrijednosti, ovo je predavanje za Vas! U ovom predavanju ćemo Vam predstaviti kako izgleda Talentariumov sklop vrijednosti, kako on oblikuje našu kulturu i kako nam pomaže u razvoju naših zaposlenika i njihovih potencijala te nam omogućava upravljanje njihovim učinkom i karijernim razvojem iz udobnosti naše polu-profesionalne gaming stolice kupljene drugom polovicom 2020. kada smo shvatili da će *home office* možda biti malo dugotrajnija pojava na tržištu nego što se inicijalno mislilo.

Ključne riječi: organizacijska kultura, model vrijednosti, razvoj potencijala zaposlenika

(ZA)ŠTO NAS BRIGA? KAKO VLASTITOM ORGANIZACIJSKOM KULTUROM OSIGURATI RAZVOJ POTENCIJALA KLIJENATA? PRAKTIČNI PRIMJER TALENTARIUMA

Domagoj Blažević, Ivana Novković

Talentarium d.o.o., Zagreb

✉ domagoj.blazevic@talentarium.hr

Prva Pokemon igrica izašla je 1996., a danas gotovo da i nema osobe kojoj nije poznat osnovni koncept igre: hvatanje Pokemona te njihovo jačanje treniranjem kako bi mogli skupiti još jače Pokemone. No, još od prvih igara, također je moguće pustiti svoje ojačane Pokemone natrag u divljinu. Zašto biste to htjeli napraviti? Nije li to kontraintuitivno našem cilju? Odgovor se krije u skrivenoj mehanici kojom, ako pustite dovoljno ojačanih Pokemona u divljinu, povećate snagu svih Pokemona koji su mogu naći u divljini u tom području! Ovo je laž, ovakav sustav ne postoji u Pokemonima. No, u Talentariumu smatramo da ovakva zakonitost itekako vrijedi ako niste Pokemon trener, već HR agencija specijalizirana za rad sa sektorom s visokim deficitom radne snage poput IT-a. Stoga, nastojimo razviti kulturu koja omogućava stvaranje dodatne vrijednosti na tržištu kroz personaliziran i brižan pristup klijentima koji omogućava razvoj individualnih i organizacijskih potencijala, ostvarili mi suradnju ili ne. U ovom predavanju ćemo, na praktičnom primjeru Talentariuma, pokazati kako izgleda ovakva kultura, koje su (skriveno) dobrobiti ovog pristupa te podijeliti s Vama par praktičnih *tips&tricks* kako takvu kulturu uspostaviti, održavati i prenositi novim djelatnicima kroz razvoj internog modela vrijednosti.

Ključne riječi: organizacijska kultura, model vrijednosti, razvoj individualnih i organizacijskih potencijala

OSTVARUJE LI SE TRENINZIMA PSIHOSOCIJALNIH VJEŠTINA ŽELJENI RAZVOJ KOMPETENCIJA ZAPOSLENIKA?

Tanja Pureta

Ramiro d.o.o., Zagreb

✉ tanja.pureta@ramiro.hr

Važan alat u prenošenju znanja i vještina zaposlenicima su grupni treninzi. Na njima se zaposlenicima prezentira teorijski sadržaj određene teme i uvježbavaju učinkovita ponašanja za uspješnije upravljanje sobom ili suradnju s drugima. Osvještavaju se i stavovi i uvjerenja u podlozi neučinkovitih ponašanja te se zaposlenike potiče na njihovu promjenu, kako bi smanjili emocionalne otpore i povećali motivaciju za njihovo uspješno svladavanje. Cilj treninga je da zaposlenici naučena ponašanja što uspješnije integriraju u svakodnevnu poslovnu praksu te tako postanu učinkovitiji u ostvarivanju rezultata i otporniji na stres. Postavlja se pitanje ostvaruju li treninzi te ciljeve, odnosno doživljavaju li zaposlenici povećanje svoje kompetentnosti nakon njihovog pohađanja. Zaposlenici u dvije organizacije (njih 150) su procjenjivali kako su se nosili sa stresom te koliko su samopouzdanja imali prije i poslije edukacije. Cilj ovog izlaganja je pokazati rezultate samoprocjene kompetentnosti zaposlenika prije i poslije treninga, kao dokaz njihove učinkovitosti.

Ključne riječi: razvoj kompetencija, trening psihosocijalnih vještina, psihološka otpornost

Simpozij: SYMPOSIUM ON LONELINESS IN DIFFERENT LIFE STAGES	117
Voditeljica: Sanja Smojver-Ažić	
1. Loneliness and suicidality in four adult age groups	118
<i>Vanja Gomboc, Nina Krohne, Meta Lavrič, Tina Podlogar, Vita Poštuvan, Nuša Zadravec Šedivy, Diego De Leo</i>	
2. Loneliness, suicidality and non-suicidal self-harm among Slovenian adolescents	119
<i>Eva Sedlašek, Vanja Gomboc, Nuša Zadravec Šedivy, Tina Podlogar, Nina Krohne, Meta Lavrič, Diego De Leo, Vita Poštuvan</i>	
3. Loneliness and mental health during the COVID-19 pandemic among Slovenian and Croatian young adults	120
<i>Nuša Zadravec Šedivy, Sanja Smojver-Ažić, Tamara Martinac Dorčić, Vanja Gomboc, Nina Krohne, Meta Lavrič, Tina Podlogar, Vita Poštuvan, Ivanka Živčič-Bećirević</i>	
4. Loneliness among Slovenian and Croatian older adults	121
<i>Nuša Zadravec Šedivy, Sanja Smojver-Ažić</i>	

SYMPOSIUM ON LONELINESS IN DIFFERENT LIFE STAGES

Voditeljica: Sanja Smojver-Ažić

Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet, Odsjek za psihologiju, Rijeka

✉ sanja.smojver.azic@ffri.uniri.hr

Loneliness is an important public health issue that has been associated with many negative mental health outcomes, such as depression, low life satisfaction, poor sleep quality and inadequate sleep patterns, and poorer general health and premature mortality. Previous studies have also shown that loneliness may be one of the most important risk factors for suicidal ideation and suicide attempts. Data on the prevalence and relationships between these concepts are still inconsistent. The proposed symposium aims to highlight the construct of loneliness from different perspectives. Using different research approaches, the author explore the negative effects of loneliness at different stages of life and compare the experiences in Slovenia and Croatia. The findings of these studies are an important guide for the development of prevention programs. In this symposium there will be four presentations. The first study deals with loneliness and suicidality in four age groups of adults and refers to the prevalence of passive and active suicidal ideation and the relationship between different types of loneliness and active suicidal ideation. The second study addresses the issues of loneliness, suicidality, and non-suicidal self-harm among Slovenian adolescents. The results confirm the relationship between these phenomena and the role of loneliness as a risk for suicidality among adolescents. The third presentation addresses loneliness and mental health among young adults in Slovenia and Croatia during the COVID-19 pandemic. The results confirm a significant impact of the pandemic on feelings of loneliness among young adults, especially students, highlighting the need to address loneliness among young adults. The fourth presentation refers to Slovenian and Croatian older adults with the aim to identify different factors that may be associated with loneliness and possible cross-cultural differences. In addition to some similarities between Slovenian and Croatian older adults, the results also show some differences, especially in risk factors related to living arrangements.

Keywords: loneliness, suicidality, adolescent, adults, older adults

LONELINESS AND SUICIDALITY IN FOUR ADULT AGE GROUPS

**Vanja Gomboc, Nina Krohne, Meta Lavrič, Tina Podlogar,
Vita Poštuvan, Nuša Zadavec Šedivy, Diego De Leo**

University of Primorska, Andrej Marušič Institute, Slovene Centre for Suicide
Research, Koper, Slovenia

✉ vanja.gomboc@iam.upr.si

Loneliness is an important psychological construct that has received increasing attention in recent years. However, despite the increasing attention, there are still many dilemmas regarding how to approach, measure and address loneliness. Conflicting opinions on the definition of loneliness lead to sparse information on prevalence. The outcomes associated with different approaches may not complement each other and may therefore lead to conflicting results, which could affect the development of prevention programmes. In addition, loneliness is one of the important risk factors for suicide, but the information in this area is also limited. For this reason, the present study sought to examine the prevalence of passive and active suicidal ideation in four adult age groups and to determine the extent to which different types of loneliness are associated with active suicidal ideation. A representative sample of 991 adult participants (50.5% men) was included in the study. Participants completed questionnaires on loneliness (DJG), suicidality (PSS), stress (SRRS) and well-being (WHO-5). Younger participants more often reported passive (40.1%) and active suicidal ideation (22.0 %), while in the other groups, between 25.5% and 28.5% of participants reported passive suicidal ideation and between 11.1 % and 13.0 % reported active suicidal ideation. Emotional loneliness was significantly more pronounced in the youngest group (18 to 29 years), while social loneliness was least pronounced in this group. The other age groups were comparable in terms of the intensity of loneliness they experienced. When considering various possible factors that could contribute to active suicidal ideation, several factors emerged as significant predictors. However, the only predictor that significantly predicted active suicidal ideation across all age groups (with or without other predictors) was emotional loneliness. Our findings suggest that different risk factors should be considered when developing or planning prevention programmes, depending on the group for which they are intended. All programmes should pay particular attention to emotional loneliness, as this appears to be a risk factor that is significant across all age groups.

Keywords: loneliness, suicidal ideation, suicide attempt, age groups

LONELINESS, SUICIDALITY AND NON-SUICIDAL SELF-HARM AMONG SLOVENIAN ADOLESCENTS

**Eva Sedlašek, Vanja Gomboc, Nuša Zadavec Šedivy, Tina Podlogar,
Nina Krohne, Meta Lavrič, Diego De Leo, Vita Poštuvan**

University of Primorska, Andrej Marušič Institute, Slovene Centre for Suicide
Research, Koper, Slovenia

✉ eva.sedlasek@iam.upr.si

Suicidality and non-suicidal self-harm together with loneliness are common mental health threats among adolescents. However, data on the prevalence and especially data on the correlates and relationships between these concepts remains inconsistent. This study aimed to examine loneliness, suicidality and non-suicidal self-harm among Slovenian adolescents and explore correlations and relationship between those concepts, using various instruments. The sample was obtained within the project Psychopathology and suicidal behaviour among youth. It included 288 adolescents aged 13 to 18 ($M = 15.79$; $SD = 0.92$), of whom 55.1% were girls. The study was conducted in 2020 and 2021. Data were collected either in person or via an *online* platform (with the same content in both cases). Participants completed a series of questionnaires. Loneliness (6-item DJG LS), suicidality (PSS) and two one-item questions on non-suicidal self-harm (NSSH) were analysed for the purpose of this study. The results show that the mean score of DJG LS was 2.85 (min = 0; max = 6) and the mean score of PSS was 1.9 (min = 0; max = 20). A weak, but statistically significant correlation ($r = 0.37$, $p < 0.01$) between suicidality and loneliness was found. Statistically significant differences regarding loneliness were found among adolescents at suicidality risk and those that are not at risk. Self-harm in the last 6 weeks was reported among 5.9% adolescents, of whom 94.1% reported NSSH. Our results regarding the correlation between loneliness and suicidality and the differences regarding loneliness between adolescents at risk and those that are not at risk, are consistent with previous findings. Given that loneliness significantly correlates with mental health problems and also suicidality, it is important to gain a clear understanding of the examined concepts and the correlations between them.

Keywords: loneliness, suicidality, non-suicidal self-harm, adolescents

LONELINESS AND MENTAL HEALTH DURING THE COVID-19 PANDEMIC AMONG SLOVENIAN AND CROATIAN YOUNG ADULTS

**Nuša Zadavec Šedivy¹, Sanja Smojver-Ažić², Tamara Martinac Dorčić²,
Vanja Gomboc¹, Nina Krohne¹, Meta Lavrič¹, Tina Podlogar¹,
Vita Poštuvan¹, Ivanka Živčić-Bećirević²**

¹ University of Primorska, Andrej Marušič Institute, Slovene Centre for Suicide Research, Koper, Slovenia; ² University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of Psychology, Rijeka, Croatia

✉ nusa.sedivy@iam.upr.si

The relationship between the epidemic and mental health is a complex and multifaceted problem, with loneliness being one of the central concepts related to the circumstances of the COVID-19 pandemic. The pandemic had a significant impact on feelings of loneliness among young adults, especially students. During this time, young adults were more likely to use social media and less likely to seek social support. The aim of our study was to compare loneliness and mental health among young adults in Croatia and Slovenia during COVID-19 pandemic. A sample of 1199 young adults aged 18-29 years ($M = 22.1$, $SD = 2.56$), of whom 70.3% were female. We assessed mental health parameters (depression, anxiety, stress), loneliness, death ideation and suicide ideation. The study was conducted in spring 2021 during the third wave of COVID-19 pandemic. Results show that during the third wave of the COVID-19 pandemic, almost two thirds of young adults in Croatia and Slovenia reported moderate to severe feelings of loneliness. There was a significant difference between the two countries in mental health, death ideation and suicide ideation, where university students in Croatia reporting greater feelings of depression, anxiety, stress, death ideation and suicide ideation. However, in both countries, young adults with moderate to severe feelings of loneliness were significantly more likely to report poorer mental health and greater death ideation compared to those with no to mild feelings of loneliness, but only in the Croatian sample was there a significant difference between these two groups in suicide ideation. The results of this study show that during the third wave of the COVID-19 pandemic, the mental health of young adults was more impaired in Croatia than in Slovenia, which might be partly explained by differences in the samples (only university students in the Croatian sample). However, loneliness played an important role in association in the poor mental health of this population during the pandemic. Thus, the circumstances of the pandemic only reinforce the need for effective approaches to address loneliness among young adults.

Keywords: loneliness, mental health, COVID-19, pandemic, young adults

LONELINESS AMONG SLOVENIAN AND CROATIAN OLDER ADULTS

Nuša Zadavec Šedivy¹, Sanja Smojver-Ažić²

¹ University of Primorska, Andrej Marušič Institute, Slovene Centre for Suicide Research, Koper, Slovenia; ² University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of Psychology, Rijeka, Croatia

✉ nusa.sedivy@iam.upr.si

Loneliness is one of the most important risk factors for poor mental health in older adults. As the proportion of people living alone increases in Europe, particularly among the older adults, loneliness became a growing public health problem in this population. There is a positive correlation between age and loneliness. While in the 60-80 age group, the proportion of people reporting feelings of loneliness is between 5 and 10% in the age group over 80, frequent feelings of loneliness are reported by 40 to 50% of people. Since a wide range of factors contribute to loneliness, the aim of this study was to examine loneliness in older adults and to identify different factors that might be related to loneliness in this population, as well as to compare differences between Slovenia and Croatia. A sample of 442 older adults aged 65 to 89 ($M = 73.8$, $SD = 7.07$) was included in the study, of which 275 participants were from Slovenia and 167 were from Croatia. Participants completed questionnaires on loneliness (DJG), depression (DASS21) and belongingness (INQ). There was a significant difference in loneliness of older adults between the two countries, where older adults from Slovenia reported greater loneliness than older adults from Croatia. Furthermore, there were no significant difference in loneliness regarding age, gender or marital status, but there was significant difference in loneliness in regard to living arrangement. While in Slovenia those living at home reported greater loneliness in comparison to those living in nursing homes, in Croatia those living in nursing homes reported greater loneliness when compared to those living at home. There was also a significant positive correlation between loneliness and depression, as well as significant negative correlation between loneliness and belongingness in both countries. Regarding loneliness of older adults there are many similarities between Slovenia and Croatia, but also some differences regarding sub-groups of older adults that are more at risk, especially in regard to living arrangements, which also suggest a need for specific interventions targeting those individuals from specific sub-groups of older adults.

Keywords: loneliness, older adults, risk factors, depression, belongingness

Simpozij: XXIX. VOJNOPSIHOLOGIJSKI SIMPOZIJ „PROFESOR ŽELIMIR PAVLINA“	125
Voditeljica: Ida Šintić Verem	
1. Pojedini aspekti psihičkog stanja pripadnika Oružanih snaga Republike Hrvatske zaraženih COVIDOM-19	126
<i>Milana Kljajić, Asja Madunić</i>	
2. Evaluacija „Sažete psihološke integracije traume“ kao jedne od tehnika kriznih intervencija – pregled novijih istraživanja	127
<i>Marta Šoljić, Ivan Vračić</i>	
3. Utjecaj stigme na stavove o traženju stručne psihološke pomoći	128
<i>Tea Tadić, Dijana Sedinić, Katarina Mandić</i>	
4. Team building u obuci letачa u Hrvatskom ratnom zrakoplovstvu	129
<i>Stela Ferić-Živaljić, Lucija Smrke</i>	
5. Materijalne i nematerijalne kompenzacije kao motivacijski čimbenici – percepcija polaznika početnih osposobljavanja za prijam u službu u Hrvatsko ratno zrakoplovstvo	130
<i>Elizabeta Stipčević, Jasna Mistrić, Marjana Kurić, Mario Mandarić</i>	
6. Psihologijski kriteriji za operatera i tehničara besposadnih zrakoplovnih sustava	131
<i>Sabina Kos, Višnja Livajić Pezer</i>	
7. Selekcija pripadnika specijalnih snaga u Oružanim snagama Republike Hrvatske	132
<i>Stanka Limov, Ana Tadić</i>	
8. Utjecaj strukture po spolu i veličine skupine te razvijenosti specijalnog faktora inteligencije na uspješnost u provedbi topodhodnje	133
<i>Jakov Karin, Hrvoje Heštera, Dalibor Gernhardt, Jelena Petrović</i>	
9. Test adaptivne matrice – forma S1	134
<i>Ida Šintić Verem, Sebastijan Kuprešak, Marcela Kovačić Tomac</i>	

XXIX. VOJNOPSIHOLOGIJSKI SIMPOZIJ „PROFESOR ŽELIMIR PAVLINA“

Voditeljica: Ida Šintić Verem

Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, Zagreb

✉ sintic.ida@gmail.com

U okviru godišnje konferencije hrvatskih psihologa tradicionalno se svake godine održava i Vojnopsihologijski simpozij u kojemu hrvatski vojni psiholozi prezentiraju svoje znanstveno-stručne radove koji su tematski vezani uz njihovo područje rada. S obzirom na događaje koji su obilježili proteklo razdoblje, a vezano za pandemiju bolesti COVID-19, ovaj Simpozij ćemo započeti izlaganjem o provođenju ispitivanja utjecaja zaraze koronavirusom na psihičko stanje kod pripadnika OS RH. U drugom priopćenju će biti prikazan pregled rezultata novijih istraživanja o djelotvornosti psiholoških kriznih intervencija. U sljedećem izlaganju će biti prikazani rezultati ispitivanja utjecaja stigme na stavove o traženju stručne psihološke pomoći. Nadalje, u četvrtom izlaganju prikazat će se radionica koja je osmišljena za razvoj timskih vještina u okviru obuke letača. U sljedećem izlaganju biti će prikazani rezultati ispitivanja privlačnosti nekih aspekata materijalnih i nematerijalnih poticajnih sredstava za prijam u vojnu službu kod polaznika početnih osposobljavanja u HRZ-u. U šestom izlaganju prikazat će se rezultati analize radnih mjesta operatera i tehničara besposadnih zrakoplovnih sustava u cilju razmatranja psihičkih zahtjeva za ta radna mjesta. U sljedećem izlaganju će biti prikazani selekcijski postupci za popunu jedne od specijalnih postrojbi. U osmom priopćenju prikazat će se rezultati ispitivanja utjecaja spola, veličine skupine i razvijenosti spacijalnog faktora inteligencije na uspješnost u provedbi topo hodnje. U zadnjem izlaganju će se prikazati rezultati i iskustvo u primjeni u OS RH računalnog neverbalnog adaptivnog testa „*Adaptive Matrices Test*“ - forma S1 za ispitivanje opće inteligencije. Teme radova prate određena područja rada vojnih psihologa koja su međusobno povezana u funkciji što boljeg psihičkog funkcioniranja svakog pripadnika u obrambenom sustavu.

Ključne riječi: vojna psihologija, psihička prevencija i potpora, psihologijska selekcija, izobrazba, privlačenje ljudskih potencijala

POJEDINI ASPEKTI PSIHIČKOG STANJA PRIPADNIKA ORUŽANIH SNAGA REPUBLIKE HRVATSKE ZARAŽENIH COVIDOM-19

Milana Kljajić, Asja Madunić

Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, Zagreb

✉ milana.d@vip.hr; asja.madunic@gmail.com

S ciljem prepoznavanja utjecaja zaraze COVIDom-19 na psihičko stanje pojedinaca provedeno je psihologijsko ispitivanje pripadnika Oružanih snaga Republike Hrvatske koji su preboljeli COVID-19. Ispitivanje je provedeno od ožujka 2021. do srpnja 2022. godine, a njime je zahvaćeno 158 ispitanika zaraženo koronavirusom u razdoblju od ožujka 2020. do siječnja 2022. godine. Ovim ispitivanjem ispitalo se opće psihičko stanje, zabrinutost, tjeskoba, potištenost i razdražljivost prije, tijekom i nakon zaraze. Rezultati su analizirani ovisno o intenzitetu simptoma zaraze, 47 % ispitanika bilo je bez ili s blagim simptomima, a 52 % sa srednjim ili vrlo izraženim simptomima zaraze. Samo 9 % ispitanika bilo je na bolničkom liječenju. Gotovo svi pripadnici su svoje tjelesno zdravlje prije zaraze opisali uglavnom ili izrazito dobrim. Tijekom zaraze je zamjetno pogoršanje tjelesnog zdravlja, osobito kod onih sa srednjim i vrlo izraženim simptomima zaraze, no ispitanici u većini slučajeva izjavljuju da je bilo privremeno. Većina ispitanika nije strahovala od zaraze prije nego što su se zarazili koronavirusom, međutim tijekom zaraze su strahovali da će oni zaraziti druge. Velika većina ispitanika gotovo nikada od trenutka zaraze do danas nije imala potrebu zatražiti psihološku pomoć i/ili podršku. Najveći dio ispitanika navodi da su socijalni odnosi s članovima obitelji, prijateljima i kolegama s posla ostali nepromijenjeni u usporedbi s odnosima prije zaraze. Nakon prestanka zaraze velika većina ispitanika nije osjećala da se ljudi drugačije ponašaju prema njima, da ih izbjegavaju ili da su na ikakav način negativno obilježeni, odnosno izloženi stigmatizaciji. Zaključno, rezultati provedenog ispitivanja pokazuju porast emocionalnih teškoća u vidu zabrinutosti, tjeskobe, potištenosti i razdražljivosti te pogoršanje općeg psihičkog stanja tijekom zaraze virusom COVID-19, u odnosu na stanje prije zaraze. Porast je još izraženiji kod ispitanika sa srednje i vrlo izraženim simptomima. Pozitivno je da ispitanici izjavljuju da je njihovo psihičko stanje u posljednjih mjesec dana na gotovo istoj razini kao što je bilo i prije zaraze koronavirusom.

Ključne riječi: COVID-19, zdravstveno stanje, psihičko stanje, socijalni odnosi

EVALUACIJA „SAŽETE PSIHOLOŠKE INTEGRACIJE TRAUME” KAO JEDNE OD TEHNIKA KRIZNIH INTERVENCIJA – PREGLED NOVIJIH ISTRAŽIVANJA

Marta Šoljić, Ivan Vračić

Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, Zagreb

✉ tomac.marta@gmail.com; ivan.vracic@gmail.com

Iako su se prve spoznaje o krizi, a time i kriznim intervencijama, javile još u 40-tim godinama prošloga stoljeća, sažeta psihološka integracija traume kao jedan od najdubljih i najsloženijih postupaka u okviru psiholoških kriznih intervencija razvijen je tek 1980-ih godina. Otada do danas taj se postupak sustavno sve više primjenjuje, od institucija za koje je primarno i nastao - vojske, policije, vatrogasnih službi, bolnica - pa sve do radnih organizacija, škola, vrtića i šire. S obzirom na izrazite metodološke poteškoće, oduvijek je bilo izazovno napraviti istraživanje kojim bi se evaluirala djelotvornost kriznih intervencija, što je rezultiralo podvojenim stavovima o korisnosti, odnosno štetnosti sažete psihološke integracije traume, pa čak i psiholoških kriznih intervencija u cjelini. Upravo iz tog razloga nužno je pratiti recentna istraživanja s ciljem prikupljanja i širenja znanja o djelotvornosti psiholoških kriznih intervencija i upravo je to glavni cilj ovog rada, u kojemu je obuhvaćen pregled ranijih, ali i recentnih istraživanja iz područja kriznih intervencija. Poseban osvrt napravljen je na metodološka ograničenja provedenih istraživanja. I dok su najvažnija starija istraživanja najčešće izvještavala o rezultatima da je podjednak broj pozitivnih i negativnih, a najveći dio neutralnih izvještaja o koristi psiholoških kriznih intervencija, gotovo svi autori dosljedno izvještavaju o niskokvalitetnoj metodologiji, zbog čega je nužan oprez prilikom donošenja zaključaka. Novija istraživanja također pružaju nekonzistentne rezultate, a najveći problem i novijih istraživanja jesu metodološki nedostaci: nekvalificiranost provoditelja, raznoliki vremenski odmak provedbe od traume, upitni oblici provedene intervencije, pa i upitna potreba za provedbom intervencije. Ono što su istraživanja u kojima je potvrđena učinkovitost kriznih intervencija ukazala jest da su krizne intervencije korisne kada se provode s osobama kod kojih postoji indikacija za provedbom, odnosno doživjele su traumatsko iskustvo, a ne kao profilaksa koju treba primjenjivati automatskim postupkom sa svima. Uz to, važno je naglasiti potrebu provedbe kvalitetnih kriznih intervencija, za što je preduvjet visoka stručnost i educiranost samih provoditelja.

Ključne riječi: psihološke krizne intervencije, sažeta psihološka integracija trauma, evaluacija

UTJECAJ STIGME NA STAVOVE O TRAŽENJU STRUČNE PSIHOLOŠKE POMOĆI

Tea Tadić, Dijana Sedinić, Katarina Mandić

Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, Zagreb

✉ tea2610@gmail.com; dijana.sedinic@gmail.com; kabertok@gmail.com

Preventivna djelatnost psihološke struke unutar Oružanih snaga Republike Hrvatske jedan je od najvažnijih aspekata rada struke. Destigmatizacija psihičkih problema i stručne psihološke pomoći te senzibilizacija pripadnika za psihološku prevenciju važan je aspekt prevencije samoubojstva, zlorabe sredstava ovisnosti i nasilja u obitelji, odnosno u prevenciji izvanrednih događaja. Javna stigma često je povezana s traženjem psihološke pomoći, a kao važna prepreka u procesu destigmatizacije mogla bi biti stigmatizirajuća uvjerenja o psihičkoj bolesti pojedinaca. Stigma sama za sebe predstavlja smanjenje samopoštovanja ili vlastite vrijednosti pojedinca koje je uzrokovano samooznačavanjem sebe kao nekoga tko je društveno neprihvatljiv. U slučaju traženja stručne psihološke pomoći, uglavnom negativne slike o psihičkim bolestima i traženju stručnih psiholoških usluga moglo bi sniziti samopoštovanje i vlastitu učinkovitost pojedinca ako bi zatražio psihološku pomoć. Zbog navedenog traženje stručne psihološke pomoći možemo smatrati kao potencijalnu prijetnju nečijem samopoštovanju što bi značilo da je taj pojedinac inferioran ili neadekvatan za posao koji obavlja. U svrhu dobivanja podataka o prisutnosti stigme te o njejoj povezanosti sa stavovima o traženju psihološke pomoći, korišteno je i prilagođeno nekoliko mjernih instrumenata koji uz primjenu Likertove ljestvice za mjerenje stavova svaku tvrdnju prate s pet mogućih odgovora. Korišten je opći upitnik s osnovnim podacima o pripadniku u cilju prikupljanja općih, demografskih podataka. Također, u svrhu dobivanja podataka o stavovima, korišteni su postojeći mjerni instrumenti, Upitnik percipirane stigme i prepreka u brizi za psihičke probleme, kao i Upitnik stavova prema traženju stručne psihološke pomoći koji se sastoje od čestica koje su obuhvatile tvrdnje o stavovima i percepciji prema traženju stručne psihološke pomoći i percipiranoj stigmatizaciji. Upitnici su primijenjeni u anonimnom obliku na 677 pripadnika jedne ustrojstvene jedinice. Ovim istraživanjem želi se ispitati koliko je stigma povezana sa stavovima o traženju stručne pomoći. Pretpostavka je da veća stigma znači i negativniji stav prema traženju stručne pomoći. Rezultati će unaprijediti razumijevanje pojave stigme među pripadnicima te stavova o traženju psihološke pomoći.

Ključne riječi: destigmatizacija, stigma, psihološka pomoć

TEAM BUILDING U OBUCI LETAČA U HRVATSKOM RATNOM ZRAKOPLOVSTVU

Stela Ferić-Živaljić, Lucija Smrke

Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, Zagreb

✉ zstela@yahoo.com; lucija.smrke@gmail.com

Suvremene vojne okolnosti promjenjive su i nepredvidljive te pred pojedinca postavljaju izrazito visoke zahtjeve. U takvim okolnostima vještine timskog djelovanja postaju jedan od ključnih čimbenika vojne uspješnosti. Od vojnog se osoblja očekuje stalna pripravnost za uključivanje u širok raspon misija i operacija, što često podrazumijeva i sposobnost brze izgradnje suradničkih odnosa i timskog radnog okruženja. Uspješnost tako uključuje ne samo tehnička znanja nego i tzv. meke vještine kao što su komunikacijske vještine, timski rad, rješavanje konflikata, strategije suočavanja sa stresom itd. Vodeći se time namjera nam je bila za učenike letače kreirati takve obučne aktivnosti koje će biti poticajne za razvoj komunikacije, prilagodljivosti, tolerancije i otpornosti na stres. Team building radionica pokazala se kao dobra platforma za kreiranje sigurnog okruženja u kojem će učenici letači dobiti priliku unaprijediti vlastite timske vještine, ali i razvijati suradničke kontakte s ostalim kolegama na siguran i kontroliran način što, s obzirom na prirodu posla kojim se bave, nemaju često priliku u realnim situacijama. Radionica je osmišljena i provodila se u suradnji s kineziologom postrojbe. Sastojala se od natjecateljskih zadataka, športskog poligona te športskih turnira u nogometu i košarci. Učenici letači su, uz razvoj koordinacije, agilnosti, brzine reakcije i izdržljivosti, imali priliku osvijestiti što sve zahtijeva timski rad te svoje kolege doživjeti u novim ulogama. Kako bi se dobila povratna informacija o radionici konstruiran je i primijenjen evaluacijski upitnik. Kontinuirani rad s učenicima letačima u kineziološkom području nije važan samo za očuvanje zdravlja i funkcionalnosti. Kineziološke aktivnosti dobar su medij i za razvijanje otpornosti i tolerancije na stres, a osobito oblikovanje grupne dinamike i postizanje sinergije u letačkoj posadi te su tako u izravnoj funkciji letačke učinkovitosti i sigurnosti letenja.

Ključne riječi: timski rad, komunikacijske vještine, kineziološke aktivnosti

MATERIJALNE I NEMATERIJALNE KOMPENZACIJE KAO MOTIVACIJSKI ČIMBENICI – PERCEPCIJA POLAZNIKA POČETNIH OSPOBLJAVANJA ZA PRIJAM U SLUŽBU U HRVATSKOM RATNOM ZRAKOPLOVSTVU

Elizabeta Stipčević, Jasna Mistrić, Marjana Kurić, Mario Mandarić

Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, Zagreb

✉ elizabeta_stipcevic@yahoo.com; jasna.mistic@gmail.com;

marjana.zd@gmail.com; mmandarich@gmail.com

U suvremenim organizacijama, koje obilježava rad u dinamičnom, promjenjivom, nepredvidljivom i neizvjesnom okruženju, ljudski potencijali predstavljaju jedan od ključnih čimbenika poslovne uspješnosti. Kao i druge grane ljudske djelatnosti, i vojne misije i zadaće postaju sve zahtjevnije i složenije, a s tim je sve naglašenija potreba vojne organizacije za privlačenjem i prijemom kvalitetnog osoblja. Na tržištu rada vlada pravo natjecanje među organizacijama, u kojem uz radne organizacije realnog i javnog sektora ravnopravno sudjeluju i vojne organizacije. Glavna je nagrada privlačenje i prijam kvalitetnog, osposobljenog, prilagodljivog, marljivog i predanog osoblja. Vojne organizacije ne samo da nisu izuzete od kompeticije, već su u smislu potrebe za sposobnim i kompetentnim osobljem još zahtjevnije te rigoroznije u svojim zahtjevima. Vojna organizacija ne traži od pojedinca samo visoke sposobnosti i kvalifikacije – pored toga kandidati moraju iskazivati i sposobnost djelovanja u izrazito stresnim okolnostima, psihičku otpornost, a osobito posvećenost i domoljublje. Međutim, natjecanje za privlačenje kvalitetnih kandidata ne prestaje njihovim prijemom u službu – poseban izazov predstavlja i zadržavanje kvalitetnog osoblja. Neki od alata u natjecanju za privlačenje, prijam i zadržavanje kvalitetnog osoblja su naknade (materijalne i nematerijalne) za rad te različite beneficije i pogodnosti koje poslodavac osigurava svojim zaposlenicima. U naporima osmišljavanja kompenzacijskog paketa koji će u prihvatljivom financijskom okviru biti djelotvoran kao čimbenik privlačenja i zadržavanja kvalitetnog osoblja od iznimne su važnosti i spoznaje iz područja psihologije - osobito psihologije motivacije, organizacijske psihologije i psihologije rada. U ovom radu istražujemo neke aspekte privlačnosti materijalnih i nematerijalnih poticaja za polaznike početnih osposobljavanja za prijam u djelatnu vojnu službu (specijalistička obuka vojnika u HRZ-u i selekcijska obuka kandidata za vojne pilote). Ispitanici su iskazali dobru informiranost o pravima i pogodnostima prilikom prijavljivanja za djelatnu vojnu službu, a kao najprivlačnije poticaje za izbor vojne službe istaknuli su mogućnost napredovanja i profesionalnog razvoja.

Ključne riječi: ljudski potencijali, materijalne i nematerijalne kompenzacije, motivacija za rad, percepcija polaznika početnih osposobljavanja za prijam u djelatnu vojnu službu

PSIHOLOGIJSKI KRITERIJI ZA OPERATERA I TEHNIČARA BESPOSADNIH ZRAKOPLOVNIH SUSTAVA

Sabina Kos, Višnja Livajić Pezer

Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, Zagreb

✉ sabina.koss@gmail.com; vlivajic@gmail.com

Besposadni zrakoplovni sustavi (dalje u tekstu: BZS) postali su važan dio vojne opreme jer njihovo korištenje povećava učinkovitost misije i doprinosi sigurnosti vojnog osoblja. Dvije su ključne prednosti njihove uporabe: mogu se uputiti u vrlo rizične misije i njihovo je korištenje puno jeftinije u odnosu na zrakoplove s ljudskom posadom. Zbog toga je važno dobro razumijevanje složenosti zadaća i zahtjeva kojima mora udovoljiti osoba zadužena za njihovo upravljanje i održavanje. Suvremene vojske, pa tako i OSRH prepoznale su vrijednost BZS, te njihovo razvijanje i opremanje predstavlja ključnu kompetenciju u razvojnoj strategiji. Kroz operativni rad postrojbe koja djeluje s BZS te uvođenjem novih tipova BZS, a u skladu s praksom i zaključcima provedenih analiza takvih radnih mjesta u vojskama savezničkih i partnerskih zemalja, nametnula se potreba dopune postojećih psihologijskih kriterija za navedeno zrakoplovno osoblje (prema Pravilniku o utvrđivanju zdravstvene sposobnosti za vojnu službu), odnosno za odabir djelatnika na dužnosti operatera i tehničara za BZS. U tu je svrhu provedena svojevrsna analiza radnog mjesta operatera i tehničara BZS te je cilj ovog izlaganja prikazati rezultate te analize u kontekstu psiholoških zahtjeva. Utvrđeno je da je prilikom odabira osoblja za navedena radna mjesta potrebno ispitati specifične kognitivne sposobnosti, kao što su spacijalne i perceptivne sposobnosti, funkcije pažnje, kognitivna brzina, psihomotoričke funkcije i sposobnosti simultanog djelovanja. Također su iznimno važne neke konativne osobine, poput savjesnosti, emocionalne stabilnosti, intrinzične motivacije te tolerancije na stres i psihičke napore.

Ključne riječi: besposadni zrakoplovni sustav, operater besposadnog zrakoplovnog sustava, tehničar besposadnog zrakoplovnog sustava, zrakoplovno osoblje

SELEKCIJA PRIPADNIKA SPECIJALNIH SNAGA U ORUŽANIM SNAGAMA REPUBLIKE HRVATSKE

Stanka Limov, Ana Tadić

Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, Zagreb

✉ stankalimov@yahoo.com; ana.tadic@yahoo.com

U svim suvremenim vojskama provodi se selekcija kako bi se vojska učinila što je moguće učinkovitijom. U ovom radu prikazat će se cjelokupni selekcijski postupak kandidata za popunu jedne od specijalnih postrojbi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (OS RH). Svi kandidati za prijem u OS RH trebaju zadovoljiti kriterije sukladno Pravilniku o utvrđivanju zdravstvenih, psihičkih, tjelesnih i sigurnosnih uvjeta za prijem u službu u oružane snage. Uz navedeno, oni djelatnici OS RH koji žele postati pripadnici specijalnih postrojbi trebaju zadovoljiti i niz dodatnih kriterija. Središnjica za upravljanje osobljem (SUO) raspisuje interni natječaj za popunu postrojbi s posebnim uvjetima popune. Kandidati koji se prijave na natječaj prolaze kroz selekcijsku proceduru koju organizira i provodi SUO u suradnji sa stručnim timom specijalne postrojbe (časnik za personalne poslove, postrojbeni kineziolog, postrojbeni psiholog itd). Odabirni postupak provodi se u više faza, a uključuje provjeru zdravstvenih, psihičkih, tjelesnih i sigurnosnih uvjeta po kriterijima reguliranim posebnim internim pravilnicima. Kandidati koji zadovolje navedene kriterije upućuju se na Temeljnu obuku za specijalna djelovanja. Cilj Temeljne obuke za specijalna djelovanja je odabrati i osposobiti polaznike za izvođenje specijalnih operacija. Sastoji se od više faza koje su sve eliminacijske, a u svakoj je naglasak na usvajanju novih vojničkih znanja i vještina. Uvjeti na obuci su: konstantan psihički i fizički stres te iskušavanje samih granica psihofizičkih sposobnosti s posebnim naglaskom na eliminaciji potrebe za komoditetom. Vojni psiholozi imaju značajnu ulogu tijekom cijelog selekcijskog postupka a navedeni prikaz će poslužiti za moguće unapređenje istog.

Ključne riječi: selekcija, specijalne snage, OS RH

UTJECAJ STRUKTURE PO SPOLU I VELIČINE SKUPINE TE RAZVIJENOSTI SPACIJALNOG FAKTORA INTELIGENCIJE NA USPJEŠNOST U PROVEDBI TOPO HODNJE

Jakov Karin, Hrvoje Heštera, Dalibor Gernhardt, Jelena Petrović

Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, Zagreb

✉ jakov.karin@morh.hr; hrvoje.hestera@morh.hr; dalibor.gernhardt@morh.hr;

jelena.petrovic@morh.hr

Topo hodnja je dio Nastavnog plana i programa predmeta Vojna geografija s topografijom na vojno-studijskim programima za smjerove Vojno inženjerstvo te Vojno vođenje i upravljanje (1. godina studija). To je ujedno završna vježba prvog dijela kolegija koji se odnosi na vojnu topografiju, a koja služi za provjeru usvojenih znanja, vezanih uz razumijevanje i čitanje topografskih karata, mjerenja udaljenosti i azimuta na karti, mjerenja udaljenosti i azimuta na terenu, topografsku orijentaciju. Studenti su prije topo hodnje raspodijeljeni u skupine različitih veličina (2-5, s istog vojno-studijskog programa), te su dobili topografske karte s jednom od zadanih ruta kretanja i s označenim orijentirima koje trebaju pronaći. Također su prethodno u učionici trebali izračunati na topografskoj karti udaljenosti i azimute između lokacija. Vođe skupine nisu određeni. Prije topo hodnje je na studentima primijenjen jedan upitnik samoprocjene, kojim se nastojala utvrditi osposobljenost za provedbu topo hodnje, tjelesna i psihička spremnost, motiviranost,... te osobna spremnost preuzeti ulogu vođe u skupini, ukoliko to situacija bude zahtijevala. Tijekom provedbe topo hodnje studenti su se koristili ručnim kompasom i pripadajućom kartom s prethodno provedenim izračunima iz učionice. Svaka skupina imala je i GPS koji je bio stalno upaljen. Podaci prikupljeni s GPS-a bili su glavni izvori podataka za utvrđivanje objektivnih parametara uspješnosti topo hodnje (GPS nije služio za navigaciju). Nakon provedbe topo hodnje primijenjen je također jedan upitnik, kojim smo nastojali utvrditi osobno zadovoljstvo studenata glede uspješnosti u provedbi topo hodnje njihove skupine te njihovo zadovoljstvo vođenjem skupine (ukoliko se netko tijekom provedbe topo hodnje nametnuo kao vođa). Nakon provedbe topo hodnje, a u svrhu utvrđivanja korelacije između objektivnih parametara uspješnosti u provedbi topo hodnje i razvijenosti spacijalnog faktora inteligencije, primijenjen je spacijalni subtest iz testa SVPN-1. Ciljevi istraživanja bili su: utvrditi povezanost između spacijalnog faktora inteligencije i uspješnosti u provedbi topo hodnje; utvrditi razliku u razvijenosti spacijalnog faktora inteligencije, s obzirom na spol i vojno-studijski smjer; utvrditi razliku po vojno-studijskom smjeru, spolu, te veličini i strukturi skupine (po spolu), s obzirom na uspješnost u provedbi topo hodnje te utvrditi je li vodstvo (u skupinama gdje se netko tijekom provedbe topo hodnje nametnuo kao vođa) utjecalo na uspješnost u provedbi topo hodnje. Po ciljevima istraživanja uočene povezanosti i razlike (s obzirom na broj ispitanika, odnosno skupina) nisu utvrđene kao statistički značajne. Intencija je nastaviti s ovim istraživanjem i na idućim naraštajima.

Ključne riječi: topo hodnja, spacijalni faktor, objektivni parametri uspješnosti

TEST ADAPTIVNE MATRICE – FORMA S1

Ida Šintić Verem, Sebastijan Kuprešak, Marcela Kovačić Tomac

Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, Zagreb

✉ sintic.ida@gmail.com; sebastijan.kupresak@gmail.com;

marcela.kovacic@gmail.com

Test adaptivne matrice (*Adaptive Matrices Test*, kratica AMT) je neverbalni test za ispitivanje opće inteligencije (zadatci logičkog rezoniranja) za osobe od 14 godina i više. Zadatci su slični zadatcima iz tradicionalnih matrica. To je adaptivni test koji sadrži ukupno 266 zadataka iz kojih se generiraju zadatci koje ispitanik rješava. Sadrži sedam formi koje se razlikuju po tome jesu li testovi vremenski ograničeni ili ne, te po broju zadanih zadataka (kratki, standard i dugački). U ovom ispitivanju smo primijenili kratku formu bez vremenskog ograničenja (S1). Forma testa S1, prema priručniku, u prosjeku kroz 13 zadataka ispitanika dovede do kraja testa i kroz prosječno trajanje od 34 minute. S obzirom da ovaj test nema hrvatske norme, pristupili smo prikupljanju podataka u svrhu izrade internih normi. U ovom ispitivanju je sudjelovalo 272 ispitanika ($M = 233$, $\bar{Z} = 39$), prosječne dobi 24.3 (20-29) godina, srednje stručne spreme (prigodni uzorak; selekcijska situacija). Prosječno vrijeme rada ispitanika je 13.55 min (od 56 sek do 34.45 min). Prosječni broj riješenih zadataka je bio 14.6 (od 10 do 21). Ispitali smo povezanost rezultata dobivenih primjenom adaptivnog testa AMT S1 s rezultatima TN-20. Dobiveni rezultati pokazuju statistički značajnu povezanost rezultata dobivenih ovim testovima, $r = 0.48$ ($p < 0.01$). S obzirom na prosječno vrijeme trajanja ispitivanja S1 formom na ovoj skupini ispitanika, za daljnje ispitivanje se preporučuje dalje ispitati ovu formu s drugačijom uputom ispitanicima o trajanju testiranja i/ili drugačijim redoslijedom zadavanja testova te ispitati formu S2 koja je nešto duža forma. Za situacije kada je potrebno kraće vrijeme trajanja testiranja i gruba procjena, za daljnje ispitivanje se preporuča ispitati formu S4 koja je kratka forma i vremenski ograničena.

Ključne riječi: adaptivni test, *Adaptive Matrices Test*, kognitivne sposobnosti

Simpozij: PRIMJENA MODELA POZITIVNOG RAZVOJA U HRVATSKOM KONTEKSTU	137
Voditeljica: Gabrijela Vrdoljak	
1. Karakteristike pozitivnog razvoja te pokazatelji mentalnog zdravlja adolescenata	138
<i>Miranda Novak, Toni Maglica, Josipa Mihić, Darko Roviš, Gabrijela Vrdoljak, Hana Gačal, Lucija Šutić</i>	
2. Odnos čimbenika pozitivnog razvoja i afekata kod srednjoškolskih nastavnika	139
<i>Gabrijela Vrdoljak, Josipa Mihić, Darko Roviš, Toni Maglica, Miranda Novak</i>	
3. Povezanost čimbenika 5C modela pozitivnog razvoja, suosjećajnosti prema sebi i mentalne dobrobiti nastavnika	140
<i>Hana Gačal, Josipa Mihić, Darko Roviš, Gabrijela Vrdoljak, Toni Maglica, Miranda Novak</i>	
4. Uloga roditeljskog znanja o adolescentu i pozitivnog razvoja u objašnjenju mentalne dobrobiti roditelja	141
<i>Lucija Šutić, Toni Maglica, Gabrijela Vrdoljak, Darko Roviš, Josipa Mihić, Miranda Novak</i>	

PRIMJENA MODELA POZITIVNOG RAZVOJA U HRVATSKOM KONTEKSTU

Voditeljica: Gabrijele Vrdoljak

Sveučilište J. J. Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet, Osijek

✉ gpiri@ffos.hr

Do nedavno se u literaturi razvoj mladih najčešće spominjao u kontekstu izostanka negativnog, odnosno nepoželjnog ponašanja. Posljednjih nekoliko desetljeća ta perspektiva se mijenja, te se novija istraživanja usmjeravaju na osnaživanje mladih ljudi, stavljajući naglasak na njihove resurse i snage. Jedan od teorijskih modela koji se usmjerava na pozitivne razvojne čimbenike je 5C model pozitivnog razvoja mladih Lerner i suradnika. 5C model najčešće se opisuje kroz pet širih indikatora pozitivnog razvoja: percipirana kompetentnost, samosvijest, snaga karaktera, povezanost s drugima i brižnost. U okviru projekta „Testiranje 5C modela pozitivnog razvoja mladih: tradicionalno i digitalno mobilno mjerenje (P.R.O.T.E.C.T.)“ koji financira Hrvatska zaklada za znanost u prvoj točki mjerenja ispitivali su se čimbenici pozitivnog razvoja kod 3692 hrvatskih adolescenata te njihov odnos s pozitivnim i negativnim razvojnim ishodima. Prva točka mjerenja provodila se od ožujka do lipnja 2022. godine. Riječ je o longitudinalnom projektu koji će pratiti razvoj adolescenata od početka do kraja školovanja tj. od prvog do trećeg, odnosno četvrtog razreda srednje škole, ovisno o tipu obrazovanja. U istraživanje su uključene srednje škole iz pet velikih te iz nekoliko manjih hrvatskih gradova. Ono što je veliki doprinos i novost u ovom području, jest da su se pozitivne razvojne karakteristike ispitivale, ne samo kod učenika, već i kod njihovih roditelja i nastavnika. Ovaj će simpozij predstaviti pokazatelje pozitivnog razvoja te s njime povezane konstrukte kod svih uključenih skupina ispitanika.

U prvom dijelu simpozija bit će predstavljeni pokazatelji pozitivnog razvoja ispitanih adolescenata te uloga pozitivnog razvoja u pojašnjenju mentalnog zdravlja adolescenata. Ovaj dio rezultata predstaviti će M. Novak. U nastavku slijede dva izlaganja s fokusom na nastavnike - jedno koje pokriva odnos indikatora pozitivnog razvoja i negativnih i pozitivnih afekata (izlaže G. Vrdoljak) te drugo koje ispituje povezanost čimbenika 5C modela pozitivnog razvoja, suosjećajnosti prema sebi i mentalne dobrobiti nastavnika (izlaže H. Gačal). Zadnje će se izlaganje u sklopu simpozija baviti ulogom roditeljskog znanja i pokazateljima pozitivnog razvoja roditelja u objašnjenju mentalne dobrobiti roditelja (izlaže L. Šutić).

Ključne riječi: 5C model pozitivnog razvoja, hrvatski kontekst, mentalno zdravlje, dobrobit

KARAKTERISTIKE POZITIVNOG RAZVOJA TE POKAZATELJI MENTALNOG ZDRAVLJA ADOLESCENATA

**Miranda Novak¹, Toni Maglica², Josipa Mihić¹, Darko Roviš³,
Gabrijela Vrdoljak⁴, Hana Gačal¹, Lucija Šutić¹**

¹ Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Zagreb;

² Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet, Split; ³ Sveučilište u Rijeci, Medicinski fakultet, Nastavni zavod za javno zdravstvo Primorsko-goranske županije, Rijeka;

⁴ Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet, Osijek

✉ miranda.novak@erf.unizg.hr

Sukladno 5C modelu, kada individualne snage podrže i prednosti u okruženju, veća je vjerojatnost da se 5C razviju kroz razne razvojne faze pojedinca. Brojna svjetska istraživanja pokazuju da su pozitivni razvojni ishodi poput pozitivnog mentalnog zdravlja i aktivne participacije pozitivno povezani s 5C karakteristikama, dobrim mentalnim zdravljem roditelja, dobrom školskom klimom, dobrim odnosima s roditeljima, vršnjacima i razrednicima. Negativni razvojni ishodi poput rizičnih ponašanja i problema mentalnog zdravlja povezani su s nedostatnom podrškom od strane roditelja, škole i zajednice te lošijim mentalnim zdravljem roditelja. Cilj ovog izlaganja je predstaviti rezultate prve točke mjerenja pozitivnog razvoja te razvojnih ishoda adolescenata koji su u trenutku mjerenja bili učenici 1. razreda. Razina pojedinih aspekata pozitivnog razvoja ispitana je Kratkom verzijom 5C upitnika pozitivnog razvoja, dok je mentalno zdravlje adolescenata ispitano Upitnikom depresivnosti, anksioznosti i stresate Warwick-Edinburgh slalom mentalne dobrobiti. Preliminarne su analize rezultata na pet dimenzija pozitivnog razvoja ukazale da adolescenti najviše rezultate pokazuju na dimenziji brižnosti i dimenziji karaktera dok najniže procjenjuju svoje kompetencije. Utvrđene su značajne razlike između mladića i djevojaka na dimenziji brižnosti, karaktera i samosvijesti. Djevojke iskazuju značajno višu razinu brižnosti od mladića te pokazuju veću odgovornost na dimenzijama karaktera dok se mladići procjenjuju samosvjesnijima od djevojaka. Od pokazatelja mentalnog zdravlja, na cijeloj je populaciji adolescenata utvrđena umjerena zastupljenost simptoma depresivnosti i anksioznosti te blaga zastupljenost simptoma stresa. Kada je u obzir uzeta razina pozitivnog razvoja i njezina uloga u mentalnom zdravlju adolescenata, više problema mentalnog zdravlja imali su mladi koji izvještavaju o nižoj samosvijesti, mladi koji su lošije procjenjivali svoje akademske i socijalne kompetencije te mladi koji su manje povezani sa svojom okolinom. Upravo ovaj odnos indikatora pozitivnog razvoja i mentalnog zdravlja ukazuje na potrebne preventivne intervencije te ulaganja u promjene unutar važnih okruženja.

Ključne riječi: pozitivan razvoj, adolescenti, mentalno zdravlje, prevencija

ODNOS ČIMBENIKA POZITIVNOG RAZVOJA I AFEKATA KOD SREDNJOŠKOLSKIH NASTAVNIKA

**Gabrijela Vrdoljak¹, Josipa Mihić², Darko Roviš³, Toni Maglica⁴,
Miranda Novak²**

¹ Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet, Osijek;

² Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Zagreb;

³ Sveučilište u Rijeci, Medicinski fakultet, Nastavni zavod za javno zdravstvo Primorsko-goranske županije, Rijeka; ⁴ Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet, Split
 gpiri@ffos.hr

Cilj istraživanja bio je ispitati odnos čimbenika pozitivnog razvoja i pozitivnih te negativnih afekata u zadnjih mjesec dana kod 1019 srednjoškolskih nastavnika. Negativni afekt podrazumijeva osjećaj subjektivnog distresa i averzivna raspoloženja kao što su ljutnja, strah, gađenje, krivnja i nervoza, dok se pozitivni afekt odnosi na visoku razinu energije, koncentraciju i ugodnu uključenost. Pozitivan razvoj opisan je pomoću 5C modela s pet razvojnih čimbenika: percipirana kompetentnost, samosvijest, snaga karaktera, povezanost s drugima i brižnost. Pozitivan razvoj mjereno je Revidiranom kratkom verzijom upitnika 5C za odrasle, a pozitivni i negativni afekti mjereni su Skraćenom verzijom skale pozitivnih i negativnih afektivnih doživljaja. Rezultati su pokazali pozitivnu povezanost čimbenika pozitivnog razvoja sa pozitivnim afektom te negativnu povezanost čimbenika pozitivnog razvoja (osim brižnosti gdje se taj odnos nije pokazao značajnim) s negativnim afektom. Također, se pokazalo da pozitivne afekte značajno predviđaju: percipirana kompetentnost, samosvijest i povezanost s drugima (u pozitivnom smjeru), dok negativni afekt predviđaju samosvijest i socijalna povezanost s drugima (u negativnom smjeru). Ovi rezultati ukazuju na važnost pozitivnih čimbenika razvoja. Veća izraženost ovih čimbenika dovedena je u vezu s nižim negativnim afektom te višim pozitivnim afektom, a što je usko vezano uz subjektivnu dobrobit pojedinca.

Ključne riječi: 5C model pozitivnog razvoja, pozitivni i negativni afektivni doživljaji, nastavnici

POVEZANOST ČIMBENIKA 5C MODELA POZITIVNOG RAZVOJA, SUOSJEĆAJNOSTI PREMA SEBI I MENTALNE DOBROBITI NASTAVNIKA

**Hana Gačal¹, Josipa Mihić¹, Darko Roviš², Gabrijela Vrdoljak³,
Toni Maglica⁴, Miranda Novak¹**

¹ Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Zagreb;

² Sveučilište u Rijeci, Medicinski fakultet, Nastavni zavod za javno zdravstvo Primorsko-goranske županije, Rijeka; ³ Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet, Osijek; ⁴ Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet, Split

✉ hana.gacal@erf.unizg.hr

Tijekom posljednja dva desetljeća u društvenim se znanostima intenzivno proučava konstrukt suosjećajnosti prema sebi. Suosjećajnost prema sebi označava pozitivan stav osobe prema samoj sebi pri čemu osoba prema sebi iskazuje nježnost i brigu. Čimbenici 5C modela pozitivnog razvoja, kao i suosjećajnost prema sebi, mogli bi imati pozitivne efekte na dobrobit nastavnika. Cilj je ovog istraživanja ispitati relativni doprinos pojedinih čimbenika 5C modela pozitivnog razvoja i suosjećajnosti prema sebi u objašnjenju mentalne dobrobiti nastavnika. Istraživanje je provedeno na uzorku od ukupno 1019 nastavnika (75.86 % žena) prosječne dobi 44.33 godina ($SD = 10.85$) koji su zaposleni u srednjim školama u Republici Hrvatskoj. Razina pojedinih čimbenika pozitivnog razvoja ispitana je Revidiranom kratkom verzijom upitnika 5C za odrasle, razina suosjećajnosti prema sebi Skalom suosjećajnosti prema sebi, a razina mentalne dobrobiti Warwick Edinburgh skalom mentalne dobrobiti. Rezultati provedene hijerarhijske analize pokazali su da čimbenici pozitivnog razvoja objašnjavaju ukupno 50 % varijance mentalne dobrobiti te da se dodavanjem suosjećajnosti prema sebi postotak objašnjene varijance povećava za dodatnih 6 %. Pritom su u modelu kao najsnažniji pojedinačni prediktori mentalne dobrobiti nastavnika identificirani samopouzdanje, suosjećajnost prema sebi, kompetencije i povezanost. Dobiveni rezultati imaju važne implikacije za praksu, pri čemu će u izlaganju biti naglasak na mogućnosti promocije mentalne dobrobiti nastavnika putem jačanja čimbenika pozitivnog razvoja te suosjećajnosti prema sebi.

Ključne riječi: 5C model pozitivnog razvoja, suosjećajnost prema sebi, mentalna dobrobit, nastavnici

ULOGA RODITELJSKOG ZNANJA O ADOLESCENTU I POZITIVNOG RAZVOJA U OBJAŠNJENJU MENTALNE DOBROBITI RODITELJA

Lucija Šutić¹, Toni Maglica², Gabrijela Vrdoljak³, Darko Roviš⁴,
Josipa Mihić¹, Miranda Novak¹

¹ Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Zagreb;

² Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet, Split; ³ Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet, Osijek; ⁴ Sveučilište u Rijeci, Medicinski fakultet, Nastavni zavod za javno zdravstvo Primorsko-goranske županije, Rijeka

✉ lucija.sutic@erf.unizg.hr

Roditelji igraju važnu ulogu u očuvanju mentalnog zdravlja djece i mladih pa je u vremenima krize važno voditi računa i o njihovoj mentalnoj dobrobiti. Dosadašnja istraživanja sugeriraju kako su za mentalno zdravlje majki djece u dobi od 6 mjeseci do tri godine važne percipirana roditeljska kompetentnost te percipirana socijalna podrška, dok rizične čimbenike za razvoj problema mentalnog zdravlja kod roditelja studenata predstavljaju konfliktni odnosi u obitelji i bračno nezadovoljstvo. Jedan od načina operacionalizacije roditeljske kompetentnosti su i percipirana količina roditeljskog znanja o djetetu te roditeljska percepcija spremnosti djeteta da mu se povjeri. Brojna istraživanja pokazuju kako je pozitivan razvoj, u 5C modelu operacionaliziran pomoću 5 indikatora (kompetencije, samosvijest, karakter, brižnost i povezanost s drugima), važan čimbenik mentalnog zdravlja u adolescenciji. Kako se prvenstveno radi o razvojnom ishodu u adolescenciji, rijetka su se istraživanja bavila pozitivnim razvojem u odrasloj dobi. Stoga je cilj ovog istraživanja ispitati objašnjava li pozitivan razvoj roditelja njihovu mentalnu dobrobit povrh njihovog znanja o djetetu i spremnosti djeteta da im se povjeri. Istraživanje je provedeno u sklopu projekta „Testiranje 5C modela pozitivnog razvoja mladih: tradicionalno i digitalno mobilno mjerenje“. U njemu je sudjelovalo 1.710 roditelja učenika prvih razreda srednje škole, pri čemu su 85 % uzorka činile majke. Raspon dobi sudionika kretao se od 30 do 66 godina ($M = 44.54$; $SD = 5.220$). Gotovo trećina sudionika živi u Zagrebu, a 79 % njih je izjavilo da su u braku s ocem, odnosno majkom svoga djeteta i da žive zajedno. Sudionici su ispunili *online* upitnik koji je, osim demografskih podataka, sadržavao Revidiranu kratku verziju upitnika 5C modela za odrasle, Skalu roditeljskog nadzora te Kratku Warwick-Edinburgh skalu mentalne dobrobiti. Kako bi se ostvario cilj istraživanja, provedena je hijerarhijska regresijska analiza. U prvom koraku dodane su kontrolne varijable spola, dobi i vrste odnosa s drugim roditeljem, u drugom koraku dodani su roditeljsko znanje o adolescentu i roditeljska percepcija spremnosti adolescenta da mu se povjeri, dok je u trećem koraku dodano šest indikatora pozitivnog razvoja (5C model kod odraslih navodi ustrajnost kao šesti indikator). Ukupno je objašnjeno 47 % varijance mentalne dobrobiti roditelja, a predviđaju ju veće roditeljsko znanje i percipirana spremnost adolescenta da mu se povjeri te izraženije kompetencije, samosvijest i povezanost s drugima. Dobiveni nalazi sugeriraju važnost preventivnog i tretmanskog rada ne samo s adolescentima, već i s njihovim roditeljima.

Ključne riječi: 5C model pozitivnog razvoja, roditeljsko znanje, mentalna dobrobit, adolescenti, roditelji

USMENA IZLAGANJA

1.	Mobilno savjetovalište za probleme mentalnog zdravlja i ovisnosti među Romima u Međimurju <i>Berta Bacinger Klobučarić, Diana Uvodić-Djurić, Marina Payerl-Pal</i>	147
2.	Primjer prakse – identifikacija darovitih učenika u osnovnoj školi <i>Ana Bare</i>	148
3.	Stres i sindrom sagorijevanja u sestrinstvu <i>Davorka Bišćan Andraši, Josipa Rožman, Sanja Bedić</i>	149
4.	Povezanost ometanja interakcija roditelj-dijete zbog korištenja pametnog telefona i problematičnih ponašanja kod djece <i>Matea Bodrožić Selak, Marina Merkaš, Ana Žulec, Vanesa Varga, Katarina Perić Pavišić, Marina Kotrla Topić</i>	150
5.	Nefarmakološke – bihevioralne ovisnosti <i>Gordan Bošković</i>	151
6.	Iskustvo rada po Scrum okviru zaposlenika u IT sektoru prema suvremenim psihologijskim teorijama motivacije za rad <i>Fedra Dolores Britvić, Bianka Crnković</i>	152
7.	Aktualne spoznaje o diferencijalnoj dijagnostici i metodama liječenja opsesivno kompulzivnog poremećaja <i>Danijela Bučević</i>	153
8.	Osnaživanje udruga osoba s invaliditetom u kriznim situacijama <i>Marko Car, Marija Martinović</i>	154
9.	Psihosocijalni rizici u radu kod zdravstvenih djelatnika – posljedice i prevencija <i>Ratko Čuček</i>	155
10.	Multidisciplinarni pristup poremećajima u prehrani <i>Ana Goleš, Tanja Kosec, Goran Palčevski</i>	156
11.	Trening samoorganiziranja kao podrška mentalnom zdravlju djece i mladih školskog uzrasta <i>Marina Gulin</i>	157
12.	Konstrukcija i neke psihometrijske karakteristike Upitnika profesionalnih stilova (UPS) <i>Fanika Ivaković, Iva Sofija Miloš, Mitja Ružojčić</i>	158
13.	Povjerenje studenata u nastavnike: uloga sustava za upravljanje učenjem i doživljaja pravednosti <i>Ana Jakopec, Maja Šajatović, Zoran Sušanj</i>	159
14.	Obilježja i kvaliteta života hrvatskih umirovljenika: što starenje čini uspješnim? <i>Katarina Jelić, Dora Korać, Vanja Kopilaš</i>	160

15.	Odrednice stavova prema starijim osobama <i>Barbara Kalebić Maglica, Tamara Mohorić, Janja Bišćević</i>	161
16.	Anksioznost, depresija i stres: što se događa koronarnim bolesnicima nakon COVID-19 infekcije? <i>Gordana Kamenečki, Marijana Kunštek</i>	162
17.	Primjena logoterapije u radu s djecom – prikazi slučajeva <i>Maja Kandijaš Plejić</i>	163
18.	Virtualno izlaganje i EMDR metoda u liječenju aviofobije – prikaz kliničkog slučaja <i>Andreja Kostelić-Martić</i>	164
19.	Percepcija rizika i izloženost zarazi koronavirusom <i>Zorana Kušević, Lovorka Brajković, Dunja Jurić Vukelić</i>	165
20.	Potres u Petrinji: odnos gubitka resursa, suočavanja sa stresom i izraženosti simptoma PTSP-a <i>Martina Lotar Rihtarić, Ajana Löw, Ivana Vrselja</i>	166
21.	Programi prevencije seksualnog nasilja nad i među djecom i mladima <i>Maja Mamula, Andrea Domitrović Šmida</i>	167
22.	Uloga psihologa u identifikaciji potencijalno darovitih učenika u osnovnoj školi – primjer iz prakse <i>Mia Masnjak Kalčik</i>	168
23.	Što predviđa generativnu brigu i generativno djelovanje u starijoj odrasloj dobi? <i>Boris Maurović, Gordana Kuterovac Jagodić</i>	169
24.	Prihvatanje energetske tranzicije od strane javnosti: uloga modela upravljanja, kolektivnog psihološkog vlasništva i usklađenosti tehnologije s prostorom <i>Vanja Međugorac</i>	170
25.	Procjena trenutne nesposobnosti za vožnju u zakonskim aktima Republike Hrvatske <i>Ljiljana Mikuš</i>	171
26.	Dječje transverzalne vještine i vještine znanstvenog istraživanja u okruženjima za učenje na otvorenom u četiri europske zemlje: participativna studija <i>Jane Murray, Elaine Batchelor, Evelyn Hartley, Rita Arundel, Julia Fenton, Sarah Heavens, Ali Fortuna, Jessica Bergqvist, Karin Helmersson, Anna-Lena Gustavsson, Camilla Munther, Martina Hansson, Susann Andersson, Fulgencio Hernandez Garcia, Ana Ferrer Martinez Berna, Ruth Martínez Berna, Kate Chambers, Zorica Durman Marijanović, Marina Karavanić</i>	172

27.	Mentalnozdravstvena pismenost učitelja i nastavnika: prikaz i rezultati provedbe edukativnog programa „Pomozi da“ <i>Ljiljana Muslić</i>	173
28.	Iskustva samoregulacije učenja u različitim područjima nastave na daljinu kod studenata učiteljskih studija <i>Anela Nikčević-Milković, Slavica Šimić Šašić, Bruna Bajac</i>	174
29.	Agilnost nastavnog procesa u visokom obrazovanju: što o tome govore iskustva studenata s početka COVID-19 pandemije u Hrvatskoj <i>Marina Olujić Tomazin, Ana Matić Škorić, Dora Knežević</i>	175
30.	Intuicija u kliničkom radu <i>Jadranka Orehovec</i>	176
31.	Neurofeedback u funkciji poticanja psihofizičkog razvoja djece i mladih <i>Paulina Pavić</i>	177
32.	Ruminacija i trostruki neuralni mrežni model u zdravih dobrovoljaca <i>Maria Radoš</i>	178
33.	Preventivne aktivnosti, briga za druge i izgaranje na poslu kod zdravstvenih djelatnika u vrijeme pandemije COVID-19 <i>Melita Rukavina, Ana Marinović</i>	179
34.	Uloga zadovoljenja psiholoških potreba u školskom okruženju i percipirane roditeljske podrške u razvoju problematične uporabe interneta i problema mentalnog zdravlja <i>Luka Stanić, Ivana Buljan Babić</i>	180
35.	Konstrukcija Upitnika kooperativnosti i suradnje <i>Paola Sturnela, Iva Sofija Miloš</i>	181
36.	Emocionalna kompetentnost i stilovi suočavanja sa stresom kao prediktori depresivnosti adolescenata <i>Gabriela Šipek, Dario Vučenović, Katarina Jelić</i>	182
37.	Edukacija zaposlenika na pravi način – primjer iz Maistra Hospitality Group <i>Annabelle Učkar Marušić</i>	183
38.	Prikaz projekta „Omogućimo socijalnu uključenost starijih osoba u općini Draž – briga za kvalitetan život osoba starije životne dobi“ <i>Tena Velki</i>	184
39.	Kako provodimo godišnji odmor i slobodno vrijeme u (post)pandemijsko vrijeme? <i>Dijana Zver, Mitja Ružojčić, Tanja Prekodravac, Tihana Božo</i>	185
40.	Inicijalni razgovor školskog psihologa s roditeljima djeteta s teškoćama u razvoju <i>Tatjana Žižek</i>	186

MOBILNO SAVJETOVALIŠTE ZA PROBLEME MENTALNOG ZDRAVLJA I OVISNOSTI MEĐU ROMIMA U MEĐIMURJU

Berta Bacinger Klobučarić, Diana Uvodić-Djurić, Marina Payerl-Pal

Zavod za javno zdravstvo Međimurske županije, Čakovec

✉ psiholog1@zzjz-ck.hr; mentalno.voditelj@zzjz-ck.hr;

marina.payerl-pal@zzjz-ck.hr

Procjenjuje se da u Međimurskoj županiji živi oko 10.000 stanovnika romske nacionalne manjine, što čini gotovo trećinu ukupnog romskog stanovništva u Hrvatskoj. Većina Roma u Međimurju smještena je u 12 romskih naselja dislociranih od naselja u kojima živi većinsko stanovništvo i od administrativnog središta županije. Zdravstveni problemi pripadnika romske nacionalne manjine usko su povezani s lošim uvjetima života, siromaštvom i socijalnom isključenošću. Prema rezultatima istraživanja o javnozdravstvenim pokazateljima zdravlja Roma u Republici Hrvatskoj (HZJZ), mentalni poremećaji i poremećaji ponašanja te zlorabica sredstava ovisnosti predstavljaju značajan zdravstveni problem u romskoj populaciji. Druga dostupna istraživanja također upućuju na zabrinjavajući trend porasta korištenja alkohola i drugih sredstava ovisnosti među romskom školskom djecom i mladima, te visoku zastupljenost zlorabice novih droga, posebno sintetskih kanabinoida. Ujedno se zamjećuje nedostatno traženje stručne pomoći od strane romskih roditelja, zbog otežane dostupnosti stručnjaka radi života u romskim naseljima bez mogućnosti korištenja javnog prijevoza i nedostatka materijalnih sredstava za odlazak do zdravstvene ustanove. Potaknuti tim saznanjima i iskustvima iz međunarodnih projekata usmjerenih zaštiti zdravlja ranjivih skupina, stručnjaci Zavoda za javno zdravstvo Međimurske županije u listopadu 2021. godine pokrenuli su rad Mobilnog savjetovališta za probleme mentalnog zdravlja i ovisnosti u dva najveća romska naselja: Parag i Kuršanec. Jednom tjedno psihologinja i liječnica iz Djelatnosti za zaštitu mentalnog zdravlja, prevenciju i izvanbolničko liječenje ovisnosti u suradnji s predstavnicima romske zajednice (Roma mentori), dostupne su osobama koje kod sebe ili članova svoje obitelji, a posebno djece i mladih zamjećuju neke od problema vezanih uz mentalno zdravlje. Ostvareno je oko 60 dolazaka u Mobilno savjetovalište, te su provedena individualna i obiteljska savjetovanja, individualni psihoterapijski postupci te testiranja urina na metabolite psihoaktivnih sredstava. Ovakav oblik dostupnosti stručnjaka iz područja mentalnog zdravlja prepoznat je kao koristan model rada sa svim osobama (djeca, mladi, odrasli) među stanovnicima romskih naselja s poremećajem u ponašanju, emocionalnim tegobama i s onima koji su sklони zlorabici sredstava ovisnosti.

Ključne riječi: mobilno savjetovalište, romska populacija, mentalno-zdravstveni problem

PRIMJER PRAKSE – IDENTIFIKACIJA DAROVITIH UČENIKA U OSNOVNOJ ŠKOLI

Ana Bare

OŠ Petra Zrinskog, Zagreb

✉ ana.bare.psih@gmail.com

Identifikacija darovitih učenika u osnovnoj školi izuzetno je važan čimbenik u odgojno obrazovnom sustavu. Kako bi se ona što kvalitetnije provela potrebno je uključiti nekoliko sastavnica. U našoj Školi uključili smo procjenu učitelja, procjenu učenika, test kreativnosti te neverbalni test intelektualnih sposobnosti (NNAT). Kako bismo što kvalitetnije radili s učenicima koji su identificirani kao daroviti, formiran je Tim za darovite učenike, prema Pravilniku osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju darovitih učenika. Važnu ulogu u tom Timu ima psiholog koji predvodi, organizira i nadgleda rad s darovitim učenicima. Kroz niz radionica pripremljenim od strane psihologa i učitelja pojedinih nastavnih predmeta, koji su dio Tima, darovitim učenicima omogućava se razvoj njihovih potencijala i interesa te im se daje mogućnost razvijanja u područjima koja su im zanimljiva. Upravo na takav način darovitim učenicima pristupa se individualno, imajući na umu njihov talent, ali i socijalne, komunikacijske i emocionalne vještine i sposobnosti. Identifikacija darovitih učenika, kao i rad s njima, vođeni su u cilju osnaživanja osobe (djeteta) u punom smislu te riječi. Potpuni proces identifikacije darovitih učenika u Osnovnoj školi Petra Zrinskog biti će prikazan u usmenom izlaganju.

Ključne riječi: identifikacija, darovitost, kreativnost, NNAT, procjena

STRES I SINDROM SAGORIJEVANJA U SESTRINSTVU

Davorka Bišćan Andraši, Josipa Rožman, Sanja Bedić

Odjel za psihijatriju, Opća bolnica Karlovac, Karlovac

✉ davorka.biscan2@gmail.com

Stres je odgovor organizma kada se susreće sa zbivanjima, situacijama, ljudima ili objektima koji se percipiraju kao stresni što inducira odgovor na stres kao osnovu za preživljavanje. Stres na radu vrsta je stresa čiji je izvor radno okruženje, a definira se kao opća pobuđenost organizma zbog neizvjesnog ishoda. Sindrom izgaranja ili sagorijevanja (engl. *burnout syndrome*) označava nesuglasje između zahtjeva radnog mjesta i osobnih mogućnosti, želja i očekivanja da se tim zahtjevima udovolji. Zdravstvena struka s obzirom na visoku odgovornost prema ljudskom životu i zdravlju, ali i izloženosti specifičnim stresorima poput kemijskih, bioloških i fizikalnih štetnosti te smjenskom radu, svrstana je u visoko stresne profesije. Sindrom sagorijevanja može izazvati probleme u svakom aspektu individualnog ljudskog života. Može imati štetan učinak na interpersonalizaciju i obiteljske veze i može dovesti do generalnog negativnog stava prema životu. Sindrom sagorijevanja predstavlja cjelokupni problem koji pogađa pacijente, osoblje, ali i cijeli zdravstveni sustav u vrlo negativnom smislu. Zdravstveni sustav jest vrlo izazovna i visokorizična radna okolina. Sagorijevanje se opisuje kao negativno psihološko stanje vezano uz posao, a koje obuhvaća čitav niz simptoma (tjelesni umor, emocionalna iscrpljenost, gubitak motivacije itd.). Svrha ovog istraživanja bila je ispitati intenzitet sagorijevanja na poslu te spolne i dobne razlike u intenzitetu sagorijevanja na poslu kod medicinskih sestara/tehničara u Republici Hrvatskoj. Istraživanje je provedeno *online* na uzorku od 401 medicinske sestre/tehničara s područja Republike Hrvatske kroz srpanj i kolovoz 2022. godine, a uz demografske varijable korišten je Upitnik intenziteta sagorijevanja na poslu. Rezultati pokazuju da su medicinske sestre/tehničari u Republici Hrvatskoj u kategoriji visokog stupnja sagorijevanja na poslu. Nema spolnih razlika u intenzitetu sagorijevanja na poslu, odnosno i muškarci i žene su podjednako visokog stupnja sagorijevanja na poslu. Postoje dobne razlike u intenzitetu sagorijevanja na poslu kod medicinskih sestara/tehničara. Starije medicinske sestre/tehničari imaju veći stupanj sagorijevanja na poslu. Medicinske sestre/tehničari, kao najbrojnija profesionalna skupina u zdravstvenom sustavu u Republici Hrvatskoj, visokog su stupnja sagorijevanja na poslu što ukazuje da je izloženost profesionalnom stresu u razini koja narušava zdravlje i zahtjeva pomoć najbrojnijeg zanimanja u zdravstvenom sustavu.

Ključne riječi: stres, sindrom sagorijevanja, sestrinstvo

POVEZANOST OMETANJA INTERAKCIJA RODITELJ-DIJETE ZBOG KORIŠTENJA PAMETNOG TELEFONA I PROBLEMATIČNIH PONAŠANJA KOD DJECE

**Matea Bodrožić Selak, Marina Merkaš, Ana Žulec, Vanesa Varga,
Katarina Perić Pavišić, Marina Kotrla Topić**

Hrvatsko katoličko sveučilište, Institut društvenih znanosti „Ivo Pilar“, Zagreb

✉ matea.selak@unicath.hr

Rezultati recentnih istraživanja pokazuju da svakodnevno korištenje pametnih telefona u interakcijama s drugima može narušiti kvalitetu odnosa. Ometanje tehnologijom ili tehnoferencija (engl. *technoference, technology interference*) označava prekide u socijalnim interakcijama zbog korištenja digitalne tehnologije, odnosno pametnih telefona. Cilj ovoga rada jest ispitati povezanost ometanja interakcija roditelj-dijete zbog korištenja pametnog telefona s emocionalnim problemima, problemima u ponašanju i problemima s pažnjom kod djece. Podatci korišteni u ovom radu dio su opsežnije longitudinalne studije HRZZ projekta „Digitalna tehnologija u obitelji: obrasci ponašanja i učinci na razvoj djece“ (D.E.C.I.D.E.). Prikupljeni su podatci od 284 djece u dobi od 10 do 15 godina (59.3 % djevojčice) o doživljenom ometanju, internaliziranim i eksternaliziranim problemima te problemima s pažnjom. Za mjerenje internaliziranih i eksternaliziranih problema te problema s pažnjom kod djece korišten je Kratki pregled problema – obrazac za mlade u dobi 11-18 godina (BPM-Y; ASEBA, 2011). Za mjerenje specifičnih ponašanja ometanja tijekom interakcije roditelj-dijete zbog korištenja pametnog telefona konstruirana je nova skala, koja je pokazala zadovoljavajuća psihometrijska svojstva. Rezultati istraživanja ukazuju na to da, prema izjavama djece, roditelji rijetko koriste mobitele dok su u interakciji s njima. Doživljeno ometanje interakcija roditelj-dijete zbog roditeljskog korištenja pametnog telefona kod djece pozitivno je povezano s internaliziranim i eksternaliziranim problemima te problemima s pažnjom. Za razliku od djece koja procjenjuju niže razine ometanja, djeca koja doživljavaju više razine ometanja u interakcijama zbog roditeljskog korištenja mobitela izjavljuju o više internaliziranih i eksternaliziranih problema te problema s pažnjom. Nalazi rada raspravljaju se iz perspektive negativnih učinaka ometanja tehnologijom na razvoj djece.

Ključne riječi: ometanje tehnologijom, internalizirani i eksternalizirani problemi, problemi s pažnjom, adolescenti, mobiteli

NEFARMAKOLOŠKE – BIHEVIORALNE OVISNOSTI

Gordan Bošković

Insula – županijska specijalna bolnica za psihijatriju, Rab

✉ gordan_boskovic@yahoo.com

Poremećaji ponašanja uzrokovani korištenjem psihoaktivnih tvari i ovisničkim ponašanjem su mentalni poremećaji koji se razvijaju kao posljedica uporabe pretežno psihoaktivnih supstanci, uključujući lijekove, ili specifičnih ponavljajućih ponašanja uzrokovanim nagrađivanjem i osnaživanjem. Ponavljajuća ponašanja mogu voditi u poremećaje s adiktivnim obrascima ponašanja, koji su prepoznatljivi po klinički značajnim simptomima i sindromima povezanim s uznemirenošću ili smetnjama u osobnom funkcioniranju koji se razvijaju kao rezultat ponavljajućih ponašanja vezanih za nagrađivanje osim upotrebe tvari koje izazivaju ovisnost. Uključuju ovisnost o kockanju, ovisnost o igranju igara (on line i off line) i neke druge specifične poremećaje gdje se ovisnost definira uz specifično odsustvo farmakoloških čimbenika. Iako je identifikacija bihevioralnih ovisnosti otežana jer se često radi o legalnim, poželjnim te često zdravim ponašanjima i navikama, temeljni su pokazatelji bihevioralne ovisnosti slični onima ovisnosti o psihoaktivnim tvarima, te za utvrđivanje kriterija za bihevioralnu ovisnost o nekom obrascu ponašanja moraju biti prisutna funkcionalna oštećenja pojedinca, kao i oštećenja u obitelji, na poslu ili u drugim socijalnim situacijama. Osobe s problemima u okviru bihevioralne ovisnosti izvještavaju o fenomenima koji su specifični i za farmakološke ovisnosti kao što su žudnja, ekscesivno ponašanje, simptomi sustezanja, gubitak kontrole, razvoj tolerancije i sl. i obično sadrže inducirajuće i pojačavajuće značajke koje mogu doprinijeti sklonosti odnosno ovisnosti. U izlaganju se daju temeljne postavke u radu s nefarmakološkim ovisnostima.

Ključne riječi: bihevioralna ovisnost, kockanje, igranje igara

ISKUSTVO RADA PO *SCRUM* OKVIRU ZAPOSLENIKA U IT SEKTORU PREMA SUVREMENIM PSIHOLOGIJSKIM TEORIJAMA MOTIVACIJE ZA RAD

Fedra Dolores Britvić, Bianka Crnković

Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet

✉ f.britvic35@gmail.com

U zadnjih 20 godina, sve više kompanija koje se bave razvojem softvera odbacuje tradicionalne metode poput modela vodopada i okreće se k agilnim metodama organizacije rada. Agilne metode su adaptivne i lako prilagodljive zahtjevima naručitelja, a jedna od najpoznatijih agilnih metoda je *Scrum*. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati povezanost organizacije rada prema *Scrum* okviru i iskustva rada zaposlenika u IT sektoru. U istraživanju je sudjelovalo ukupno 100 sudionika (M = 76.3 %, Ž = 21.5 %, ostalo 2.2 %), zaposlenika u IT industriji s područja Republike Hrvatske. Nacrt istraživanja je korelacijski nacrt. U ovom istraživanju dijelom je korišten namjerni uzorak, budući da se upitnik u *online* obliku ciljano slao sudionicima koji se bave razvojem softvera unutar timova koji rade po nekom obliku agilne metodologije, a dijelom je korištena metoda snježne grude budući da su sudionici upitnik prosljeđivali kolegama. *Online* način prikupljanja podataka odabran je zbog svoje ekonomičnosti i brze provedbe. Naš uzorak većinom su sačinjavali muškarci (76.3 %) u dobi od 18 do 35 godina (90.4 %) koji su zaposleni u IT sektoru na ugovoru o radu na neodređeno (44.7 %) i studentskom ugovoru (37.2 %), a najviše ih radi u području razvoja web aplikacija (48.94 %). Rezultati analize pokazali su da je viša zastupljenost elemenata *Scruma* povezana s višom razinom zadovoljenja potreba, većom radnom angažiranosti, boljom usklađenosti poslovnog i privatnog života te većim zadovoljstvom poslom kod zaposlenika u IT sektoru. Viša zastupljenost elemenata *Scruma* povezana je s nižom samoprocjenom sagorijevanja na poslu te nižom samoprocjenom socijalnog zabušavanja. Između zastupljenosti elemenata *Scruma* i samoprocjene radoholizma nije pronađena značajna povezanost. Istražile smo i moderacijske efekte veličine tima i senioriteta zaposlenika. Potvrđen je moderacijski efekt senioriteta na povezanost zastupljenosti elemenata *Scruma* i zadovoljenja potreba na poslu; razina senioriteta moderira pozitivnu povezanost između zastupljenosti elemenata *Scruma* i zadovoljenja potreba na poslu kod zaposlenika koji su viši na senioritetu (*mid* i *senior developeri*). Pronađen je i moderacijski efekt veličine tima na povezanost zastupljenosti elemenata *Scruma* i socijalnog zabušavanja; veličina tima moderira negativnu povezanost zastupljenosti elemenata *Scruma* i socijalnog zabušavanja samo kod timova ostalih veličina, odnosno u veličinama različitim od pretpostavljene optimalne veličine tima od 5 do 10 članova. Ovi nalazi većinski su u skladu s dosadašnjim nalazima iz literature te imaju praktične implikacije za tržište rada, kao i za kompanije koje razmišljaju o prelasku na agilni model rada.

Ključne riječi: agilna metodologija, iskustvo rada, IT sektor, *Scrum*

AKTUALNE SPOZNAJE O DIFERENCIJALNOJ DIJAGNOSTICI I METODAMA LIJEČENJA OPSESIVNO KOMPULZIVNOG POREMEĆAJA

Danijela Bučević

Poliklinika Aviva, Zagreb

✉ danijela.bucevic@gmail.com

Opsesivno-kompulzivni poremećaj (OKP) spada u skupinu anksioznih poremećaja, a karakteriziran je pojavom opsesija i kompulzija. Ljudi koji pate od ovog poremećaja shvaćaju iracionalnost svojih postupaka i doživljavaju ih neugodnim, ali ih ne mogu spriječiti. OKP jedan je od češćih psihijatrijskih poremećaja s učestalošću u populaciji od 2 do 3 posto. Važniji rizični čimbenici u razvoju OKP-a su genetika, poremećaj neuroprijenosnika te razni psihosocijalni čimbenici. Ovi zadnji nam u zadnje vrijeme ne idu na ruku, što rezultira i većom zastupljenošću OKP-a u populaciji, te intenziviranjem kliničke slike kod osoba koje od ranije imaju dijagnozu OKP-a. Svjetska zdravstvena organizacija svrstala je OKP među deset vodećih globalnih uzroka invaliditeta u smislu gubitka prihoda i kvalitete života. Preciznije, nedavno je objavila da su anksiozni poremećaji (uključujući OKP) šesti najveći uzrok invaliditeta i da u većoj mjeri pogađaju žene nego li muškarce. Iako opsesivno-kompulzivni poremećaj ima kronični tijek i traži dugotrajno liječenje, adekvatnim terapijskim pristupom tegobe pacijenata se mogu znatno umanjiti, te na sreću pojedinca i društva, zaštititi osobu od invaliditeta. Dakle, razmjeri tegoba, a samim tim i njihova utjecaja na radnu sposobnost u direktnoj su vezi sa pravovremenim ili kasnim dijagnosticiranjem poremećaja, te osiguravanjem adekvatnog tretmana koji bi uključivao farmakoterapiju i sustavne psihoterapijske tretmane među kojima BKT ima visoku efikasnost. Unatoč visokoj prevalenciji i izrazito negativnom utjecaju na život pojedinca, a često i njegove bliže okoline, opsesivno kompulzivni poremećaj (OKP) značajno je zapostavljen u dijagnostičkom i terapijskom pogledu. Kako tretman OKP-a zahtijeva dugotrajnu terapiju (40-50 seansi), čak i uz pravovremenu dijagnozu osobama s OKP-om trenutno je u našem zdravstvenom sustavu često teško osigurati i dobiti neophodan im sustavan i kontinuiran tretman, a za dugotrajne privatne tretmane većina ljudi nema sredstava. Navedeno znatno usporava liječenje i povećava rizik od odustajanja, a na nama je da taj rizik smanjimo na najmanju moguću mjeru. Cilj ovog preglednog rada jest iznijeti diferencijalno dijagnostičke kriterije i dati pregled dostupnih terapijskih tretmana OKP-a.

Ključne riječi: OKP dijagnostika i tretman

OSNAŽIVANJE UDRUGA OSOBA S INVALIDITETOM U KRIZNIM SITUACIJAMA

Marko Car, Marija Martinović

Hrvatske udruge paraplegičara i tetraplegičara, Zagreb

✉ mmarija.martinovic@gmail.com

Ozljeda leđne moždine uzrokuje fizičke, psihičke i socijalne posljedice te zahtjeva visoku prilagodbu pojedinca u svim aspektima života. U Republici Hrvatskoj nema prepoznatljivog modela rehabilitacije i praćenja osoba koje dožive ozljedu leđne moždine, a pojedincima koji dožive ovakvu ozljedu bez naučenih vještina za prevladavanje mnogobrojnih izazova prijeto socijalna isključenost. U kriznim situacijama potrebe osoba s ozljedom leđne moždine postaju još izraženije. Cilj ovog izlaganja je predstavljanje Projekta „Osnaženi i uključeni“, sufinanciranog iz Europskog socijalnog fonda i Ureda za udruge Vlade Republike Hrvatske. Projekt je nastao s ciljem jačanja kapaciteta Hrvatskih udruga paraplegičara i tetraplegičara (HUPT-a) i partnera – Karlovačke udruge spinalno ozlijeđenih (KaSPIN), kao odgovor na potrebe osoba s ozljedom leđne moždine u kriznim situacijama. Projektom su provedene dvije fokus grupe, svaka do 6 sudionika – članova s područja nastradalih potresom 2020. godine. Cilj fokus grupa je sveobuhvatna analiza potreba i usluga lokalne zajednice dostupnih za osobe s invaliditetom u kriznim situacijama. Dobiveni rezultati na području Zagrebačke i Karlovačke županije upućuju na to da su najveći problemi u kriznim situacijama činjenica da ne postoji plan intervencija prilagođenih za osobe s invaliditetom te da se u praksi ne primjenjuju protokoli postupanja u kriznim situacijama (ukoliko uopće postoje na lokalnoj razini). Također, ne postoji kontinuirana psihološka pomoć na lokalnoj razini, a informacije npr. Civilnog stožera, kao ni punktovi u tijeku pandemije COVID-19 nisu pravovremeno prilagođene za sve osobe s invaliditetom. Kao rješenje mapiranih potreba i usluga, predlaže se razvoj službe civilne zaštite za osobe s invaliditetom u krizi te ulaganje u ravnopravno partnerstvo s javnim službama i uvažavanje organizacija civilnog društva kao važnih aktera u podršci. Inovativnost projekta očituje se u suradnji psihologa i volontera koji pružaju podršku iz iskustva (engl. *peer counselling*) osobama s ozljedom leđne moždine. Ovim projektom Hrvatske udruge paraplegičara i tetraplegičara prvi put su zaposlile psihologa s ciljem skrbi o kvaliteti života, psihičkom zdravlju i psihosocijalnoj potpori članova Udruge. U drugom dijelu projekta, psiholog je pružao psihološka savjetovanja osobama s ozljedom leđne moždine koje su pretrpjele traumu, stres ili gubitak uslijed krizne situacije, a žive na području Zagrebačke, Karlovačke ili Sisačko-moslavačke županije, dok su volonteri mentori pružali tzv. podršku iz iskustva i sudjelovali u izradi brošure. Ovim projektom ukazana je potreba za holističkim pristupom osobama s ozljedom leđne moždine te dobiti i nužnost psiholoških intervencija u kriznim situacijama.

Ključne riječi: osnaživanje, osobe s invaliditetom, *peercounselori*, inkluzija

PSIHOSOCIJALNI RIZICI U RADU KOD ZDRAVSTVENIH DJELATNIKA – POSLJEDICE I PREVENCIJA

Ratko Čuček

Dom zdravlja Čakovec, Čakovec

✉ ratkocz@gmail.com

Suočavanje s novom zaraznom bolesti koja ima nepoznat opseg negativnih posljedica i neutvrđene protokole liječenja, te koja u kratko vrijeme može popuniti bolničke kapacitete dodaje i značajno pojačava stresore radnog mjesta na tzv. prvoj liniji obrane od bolesti COVID-19. Zdravstveni djelatnici se i u normalnim okolnostima nose s nizom psihosocijalnih rizika na radnom mjestu. Izvore tih rizika možemo naći u (ne)zadovoljstvu prirodom i sadržajem posla, karakteristikama radne organizacije te društvenom kontekstu radnog mjesta. Razdoblje „vala” u pandemiji krajem 2020. g. bilo je veoma zahtjevno razdoblje za zdravstveni sustav zbog potrebe za otvaranjem COVID-19 odjela što je, između ostalog, zahtijevalo reorganizaciju radnih jedinica, mobilizaciju i strateški razmještaj djelatnika te nabavu, teško dobavljive, opreme za zaštitu djelatnika od zaraze, kao i nabavu opreme i medikamenata za liječenje pacijenata. Poznaju li se takve okolnosti radnih uvjeta zdravstvenih djelatnika, lako se dolazi do zaključka da kod pojedinaca postoji povećani rizik od popuštanja adaptivnih mehanizama i strategija suočavanja sa stresom. Preventivne mjere koje bi ojačale otpornost djelatnika mogu se svesti na tri stupa. Primarni se odnosi na intervencije u karakteristikama organizacije i posla, sekundarni se odnosi na mjere koje se tiču psihoedukacije i savjetovanja radnika dok se tercijarni odnosi na programe rehabilitacije te kriznih intervencija i individualnog savjetovanja. Štetne posljedice dugotrajnog izlaganja subjektivno visokim razinama stresa nerijetko uključuju razvoj anksioznosti, depresije, poremećaja prilagodbe, PTSP-a, izgaranja na poslu, psihosomatike. U struci ima dovoljno znanja u ovom području da bi se pomoglo kroz psihološku djelatnost te se postavlja pitanje koliko je ta pomoć i podrška potrebna i dostupna te koliko su intervencije efektivne. U izlaganju će se prikazati pregled relevantnih radova i istraživanja te će se komentirati načini implementacije programa i tehnika u uvjetima hrvatskog zdravstvenog sustava iz perspektive medicine rada.

Ključne riječi: psihosocijalni rizici, zdravstvo, medicina rada

MULTIDISCIPLINARNI PRISTUP POREMEĆAJIMA U PREHRANI

Ana Goleš, Tanja Kosec, Goran Palčevski

Klinički bolnički centar Rijeka, Rijeka

✉ ana.goles2312@gmail.com

Pandemija koronavirusa poharala je svijet tijekom protekle dvije godine i snažno utjecala na različite aspekte svakodnevnog funkcioniranja pojedinca. Najveći zahtjevi prilagodbe stavljeni su upravo pred one emocionalno najranjivije, djecu i adolescente, koji su bili primorani prihvatiti i prilagoditi se nametnutim im ograničenjima, neovisno o njihovom potencijalno štetnom utjecaju na socioemocionalni razvoj. Izolacija od vršnjačkog društva, kontinuirana izloženost virtualnim sadržajima, pojačana potreba za kontrolom uz nedostatak adekvatnih mehanizama suočavanja sa stresom samo su neki od čimbenika koji su doprinijeli povećanju rizika za razvoj poremećaja u prehrani. Na razini tercijarne zdravstvene zaštite primijećen je značajan porast djece s dijagnozom poremećaja u prehrani. Naime, tijekom 2020. i 2021. godine broj novootkrivenih pacijenata porastao je za čak 15 %, prema podacima Svjetske zdravstvene organizacije. Podaci na razini Klinike za pedijatriju KBC-a Rijeka govore u prilog udvostručenog broja pacijenata koji su zadovoljili kriterije za postavljanje dijagnoze anoreksije nervoze ili bulimije nervoze. Uzimajući u obzir težinu navedenih poremećaja i njihovih štetnih utjecaja na funkcioniranje pojedinca i cijele obitelji, u kombinaciji sa stresnim okolinskim čimbenicima na razini svjetske pandemije, razvila se motivacija za organizacijom sustavnog, multidisciplinarnog i kontinuiranog pristupa liječenju pacijenata s poremećajima u prehrani. Kroz izlaganje će biti prikazan rad dnevne bolnice i rezultati procjene socioemocionalnog aspekta funkcioniranja provedene na početku i na kraju programa. U programu je sudjelovalo petnaest djevojaka u rasponu dobi od 12 do 18 godina s postavljenom dijagnozom anoreksije nervoze ili bulimije nervoze te njihovih roditelja. Susreti su se odvijali jednom tjedno u okviru Zavoda za gastroenterologiju, hepatologiju, endokrinologiju i nefrologiju Klinike za pedijatriju KBC-a Rijeka u periodu od veljače do lipnja 2022. godine. Djevojkama je osiguran multidisciplinarni tim koji je podrazumijevao suradnju liječnika gastroenterologa, dječjih psihijatara, psihologa, nutricionista, edukacijskog rehabilitatora te socijalnog radnika, a s primarnim ciljem paralelnog pristupa tjelesnom i psihičkom aspektu bolesti. Istovremena usredotočenost na različite segmente poremećaja pokazala se kao optimalan način pružanja potrebne pomoći i podrške kako za same pacijentice tako i za njihove obitelji.

Ključne riječi: porast, poremećaji u prehrani, dnevna bolnica, multidisciplinarni pristup

TRENING SAMOORGANIZIRANJA KAO PODRŠKA MENTALNOM ZDRAVLJU DJECE I MLADIH ŠKOLSKOG UZRASTA

Marina Gulin

Zavod za javno zdravstvo Šibensko–kninske županije, Šibenik

✉ marina.gulin101@gmail.com

Promjene u načinu življenja koje je donijela pandemija COVID-19 i zdravstvena iskustva povezana s COVID-om u neposrednom okruženju značajno su utjecale na mentalno zdravlje djece, mladih i njihovih roditelja. Pandemijske promjene u načinu rada i obrazovanja te funkcioniranja obitelji dovele su do mnogih rizičnih čimbenika za mentalno zdravlje, a uslijed tih promjena značajno su reducirani zaštitni čimbenici povezani s pozitivnim učincima na mentalno zdravlje. Prekinute rutine i slobodne aktivnosti, zabrinutost za prihode i zdravlje obitelji, nedostupnost sigurnog školskog okruženja i izostanak redovne neposredne podrške učenju u školi značajno su pridonijeli povećanju učestalosti anksioznosti, problema povezanih sa stresom, depresije, poremećaja spavanja, suicidalnog ponašanja, poremećaja pažnje i hiperaktivnosti te drugih problema mentalnog zdravlja djece i mladih. U radu s djecom i mladima s problemima mentalnog zdravlja tijekom pandemije uočen je značajan doprinos promjenjivog načina pohađanja nastave (od kuće/u školi) izraženosti i učestalosti problema mentalnog zdravlja. U izlaganju će biti prezentirana iskustva iz prakse provođenja treninga samoorganiziranja djece i mladih, te poduke i podrške njihovim roditeljima u vođenju i podržavanju samoorganiziranja u obitelji. Trening samoorganiziranja obuhvaća tri dijela: postavljanje neposrednih i dugoročnih ciljeva, planiranje i organiziranje dnevnih aktivnosti, te planiranje i organiziranje aktivnosti kroz tjedan. Provođenje se s djetetom ili mladom osobom školske dobi u prisutnosti jednog ili oba roditelja, kao rad s obitelji, na način da se pokušava dijete/mladu osobu motivirati za ciljeve koje želi postići i za provedbu individualno prilagođenih aktivnosti koje mogu dovesti do postignuća tih ciljeva, a roditelja/e se podučava i osnažuje u vještinama vođenja i podržavanja djetetova samoorganiziranja. U praksi se pokazalo da trening samoorganiziranja djece i mladih, kao i dodatne poduke i podrška roditeljima u vještinama vođenja i podržavanja njihova samoorganiziranja u obitelji daju pozitivan učinak za mentalno zdravlje i otpornost na stres djece i mladih školske dobi. Provođenje treninga samoorganiziranja znatno doprinese smanjenju konflikata u obitelji, postizanju uspješnosti u školskom postignuću i izostanka ometajućeg ponašanja u razredu, smanjenju anksioznih i depresivnih tegoba kod djece i mladih školske dobi, te većem stupnju zadovoljstva djece/mladih i njihovih roditelja.

Ključne riječi: mentalno zdravlje, samoorganiziranje, djeca, mladi, roditelji, obitelj

KONSTRUKCIJA I NEKE PSIHOMETRIJSKE KARAKTERISTIKE UPITNIKA PROFESIONALNIH STILOVA (UPS)

Fanika Ivaković, Iva Sofija Miloš, Mitja Ružojčić

Selekcija d.o.o., Split

✉ fanika@selekcija.hr; iva.sofija@selekcija.hr; mruzojci@ffzg.hr

Informacije o kandidatima i (potencijalnim) zaposlenicima, njihovim motivima, percipiranim talentima, vrijednostima i karijernim ciljevima bitne su za različite procjene u profesionalnom kontekstu. Oslanjajući se dijelom na Scheinov rad i na praktičnu potrebu za razumijevanjem kategorija koje odražavaju temeljne sklonosti i vrijednosti, motive i potrebe ljudi, konstruiran je instrument nazvan Upitnik profesionalnih stilova. Instrument je zamišljen kao kratka, brza i digitalno primjenjiva mjera nekih osnovnih sklonosti pojedinaca u radnom kontekstu. Od početne verzije, koja je uključivala 40 tvrdnji, nakon višestrukih primjena (kako u istraživačkim uvjetima, tako i na uzorcima kandidata u selekcijskim situacijama), konstruirana je konačna (treća) verzija instrumenta, s manjim brojem tvrdnji, koje se jasno grupiraju oko pet faktora. Analize su provedene na uzorcima od preko 500 ispitanika. Konfirmatorna faktorska analiza ($N = 514$) potvrdila je strukturu identificiranu eksploratornim pristupom ($N = 977$) te su definirane sljedeće skale: autonomija/nezavisnost; sigurnost/ stabilnost; životni stil; izazov/stručnost te izvršno upravljanje. Analiza unutarnje pouzdanosti ukazala je na to da se radi o skalama adekvatne/visoke konzistencije. Prilozi valjanosti instrumenta utvrđeni su provjerom korelacija s upitnicima ličnosti i motivacije, primijenjenima u organizacijskom kontekstu. Također, proveden je i niz analiza varijanci ($N = 898$), kako bi se utvrdilo postoje li neke očekivane razlike u postignuću na pojedinim skalama na četiri različita natječaja (među kandidatima koji su aplicirali za poziciju djelatnika u administraciji i računovodstvu, za vozača-dostavljača, za inženjera tehničke struke i za voditelja prodaje). Pritom je utvrđeno da kandidati zainteresirani za visoke prodajne pozicije izražavaju veću razinu autonomije/nezavisnosti i izvršnog upravljanja, dok je među vozačima-dostavljačima detektirana najniža razina izazova/stručnosti. Potencijalni djelatnici u administraciji i računovodstvu izražavaju veću sklonost stilu sigurnosti/stabilnost u odnosu na kandidate tehničke struke i voditelje prodaje. Nadalje, sa svrhom preciznijeg normiranja, provjereni su i efekti nekih osnovnih socio-demografskih značajki na postignuće koje pojedinci ostvaruju na svakoj od skala upitnika. Psihometrijska analiza polučila je niz nalaza koji govore u prilog nekim aspektima valjanosti i pouzdanosti instrumenta (faktorska, divergentna valjanost, unutarnja konzistencija), a njegova praktična primjena se pokazala jednostavnom i brzom, Upitnik profesionalnih stilova dostupan je u platformi online.selekcija.hr za različite situacije organizacijskih procjena.

Ključne riječi: profesionalni stilovi, konstrukcija instrumenta, validacija upitnika

POVJERENJE STUDENATA U NASTAVNIKE: ULOGA SUSTAVA ZA UPRAVLJANJE UČENJEM I DOŽIVLJAJA PRAVEDNOSTI

Ana Jakopec¹, Maja Šajatović², Zoran Sušan³

¹ Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet, Odsjek za psihologiju, Osijek; ² Hrvatski zavod za zapošljavanje, Područni ured Virovitica, Virovitica; ³ Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet, Odsjek za psihologiju, Rijeka
✉ ajakopec1@ffos.hr

Obzirom da doprinosi izgradnji konstruktivnih i kvalitetnih odnosa između studenata i nastavnika, povjerenje ima pozitivan učinak na relevantne obrazovne ishode te se u akademskom kontekstu smatra ključnim elementom izgradnje kvalitetnijeg obrazovnog sustava. Ukoliko studenti nastavnike doživljavaju dobronamjernim, kompetentnim, brižnim, pravednim u provođenju postupaka i zainteresiranim za njihovu dobrobit, percipirano povjerenje u njih će biti veće, a time će i učestalost nepoželjnih ponašanja studenata biti svedena na značajno manju mjeru. Budući da se dio interakcije između nastavnika i studenata odvija putem različitih alata unutar sustava za upravljanje učenjem (chat, e-mail, forum, ankete), za pretpostaviti je da takav oblik *online* komunikacije ima učinak na povjerenje koje studenti imaju u nastavnike. Pored toga, sustavi za upravljanje učenjem putem svojih alata prenose studentima procedure i ishode kolegija čime se povećava reprezentativnost, nepristranost i dosljednost u vođenju kolegija te se stoga očekuje da će sustav za upravljanje učenjem pozitivno djelovati na povjerenje u nastavnike i putem percepcije distributivne, proceduralne i interakcijske pravednosti. Cilj je ovoga rada bio provjeriti ulogu korištenja sustava za upravljanje učenjem i doživljaja pravednosti u objašnjenju povjerenja studenata u nastavnike. Pritom su korišteni Upitnik povjerenja u nastavnike, Upitnik korištenja elektroničkog sustava upravljanja učenjem (eLMS) i Upitnik pravednosti u akademskom kontekstu. Hijerarhijskom regresijskom analizom provedenom na uzorku od 1107 studenata provjeren je međuodnos navedenih konstrukata. U skladu s očekivanjima, rezultati su potvrdili da sustav za upravljanje učenjem značajno pozitivno pridonosi povjerenju studenata u nastavnike. Potvrđen je i medijacijski efekt percepcije pravednosti nastavnika u međuodnosu između korištenja sustava za upravljanje učenjem i povjerenja studenata u nastavnike. Drugim riječima, nastavnike koji koriste sustave za upravljanje učenjem studenti doživljavaju pravednijima u pogledu raspodjele njima relevantnih ishoda (primjerice ocjena studentskih radova ili završnih ocjena), postupaka korištenih prilikom te raspodjele (npr. prilika za ispravljanjem ocjena), ali i međusobne interakcije (npr. konzultacije), što posljedično povećava i stupanj povjerenja studenata u njihove nastavnike. U radu se raspravlja o implikacijama dobivenih rezultata u akademskom kontekstu.

Ključne riječi: povjerenje u nastavnike, sustav za upravljanje učenjem, doživljaj pravednosti

OBILJEŽJA I KVALITETA ŽIVOTA HRVATSKIH UMIROVLJENIKA: ŠTO STARENJE ČINI USPJEŠNIM?

Katarina Jelić, Dora Korać, Vanja Kopilaš

Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija, Zagreb

✉ dkorac@hrstud.hr

Ljudski vijek se posljednjih godina značajno produljio te se fokus gerontologije i zdravstvene psihologije sve više prebacuje na utvrđivanje čimbenika koji određuju kvalitetu života. Starija dob razdoblje je brojnih promjena na tjelesnom, kognitivnom, emocionalnom i socijalnom planu, ali unatoč gubicima javljaju se i dobici, posebno u generativnosti, ugodnosti i emocionalnim vještinama. U Republici Hrvatskoj je u srpnju 2022. godine bilo 1.230.173 korisnika mirovina. S obzirom da se radi o značajnom udjelu u ukupnom stanovništvu RH, cilj ovog istraživanja bio je ispitati subjektivne čimbenike uspješnog starenja, odnosno utvrditi u kojem smjeru je potrebno razvijati intervencije radi poboljšanja kvalitete njihovog života. U istraživanju je sudjelovalo 274 umirovljenika, od čega 182 žena (66.4 %) te 92 muškaraca (33.6 %) prosječne dobi 70 godina ($SD = 8.5$) koji su u prosjeku umirovljeni s oko 55 godina ($SD = 7.98$) što je ispod starosne granice za mirovinu. Od standardiziranih upitnika, korišteni su Skala samoprocjene uspješnog starenja, Kratka forma UCLA skale usamljenosti, Gerijatrijska skala depresije- kratka forma te Upitnik emocionalnih vještina i kompetencija (kratka forma). Sudionici su upitnik ispunjavali uživo, nakon što su potpisali informirani pristanak i suglasnost za sudjelovanje. Sukladno očekivanjima, većina varijabli umjereno je do srednje pozitivno povezana, uz iznimku kronološke dobi koja je značajno povezana samo sa subjektivnom dobi. Sukladno rezultatima, osobe koje se percipiraju mlađima od svoje objektivne dobi iskazuju manje depresivnih simptoma i bolje emocionalno funkcioniranje, a vlastito starenje procjenjuju uspješnijim. Dobivena je umjerena pozitivna povezanost usamljenosti i depresivnosti te niska, negativna povezanost usamljenosti i emocionalne kompetencije. Starije osobe koje imaju razvijeniju emocionalnu inteligenciju iskazuju nižu razinu depresivnosti. Konačno, model koji kombinira varijable spola i subjektivne dobi u prvom koraku te varijable depresije, usamljenosti i emocionalnih kompetencija u drugome koraku pokazao se statistički značajan te objasnio gotovo polovicu varijance uspješnog starenja, odnosno 45.3 %. Preporuke za buduća istraživanja idu u smjeru longitudinalnog praćenja promjena u kvaliteti života umirovljenika, gdje bi se mogle uključiti i objektivne mjere poput zdravstvenog statusa ili komorbiditeta, ali i uključiti varijable poput stabilnosti i zadovoljstva partnerskim odnosom te istražiti ulogu socijalnih resursa unutar zajednice kao zaštitnih čimbenika za pojavu depresivnosti i usamljenosti. Temeljem rezultata ovog istraživanja opravdano je zaključiti kako kvalitetu života relativno zdrave, nekliničke populacije starijih osoba možemo dobro predvidjeti, a potom i povećati kroz promicanje društvene uključenosti, s naglaskom na aktivnosti slobodnog vremena, kao i to da emocionalne kompetencije koje s dobi rastu djeluju kao zaštitni čimbenik za uspješno starenje.

Ključne riječi: starenje, umirovljenici, kvaliteta života, mentalno zdravlje

ODREDNICE STAVOVA PREMA STARIJIM OSOBAMA

Barbara Kalebić Maglica¹, Tamara Mohorić¹, Janja Bišćević²

¹ Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet, Odsjek za psihologiju, Rijeka;

² III. OŠ Varaždin i Centar za odgoj i obrazovanje Tomislav Špoljar, Varaždin
✉ barbarakm@ffri.uniri.hr; tmohoric@ffri.uniri.hr; janja.biscevic@skole.hr

Starije su osobe često mete negativnih stavova (engl. *ageism*), stoga se u znanstvenoj literaturi sve više ispituju njihove odrednice. Kao jedna od važnih odrednica na intrapersonalnoj razini istražuje se anksioznost zbog starenja, dok se na interpersonalnoj razini ispituje kvaliteta kontakta sa starijim osobama. Cilj je ovoga istraživanja bio ispitati izravne efekte kvalitete i učestalosti kontakta sa starijim osobama, dobi i znanja o starenju na stavove prema starijim osobama, kao i medijacijske efekte anksioznosti zbog starenja u navedenom odnosu. U istraživanju je sudjelovalo 587 sudionika (82.3 % žena) u rasponu dobi od 18 do 84 godine. Prikupljeni su sociodemografski podaci i informacije o učestalosti kontakta i kvaliteti kontakta sa starijim osobama, a potom su sudionici ispunili Fraboni skalu ageizma i Skalu anksioznosti zbog starenja te riješili test znanja o starenju. Dobiveni rezultati upućuju na izravne efekte dobi, znanja o starenju i kvalitete kontakta na stavove, pri čemu negativnije stavove imaju stariji, oni koji imaju manje znanja o starenju i manje kvalitetne kontakte sa starijim osobama. Osim toga, dobiveni su neizravni efekti znanja o starenju i kvalitete kontakta na stav prema starijim osobama preko anksioznosti zbog starenja. Negativni stavovi prema starijim osobama mogu imati nepovoljne posljedice ne samo za tu dobnu skupinu, već i za društvo općenito, stoga je važno utvrditi na koji ih se način može mijenjati ili smanjiti.

Ključne riječi: *ageism*, kontakt, anksioznost zbog starenja, znanje o starenju, dob

ANKSIOZNOST, DEPRESIJA I STRES: ŠTO SE DOGAĐA KORONARNIM BOLESNICIMA NAKON COVID-19 INFEKCIJE?

Gordana Kamenečki, Marijana Kunštek

Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju, Krapinske Toplice

✉ kameneckig@gmail.com

Svaka bolest povezana je i uzročno i posljedično s psihosocijalnim stanjima. U svakodnevnom govoru koristimo izraze koji odražavaju povezanost emocija i tjelesnih reakcija (npr. puklo srce od tuge, ide mi na jetra, digao mi je tlak...). Ovakav način gledanja na nastanak bolesti dio je holističkog pristupa koji u medicini dobiva sve veći značaj. Kardiovaskularne bolesti i dalje su vodeći uzročnik smrtnosti, iako se na smanjenje pobola i smrtnosti utječe primarnom, sekundarnom i tercijarnom prevencijom. Kroz medije, javnozdravstvene i projekte zdravstvenih ustanova potiče se zdrave osobe, kao i osobe koje su već oboljele od kardiovaskularnih bolesti na promjene načina i stila života kako bi njihov život bio što dulji i kvalitetniji. Koncept Tipa A i B koronarno rizičnog ponašanja prisutan je od polovice dvadesetog stoljeća, a psihološki čimbenici kao što su: anksioznost, depresija, stres, ljutnja značajno utječu na zdravlje ljudi, a naročito na nastanak kardiovaskularnih bolesti. Iz niza istraživanja poznato je da infekcija COVID-19 može uzrokovati dugotrajne smetnje (neurološke, fizikalne, psihološke i sl.), stoga je važno uzeti čimbenik preboljenja infekcije u prilagodbi na zdravstveno stanje i razvoja simptoma depresije, anksioznosti i stresa. Cilj rada bio je utvrditi povezanost anksioznosti, depresije i stresa sa preboljenjem infekcije COVID-19 kod srčanih bolesnika, i imaju li neke demografske varijable međudjelovanje na izraženost navedenih psihičkih stanja.

Ključne riječi: psihosocijalni faktori, koronarna bolest, COVID-19 infekcija

PRIMJENA LOGOTERAPIJE U RADU S DJECOM – PRIKAZI SLUČAJEVA

Maja Kandijaš Plejić

Poliklinika za rehabilitaciju osoba sa smetnjama u razvoju, Split

✉ majakandijasplejic@gmail.com

V. E. Frankl utemeljitelj je logoterapije - psihoterapije koja osim fizičke i psihičke dimenzije, naglašava duhovnu dimenziju. U duhovnoj dimenziji čovjek ima svijest, savjet, odgovornost i smisao. Smisao čovjek ostvaruje kroz aktivnosti djelovanja, doživljava i zauzimanja stava prema nekim događajima na koja više ne može utjecati (gubici). Logoterapijske metode su: paradoksalna intencija, derefleksija, metoda promjene stava i prkosna moć duha. U radu su primijenjene navedene metode koje su prilagođene dječjem uzrastu. Prikazana su tri slučaja. Slučajevi su potkrijepljeni prikazom fotografija snimljenih tijekom rada s djecom. Djeca su pozitivno reagirala te je u navedenim primjerima došlo do smanjenja simptoma i poboljšanja obiteljske dinamike. U svim slučajevima paralelno s promjenom kod djece, došlo je i do promjene stavova kod roditelja.

Ključne riječi: logoterapija, smisao, djeca, duhovna dimenzija

VIRTUALNO IZLAGANJE I EMDR METODA U LIJEČENJU AVIOFOBIJE – PRIKAZ KLINIČKOG SLUČAJA

Andreja Kostelić-Martić

Centar za kognitivno–bihevioralnu terapiju, Zagreb

✉ andrejakostelic@hotmail.com

U ovom kliničkom slučaju radi se o muškoj osobi srednjih godina. Prije osam godina nakon smrti brata i kasnije oca, liječio se farmakološki od anksiozno - depresivnog poremećaja. Zadnjih par godina se bolje osjeća i od simptoma su prisutni samo povremeni napadaji panike (strah od straha). Obratio se našem Centru za kognitivno–bihevioralnu terapiju zbog aviofobije. Nikada nije letio, stalno bi izbjegavao let avionom iako ga je supruga konstantno motivirala. Dolaskom u Centar za kognitivno–bihevioralnu terapiju, rekao je da je visoko motiviran jer mora putovati. Kognitivno – bihevioralna terapija se odvijala u nekoliko faza: od anamneze, psihodijagnostike, psihoedukacije o napadajima panike i letenju u avionu do samog tretmana. Prvi dio tretmana se odnosio na tehnike za kontrolu napadaja panike od rada na mislima, emocijama i ponašanju. Tehnika abdominalnog disanja, autogeni trening, kognitivno restrukturiranje itd. Nakon što se klijent naučio nositi sa anksioznošću, nakon opuštanja autogenim treningom krenuli smo u virtualno izlaganje gdje se osoba preko posebnog kompjuterskog programa (InVirtuo) i VR naočalama izlagala pojedinim fazama leta. Čekanje u avionu prije polijetanja, let i slijetanje. Početni nivo anksioznosti od 0 do 10 bio je 8. Nakon nekoliko izlaganja (u dva susreta od sat vremena) i stanja bez anksioznosti korištena je EMDR metoda kako bi se u zamišljanju putovanja pojačalo pozitivno vjerovanje da je klijent u stanju letjeti. Nakon sveukupno 6 susreta po sat vremena klijent je uspješno zajedno sa suprugom prvo letio kraći let do grada u Hrvatskoj, a nakon tjedan dana do udaljenog grada u inozemstvu. Visoko je motiviran nastaviti letjeti i upoznavati svijet.

Ključne riječi: aviofobija, KBT, virtualno izlaganje, EMDR

PERCEPCIJA RIZIKA I IZLOŽENOST ZARAZI KORONAVIRUSOM

Zorana Kušević¹, Lovorka Brajković², Dunja Jurić Vukelić²

¹ Sveučilište u Zagrebu, Medicinski fakultet, Klinika za psihijatriju i psihološku medicinu, Klinički bolnički centar Zagreb, Zagreb; ² Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija, Zagreb,

✉ djuric@hrstud.hr

Od početka 2020. godine suočavamo se s brojnim zdravstvenim i psihosocijalnim izazovima uslijed pandemije koronavirusa: od naglih porasta broja novozaraženih i stope mortaliteta, preko povremeno uspješnog suzbijanja pandemije mjerama prevencije, razvoja i široke primjene cjepiva, novih varijanta virusa, sve do nade da se pandemija približava svome kraju, uz zadržavanje visoke razine opreza u svakodnevnom životu i radu. Istraživanja percepcije rizika usmjerena su na ispitivanje specifične kategorije psiholoških reakcija koje u značajnoj mjeri određuju ponašanje u kontekstu promijenjenih uvjeta života. U ovom je istraživanju 1254 sudionika stratificiranih u skupine prema dobi, spolu, stupnju obrazovanja i mjestu stanovanja u Republici Hrvatskoj ispunilo *online* upitnik percepcije rizika i izloženosti zarazi koronavirusom. Sudionici su procijenili rizik od zaraze koronavirusom nižim u usporedbi sa sudionicima istraživanja provedenih u drugim državama Europske unije, a sudionici koji nisu imali izravno iskustvo sa zarazom koronavirusom procijenili su stupanj rizika od zaraze nižim u usporedbi sa sudionicima koji su preboljeli COVID-19. Iako je trenutno prisutan relativni optimizam u procjenama daljnjeg tijeka pandemije, rezultati ovoga istraživanja primjenjivi su na širok raspon javnozdravstvenih situacija, uključujući i sadašnje i buduće strategije suočavanja s još uvijek prisutnim rizikom od zaraze koronavirusom.

Ključne riječi: percepcija rizika, pandemija koronavirusa, mjere prevencije

POTRES U PETRINJI: ODNOS GUBITKA RESURSA, SUOČAVANJA SA STRESOM I IZRAŽENOSTI SIMPTOMA PTSP-a

Martina Lotar Rihtarić¹, Ajana Löw¹, Ivana Vrselja²

¹ Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Zagreb;

² Hrvatsko katoličko sveučilište, Odjel za psihologiju, Zagreb

✉ martina.lotar.rihtaric@erf.unizg.hr

Prema teoriji očuvanja resursa reakcija osobe na stresnu situaciju primarno će ovisiti o odnosu njezinih resursa i zahtjeva okoline. Resursi se mogu odnositi na objekte, uvjete, osobna obilježja i izvore energije, a pritom mogu biti kulturalno određeni, ali i transkulturalni. Kada se osoba nađe u stresnoj situaciji, motivirana je osigurati resurse na način da priskrbi nove resurse ili zadrži postojeće. Do psihološkog stresa dolazi u tri situacije: (1) postoji prijetnja gubitka resursa, (2) dolazi do gubitka resursa i (3) osoba neuspješno ulaže postojeće resurse s ciljem osiguravanja novih. Teorija očuvanja resursa temelji se na nekoliko principa koji su usmjereni na odnos resursa s jedne strane te uspješnosti nošenja pojedinca sa stresom i posljedica izlaganja stresnim situacijama s druge strane. Ključni principi teorije pomoću kojih je moguće predviđati ishode stresnih situacija na funkcioniranje i subjektivnu dobrobit osobe pretpostavljaju sljedeće: (1) gubitak resursa ostavlja veće psihološke posljedice na osobu nego dobitak resursa, (2) kako bi se osoba zaštitila ili oporavila od gubitka resursa, mora ih očuvati ili investirati, (3) pojedinci kojima nedostaju resursi su ranjiviji za gubitak resursa, (4) kod osoba koje imaju manje resursa, veća je vjerojatnost korištenja obrambenih strategija suočavanja kako bi očuvali resurse koje posjeduju. Cilj ovog istraživanja bio je provjeriti neke od principa teorije očuvanja resursa u kontekstu nošenja sa stresom izazvanim prirodnom katastrofom. Istraživanje je provedeno na uzorku od 374 osobe (29.9 % muškaraca) u dobi od 18 do 64 godine. Riječ je o stanovnicima područja zahvaćenog potresom koji se dogodio u prosincu 2020. godine s epicentrom u Petrinji. Podaci su prikupljeni *online* između lipnja i rujna 2021. godine. Primijenjena je Lista označavanja simptoma PTSP-a za DSM-5 (PCL-5), Inventar suočavanja te je sudionicima postavljeno pitanje o tome je li potres uzrokovao štetu na njihovim stambenim objektima. Rezultati su pokazali kako sudionici kojima je u potresu oštećen stambeni objekt imaju izraženije simptome posttraumatskog stresnog poremećaja u odnosu na one kojima stambeni objekt nije oštećen. Kada je riječ o strategijama suočavanja s potresom, oni kojima je potres oštetio stambeni objekt više su koristili izbjegavanje, emocionalno ventiliranje i akciju. Pokazalo se kako su učestalije korištenje izbjegavanja i negiranja nakon potresa te oštećenje stambenog objekta i rjeđe korištenje emocionalnog ventiliranja značajni prediktori izraženijih simptoma PTSP-a.

Ključne riječi: teorija očuvanja resursa, potres, suočavanje sa stresom, simptomi posttraumatskog stresnog poremećaja

PROGRAMI PREVENCIJE SEKSUALNOG NASILJA NAD I MEĐU DJECOM I MLADIMA

Maja Mamula, Andrea Domitrović Šmida

Ženska soba, Zagreb

 andrea.domitrovic@gmail.com

Seksualno nasilje jedan je od oblika rodno uvjetovanog nasilja koji je usprkos širokoj rasprostranjenosti u društvu, istodobno nedovoljno prepoznat te se o njemu rijetko govori. Posebno je neprepoznato seksualno nasilje nad djecom i mladima, što ih čini dodatno ranjivom skupinom u doživljavanju nekog oblika seksualnog nasilja. Jedan od načina suzbijanja seksualnog nasilja nad djecom i mladima je sustavan rad na prevenciji, za koji je potrebno uključivanje svih razina odgojno-obrazovnih institucija. Projekt „Seksualno nasilje - edukacijski i preventivni program“ (SNEP) koji je financirala Europska unija u okviru Programa o pravima, jednakosti i građanstvu (2014.–2020.), osmišljen je pod koordinacijom organizacije Ženska soba kao odgovor na nepostojanje sustavne i kontinuirane prevencije seksualnog nasilja u hrvatskom odgojno-obrazovnom sustavu. Okosnicu projekta čini razvoj i implementacija sveobuhvatnog programa protiv seksualnog nasilja za srednje škole, a opći cilj projekta je prevencija seksualnog nasilja nad djecom i mladima kroz edukacijske aktivnosti, jačanje kapaciteta i osvještavanje. Program je verificiran od strane Ministarstva znanosti i obrazovanja RH i Agencije za odgoj i obrazovanje. Tijekom 2019. godine, SNEP program je pilotiran kroz ukupno 50 radionica na kojima je sudjelovalo 790 učenika/ca iz šest srednjih škola koje su uključene kao partneri u projektu. Provedena je i procjena učinka radionica koja je uključivala testiranje prije radionica, tjedan dana i mjesec dana nakon radionica. Tijekom 2020. godine, u implementaciju SNEP programa uključilo se dodatnih 25 srednjih škola te je u konačnici sudjelovala 31 srednja škola s ukupno provedene 282 radionice na 2663 učenika i učenica. Rezultati testiranja pokazuju povećanu razinu znanja i empatije, kao i informiranost mladih o mogućnostima pomoći i podrške te manje podržavanje većine predrasuda o seksualnom nasilju. Osim razvoja preventivnog programa protiv seksualnog nasilja, u okviru provedbe projekta implementirane su brojne aktivnosti koje doprinose ostvarenju općeg cilja projekta. Uz održane treninge za provoditelje i provoditeljice SNEP programa u partnerskim školama, razvijen je i priručnik „Seksualno nasilje nad i među djecom i mladima“, namijenjen educiranju i informiranju stručnih suradnika i suradnica o temi seksualnog nasilja. Trenutno je u tijeku provedba projekta SNEP 2 - Junior, financiranog od strane Europske unije u okviru Programa o pravima, jednakosti i građanstvu (2014.–2020.), koji je namijenjen učenicima i učenicama od petog do osmog razreda osnovnih škola, s ciljem nastavka aktivnog uključivanja djece u prevenciju seksualnog nasilja te senzibiliziranja i osvještavanja šire javnosti o problematici seksualnog nasilja nad djecom.

Ključne riječi: prevencija seksualnog nasilja

ULOGA PSIHOLOGA U IDENTIFIKACIJI POTENCIJALNO DAROVITIH UČENIKA U OSNOVNOJ ŠKOLI – PRIMJER IZ PRAKSE

Mia Masnjak Kalčik

OŠ Alojzija Stepinca, Zagreb

✉ mia.masnjak.skole@gmail.com

Identifikacija potencijalno darovitih učenika u osnovnoj školi vrlo je važan faktor u razvoju i aktualizaciji darovitosti kod djece školske dobi. Procjena učenikovih sposobnosti i potencijala kroz proces identifikacije omogućava prepoznavanje autentičnih odgojno-obrazovnih potreba, a cilj je osigurati individualni model odgovarajuće odgojno-obrazovne podrške učenicima koji pokazuju određene potencijale tj. darovitost. Pravilnikom o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju darovitih učenika određena su prava darovitih učenika, te je istim psiholog član Tima za identifikaciju darovitih učenika. U usmenom izlaganju prikazat će se primjer rada psihologa u osnovnoj školi u procesu identifikacije koji uključuje dvije faze procjene neverbalnih sposobnosti učenika koristeći Ravenove progresivne matrice u boji i Ravenove progresivne matrice za napredne, vršnjačku procjenu primjenom Nominacijske liste za učenike, procjenu učitelja modificiranom Općenitom listom za provjeru obilježja i ponašanja učenika i procjenu od strane roditelja. Detaljnije o upitnicima koji su korišteni i samom procesu biti će izloženo u usmenom izlaganju.

Ključne riječi: Ravenove progresivne matrice u boji (CPM), Ravenove progresivne matrice za napredne (APM), daroviti, identifikacija, procjena

ŠTO PREDVIĐA GENERATIVNU BRIGU I GENERATIVNO DJELOVANJE U STARIJOJ ODRASLOJ DOBI?

Boris Maurović¹, Gordana Kuterovac Jagodić²

¹ OŠ „Veli vrh“, Pula; ² Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odsjek za psihologiju

✉ boromaurovic@gmail.com; gkuterovac@ffzg.hr

Povoljan ishod psihosocijalnog razvoja osoba srednje odrasle dobi dovodi do razvoja generativnosti koja se očituje u brizi i djelovanju prema mlađim generacijama, poslu kojeg osoba obavlja i dobrobiti drugih i cijelog društva. Generativnost je povezana s psihološkom dobrobiti, zadovoljstvom životom i poslom te pozitivnim afektom. Društvo se uvelike oslanja na generativnost pojedinaca kroz roditeljstvo, poučavanje, mentorstvo, vodstvo i stvaralaštvo koje služi drugima. Premda se ovaj koncept veže uz srednju odraslu dob, zanimljivo je razmotriti značaj generativnosti u starijoj dobi. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati doprinos socioekonomskih i demografskih varijabli, mentalnoga zdravlja, percepcije kulturalnih zahtjeva za generativnosti te značajki obavljanja uloge bake i djeda u objašnjenju generativne brige i generativnog djelovanja kod osoba starije životne dobi. Sudionici su bile 289 osobe u dobi od 58 do 94 godine (38 % muškaraca). Primijenjene su Gerijatrijska skala depresivnosti, Adaptirana Loyola skala generativnosti, Skala generativnog djelovanja te za potrebe istraživanja konstruirana mjera Percepcije kulturalnih zahtjeva za generativnošću. Sudionici su se značajno razlikovali u generativnosti s obzirom na dobnu podskupinu, stupanj obrazovanja, ekonomski status i vrstu zanimanja prije mirovine, ali ne i s obzirom na rod. Sudionici koji su roditelji više su iskazivali generativnost u ponašanju od onih koji nisu roditelji, dok se sudionici nisu razlikovali po generativnosti ovisno o ulozi bake/djeda. Veći stupanj bliskosti i učestalost kontakta s unucima bili su povezani s višom generativnosti kod žena, ali ne i kod muškaraca. Osobe više generativnosti imale su ujedno i percepciju većih kulturalnih zahtjeva i očekivanja društva za generativnošću. Depresivnost je bila povezana s nižom generativnosti i nižom percepcijom kulturalnih zahtjeva za generativnošću. Hijerarhijskom regresijskom analizom utvrđeno je da su stupanj bliskosti s unucima, percepcija kulturalnih zahtjeva za generativnošću i razina depresivnosti varijable koje imaju najveći samostalan doprinos u objašnjenju kriterija generativne brige, dok su za kriterij generativno djelovanje najveći samostalan doprinos ostvarile varijable vrsta zanimanja, stupanj bliskosti s unucima i razina depresivnosti starije osobe.

Ključne riječi: generativnost, starija odrasla dob, uloga bake i djeda, unuci, depresivnost

PRIHVAĆANJE ENERGETSKE TRANZICIJE OD STRANE JAVNOSTI: ULOGA MODELA UPRAVLJANJA, KOLEKTIVNOG PSIHOLOŠKOG VLASNIŠTVA I USKLAĐENOSTI TEHNOLOGIJE S PROSTOROM

Vanja Međugorac

University College Dublin, Ireland

✉ vanjamedugorac@gmail.com

Tranzicija energetske sustava baziranih na fosilnim gorivima prema sustavima proizvodnje energije iz obnovljivih izvora predstavlja veliki izazov. Tranzicija je potaknuta potrebom za mitigacijom devastirajućih posljedica klimatskih promjena, kao i uspostavom sigurnog i održivog sustava proizvodnje energije. Poznato je da infrastrukturni projekti obnovljivih izvora energije nailaze na otpore, prvenstveno kod lokalnih zajednica gdje se postavlja nova energetska infrastruktura. Istraživanja su pokazala da prihvaćanje energetske infrastrukture od strane javnosti ovisi o modalitetima upravljanja energetske tranzicijom i da su lokalne zajednice spremnije prihvatiti infrastrukturna rješenja kojima se upravlja odozdo (engl. *bottom-up*) nego li rješenja vođena odozgo (engl. *top-down*). Cilj ovog istraživanja je ispitati psihološke mehanizme koji se nalaze u osnovi snažnijeg prihvaćanja projekata obnovljivih izvora energije vođenih odozdo, u odnosu na one vođene odozgo. Pretpostavili smo da su lokalne zajednice spremnije prihvatiti projekte vođene odozdo zbog snažnije osjećaja kolektivnog psihološkog vlasništva nad projektima i percepcije usklađenosti tehnologije obnovljivih izvora i prostora. Terensko istraživanje je provedeno u Irskoj, u regiji Midlands u kojoj se nalaze tvornice fosilnih goriva s kojima se snabdijevaju nacionalne potrebe za električnom energijom. Proizvodnja energije bazirana je na tresetu, fosilnom gorivu koje se iskapa u regiji i o čijoj proizvodnji ovisi egzistencija lokalne zajednice. Irska nacionalna strategija suočavanja s klimatskim promjenama za cilj je postavila smanjivanje proizvodnje električne energije iz fosilnih goriva i povećanje udjela dobivenih iz obnovljivih izvora. Posljedično, došlo je do zatvaranja tvornica te je od strane države i industrije predložen projekt razvoja velikih vjetroelektrana u prostoru gdje se prethodno iskapao treset. Ovom projektu suprotstavila se lokalna zajednica koja je predložila razvoj parka prirode, u koji bi bili integrirani solarni paneli. Lokalna zajednica vidjela je ovo kao priliku za ekološku restauraciju prostora opustošenog ekstrakcijom treseta kao i za razvoj turizma u regiji, čime bi se djelomično suzbile negativne ekonomske posljedice zatvaranja tvornica. Prihvatljivost dva scenarija razvoja obnovljivih izvora energije među lokalnim stanovništvom – scenarija odozgo predloženog od strane države i industrije, i scenarija odozdo predloženog od lokalne zajednice – ispitana je anketom. Rezultati su pokazali da je lokalna zajednica spremnija prihvatiti scenarij odozdo nego li scenarij odozgo. Medijska analiza potvrdila je da je ova razlika posredovana snažnijim osjećajem kolektivnog psihološkog vlasništva na projektu i percepcijom usklađenosti tehnologija obnovljivih izvora s prostorom. Rezultati ukazuju na važnost proučavanja psiholoških mehanizama u osnovi prihvaćanja javnih politika energetske tranzicije, kao i nužnost njihovog situiranja u širi političko-ekonomski kontekst upravljanja energetske tranzicijom.

Ključne riječi: energetska tranzicija, upravljanje, prihvaćanje od strane javnosti, kolektivno psihološko vlasništvo, usklađenost tehnologije i prostora

PROCJENA TRENUTNE NESPOSOBNOSTI ZA VOŽNJU U ZAKONSKIM AKTIMA REPUBLIKE HRVATSKE

Ljiljana Mikuš

Hrvatsko psihološko društvo, Sekcija za prometnu psihologiju, Zagreb

✉ ljmikus@gmail.com

Sve do nedavno u javnosti se vodila rasprava o prijedlogu izmjena Zakona o sigurnosti prometa na cestama (ZSPC) prema kojima bi liječnici obiteljske medicine morali policiji prijavljivati pacijente čija promjena zdravstvenog stanja utječe na njihovu sposobnost vožnje. Zanimalo nas je u kojem postotku su promjene u zdravstvenom i psihofizičkom funkcioniranju vozača uzrok prometne nesreće u cestovnom prometu te o kojim se problemima najčešće radi. Poznato je da je čovjek odgovoran za 57 do 90 posto nesreća u cestovnom prometu. Međutim, u statističkim podacima o uzrocima prometnih nesreća koji se bilježe u Ministarstvu unutarnjih poslova, nije zabilježeno da se neka prometna nesreća dogodila zbog bolesti vozača. Analizom okolnosti koje su prethodile nastanku teških prometnih nesreća utvrđeno je da su glavni uzroci bili: brzina, alkohol i neoprezna vožnja. Također ni Nacionalni plan sigurnosti cestovnog prometa, kojemu je strateški cilj podizanje razine cestovne sigurnosti u RH, ne predviđa neke posebne aktivnosti vezane uz otkrivanje promjena u zdravstvenom stanju vozača. Navedeni prijedlog izmjena ZSPC naišao je na protivljenje liječnika koji su upozoravali da će biti narušen odnos povjerenja između pacijenta i liječnika koji je važan za liječenje. Bilo je jasno da prijedlog neće riješiti problem bolesti kao mogućeg uzroka trenutne nesposobnosti za vožnju, iz razloga što ne može obuhvatiti sve vozače (neki nisu u sustavu, neki i ne znaju da imaju bolest zbog kojih je ugrožena sposobnost za vožnju, neki se ne žele liječiti). Svoj doprinos javnoj raspravi dali su i psiholozi, upozoravajući na brojna druga stanja koja, osim nekih bolesti, utječu na psihofizičku sposobnost za vožnju. Prijedlog izmjena ZSPC bio je povod da diskutiramo o (nepostojećim) strategijama za prepoznavanje rizika za pojedine čimbenike u prometnom sustavu a vezano uz čovjeka, prikupljanju podataka i istraživanju kako bi se ustanovila povezanost između psihofiziološkog stanja i događanja prometnih nesreća, te predložimo druga moguća rješenja za prikupljanje i prosljeđivanje podataka o promjeni zdravstvenog i psihofiziološkog stanja kod vozača.

Ključne riječi: prometna nesreća, sposobnost za vožnju

DJEČJE TRANSVERZALNE VJEŠTINE I VJEŠTINE ZNANSTVENOG ISTRAŽIVANJA U OKRUŽENJIMA ZA UČENJE NA OTVORENOM U ČETIRI EUROPSKE ZEMLJE: PARTICIPATIVNA STUDIJA

Jane Murray¹, Elaine Batchelor¹, Evelyn Hartley¹, Rita Arundel²,
Julia Fenton², Sarah Heavens², Ali Fortuna², Jessica Bergqvist³,
Karin Helmersson³, Anna-Lena Gustavsson³, Camilla Munther³,
Martina Hansson³, Susann Andersson³, Fulgencio Hernandez Garcia⁴,
Ana Ferrer Martínez Berna⁴, Ruth Martínez Berna⁴, Kate Chambers⁵,
Zorica Durman Marijanović⁶, Marina Karavanić⁶

¹ University of Northampton, UK; ² East Hunsbury Primary School, UK;

³ Frida Forskolen, Sweden; ⁴ CEIBas Arteaga, Spain; ⁵ Weston Favell Primary School, UK; ⁶ DV „Petar Pan“, Hrvatska

✉ zdurman@gmail.com

„Science Outside the Classroom“ (SotC) bio je međunarodni projekt koji se odvijao od 2018. do 2021. godine i financiran je u okviru Erasmus+ programa. SotC projektni tim razvio je i implementirao razvojni program (SotC-RP) čiji je glavni cilj bio unaprijediti dječje vještine znanstvenog istraživanja i transverzalne vještine u vanjskim okruženjima za učenje. Drugi važan cilj bio je jačanje stručnih znanja i kompetencija odgojitelja i učitelja za uspješno provođenje programa. Istraživačka studija provedena je uz SotC razvojni program kako bi se istražilo može li i kako program učenja na otvorenom podržati razvoj dječjih vještina znanstvenog istraživanja i transverzalnih vještina te vještine njihovih edukatora. Program je proveden u pet odgojno-obrazovnih ustanova iz Velike Britanije, Švedske, Španjolske i Hrvatske, na uzorku od 711 djece u dobi od 3 do 11 godina i uzorku od 32 odgojitelja/učitelja. Istraživačka studija SotC bila je participativna instrumentalna studija slučaja na više lokacija. Znanstvenici i praktičari radili su kao istraživački partneri te su dijelili i su oblikovali znanje. Dobiveni rezultati pokazuju da su djeca u dobi od 3 do 11 godina u četiri europske zemlje razvila vještine znanstvenog istraživanja kroz sudjelovanje u ovom razvojnom programu. U usporedbi s učenjem u učionici i sobi dnevnog boravka – transverzalne kompetencije djece (dobrobit, motivacija, kreativnost, socijalne vještine i kritičko mišljenje) porasle su za 15.4 % nakon učenja na otvorenom, u vanjskom okruženju. Posebno se ističu dobiveni rezultati istraživanja usmjereni na učinak programa na razvoj kompetencija odgojitelja i učitelja za rad s djecom na razvoju znanstvenih i transverzalnih vještina u vanjskom prirodnom okruženju. Materijalni rezultati projekta (Priručnik za odgojitelje i učitelje, digitalni višejezični Slikovni rječnik i Foto knjiga) pružaju putokaz utemeljen na dokazima koji svaki odgojitelj i učitelj s pristupom internetu može koristiti za podršku djeci u dobi od 3 do 11 godina u razvoju vještina koje se smatraju vrijednima za osobni razvoj i buduće zapošljavanje.

Ključne riječi: transverzalne vještine, vještine znanstvenog istraživanja, učenje na otvorenom, kompetencije odgojitelja i učitelja

MENTALNOZDRAVSTVENA PISMENOST UČITELJA I NASTAVNIKA: PRIKAZ I REZULTATI PROVEDBE EDUKATIVNOG PROGRAMA „POMOZI DA“

Ljiljana Muslić

Služba za promicanje zdravlja, Hrvatski zavod za javno zdravstvo, Zagreb

✉ ljiljana.muslic@hzjz.hr

Podrška mentalnom zdravlju djece i mladih te prevencija razvoja problema u adolescenciji i mlađoj odrasloj dobi započinje s većom svijesti i razumijevanjem kako podržati očuvanje i zaštitu mentalnog zdravlja te kako prepoznati i reagirati na rane znakove i poteškoće. Mentalnozdravstvena pismenost uključuje skup znanja i vjerovanja o problemima mentalnog zdravlja i mentalnim poremećajima koja pomažu njihovom prepoznavanju, tretmanu i prevenciji. Uz znanja uključuje i vještinu psihološke prve pomoći koja dokazano može pomoći u prepoznavanju i razumijevanju problema mentalnog zdravlja, spremnosti na primjereno reagiranje te pružanje ili traženje pomoći utemeljene na dokazima. Posljednjih godina se koncept širi na dimenziju očuvanja dobrog mentalnog zdravlja, psihološku dobrobit i zaštitne čimbenike, odnosno znanja i sposobnosti koje doprinose očuvanju mentalnog zdravlja, što uključuje komponentu razumijevanja kako postići i očuvati (održati) dobro mentalno zdravlje. Temeljem rezultata istraživanja zdravstvene pismenosti odgojno-obrazovnih djelatnika u području mentalnog zdravlja djece i mladih te primjera dobrih svjetskih praksi Hrvatski zavod za javno zdravstvo je 2019. godine u sklopu projekta Živjeti zdravo osmislio edukativni program PoMoZi Da (Promicanje Mentalnog Zdravlja Djece). Program se temelji na konceptu mentalnozdravstvene pismenosti, a usmjeren je na prepoznavanje anksioznih i depresivnih smetnji kod djece i mladih te na osnaživanje kompetencija i spremnosti učitelja i nastavnika za prepoznavanje problema te pružanje psihološke prve pomoći. Program se provodio u razdoblju od 2020. do 2022. godine u partnerstvu sa stručnjacima za mentalno zdravlje djece i mladih iz županijskih zavoda za javno zdravstvo. Cilj ovog rada je prikazati stručne i znanstvene temelje te standarde razvoja ovog programa, strukturu i sadržaj programa, način i obuhvat provedbe kao i preliminarne rezultate evaluacije ishoda.

Ključne riječi: mentalnozdravstvena pismenost, mentalno zdravlje djece i mladih, edukacija učitelja i nastavnika, evaluacija programa

ISKUSTVA SAMOREGULACIJE UČENJA U RAZLIČITIM PODRUČJIMA NASTAVE NA DALJINU KOD STUDENATA UČITELJSKIH STUDIJA

Anela Nikčević-Milković¹, Slavica Šimić Šašić², Bruna Bajac¹

¹ Sveučilište u Zadru, Odjel za nastavničke studije u Gospiću, Gospić; ² Sveučilište u Zadru, Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja, Zadar

✉ amilkovic@unizd.hr

Razvoj informacijske tehnologije i novonastale životne okolnosti ubrzano mijenjaju obrazovne sustave koji postaju sve kompleksniji. Zbog toga je samoregulacija (SRU) ključni preduvjet efikasnog učenja kako u školi/fakultetu tako i cjeloživotno. Usvajanje komponenti SRU izuzetno je važno budućim učiteljima koji svojim načinima poučavanja isto prenose svojim učenicima. Stoga je bilo zanimljivo ispitati kakva su iskustva SRU, te doprinos predviđanju akademskog uspjeha (*Grade Point Average*, GPA) općenito i po područjima, kao i njegovog zadovoljstva, u uvjetima nastave na daljinu (NND) kod studenata učiteljskih studija ($N = 262$). Rezultati pokazuju prosječno negativne stavove prema NND. Iako im je sva informatička oprema dostupna, većina nije educirana za NND. Najviše koriste internet, komuniciraju putem Merlina i e-maila, predavanja prate putem videokonferencija i linkova, manje koriste forume, ali se veći broj vratio na praksu u školu. Iznadprosječno koriste adaptivne, a ispodprosječno maladaptivne motivacijske i (meta)kognitivne strategije učenja. Zadovoljstvo s GPA im je iznadprosječno, a GPA je najveći u umjetničkom i tehničkom, te najmanji u prirodoslovnom području. Regresijskom analizom uspješno je objašnjeno 40 % varijance GPA, a što su na višoj godini studija, zadovoljniji s GPA, duže vremena u NND, više koriste Postavljanje ciljeva i Memoriranje, a manje Upravljanje radom, vremenom i okolinom, te Usmjerenost na min. zahtjeve kao strategije učenja, GPA im je veći. GPA prirodoslovnog područja objašnjen je s 30 % varijance, a što više traže podršku od nastavnika, imaju veća uvjerenja da ostvarenje ciljeva ovisi o vanjskim čimbenicima i nepromjenjivosti kognitivnih sposobnosti, te manje koriste strategiju Samohendikepiranje i šalju zadaće putem Merlin-a i e-maila, imaju veći GPA. GPA društvenog područja objašnjen je s 28 % varijance, a što su na višoj godini studija, što im je zadovoljstvo s GPA više, što su se brže vratili na praksu u školu, što više koriste strategije Traženje podrške od prijatelja, Obrambeni pesimizam, Opće uvjerenje o mogućnosti kontrole i Memoriranje, a manje Usmjerenost na min. zahtjeve, GPA im je veći. GPA tehničkog područja objašnjen je s 27 % varijance, te što više vremena provode u NND, češće traže podršku od nastavnika, više koriste strategiju Kontrola tijeka i ishoda učenja, a manje Usmjerenost na min. zahtjeve i polažu ispite putem računala, GPA im je veći. GPA umjetničkog područja objašnjen je s 22 % varijance, te što je veće kritičko mišljenje i korištenje strategije Usmjerenost na min. zahtjeve, a manje Obrambeni pesimizam, GPA je veći. GPA humanističkog područja objašnjen je s 20 % varijance, te što su na višoj godini studija, više traže podršku od prijatelja i nastavnika, a manje koriste strategiju Memoriranje, GPA im je veći. Zadovoljstvo s GPA objašnjeno je s 18 % varijance, te što je veći GPA i zadovoljstvo je veće. Istraživanje ima važne praktične implikacije za poticanje SRU u uvjetima NND.

Ključne riječi: akademski uspjeh, samoregulacija učenja, studenti učiteljskih studija, učenje na daljinu, zadovoljstvo s GPA

AGILNOST NASTAVNOG PROCESA U VISOKOM OBRAZOVANJU: ŠTO O TOM GOVORE ISKUSTVA STUDENATA S POČETKA COVID-19 PANDEMIJE U HRVATSKOJ

Marina Olujić Tomazin, Ana Matić Škorić, Dora Knežević

Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Zagreb

✉ marina.olujic@erf.unizg.hr

Proglašenjem globalne COVID-19 pandemije sveučilišta u Hrvatskoj bila su primorana u vrlo kratkom vremenskom roku prilagoditi uobičajene oblike nastave prelazeći na isključivo *online* izvođenje. Bilo je nužno prilagoditi metodologije i tehnike u nastavnom procesu, ali i pristup nastavnika. Visoka agilnost nastavnog procesa omogućuje praćenje suvremenih spoznaja i tehnologija u svrhu napretka i poboljšanja kvalitete, a kontekst pandemije svojevrsan je test. Cilj je ovog istraživanja analizirati obilježja nastave i zadovoljstvo studenata nastavom s početka pandemije te ih prodiskutirati u kontekstu agilnosti i prilagodljivosti nastavnog procesa u visokom obrazovanju u Hrvatskoj. U istraživanju je sudjelovalo ukupno 308 studenata ($\bar{X} = 67$, $M = 241$) svih većih hrvatskih sveučilišta, uključujući i 12 studenata s dodatnim potrebama za prilagodbu nastavnog procesa. Ravnomjerno su zastupljene sve godine studija. Studenti koji su u proteklih 6 mjeseci pohađali nastavu pod novonastalim okolnostima, ispunili su *online* upitnik konstruiran u svrhu ovog istraživanja. Primijenjeni upitnik sadrži ukupno 60 tvrdnji podijeljenih u šest subskala. Prikazat će se rezultati na razini čestica koje mogu upućivati na agilnost/rigidnost nastavnog procesa. Neki od rezultata istraživanja pokazuju kako je na početku pandemije čak 79 % studenata nastavu slušalo *online* u stvarnom vremenu. S jedne strane, postoje pokazatelji dobre prilagodbe nastavnog procesa pa je 79 % studenata zadovoljno vremenskom organiziranošću nastave, a 60 % posto se slaže da su tehničke poteškoće tijekom nastave rijetke. Čak 95 % studenata s lakoćom upotrebljava komunikacijske platforme u nastavne svrhe, a lako s nastavnicima komunicira čak 85 % studenata unatoč fizičkoj udaljenosti. S druge strane, praktična nastava održavana je u smanjenom opsegu za čak 67 % studenata. 59 % studenata znatno se više priprema kada zna da će ispit biti uživo, a 40 % studenata navodi kako im je vrlo teško učiti za ispit nakon *online* nastave. Izražene teškoće u održavanju motivacije ima 70 %, a pažnje čak 77 % studenata kada se nastava izvodi *online*. Čak 62 % studenata jako je zabrinuto da će im zbog *online* nastave u budućnosti manjkati kompetencija i 71.5 % da će im nedostajati znanja. 61 % studenata puno radije bira nastavu uživo. U većini slučajeva prilagodbe nastavnog procesa za studente s dodatnim teškoćama nisu se primjenjivale. Zaključno, premda je vremenski rok za prilagodbu nastavnog procesa bio izrazito kratak, čini se da pojedini aspekti ukazuju na dobru agilnost nastavnog procesa u visokom obrazovanju, no postoje i indikatori koji ukazuju na rigidnost te prostor za napredak. Iznenadne okolnosti uzrokovane COVID-19 pandemijom na površinu su iznjedrile teškoće u prilagodbi nastavnog procesa koje je važno iskoristiti kao smjernice za budućnost.

Ključne riječi: agilnost nastavnog procesa, iskustva studenata, visoko obrazovanje, COVID-19

INTUICIJA U KLINIČKOM RADU

Jadranka Orehovec

Savjetovanište Taura, Zagreb

✉ jorehovec@gmail.com

Srž kliničkog rada je zahvatiti osobu u njoj jedinstvenoj subjektivnosti, radi boljeg razumijevanja teškoća i uspješnijeg facilitiranja pozitivnih promjena. Psihički fenomeni su kompleksni i često teško dohvatljivi te klijenti subjektivno stanje komuniciraju izravno i neizravno, uvelike neverbalno, metaforama, suptilnim postupcima, transfernim reakcijama... Stoga se u procesu razumijevanja tih višeslojnih poruka često oslanjamo na kliničke slutnje, tj. intuiciju. Intuicija je fenomen koji se sve više znanstveno konceptualizira i istražuje. Intuitivno znanje izranja kao iznenadan, brz osjećaj (uvelike tjelesan) bez namjernog analitičkog rezoniranja, pa čak ide i ponad informacija dostupnih svjesnom procesiranju. Eksperti na različitim poljima koriste intuiciju u odlučivanju, često s pozitivnim efektom. Ključne značajke intuicije su da je „brz, automatski proces u kojem koristimo emocionalno nabijene i podsvjesno percipirane informacije“. Autori intuiciju objašnjavaju kao proces kojim brzo, automatski koristeći prethodno postojeće znanje uočavamo određene obrasce i koherenciju elemenata prije nego smo toga svjesni. Od samog smo rođenja bića sposobna za detekciju obrazaca, što potvrđuju i istraživanja rane percepcije likova koja nalaze da bebe već s nekoliko tjedana uočavaju obrasce i formiraju predviđanja. Osjećaju i afektivni ton koji se koristi pa se majke i bebe u interakcijama prije verbalnog oslanjaju na druge oblike komuniciranja. Upravo ovo emocionalno, implicitno procesiranje i učenje je i važan faktor u procesu razvoja psihičkih smetnji, stav je prema kojem konvergiraju različiti terapijski pravci. No, ovi su emocionalni i relacijski faktori i implicitno učenje ključni i za terapiju koja podrazumijeva brzo, adekvatno afektivno usklađivanje s klijentom (koji je u afektivno povišenom stanju) i direktno razumijevanje tekuće situacije (pogotovo emocionalnih aspekata) u „kritičnim mikroepizodama“ interakcije. Sve se ovo odvija brzo i koristimo niz subliminalno i polusvjesno percipiranih signala. S obzirom na sve to intuicija nam je dragocjen resurs koji je važno negovati. Kako u intuiciji koristimo prethodno znanje – nužno je graditi što kvalitetnije temelje usavršavanjem i praćenjem spoznaja struke i suvremenih terapijskih integracija, ali i iskustvenim učenjem i razvijanjem kompetencija uz intenzivnu superviziju. Kroz vlastitu refleksivnu praksu testiramo svoje kliničke slutnje na temelju provjerenih informacija. Sve to doprinosi kvaliteti znanja korištenog u ekspertnim intuitivnim procjenama i reakcijama. Osobno sam mišljenja kako nas uz navedeno posebno obogaćuje izlaganje beletristici i filmovima u kojima se životno, višeslojno i slikovito zahvaća sirovost i kompleksnost života likova u njihovim unutarnjim dinamikama, proturječnostima i složenim transakcijama s okolinom. Kroz metaforičnost proze i poezije koje često prve zalaze u zamršene teritorije psihe upijamo „ritam i obrasce“ neuhvatljive „suhoparnim“ stručnim štivom. Na kraju krajeva i sam je Freud rekao: „Gdje god sam došao, tamo sam našao pjesnika“.

Ključne riječi: subjektivno iskustvo, implicitni procesi, intuicija

NEUROFEEDBACK U FUNKCIJI POTICANJA PSIHOFIZIČKOG RAZVOJA DJECE I MLADIH

Paulina Pavić

Neurofeedback trening centar „Vita plena“, Zagreb

✉ pavic.paulina@gmail.com

Psiholozi u različitim domenama djelovanja permanentno ističu negativan utjecaj prekomjernog korištenja digitalne tehnologije na psihofizičko zdravlje djece i ukupno mentalno zdravlje društva. No, razumna primjena novih tehnologija neizbježna je u suvremenom društvu i kao takva neophodan dio napretka u različitim sferama ljudskog djelovanja. Pitanje je kako nam suvremena tehnologija može postati saveznik u psihologiji i biti korisna spona u poticanju psihofizičkog razvoja djece, postizanju emocionalne stabilnosti i poboljšanju kognitivnih sposobnosti pojedinca. U posljednjih nekoliko godina broj djece koja traže psihološku pomoć ili imaju psihijatrijske/neurološke poteškoće znatno se povećao. Imajući u vidu uvjete u kojima djeca odrastaju u posljednjih nekoliko godina a koji značajno utječu na razvoj mozga u formativnom periodu ovakva tendencija nas ne treba čuditi. Međutim, ono o čemu se manje govori je da ona ima dalekosežne posljedice za društvo i postaje centralno pitanje zaštite ljudskog zdravlja. Od stručnjaka se očekuju odgovori na rastući izazov pri čemu djeluje da dosadašnji načini rada i uhodane metode više nisu dovoljni. Istovremeno razvoj tehnologije u suvremenom društvu nam otvara nova područja djelovanja i donosi nove mogućnosti. *Neurofeedback* je suvremena, računalno potpomognuta terapijska metoda kojom možemo poboljšati sposobnost samoregulacije mozga. Budući da je samoregulacija bitna i temeljna funkcija mozga, klinički spektar primjene je širok, u kojem se *neurofeedback* može koristiti kao glavna terapija ili komponenta terapije za ublažavanje simptoma mentalnih poremećaja i bolesti, za probleme pažnje i koncentracije i u rehabilitaciji. *Neurofeedback* je u osnovi trening moždane aktivnosti u kojem koristimo direktne informacije o električnom funkcioniranju mozga u realnom vremenu i time omogućujemo klijentu da percipira odabrane parametre vlastite moždane aktivnosti (EEG). Suvremeni *neurofeedback* temelji se na individualiziranim terapijskim protokolima i mjestima postavljanja elektroda sukladno kliničkoj slici i cilju koji želimo postići kad klijenta. U praksi se pokazuje da ovakav trening kroz učestalo ponavljanje pojačava unutarne kontrolne mehanizme mozga i povećava njegove kapacitete. *Neurofeedback* se kroz znanstvena istraživanja, primjerice kod ADHD-a pokazao jednako efikasan kao i farmakološka terapija, ali s dugoročnijim učincima, jer mozak kroz ovakav proces učenja usvaja nove, učinkovitije i trajnije obrasce funkcioniranja. Cilj izlaganja je prikazati iskustva primjene ove metode u Hrvatskoj i prikazati kako ona može nadopuniti rad psihologa s djecom i mladima te što možemo očekivati njenom primjenom. Također, cilj je i prikazati najnovija istraživanja u znanosti iz ovog brzo rastućeg područja, te potaknuti diskusiju o njenim mogućnostima i ograničenjima.

Ključne riječi: *neurofeedback*, samoregulacija, trening moždane aktivnosti

RUMINACIJA I TROSTRUKI NEURALNI MREŽNI MODEL U ZDRAVIH DOBROVOLJACA

Maria Radoš

University Leiden, The Netherlands

✉ radosmaria99@gmail.com

Istraživanje patofiziologije depresije uglavnom je usredotočeno na pojedince koji su već pogođeni velikom depresijom ili sličnom kliničkom dijagnozom depresije. Tri posebne moždane mreže, mreža zadanog načina rada (DMN), mreža istaknutosti (SN) i središnja izvršna mreža (CEN), zajedno s njihovom aberantnom povezanošću prisutne su u nizu psihopatoloških poremećaja, uključujući depresiju. Mreža zadanog načina rada, moždana mreža kojoj se pripisuju samorefleksija i sanjarenje, implicira se kao primarni neuralni supstrat depresije, no još uvijek se nedovoljno zna o ranim utjecajima predispozicija za razvoj depresije. Iz tog smo razloga u ovoj studiji odlučili istražiti zdrave dobrovoljce s jednakim stupnjem svojstva ruminacije, ali s razlikama u akutnoj manipulaciji iste. Ova je studija imala za cilj istražiti utjecaj ruminacije, jednog od glavnih simptoma depresije, posebno ga primjenjujući na Menonov tripartitni model mrežne povezanosti kako bi se razdvojili učinci na temeljne moždane mehanizme. Korištenjem fMRI skeniranja u stanju mirovanja i radnog pamćenja kod 40 zdravih sudionika, istražili smo povezanost ove tri mreže unutar i između mreža, uključujući utjecaj ruminacije i njezinih podvrsta - razmišljanja i samorefleksije - na njihovu povezanost. Jedna skupina podvrgnuta je indukciji ruminacije, a druga je služila kao kontrolna skupina. Naši rezultati nisu pokazali značajne razlike u aktivaciji DMN ili SN između dva stanja, iako je primijećen pozitivan trend za kontrolnu skupinu u CEN-u, gdje su područja mozga određena za inhibiciju i kontrolu pozornosti više angažirana tijekom zadatka pamćenja. Podtipovi ruminacije nisu pokazali jasnu razliku u funkcioniranju mreže. Poticanje ruminacije dovelo je do značajnijih promjena u snazi međumrežne korelacije u usporedbi s kontrolnom skupinom. Naši nalazi sugeriraju da je potrebna složenija verzija zadatka radnog pamćenja kako bi se optimalno proučavale visokorizične skupine; te vrijedne indikacije za sekundarnu prevenciju, kao što je uključivanje terapije koja stavlja fokus na ruminaciju u standardne opcije liječenja.

Ključne riječi: ruminacija, fMRI, neuralne mreže, depresija

PREVENTIVNE AKTIVNOSTI, BRIGA ZA DRUGE I IZGARANJE NA POSLU KOD ZDRAVSTVENIH DJELATNIKA U VRIJEME PANDEMIJE COVID-19

Melita Rukavina, Ana Marinović

Zdravstveno veleučilište Zagreb, Zagreb

✉ melita.rukavina@zvz.hr; anaa.marinovic@gmail.com

Od proglašenja pandemije COVIDa-19 svijet se suočava s novim izazovima i novim neprijateljem koji nije u potpunosti poznat. Zdravstveni djelatnici nalaze se na prvoj liniji obrane što iziskuje od njih suočavanje s novim scenarijima. Boravak na radnom mjestu uslijed pandemije COVID-19 zdravstvenim djelatnicima stvara dodatan psihološki pritisak, što se očituje u većim razinama stresa, anksioznošću, depresijom, pa i psihičkim poremećajima. Promjena radnog prostora, radnog mjesta, nošenje zaštitne opreme, kontakt sa zaraženim osobama, samo su neki od izazova s kojim se zdravstveni djelatnici svakodnevno susreću. Sve to utječe na njihovo mentalno i tjelesno zdravlje, te dovodi do pojave stresa. Cilj rada bio je prikazati koliko zdravstveni djelatnici poduzimaju preventivne aktivnosti na poslu u svrhu zaštite od mogućnosti zaraze COVID-19, te uočiti promjene nekih aspekata života uslijed pandemije radi brige za vlastito i tuđe zdravlje. Također, ispitali smo njihovu procjenu otuđenosti od posla i razinu iscrpljenosti. U istraživanju je sudjelovalo 210 sudionika, od kojih je 40 % fizioterapeuta i 60 % medicinskih sestara/tehničara. Prosječna dob ispitanika iznosi 35.18 godina. Korišten je upitnik za prikupljanje sociodemografskih podataka te nekih aspekata života vezanih uz pandemiju COVID-19 (procijepljenost, rad s pacijentima oboljelim od COVID-19, briga oko vlastite zaraze i zaraze bliskih osoba). Za procjenu preventivnih aktivnosti koristili smo upitnik koji ispituje u kojoj se mjeri zdravstveni djelatnici pridržavanju propisanih mjera na poslu (prema Jurišić, 2020) dok smo otuđenost od posla i iscrpljenost provjerili Oldenburškim upitnikom izgaranja. Na razini cijelog uzorka uočena je visoka razina preventivnih aktivnosti na poslu što nam ukazuje na svjesnost zdravstvenih djelatnika o važnosti redovitog pranja ruku, dezinfekcije i nošenje zaštitne maske. 91 % ispitanika u svom se radu susrelo s pacijentima oboljelima od COVID-19. Također, medicinske sestre su se u većoj mjeri distancirale od sebi dragih osoba zbog straha i veće izloženosti virusu. Ispitanici u prosjeku pokazuju povišenu razinu otuđenosti od posla i iscrpljenosti s tim da medicinske sestre iskazuju statistički značajno viši stupanj iscrpljenosti od fizioterapeuta. Uprkos tome, ispitanici izjavljuju da su umjereno zadovoljni sa svojim poslom i životom općenito te imaju optimističan stav o pandemiji u budućnosti. Zbog povećane izloženosti stresu i velikoj iscrpljenosti zdravstvenih djelatnika koju pokazuju rezultati u ovom istraživanju, potrebno je uvesti mjere koje bi im pomogle i olakšale svakodnevni posao te njihovu borbu na prvoj liniji obrane protiv virusa COVID-19, ali i dugoročno, sustavnim promjenama, doprinijele većem zadovoljstvu na poslu i kvaliteti života.

Ključne riječi: otuđenost, iscrpljenost, preventivne aktivnosti, zdravstvena djelatnici

ULOGA ZADOVOLJENJA PSIHOLOŠKIH POTREBA U ŠKOLSKOM OKRUŽENJU I PERCIPIRANE RODITELJSKE PODRŠKE U RAZVOJU PROBLEMATIČNE UPORABE INTERNETA I PROBLEMA MENTALNOG ZDRAVLJA

Luka Stanić, Ivana Buljan Babić

Ambidekster klub, Zagreb

✉ luka.ambidekster@gmail.com; ivana@ambidekster.hr

U svijetu 5.31 milijardi ljudi u svijetu koristi smartphone, 5 milijardi internet, a 4.65 milijardi koristi društvene mreže. Internet se koristi za različite svrhe: komunikaciju s drugima, ispunjavanje slobodnog vremena, zabavu, praćenje vijesti, a mladi najviše vremena provode na društvenim mrežama i videoigrama. Međutim, uporaba interneta ponekad prelazi „granice“ i pretvara se u problematičnu uporabu interneta. Podaci pokazuju kako je čak 30 % mladih na globalnoj razini u riziku od razvoja problematične uporabe interneta (PUI). Do sada provedena istraživanja su pokazala kako su prediktori za razvoj PUI-a: depresivnost i anksioznost (gotovo 20 % mladih ima probleme mentalnog zdravlja), školski neuspjeh, impulzivnost, niže razine samopouzdanja, nepovoljna iskustva u dječjoj dobi, nezadovoljavajući odnosi s vršnjacima i nezadovoljavajuća atmosfera u školi. Cilj ovog istraživanja je bio ispitati ulogu percipirane roditeljske kontrole te zadovoljenja psiholoških potreba u školskom okruženju u razvoju problematične uporabe interneta i problema mentalnog zdravlja. Istraživanje je provedeno u dvije zagrebačke srednje škole s 179 sudionika. Sudionici su bili polaznici drugog razreda ($\bar{Z} = 77.7\%$, $M_{dob} = 16.22$, $SD = .434$). Upitnici koji su korišteni u istraživanju su: Upitnik generalizirane problematične uporabe interneta (engl. *Generalized problematic Internet use scale 2*), Upitnik percipirane roditeljske podrške (PPAS), Skala depresivnosti, anksioznosti i stresa (DASS-21), Upitnik zadovoljenja psiholoških potreba u školskom okruženju (BPNSNF). Linearnom regresijskom analizom utvrđeno je da sudionici kod kojih je u manjoj mjeri zadovoljena potreba za povezanošću u školskom okruženju iskazuju višu razinu preferencije za *online* interakciju nego druženja uživo, a sudionici kod kojih je u manjoj mjeri zadovoljena potreba za autonomijom češće koriste internet za regulaciju raspoloženja. Sudionici kod kojih je u manjoj mjeri zadovoljena potreba za kompetentnošću iskazuju više razine kognitivne preokupacije, kompulzivnog korištenja interneta te negativnih posljedica zbog korištenja interneta. Nadalje, sudionici kod kojih su u manjoj mjeri zadovoljene potrebe za autonomijom i kompetentnošću u školskom okruženju, iskazuju više razine percipiranog roditeljskog nametanja krivnje te korištenja interneta za regulaciju raspoloženja, iskazuju više razina stresa i anksioznosti. Sudionici kod kojih je u manjoj mjeri zadovoljena potreba za kompetentnošću u školskom okruženju, iskazuju niže razine percipiranog roditeljskog prepoznavanja osjećaja te više razine kompulzivnog korištenja interneta i korištenja interneta za regulaciju raspoloženja iskazuju više razine depresivnosti. Djevojke iskazuju više razine anksioznosti i stresa nego mladići.

Ključne riječi: problematična uporaba interneta, mentalno zdravlje, psihološke potrebe, mladi

KONSTRUKCIJA UPITNIKA KOOPERATIVNOSTI I SURADNJE

Paola Sturnela, Iva Sofija Miloš

Selekcija d.o.o., Split

✉ paola@selekcija.hr; iva.sofija@selekcija.hr

Oslanjajući se na istraživanja koja naglašavaju važnost kooperativnosti u organizacijskom kontekstu te prepoznajući je kao latentni konstrukt u osnovi dimenzija odgovornog organizacijskog ponašanja, konstruiran je instrument nazvan Upitnik kooperativnosti i suradnje. Riječ je o digitalno primjenjivom instrumentu s nizom tvrdnji koje opisuju značajke kooperativnosti u okviru sljedećih kategorija: sklonost sumnji, timski rad, obzirnost, poštivanje pravila, potreba za postignućem i odvažnost u nastupu. Početna, radna verzija instrumenta bila je sačinjena od 114 tvrdnji, a nakon analize podataka prikupljenih na većim prigodnim uzorcima kandidata, sami instrument je višestruko redefiniran te je njegova konačna verzija definirana kroz 47 tvrdnji. Provjera latentne strukture eksploratornim pristupom na konačnoj verziji instrumenta ukazala je na izdvajanje šest dimenzija, dok je konfirmatorni pristup pokazao dobro pristajanje 6-faktorskog modela podacima. Nakon potvrde faktorske valjanosti, definirane su i skale visoke pouzdanosti tipa interne konzistencije. Konvergentno-divergentna valjanost upitnika potvrđena je provjerom korelacija s dimenzijama upitnika ličnosti (BFQ, radna savjesnost i stabilnost), a proveden je i niz regresijskih analiza sa skupom osobina ličnosti kao prediktorima u objašnjavanju dimenzija novokonstruiranog upitnika. Konačno, u prilog kriterijskoj valjanosti, nalazi ukazuju na to da je uspjeh u selekcijskom procesu pozitivno povezan s odvažnošću u nastupu, potrebom za postignućem i obzirnošću te negativno sa sklonošću sumnji. S obzirom na sve navedeno, Upitnik kooperativnosti i suradnje čini se naročito korisnim u procjeni za pozicije koje naglašavaju rad, kontakt i komunikaciju s drugim ljudima.

Gljučne riječi: kooperativnost, konstrukcija upitnika kooperativnosti, valjanost

EMOCIONALNA KOMPETENTNOST I STILOVI SUOČAVANJA SA STRESOM KAO PREDIKTORI DEPRESIVNOSTI ADOLESCENATA

Gabriela Šipek, Dario Vučenović, Katarina Jelić

Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija, Zagreb

✉ kjelic@hrstud.hr

Depresivnost je stanje sniženog raspoloženja koje može dovesti do negativnih posljedica na području misli, emocija, ali i fizičkog zdravlja. U adolescenciji dolazi do porasta depresivnosti, naročito kod djevojaka, zbog čega je potrebno istraživati čimbenike koji mlade čine rizičnim ili otpornim na simptome depresivnosti. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati emocionalnu kompetentnost te stilove suočavanja sa stresom kao prediktore depresivnosti na uzorku učenika srednjih škola između 14 i 17 godina ($N = 142$), pri čemu su djevojke činile oko 60 % uzorka. Ispitivanje je provedeno u školama, uz suglasnost ravnatelja, u formi *online* upitnika koji se sastojao od: Ljestvice depresivnosti, anksioznosti i stresa (DASS), Upitnika emocionalne kompetentnosti (UEK-45) te Upitnika stilova suočavanja sa stresom. Rezultati istraživanja upućuju na visok postotak sudionika koji izvještavaju o iznadprosječnim razinama depresivnosti s obzirom na norme, pri čemu su djevojke ($M = 19.09$; $SD = 12.51$) u prosjeku izvještavale o značajno višim razinama depresivnosti u odnosu na mladiće ($M = 11.63$; $SD = 10.42$). Spolne razlike utvrđene su i na dimenzijama emocijama usmjerenog suočavanja i suočavanja izbjegavanjem kojima su djevojke sklonije, dok kod problemu usmjerenog suočavanja i emocionalnih kompetencija nisu utvrđene značajne spolne razlike. Depresivnost značajno korelira sa svim dimenzijama UEK-15, osim sa sposobnosti uočavanja i razumijevanja emocija, kao i sa svim strategijama suočavanja. Hijerarhijskom regresijskom analizom utvrđeno je kako predloženi model može objasniti čak 53 % varijance depresivnosti pri čemu se upravljanje emocijama pokazalo kao njezin najznačajniji prediktor. Teorijska pretpostavka o djelovanju emocionalne inteligencije na depresivnost kroz adekvatan odabir stilova suočavanja sa stresom u ovom istraživanju nije bila potvrđena, budući da su korištene mjere samoprocjene emocionalnih vještina. S obzirom na porast depresivnih simptoma među mladima, potrebno je usmjeriti se na longitudinalna istraživanja uz mogućnost provedbe intervencija usmjerenih jačanju emocionalnih vještina i otpornosti adolescenata.

Ključne riječi: emocionalna kompetentnost, stres, depresivnost, adolescenti

EDUKACIJA ZAPOSLENIKA NA PRAVI NAČIN – PRIMJER IZ MAISTRA HOSPITALITY GROUP

Annabelle Učkar Marušić

Maistra Hospitality Group, Maistra d.d., Rovinj

✉ annabelle.uckarmarusic@maistra.hr

S obzirom na trenutno stanje na tržištu rada, okolnosti pandemije i nesigurnosti, ali i osnovne ljudske potrebe da smo viđeni i poslušani, odjel razvoja ljudskih potencijala Maistra Hospitality Group trudi se odvijati „interne treninge“ za svoje zaposlenike koji će biti predstavljeni kolegama psiholozima tijekom izlaganja. Interni treninzi MHG-a obrađuju teme poput verbalne i neverbalne komunikacije, aktivnog slušanja, opažanja, suosjećanja, odnosa prema gostu, a sve to u dinamičnom i interaktivnom okruženju putem kojeg se naši zaposlenici educiraju, ali i stvaraju osjećaj pripadnosti timu i organizaciji. Osim treninga uživo, tijekom razdoblja pandemije, također smo održavali *online* treninge naziva „MAIPosada“ kojima smo zaposlenicima, koji su bili na radu od kuće, pružili priliku za kontakt s timom, ali i uhodavanje u posao jednom kad se pandemiji približavao kraj. Na izlaganju će biti predstavljene osnovne informacije o treninzima, njihovoj svrsi u otključavanju potencijala pojedinca, prednostima i nedostacima te prostoru za daljnji razvoj.

Ključne riječi: organizacijska psihologija, edukacija zaposlenika, komunikacijske vještine, uvod u organizaciju

PRIKAZ PROJEKTA „OMOGUĆIMO SOCIJALNU UKLJUČENOST STARIJIH OSOBA U OPĆINI DRAŽ – BRIGA ZA KVALITETAN ŽIVOT OSOBA STARIJE ŽIVOTNE DOBI“

Tena Velki

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Osijek; PEZ, obrt za psihološku podršku, edukaciju i znanstveno istraživački rad, Osijek

✉ tena.velki@gmail.com

Ljudi starije životne dobi predstavljaju vrlo specifičnu i vulnerabilnu dobnu skupinu. Iako često definirana dobnom starosti (65+ godina), blagostanje i psihofizičke stanje osoba treće životne dobi uvelike ovisi o različitim čimbenicima (npr. zdravstveno stanje, posebice postojanje kroničnih bolesti), kao i životnim okolnostima (obiteljska i druga dostupna socijalna podrška, materijalno stanje osobe i sl.). Međutim, starenje ne mora nužno biti težak i mukotrpan proces. Kroz pružanje psihosocijalne podrške i pomoći starijim osobama, osnaživanje i jačanje kapaciteta starijih osoba u različitim životnim izazovima te usvajanje psiholoških znanja koja se mogu primijeniti u svakodnevnom životu, starenje može biti uspješno i zadovoljavajuće iskustvo. Kroz projekt „Omogućimo socijalnu uključenost starijih osoba u općini Draž – briga za kvalitetan život osoba starije životne dobi“ sustavno je organizirano pružanje psihosocijalne podrške korisnicima starije životne. Projekt se provodio jednom mjesečnom, u ukupnom trajanju od 12 mjeseci (listopad 2021. – rujan 2022.). Cilj projekta je bio osnaživanje korisnika starije životne dobi kroz strukturirane radionice na teme vezane uz najčešće poteškoće s kojima se ova skupina korisnika svakodnevno susreće (npr. usamljenost, bolest, odvojenost od obitelji, ograničenja uzrokovana pandemijom COVID-19 i dr.) te u vidu grupnog i individualnog psihološkog savjetovanja. Kroz usmeno izlaganje bit će detaljnije prikazane obrađene teme te aktivnosti koje su bile organizirane za korisnike, kao i njihovo zadovoljstvo provedenim.

Ključne riječi: treća životna dob, projekt, psihosocijalna podrška

KAKO PROVODIMO GODIŠNJI ODMOR I SLOBODNO VRIJEME U (POST)PANDEMIJSKO VRIJEME?

Dijana Zver, Mitja Ružojčić, Tanja Prekodravac, Tihana Božo

Hrvatsko psihološko društvo, Sekcija za psihologiju rada i organizacijsku psihologiju, Zagreb

✉ dijana.zver@gmail.com

Istraživanje se bavi navikama korištenja godišnjeg odmora i slobodnog vremena u današnje vrijeme u odnosu na pretpandemijsko vrijeme. Ovim istraživanjem željeli smo provjeriti koliko su se promijenile navike provođenja slobodnog vremena i korištenja godišnjeg odmora u odnosu na razdoblje prije pandemije COVID-19. U protekle 3 godine doživjeli smo brojne promjene u načinu rada, slobodi kretanja, stilu i navikama zdravstvenog ponašanja te nam je cilj bio provjeriti kako se to odvijalo na provođenje privatnog, slobodnog vremena i s njima povezane aktivnosti. U istraživanje smo uključili i varijable poput brige o tjelesnom i mentalnom zdravlju, ravnoteže između poslovnih i privatnih aspekata života te čitanja poslovnih mailova za vrijeme odsustva s posla. U istraživanju je sudjelovalo 109 ispitanika, od čega gotovo polovica aktivnih članova Sekcije za psihologiju rada i organizacijsku psihologiju. Za ovo istraživanje članovi čelništva Sekcije za psihologiju rada i organizacijsku psihologiju sastavili su upitnik s prikladnim pitanjima. Rezultati pokazuju kako su ispitanici zadržali sličan način i navike provođenja godišnjeg odmora u odnosu na predpandemijsko doba, no došlo je do promjena u aktivnostima provođenja slobodnog vremena. Također, većina zaposlenika smatra kako su zadržali podjednaku ili čak i bolju brigu o svom tjelesnom i mentalnom zdravlju u odnosu na vrijeme prije pandemije. Istovremeno, zanimljivo je pogledati rezultat koji govori kako većina ispitanika redovito čita svoj poslovni mail u vrijeme odsustva s posla. Ovaj rezultat može biti podloga za diskusiju i/ili novo istraživanje u smjeru utjecaja produljenog rada i kontinuirane uključenosti u posao na stvarno tjelesno i mentalno zdravlje zaposlenika.

Ključne riječi: pandemija, godišnji odmor, slobodno vrijeme

INICIJALNI RAZGOVOR ŠKOLSKOG PSIHologa S RODITELJIMA DJETETA S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU

Tatjana Žižek

Centar za odgoj i obrazovanje, Čakovec

✉ psihotanja@gmail.com

Roditelji djeteta s teškoćama u razvoju su ključne osobe za optimalizaciju procesa pružanja podrške u cjelokupnom dječjem psihofizičkom razvoju te strukturiranje odgojno-obrazovnog rada. Njihovo poznavanje funkcioniranja djeteta u različitim životnim fazama sve od najranije dobi i uočavanje početnog zaostajanja u razvoju daje stručnjacima različitih profila (psiholozima, edukacijskim rehabilitatorima, logopedima, socijalnim pedagozima, pedagozima, učiteljima) vrijedne informacije koje mogu implementirati u planiranje rada s djetetom. Pri tome je važno uzeti u obzir roditeljsku subjektivnost, njihovu emocionalnu ranjivost i ostvarivanje roditeljske uloge u uvjetima pojačanog stresa. Za kvalitetno planiranje odgojno-obrazovnog rada, neophodna je multidisciplinarna inicijalna procjena razvojnih kapaciteta djeteta i odgojnih kapaciteta roditelja i okoline u kojoj dijete živi. Kako psiholog može pomoći u inicijalnoj procjeni? Osim u samoj dijagnostici intelektualnih sposobnosti i adaptivnog ponašanja djeteta, može se aktivno uključiti u procjenu roditeljskih kapaciteta u podršci djetetu i suradnji sa školom, pokušati detektirati njihova bazična uvjerenja o uzrocima te procijeniti u kojoj su fazi prihvaćanja djetetovih teškoća. Važno je prvi kontakt s roditeljima pažljivo isplanirati, voditi računa o materijalnom okruženju (osigurati adekvatan miran prostor i dovoljno vremena) te usmjeravati podržavajući ton razgovora u duhu buduće suradnje i s izraženim poštovanjem prema roditeljskoj ulozi koristeći tehnike aktivnog slušanja. Dobivene informacije stručnjacima daju ključan okvir za daljnju komunikaciju s roditeljima, na koji način ćemo im prezentirati planirane odgojno-obrazovne ishode, naći zajedničke prioritetne ciljeve u radu s djetetom, ali i jasno definirati uloge i osobnu odgovornost i stručnjaka i samog roditelja. Stručnjaci su profesionalno odgovorni za poticanje kvalitetne suradnje s roditeljima iz koje mogu steći mnoga znanja o funkcioniranju osobe s većim teškoćama u razvoju u svakodnevnom životu izvan školskog okruženja u kojem oni imaju prilike pratiti dijete. U svom radu nailazimo i na roditelje s kojima teško ostvarujemo kvalitetnu suradnju i koji osporavaju naše stručne kompetencije. U situacijama pojačane emocionalne angažiranosti i stresa, stručnjak treba nastaviti funkcionirati na profesionalnoj razini i u skladu s etičkim pravilima struke. Pri tome mu treba pružiti podršku na organizacijskom i psihološkom planu u svrhu prevencije profesionalnog sagorijevanja.

Ključne riječi: roditelji, dijete s teškoćama u razvoju, inicijalni razgovor, škola

POSTER IZLAGANJA

1. **Psihologijska terapija uz pomoć terapijskih pasa** 189
Lara Buljan Gudelj, Sandra Šućurović, Patrik Grubor
2. **Ja i ti ili mi? We-ness u partnerskom odnosu** 190
Jelena Bupić
3. **Edukacija i senzibilizacija djece, roditelja i nastavnika u srednjim školama Krapinsko-zagorske županije o problemu suicida mladih** 191
Brankica Čavuzić, Andrea Rebić, Ljerka Tuđa-Družinec
4. **Psihopatološka odstupanja u adolescenata u pred-pandemijskom i COVID-19 pandemijskom razdoblju** 192
Lucija Duvnjak, Anita Alegić, Jelena Žunić
5. **Neuropsihologijska dijagnostika posljedica kranio cerebralnih ozljeda** 193
Jasminka Horvatić, Luka Modrić, Dunja Jurić Vukelić, Zorana Kušević
6. **Životni stil djece koja brinu o roditeljima s invaliditetom** 194
Jasminka Horvatić, Luka Modrić, Zorana Kušević, Dunja Jurić Vukelić
7. **Specifične kognitivne teškoće kod djece predškolske dobi i njihovo pravovremeno otkrivanje** 195
Mirna Kostović Srzentić
8. **Stručnjak za rad s darovitom djecom i učenicima – zašto i kako?** 196
Julija Kukec
9. **Usporedba MKB-10 i MKB-11 u području stanja povezanih sa seksualnim zdravljem** 197
Zorana Kušević, Dunja Jurić Vukelić, Jasminka Horvatić
10. **Rad s potencijalno darovitom i darovitom djecom u Dječjem vrtiću „Maksimir“** 198
Petra Malnar, Marina Valić
11. **Suicidalnost studentica u odnosu na neke osobine ličnosti iz *Big five modela* i procjenu važnosti pojedinog razloga za život** 199
Ivica Medanić, Mladen Mavar
12. **Implementacija društveno korisnog učenja na početku studija – koristi za pojedince i zajednicu** 200
Koraljka Modić Stanke
13. **Primjena kognitivne terapije pune svjesnosti usmjerene na stres (KTPSUS) sa službenicima zatvorskog sustava i probacije** 201
Jurica Pačelat, Ivana Glavina Jelaš, Bernardica Franjić-Nadž, Đulijana Badurina Sertić

-
14.	Koliko smo bili tjelesno aktivni tijekom <i>lockdowna</i> u pandemiji COVIDA-19?	202
	<i>Olivera Petrak, Ivana Opalin</i>	
15.	Uključenost psihologa u UPPScAle projekt – znanost o boli u preddiplomskom programu fizioterapije	203
	<i>Olivera Petrak, Morana Radman, Snježana Schuster</i>	
16.	Odrednice emocionalne iscrpljenosti medicinskih sestara	204
	<i>Ana Petranović</i>	
17.	Kognitivno ovladavanje situacijom – prikaz strukture <i>online</i> nastavne jedinice u uvjetima neposredno nakon potresa	205
	<i>Morana Radman, Zrinka Pukljak-Iričanin</i>	
18.	Provjera Modela 12 arhetipova <i>brandova</i>	206
	<i>Ivana Stanko, Lea Andreis, Dario Vučenović</i>	
19.	Stavovi odgojitelja i učitelja prema inkluziji djece s oštećenjem sluha u redovne odgojno-obrazovne ustanove: educiranost, uvjeti rada i kvaliteta suradnje sa stručnim timom	207
	<i>Tanja Stokanović, Inja Erceg</i>	
20.	Uloga moralnih temelja u predikciji varanja na ispitu kod studenata Zdravstvenog veleučilišta	208
	<i>Iva Takšić, Morana Radman</i>	
21.	WAIS-IV-HR kod pacijenata na rehabilitaciji nakon teške traumatske ozljede mozga	209
	<i>Dubravko Tršinski, Žarko Bakran, Ivan Dubroja</i>	
22.	Kvaliteta života umirovljenika u Republici Hrvatskoj: razlike s obzirom na spol, razinu obrazovanja, bračni status i religioznost	210
	<i>Dario Vučenović, Lovorka Brajković, Katarina Jelić</i>	
23.	Psihopatološka odstupanja studenata u ambulantnom tretmanu NZJZ „Dr. Andrija Štampar“, Službe za mentalno zdravlje – pilot projekt	211
	<i>Jelena Žunić, Anita Alegić, Lucija Duvnjak</i>	

PSIHOLOGIJSKA TERAPIJA UZ POMOĆ TERAPIJSKIH PASA

Lara Buljan Gudelj¹, Sandra Šućurović², Patrik Grubor³

¹ OŠ „Stjepan Radić”, Imotski; ² Q-peak performance d.o.o., Zagreb;

³ student Hrvatskog katoličkog sveučilišta, Zagreb

✉ lara.buljan@gmail.com; Sandra.sucurovic@gmail.com; gruborp1@gmail.com

Terapija životinjama (*Animal Assisted Intervention*, AAI) temelji se na interakciji čovjeka i životinje, a cilj joj je pomoći ljudima kako bi se lakše nosili s određenim zdravstvenim stanjima. Intervencija uz pomoć životinja spada u kreativne tehnike koje pridonose procesu savjetovanja na interaktivan i inovativan način. Teorijska osnova intervencije uz pomoć životinja može se pronaći kroz hipotezu biofilije koja objašnjava da čovjek ima urođenu emocionalnu sklonost prema drugim živim organizmima. Kao zaseban aspekt intervencija uz pomoć životinja ističe se korištenje terapijskih pasa što je glavna tema ovoga rada. U procesu savjetovanja terapijski psi pružaju umirujući fizički kontakt, maze se, njuškaju i privijaju uz klijenta i sl. što doprinosi opuštenoj atmosferi i regulaciji emocionalne klime na seansi. Terapijski psi su partneri u procesu i mogu se koristiti na različite načine, od interaktivnih do pasivnih. Također, terapijski psi koriste se u radu s raznim dobnim kategorijama i za široki spektar poremećaja mentalnog zdravlja. Često se koriste u radu s klijentima koji pate od depresije, anksioznosti, poremećaja pažnje i hiperaktivnosti, poremećaja iz spektra autizma, demencije, a pomažu i u regulaciji emocija i ublažavanju simptoma posttraumatskog stresnog poremećaja. Cilj ovoga rada je ispitati stav psihologa i opće populacije o spremnosti sudjelovanja u terapijskom radu sa psom. U istraživanju je sudjelovalo 88 psihologa ili studenata psihologije iz više županija RH koji su zaposleni u različitim sektorima. Veći dio sudionika navodi kako je upoznat sa psihologijskom terapijom uz pomoć terapijskih pasa (94.3 %), ali su je rijetki koristili u svome radu (3.4 %). Psiholozi smatraju kako je ta vrsta terapije veoma korisna te smatraju kako je učinkovita kod brojnih smetnji i u raznim okruženjima. U velikoj mjeri su spremni koristiti ovu vrstu terapije u svojem radu i educirati se za njenu provedbu. Dobivena je visoka umjerena povezanost između stava prema psima i spremnosti na edukaciju te korištenju psa u radu, pri čemu su psiholozi koji imaju pozitivniji stav prema psima spremniji pohađati edukaciju te koristiti terapijske pse u svojem radu. U ispitivanju stava opće populacije o korištenju terapijskih pasa u savjetodavne svrhe sudjelovalo je 167 sudionika iz više županija RH. Veći dio uzorka navodi kako je čuo za psihologijsku terapiju uz pomoć terapijskih pasa (85 %), ali ju je samo 1.8 % sudionika koristilo. Sudionici smatraju kako je psihologijska terapija uz pomoć terapijskih pasa veoma korisna i učinkovita kod raznih smetnji. U velikoj mjeri su spremni koristiti usluge psihologa u slučaju potrebe pa tako i usluge psihologa koji koristi terapijskog psa u radu.

Ključne riječi: terapijski pas, savjetovanje, stavovi

JA I TI ILI MI? *WE-NESS* U PARTNERSKOM ODNOSU

Jelena Bupić

Dječji dom „Maslina“, Dubrovnik; Papinsko salezijansko sveučilište, Rim, Italija

✉ bupic.jelena@gmail.com

Najsloženiji odnos koji čovjek može ostvariti u međuljudskom funkcioniranju je bračni, odnosno partnerski odnos. Gledajući na partnerski odnos kao na društvenu jedinicu može se reći da je on veći od zbroja dijelova koji ga sačinjavaju. Ako se na partnerski odnos gleda s psihološke razine, zbroj koji je veći od dijelova koji ga sačinjavaju i koji nadilazi dvije osobe u vezi je interpersonalni entitet koji se naziva engl. *we-ness*. Iako je sve više istraživanja koja se bave ovim konstruktom, i dalje ne postoji jednoznačna definicija *we-nessa* kao ni jednoznačnost u terminologiji. Najjednostavnije rečeno, *we-ness* se odnosi na to koliko svaki partner identificira sebe kao dio para, to jest na osobni osjećaj zajedničkog identiteta u vezi. Istraživanja, iako heterogena, ukazuju na mnoge prednosti kada je osjećaj *we-nessa* razvijen u partnerskom odnosu. On doprinosi većem zadovoljstvu odnosom, brak ili veza su stabilniji, pozitivan je prediktor mentalnog i fizičkog zdravlja partnera, te se na temelju *we-nessa* može predvidjeti ishod partnerskog odnosa. Cilj ovog rada je sažeto predstaviti dosadašnje znanstvene spoznaje o ulozi *we-nessa* u romantičnim, dugotrajnim vezama. Poseban naglasak je stavljen na različite kvalitativne i kvantitativne metode i pristupe istraživanja ovog konstrukta te na definiranje konstrukta iz različitih perspektiva. U radu su predstavljeni i rezultati istraživanja koji kao jednog od čimbenika partnerske otpornosti upravo vide u konstruktu *we-nessa*. Razmatraju se praktična korist i tehnike koje se mogu upotrebljavati u radu s parovima kada se želi postići promjena razine *we-nessa* kod partnera. S obzirom na to da je konstrukat još uvijek nedovoljno istražen, nameću se pojedina pitanja koja bi mogla usmjeriti daljnja istraživanja: Postoje li dobne i spolne razlike u doživljaju *we-nessa* kod partnera? Koja je uloga individualnih karakteristika svakog od partnera? Koji su procesi u podlozi razvoja *we-nessa* kod partnera? Konačno, rad propituje ulogu šireg društvenog i kulturalnog konteksta u kojem parovi žive na razvoj *we-nessa* u vezi, s naglaskom na hrvatski kontekst i parove.

Ključne riječi: *we-ness*, partnerski odnos, brak

EDUKACIJA I SENZIBILIZACIJA DJECE, RODITELJA I NASTAVNIKA U SREDNJIM ŠKOLAMA KRAPINSKO-ZAGORSKE ŽUPANIJE O PROBLEMU SUICIDA MLADIH

Brankica Čavuzić¹, Andrea Rebić², Ljerka Tuđa-Družinec³

¹ Srednja škola Krapina, Karpina; ² OŠ „Viktora Kovačića“, Hum na Sutli;

³ Centar za socijalnu skrb Zabok, Zabok

✉ brankicacavuzic@gmail.com; andrea.rebic89@gmail.com;

ljtuda-druzinec@net.hr

Rukovodeći se činjenicom da je po statističkim pokazateljima Krapinsko-zagorska županija niz godina vodeća ili među dvije vodeće županije po broju suicida, te da posebno zabrinjava što je u tom broju velikih udio mladih, čak i maloljetnih osoba, Društvo psihologa Krapinsko-zagorske županije osmislilo je 2008. godine projekt čiji je cilj edukacija i senzibilizacija javnosti, a ponajprije roditelja i nastavnika te učenika srednjih škola o problemu suicida mladih. Uz odobrenje Ministarstva znanosti i obrazovanja te financijsku podršku Krapinsko-zagorske županije i drugih donatora, s realizacijom projekta se započelo u školskoj godini 2009./2010. Dinamika projektnih aktivnosti u srednjim školama Krapinsko-zagorske županije, ovisi o osiguranim financijskim sredstvima za svaku školsku godinu. Projektne aktivnosti uključuju:

- edukaciju nastavnika u srednjim školama kroz predavanja na Nastavničkim vijećima o problemu suicidalnosti: o mitovima o suicidu, upozoravajućim znakovima koje daju suicidalne osobe, rizičnim faktorima i stilovima ponašanja suicidalnih osoba kako bi bili u mogućnosti identificirati rizične učenike,
- edukaciju roditelja putem sastanaka za roditelje učenika prvih razreda srednje škole s predavanjem o suicidalnosti; osim problema suicidalnosti, edukacija roditelja uključuje i pitanja otvorene i iskrene komunikacije s adolescentima, kao i ohrabivanje za traženje stručne pomoći za sebe i dijete u slučaju identifikacije upozoravajućih znakova i rizičnih faktora,
- edukaciju učenika kroz ciklus od 10 radionica u trajanju od 90 min, a uključuje teme vlastitog identiteta, samopoštovanja, komunikacije i asertivnosti, obiteljskih odnosa, uspješnog rješavanja problema i problema suicidalnosti,
- izradu i distribuciju edukativnih letaka za roditelje i nastavnike.

Ishodi projektnih aktivnosti procjenjivani su evaluacijskim upitnicima nakon svakog predavanja/ciklusa radionica. Poster prezentacijom će biti prikazani rezultati sveobuhvatne evaluacije provedbe projekta od 2009. do 2021. godine. Iako se može zaključiti da su projektne aktivnosti dobro osmišljene, treba raditi na većoj promociji projekta kako bi se osiguralo njegovo daljnje provođenje, posebno edukacija učenika koja je nedostatna te se provodila u najmanjem obimu. Dodatno, s ciljem ranog otkrivanja odstupanja u području mentalnog zdravlja radi osiguravanja adekvatne i pravovremene podrške, projektne aktivnosti od 2022. uključuju i edukaciju učitelja i roditelja učenika osnovne škole na temu mentalnog zdravlja te radionice za osnovnoškolce. Proširenjem aktivnosti, projekt je 2022. preimenovan u „PS – Podizanje svijesti o mentalnom zdravlju djece i mladih u Krapinsko-zagorskoj županiji“.

Gljučne riječi: edukacija roditelja, nastavnika, učenika, mentalno zdravlje, suicidi mladi

PSIHOPATOLOŠKA ODSUPANJA U ADOLESCENATA U PRED- PANDEMIJSKOM I COVID-19 PANDEMIJSKOM RAZDOBLJU

Lucija Duvnjak, Anita Alegić, Jelena Žunić

Nastavni zavod za javno zdravstvo „Dr. Andrija Štampar“, Zagreb

✉ lucija.duvnjak@stampar.hr

Adolescencija kao prijelazno razdoblje iz djetinjstva u odraslu dob vrijeme je intenzivnih fizičkih i psihičkih promjena. U tom su razdoblju adolescenti podložni nastanku poremećaja mentalnog zdravlja te se u mnogih upravo tada po prvi put pojavljuju depresija, anksioznost, poremećaji prehrane, ovisnosti o drogama, i slično. U posljednje dvije godine, pandemija COVID-19 infekcije adolescentima je donijela dodatne izazove. Prelazak na *online* nastavu i posljedična izolacija uz brigu za osobno i zdravlje vlastite obitelji te akutni i kronični stres, stvorili su mogućnost pojave ili progresije različitih psihopatoloških odstupanja. Cilj istraživanja je ispitati postoji li razlika u psihopatološkim simptomima kod adolescenata u razdoblju prije pandemije i za vrijeme COVID-19 pandemije. Istraživanjem je obuhvaćeno 129 adolescenata, 42 (32.6 %) dječaka i 87 (67.4 %) djevojčica, u dobi od 14 do 18 godina ($M = 16.3+/-1.34$) koji su se javili u Službu za mentalno zdravlje i prevenciju ovisnosti Nastavnog zavoda za javno zdravstvo „Dr. Andrija Štampar“ od 1. siječnja 2019. do 10. ožujka 2022. Razdoblje od 1. siječnja 2019. do 10. ožujka 2020. definirano je kao pred-pandemijsko, a od 1. siječnja 2021. do 10. ožujka 2022. kao COVID-19 pandemijsko razdoblje. Za procjenu psihopatoloških simptoma korišten je upitnik PAI-A (Inventar za ispitivanje ličnosti - Adolescenti). Rezultati ukazuju na postojanje statistički značajne razlike na skali anksioznosti, depresivnosti, somatizacije i konverzije pri čemu adolescenti iz pandemijske grupe postižu više rezultate. U ostalim skalama nema statistički značajnih razlika. Zaključno, rezultati ukazuju na to da adolescenti u pandemijskom razdoblju iskazuju intenzivnije psihopatološke smetnje (anksioznost, depresivnost te somatizaciju).

Ključne riječi: adolescenti, COVID-19, PAI-A, psihopatološka odstupanja

NEUROPSIHOLOGIJSKA DIJAGNOSTIKA POSLJEDICA KRANIOCEREBRALNIH OZLJEDA

Jasminka Horvatić¹, Luka Modrić², Dunja Jurić Vukelić³, Zorana Kušević⁴

¹ Savjetovanje „Horvatić“, Zagreb; ² Kompozit d.o.o., Zagreb; ³ Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija, Zagreb; ⁴ Sveučilište u Zagrebu, Medicinski fakultet, KBC Zagreb, Zagreb

✉ jasminka.horvatic@gmail.com

Kraniocerebralne ozljede su traume glave povezane s djelovanjem vanjske fizičke sile, pri čemu rendgenski verificirane ozljede kostiju lubanje mogu i ne moraju biti povezane s ozljedama mozga, moždanih ovojnica, kranijalnih živaca i krvnih žila. Akutna stanja dijagnosticiraju se kao potres mozga ili nagnječenje. Najčešće stradavaju osobe u dobi između prve i četrdesete godine života u prometu, nesrećama na poslu ili kod kuće te u sportu. Psihodijagnostika je važna u procjeni oštećenja funkcija i deficita. Za neuropsihologijsku procjenu se koriste specifični standardizirani psihodijagnostički instrumenti. Težina kraniocerebralne ozljede negativno korelira s uspjehom oporavka. Vještačenja stupnja i vrste invaliditeta su interdisciplinarna. Cilj psihodijagnostike je utvrditi preostale psihičke sposobnosti, deficite i gubitak sposobnosti te, sukladno dobivenim rezultatima, procijeniti mogućnosti nastavka edukacije ili prekvalifikacije i razinu radne sposobnosti. Neuropsihologijskom procjenom utvrđuju se kognitivne sposobnosti, struktura ličnosti, ponašanje i psihomotorno funkcioniranje ili se vještači stupanj i vrsta invaliditeta. Nakon oštećenja mozga pacijenti iskazuju funkcionalne deficite u rasponu od diskretnih do teških ovisno o lokaciji, težini i veličini ozljede. Uz motoričke poremećaje najčešće se dijagnosticiraju senzorni deficiti, pad kognitivnih funkcija, poremećaji govora, komunikacijskih vještina, promjene u ponašanju te posljedična epilepsija. Karakteristična je psihomotorna usporenost. Deficiti kognitivnih funkcija očituju se u nedostatnim vještinama: fleksibilnosti mišljenja, planiranja, prosuđivanja, učenja novih sadržaja, pamćenja, koncentracije te održavanja trajnijeg mentalnog napora. Promjene osobnosti i ponašanja evidentiraju se kao: nemir, impulzivnost, anksioznost, depresivnost, teškoće kontrole i regulacije emocija, snižen prag tolerancije na frustraciju, iritabilnost i teškoće u kontroli agresije. Često se dijagnosticira PTSP. Ukoliko se radi o minimalnim ozljedama, oporavak će biti podjednak u svim područjima, ali rijetko se dostiže premorbidno funkcioniranje. Teže kraniocerebralne ozljede karakterizira značajan pad kognitivnih funkcija, značajnije promjene ponašanja te se očekuju lošiji krajnji rezultati oporavka nakon rehabilitacije. Obično se nakon dvije do tri godine nakon traume dostiže očekivani oporavak. Težina kraniocerebralnih ozljeda distribuira se na kontinuumu od lakših do vrlo teških. Sukladno težini ozljede, uspješnost oporavka je od značajnog do minimalnog, uz karakterističnu psihomotornu usporenost. Pacijenti postižu disharmonične rezultate u testovima kognitivnih sposobnosti uz niže sposobnosti regulacije emocija i ponašanja. Težina i vrsta invaliditeta utvrđuje se interdisciplinarnim vještačenjem.

Ključne riječi: kraniocerebralne ozljede, neuropsihologijska procjena, vještačenje

ŽIVOTNI STIL DJECE KOJA BRINU O RODITELJIMA S INVALIDITETOM

Jasminka Horvatić¹, Luka Modrić², Zorana Kušević³, Dunja Jurić Vukelić⁴

¹ Savjetovanje „Horvatić“, Zagreb; ² Kompozit d.o.o., Zagreb; ³ Sveučilište u Zagrebu Medicinski fakultet i KBC Zagreb, Zagreb; ⁴ Sveučilište u Zagrebu Fakultet hrvatskih studija, Zagreb

✉ jasminka.horvatic@gmail.com

Invaliditet člana obitelji, posebno ako se radi o roditelju, bitno mijenja obiteljsku dinamiku. Zbog značajnih promjena obiteljskih uloga, psihološka pomoć potrebna je pacijentu i obitelji. U novonastaloj situaciji, mobilizira se cijela obitelj ili njezin ključni član pa se događa da i djeca budu opterećena obvezama i zahtjevima koji nisu adekvatni njihovoj dobi. Prema podacima dobivenim tijekom našeg kliničkog rada, djeca koja brinu o roditeljima s invaliditetom često su traumatizirana. Proživljavaju rijetko iskustvo te zbog specifičnosti svojega životnog stila, afirmiraju teškoće u socijalnim interakcijama s vršnjacima. Često osjećaju neugodu i sram u komunikaciji s vršnjacima, jer su izloženi sažaljenju ili ruganju te procjenjuju da ih vršnjaci ne razumiju. Ne žele razgovarati o traumi sve dok nisu spremni, ali i tada samo s osobom od povjerenja. Kad prorade traumu, daju si dozvolu da im „ide“ u životu, jer su integrirali izvor traume i njezine posljedice. Tijekom brige o roditeljima s invaliditetom, djeca iskazuju: anksioznost, strah, ljutnju, simptomatologiju PTSP-a, funkcioniraju kao da su stariji, umorni su, imaju osjećaj „gušenja“ jer nemaju dovoljno vremena za sebe. Briga o roditeljima im je fizički i psihički zahtjevna. Djeca razvijaju veći osjećaj odgovornosti u odnosu na vršnjake, posebno u situacijama kada roditelji vežu dijete tako da im je ono jedino društvo ili najbolji prijatelj (tzv. emocionalni incest). Ukoliko nisu roditeljima u dovoljnoj mjeri na raspolaganju, roditeljskim emocionalnim ucjenama intenzivira se osjećaj krivnje kod djeteta. Izražen je konflikt između zadovoljavanja vlastitih želja i potreba i odgovornosti prema roditelju/roditeljima. Zbog preopterećenosti pomaganjem roditeljima s invaliditetom, njihova djeca češće mogu razviti psihosomatsku simptomatologiju. Bolest im služi i kao obrambeni mehanizam kojim se oslobađaju stresa i osjećaja krivnje te je opravdanje za smanjeni angažman oko roditelja. S obzirom na vrstu i stupanj invaliditeta roditelja i njihove specifičnosti funkcioniranja, očekuje se da se djeca, koja o njima brinu, adaptiraju na roditeljske zahtjeve i potrebe uz visok stupanj empatije i emocionalne kompetencije. Djeca najčešće brinu o roditeljima kojima su dijagnosticirani: motorički poremećaji, oštećenja vida, oštećenja sluha, koronarne bolesti, rak, dijabetes i psihički poremećaji. Ovisno o stupnju i vrsti invaliditeta roditelja, djeca usvajaju specifične komunikacijske vještine i znanja, zabrinuti su za roditeljsko zdravlje, paze da ne „uzrujaju“ roditelje, mogu biti uskraćeni za sretno, bezbrižno djetinjstvo, često su izloženi kontinuiranom stresu, često su uskraćeni u zadovoljavanju vlastitih razvojnih potreba te afirmiraju iscrpljenost adaptacijskih potencijala pa im je potrebno psihoterapijsko praćenje.

Ključne riječi: dijete, roditelj s invaliditetom, psihosomatski simptomi, emocionalni poremećaji, stres

SPECIFIČNE KOGNITIVNE TEŠKOĆE KOD DJECE PREDŠKOLSKE DOBI I NJIHOVO PRAVOVREMENO OTKRIVANJE

Mirna Kostović Srzentić

Zdravstveno veleučilište Zagreb, Zagreb

✉ mirna.kostovic-srzentic@zvuh.hr

Napredak perinatalne i neonatalne medicinske skrbi omogućio je preživljavanje velikog broja visoko neurorizične djece, kao što su prijevremeno rođena djeca vrlo niskih gestacijskih dobi i porođajne težine. Učestalost teških neurorazvojnih odstupanja se smanjila (teže intelektualne teškoće, cerebralna paraliza, sljepoća i gluhoća). Međutim, kognitivne smetnje kod djece s perinatalnim oštećenjem mozga najučestalije su neurorazvojno odstupanje, češće od motoričkih i senzoričkih odstupanja. „Nevidljive“ ili specifične kognitivne smetnje se prepoznaju tek kad dijete krene u školu, nerijetko i nakon prvog razreda osnovne škole. Unatoč tome što ih je detaljnom neuropsihološkom procjenom moguće utvrditi već u predškolskoj dobi, obično nisu na vrijeme prepoznate i ne pruža se pravovremena modalitetom-primjerena intervencija. Kognitivne smetnje polaskom u školu vode specifičnim teškoćama učenja, lošijem obrazovnom postignuću i otežavaju socijalnu prilagodbu djeteta na školu. Zdravstveni djelatnici bi stalno trebali imati na umu da najveći broj djece ima višestruke teškoće te je u procjeni i intervenciji potreban timski pristup. Glavni neuropatološki supstrat dugoročnih neurorazvojnih i kognitivnih smetnji kod prijevremeno rođene djece je oštećenje bijele tvari. Najčešće difuzne abnormalnosti bijele tvari su smanjenje volumena bijele tvari i posljedično proširenje lateralnih ventrikula, stanjivanje žuljevitog tijela i zakašnjela mijelinizacija. Razvojna osjetljivost bijele tvari povezana je s dugačkim kortiko-kortikalnim asocijativnim putevima naročito važnim za kognitivne procese. Istraživanjima je potvrđeno da su smetnje specifičnih kognitivnih sposobnosti u predškolskoj dobi kod neurorizične djece, naročito prijevremeno rođene djece, te djece s perinatalnim oštećenjem mozga moguće na sljedećim područjima: vidna percepcija, vidno-prostorna obrada, vidno-motorička koordinacija, jezično-govorne funkcije, učenje i pamćenje te izvršne funkcije i pažnja. Zbog toga kod neurorizične djece i djece s dokazanim perinatalnim oštećenjem mozga, nije dovoljno procijeniti intelektualne sposobnosti izražene kroz kvocijent inteligencije (odnosno razvojni kvocijent u dojenačkoj dobi), već i specifične kognitivne sposobnosti u predškolskoj dobi, imajući na umu da značajan dio djece ima blage kognitivne smetnje. Rezultati naših i drugih istraživanja potvrđuju važnost pravovremenog otkrivanja specifičnih kognitivnih smetnji prije polaska u školu pri čemu se kao dijagnostičko sredstvo dobrim pokazala Razvojna neuropsihološka procjena (NEPSY-II, *Developmental Neuropsychological Assessment*).

Ključne riječi: specifične kognitivne smetnje, predškolska dob, razvojna neuropsihološka procjena

STRUČNJAK ZA RAD S DAROVITOM DJECOM I UČENICIMA – ZAŠTO I KAKO?

Julija Kukec

Europski talent centar Hrvatska - Centri izvrsnosti Varaždinske županije:
ustanova za obrazovanje odraslih, Varaždin

✉ julija.zagar@gmail.com

U kontekstu suvremenih promjena na području rada s darovitom djecom i učenicima, te u skladu s najnovijim naporima resornog ministarstva, da se poboljša kvaliteta rada s ovom populacijom djece s posebnim potrebama, potrebno je promišljati i o edukaciji stručnjaka – odgojitelja, učitelja i stručnih suradnika. Svakodnevni rad s darovitom djecom i učenicima iziskuje ovladavanje brojnim znanjima i vještinama koje navedeni stručnjaci, nažalost, ne dobiju u dovoljnoj mjeri kroz svoje bazično obrazovanje. Darovita djeca i učenici u odgojno-obrazovnom sustavu Republike Hrvatske prepoznata su kao djeca i učenici s posebnim obrazovnim potrebama. Sukladno tome, i stručnjaci koji rade s njima trebaju biti dodatno educirani, kako bi mogli odgovoriti na njihove specifične potrebe. Poster prezentacija će prikazati dosadašnja iskustva Centara izvrsnosti Varaždinske županije u organizaciji i provođenju Edukacije za rad s darovitom djecom i učenicima koja je odobrena od strane organizacije *European Council for High Ability* (ECHA). Cilj ove edukacije je povećati kompetencije stručnjaka u radu s darovitom djecom i učenicima. To se odnosi na detaljniji uvid u identifikaciju, edukaciju i savjetovanje djece i učenika u ranom i predškolskom, osnovnoškolskom, srednjoškolskom i višem obrazovanju. Polaznici se na edukaciji upoznaju s najnovijim znanstvenim saznanjima o darovitosti i pogledu na njih s perspektive različitih disciplina te uče kako znanstveno-utemeljenu teoriju implementirati u svoj rad. Predavači su stručnjaci s iskustvom u neposrednom radu i edukaciji darovite djece i učenika, licencirani od strane Radboud University iz Nijmegena, Nizozemska, uz čiju suradnju se edukacija i organizira. Edukacija se provodi kombinacijom 3 seminara uživo i 2 bloka *online*, kroz diskusije, webinare i samostalni rad polaznika. Uključuje praksu i superviziju svakog polaznika, te podršku u realizaciji ciljeva koji polaznici sami postavljaju tijekom edukacije. Do sada su edukaciju završile 3 generacije polaznika, a 4. je u tijeku. Ukupno je 43 stručnjaka različitih profila (odgojitelja, učitelja, stručnih suradnika psihologa, pedagoga, socijalnih pedagoga i rehabilitatora) uspješno završilo edukaciju, te implementiralo stečena znanja i vještine u svoju svakodnevnu praksu. Na taj su način povećali kvalitetu rada s darovitimama u svojim profesionalnim okruženjima, i to na različite načine: kroz osnivanje centara izvrsnosti u svojim županijama, izradom kurikuluma i programa rada za rad s darovitom djecom, provođenjem radionica i edukacija za stručnjake, izradom priručnika za poticanje kreativnosti i brojne druge.

Ključne riječi: daroviti, edukacija, kompetencije

USPOREDBA MKB-10 I MKB-11 U PODRUČJU STANJA POVEZANIH SA SEKSUALNIM ZDRAVLJEM

Zorana Kušević¹, Dunja Jurić Vukelić², Jasminka Horvatić³

¹ Sveučilište u Zagrebu, Medicinski fakultet, Klinika za psihijatriju i psihološku medicinu, Klinički bolnički centar Zagreb, Zagreb; ² Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija, Zagreb; ³ Obrt za savjetovanje „Horvatić“, Zagreb

✉ djuric@hrstud.hr

Međunarodna klasifikacija bolesti i srodnih zdravstvenih problema (MKB) medicinska je klasifikacija bolesti, simptoma, abnormalnosti i srodnih zdravstvenih stanja, najpoznatija i najčešće korištena klasifikacija bolesti na svijetu, a primjenjuje se i u Republici Hrvatskoj. Izdaje ju Svjetska zdravstvena organizacija koja svake godine objavljuje nadopune uslijed pojave novih bolesti i stanja, promjena i unaprjeđenja u zdravstvenim sustavima. Prvi put je izdana 1893. godine, svakih otprilike deset godina objavljeno je revidirano izdanje, a jedanaesto je izdanje objavljeno 2018. godine. Primjenjuje se od 1. siječnja 2022., a u Republici Hrvatskoj još uvijek je u upotrebi MKB-10. U MKB-11 dolazi do velike promjene u području seksualnog zdravlja. Prema prethodnoj klasifikaciji (MKB-10), poremećaj spolnog identiteta nalazio se u kategoriji poremećaja ličnosti i ponašanja, podijeljen na transseksualizam, transvestitizam i poremećaj spolnog identiteta u djetinjstvu. Prema novoj klasifikaciji kategorija poremećaja spolnog identiteta uklonjena je iz kategorije mentalnih, ponašajnih i neurorazvojnih poremećaja. Stanja povezana sa seksualnim zdravljem izdvojena su u posebnu kategoriju unutar koje je poremećaj spolnog identiteta zamijenjen kategorijom rodne inkongruencije, odnosno rodne neusklađenosti. Dalje se kategorija dijeli na rodnu inkongruenciju adolescenata i odraslih, rodnu inkongruenciju djece i nespecificiranu rodnu inkongruenciju. Navedenim se promjenama kategorija stanja povezanih sa seksualnim zdravljem izuzima iz kategorije psihičkih poremećaja, a seksualna je orijentacija potpuno isključena iz klasifikacije bolesti te se ni u kojem obliku ne smatra poremećajem. Značajne promjene u području klasifikacije i dijagnostike stanja seksualnog zdravlja impliciraju potrebu za subspecijalistima seksualne medicine. Navedene promjene, ali i trend porasta dijagnoza rodne inkongruencije, osobito među tinejdžerskom populacijom, kako u svijetu tako i kod nas, te činjenica da, prema literaturi, rodna inkongruencija često sa sobom nosi i ozbiljan komorbiditet, otvara brojna pitanja kako u smislu dijagnostike i klasifikacije, tako i terapijskog timskog pristupa, ali implicira i potrebu interdisciplinarnog sagledavanja širih medicinskih, sociopsiholoških i društvenih, a možda i ideoloških pitanja.

Ključne riječi: seksualno zdravlje, MKB-10, MKB-11

RAD S POTENCIJALNO DAROVITOM I DAROVITOM DJECOM U DJEČJEM VRTIĆU „MAKSIMIR“

Petra Malnar, Marina Valić

DV „Maksimir“, Zagreb

✉ petra.hrpacki@gmail.com; marinavalic1974@gmail.com

Iako o darovitosti najčešće govorimo u kontekstu školskog uzrasta, važno je osvijestiti da djeca već u predškolskoj dobi također pokazuju znakove darovitosti. Budući da u dječjem vrtiću imamo mogućnost pratiti razvoj velikog broja djece možemo uočiti upravo i onu djecu koja se razlikuju od svojih vršnjaka po tome što puno toga čine prije, brže, bolje, više, drugačije. Tako darovitim djetetom smatramo ono koje, u aktivnostima kojima se bavi, dosljedno postiže značajno bolja, tj. iznadprosječna postignuća od svojih vršnjaka. Ranim uočavanjem darovitosti, možemo osigurati odgovarajući odgoj i obrazovanje, koji je u skladu s potencijalima darovitog djeteta. Zato smo u dječjem vrtiću Maksimir, izradili i verificirali kraći program - igraonicu za rad s potencijalno darovitim i darovitim djecom. Igraonici su djeca polaznici dala ime Maksimalci – tajni laboratorij i provodi se već 14 godina. Voditeljice programa su psihologinja, pedagoginja i odgojiteljice, koje su educirane u Centru za poticanje darovitosti djeteta "Bistrić" i u Stručno razvojnom centru Iskrice. Osnovni cilj programa je prepoznati i identificirati potencijalno darovitu i darovitu djecu (psiholog), te im pružiti dodatne poticaje za ostvarivanje njihovih potencijala. U igraonici je djeci omogućen boravak i druženje s vršnjacima podjednake intelektualne dobi, aktivnosti i sadržaji primjereni njihovim specifičnim interesima i potrebama, te im se pomaže da se lakše uklope u svoju svakodnevnu sredinu i nauče u njoj uspješno funkcionirati. Posebno, jer zbog iznimno visokog i različitog specifičnog intelektualnog funkcioniranja, kod predškolske djece ponekad možemo uočiti neravnotežu u područjima razvoja, gdje su s jedne strane napredni u odnosu na svoje vršnjake, dok su s druge strane na razini svoje kronološke dobi. Posebno ta neravnoteža bude istaknuta na način da unatoč visokoj inteligenciji, imaju poteškoća s kontrolom emocija, koje su na razini njihove dobi, te se vrlo često teško nose s porazom, a mogu pokazivati i neka odstupanja u ponašanju. Odraslima može biti teško shvatiti tu neravnotežu, te nerijetko imaju visoka i nerealna očekivanja, što na kraju može rezultirati nerazumijevanjem darovite djece. Programom stavljamo naglasak na uvažavanje te individualnosti. S obzirom da su darovita djeca koja su uključena u program zapravo djeca s posebnim potrebama, program je od osobitog značaja kao preventivni u očuvanju mentalnog zdravlja, koji potiče prihvaćanje pojedinca, razvoj vještina i ostvarivanje potencijala.

Ključne riječi: darovitost, identifikacija, dječji vrtić, program, igraonica

SUICIDALNOST STUDENTICA U ODNOSU NA NEKE OSOBINE LIČNOSTI IZ BIG FIVE MODELA I PROCJENU VAŽNOSTI POJEDINOG RAZLOGA ZA ŽIVOT

Ivica Medanić, Mladen Mavar

Psihijatrijska bolnica Ugljan, Otok Ugljan

✉ ivica.medanic@gmail.com

Cilj ovog istraživanja je bio ispitati odnos razmišljanja o samoubojstvu, osobina ličnosti i razloga za život kod studentica. Kao mjera za ispitivanje razmišljanja o samoubojstvu se koristio *Upitnik razmišljanja o samoubojstvu za odrasle (ASIQ)*, a za procjenu važnosti pojedinih razloga za život *Upitnik razloga za život za studente (CSRLI)*. Za ispitivanje osobina ličnosti je primijenjena hrvatska verzija upitnika *IPIP-50* te *Upitnik općih podataka*. U istraživanju je sudjelovalo 245 studentica Sveučilišta u Zadru i Sveučilišta u Splitu. Analizom varijance je utvrđeno da studentice s manjom učestalošću razmišljanja o samoubojstvu procjenjuju značajno važnijim za nepočinjenje samoubojstva razloge za život na podljestvicama *Vjerovanje o preživljavanju i suočavanju*, *Briga za studij i budućnost*, *Moralno protivljenje* i *Odgovornost prema obitelji i prijateljima* od studentica s većom učestalošću razmišljanja o samoubojstvu. Također, utvrđeno je da studentice s manjom učestalošću razmišljanja o samoubojstvu postižu značajno veće rezultate na dimenzijama ekstraverzije i emocionalne stabilnosti u odnosu na studentice s većom učestalošću razmišljanja o samoubojstvu. Nadalje, kao značajni prediktori u objašnjenju varijance razmišljanja o samoubojstvu pokazali su se emocionalna stabilnost te podljestvice CSRLI upitnika – *Vjerovanje o preživljavanju i suočavanju* te *Moralno protivljenje*. Ekstraverzija, savjesnost i ugodnost su bile povezane sa svim podljestvicama CSRLI, osim sa podljestvicom *Straha od samoubojstva i socijalnog neodobravanja*. Emocionalna stabilnost je bila povezana sa podljestvicama *Vjerovanje o preživljavanju i suočavanju* te *Moralno protivljenje*.

Ključne riječi: samoubojstvo, suicidalna ideacija, razlozi za život, osobine ličnosti, studentice

IMPLEMENTACIJA DRUŠTVENO KORISNOG UČENJA NA POČETKU STUDIJA – KORISTI ZA POJEDINCE I ZAJEDNICU

Koraljka Modić Stanke

Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet, Studijski centar socijalnog rada, Zagreb

✉ kmodicstanke@pravo.hr

Društveno korisno učenje (DKU) je nastavna metoda koja studentima omogućava da znanja i vještine stečene na akademskom kolegiju primjenjuju na razvoj projekta kojim se rješava neki realni društveni problem, doprinoseći istovremeno kognitivnom, socijalnom i osobnom razvoju studenata, boljitku društvene zajednice te jačanju treće (civilne) misije sveučilišta. Kada se DKU po prvi puta uvodi na nekom fakultetu, preporuča se započeti s projektima na završnoj godini studija te s implementacijom metode u već postojeći kolegij, no povezano s vrijednostima i težnjama Europskog sveučilišta postindustrijskih gradova (UNIC) na Pravnom fakultetu u Zagrebu odlučeno je da će se metoda pilotirati na prvoj godini studija, kako bi se omogućilo rano osnaživanje studenata i povezivanje sa zajednicom, kao i praćenje učinaka DKU-a od početka studija. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati hoće li iskustvo DKU-a dovesti do pozitivnih promjena kod studenata u smislu unapređenja stavova i vještina povezanih s društvenim djelovanjem te veće percepcije dobrobiti uključivanja u zajednicu. Zbog praćenja promjena mimo iskustva DKU-a, nacrtom je predviđeno da se svim studentima prve godine omogući ispunjavanje upitnika na početku i na kraju akademske godine, a zbog praćenja promjena uslijed iskustva DKU-a predviđeno je i dodatno mjerenje na samom početku ljetnog semestra (u kojem se izvodio izborni DKU kolegij). Sudionici su upitnike ispunjavali dobrovoljno i anonimno, a u konačnici je na temelju šifri bilo moguće upariti te analizirati odgovore prije-poslije kod $N = 22$ studenata SA DKU iskustvom te njih $N = 20$ BEZ DKU iskustva. U skladu s očekivanjima, skupina SA DKU je na kraju godine pokazala pozitivne promjene u stavovima i vještinama povezanima s društvenim djelovanjem – specifično građanskim akcijama, političkom svijesti te interpersonalnim vještinama i vještinama rješavanja problema, dok takve promjene nisu opažene u skupini BEZ DKU. Za razliku od skupine SA DKU koja je uslijed svog iskustva pojavu pozitivnih nusprodukata (npr. razvoj vještina i iskustva) smatrala još više vjerojatnom, skupina BEZ DKU tijekom vremena nije promijenila svoje mišljenje o dobrobiti uključivanja u zajednicu – ali je istovremeno pojavu negativnih nusprodukata (npr. manje vremena za učenje i obitelj) počela percipirati još vjerojatnijom. Rezultati idu u prilog uvođenju metode DKU-a već na početku studija – u svrhu ranog osnaživanja studenata za uključivanje u zajednicu te jačanja civilne misije sveučilišta.

Gljučne riječi: društveno korisno učenje, angažman u zajednici, studenti, civilna misija sveučilišta

PRIMJENA KOGNITIVNE TERAPIJE PUNE SVJESNOSTI USMJERENE NA STRES (KTPSUS) SA SLUŽBENICIMA ZATVORSKOG SUSTAVA I PROBACIJE

Jurica Pačelat¹, Ivana Glavina Jelaš¹, Bernardica Franjić-Nadž²,
Đulijana Badurina Sertić³

¹ Ministarstvo unutarnjih poslova, Visoka policijska škola, Zagreb;

² Ministarstvo pravosuđa, Odgojni zavod u Turopolju, Turopolje;

³ Ministarstvo pravosuđa, Centar za dijagnostiku u Zagrebu, Zagreb

✉ ivana.glavinajelas@gmail.com

U suradnji s Hrvatskim udruženjem za bihevioralno kognitivne terapije, u Upravi za zatvorski sustav i probaciju su osposobljeni treneri Kognitivne terapije pune svjesnosti usmjerene na stres, u svrhu prevencije dugoročnih posljedica izloženosti visokim razinama stresa. Treneri su tijekom 2021. i 2022. godine proveli tri ciklusa tečaja sa službenicima zatvorskog sustava i probacije. Tečaj se temelji na standardiziranom programu Kognitivne terapije bazirane na *mindfulnessu* a sastoji se od osam dvosatnih grupnih radionica tijekom dva mjeseca i jedne odgođene radionice održavanja. Cilj ovog rada bio je evaluirati provedbu KTPSUS tečaja ispitujući: a) zadovoljstvo provedbom treninga, percipiranu korist i uključenost u trening od strane sudionika te b) učinak provedbe tečaja na promjene u odrednicama mentalnog zdravlja i dispozicijskog *mindfulnessa* kod službenika zatvorskog sustava i probacije. Kroz 3 uzastopne grupe, u 8-tjednom KTPSUS tečaju sudjelovalo je sveukupno 35 sudionika od kojih je njih 29 ušlo u završnu analizu (1M, 28Ž), prosječne dobi 42.54 godine. Zadovoljstvo tečajem i percipirana korist od tečaja ispitana je nakon završetka tečaja pomoću upitnika konstruiranog za potrebe evaluacije koji se sastoji od 8 pitanja na koja su sudionici odgovarali na skali Likertovog tipa od 7 točaka (1 – *ni malo*, 7 – *mnogo*). Kao mjera mentalnog zdravlja korišten je upitnik općih psihopatskih teškoća CORE-OM (*Clinical Outcomes in Routine Evaluation*) dok je za mjerenje *mindfulnessa* kao dispozicije korišten petofaktorski upitnik *mindfulnessa* FFMQ (*The Five Facet Mindfulness Questionnaire*) kao i jednofaktorski upitnik *mindfulnessa* SMQ (*Southampton Mindfulness Questionnaire*). Sva tri standardizirana upitnika korištena su u tri točke mjerenja - prije sudjelovanja u tečaju, po završetku tečaja te tri mjeseca nakon završetka tečaja. Rezultati su pokazali da su sudionici bili zadovoljni tečajem, visoko uključeni u tečaj i da su ga procjenjivali korisnim u domeni suočavanja sa stresom, poboljšanja fizičke i psihičke dobrobiti te korisnosti u svakodnevnom životu i radu. Jednosmjernom analizom varijance za ponovljena mjerenja uspoređeni su rezultati kroz tri točke mjerenja na skalama CORE-OM, FFMQ i SMQ. Rezultati pokazuju kako je došlo do značajne promjene u smanjenju psihopatoloških teškoća koja se održala 3 mjeseca nakon sudjelovanja u programu kao i do značajnog porasta rezultata na skalama dispozicijskog *mindfulnessa*. Ovi preliminarni podaci ukazuju na korisnost implementacije programa baziranih na *mindfulnessu* kod službenika izloženih visokim razinama stresa u sustavima poput zatvorskog, probacijskog i policijskog.

Glavne riječi: puna svjesnost, *mindfulness*, zatvorski sustav, stres

KOLIKO SMO BILI TJELESNO AKTIVNI TIJEKOM *LOCKDOWN*A U PANDEMIJI COVIDA-19?

Olivera Petrak¹, Ivana Opalin²

¹ Zdravstveno veleučilište Zagreb, Zagreb; ² Sportivo centar, Zagreb

✉ olivera.petrak@zvuh.hr

Tijekom 2020. godine doživjeli smo dva *lockdown*a izazvana pandemijom virusa SARS-CoV-2: prvi, veći, proglašen u ožujku, te manji *lockdown* u studenom. U tim razdobljima sportski klubovi prekinuli su svoj rad, obustavljena su sportska natjecanja, a teretane, stadioni, bazeni, plesna i fitnes studija su zatvoreni. Važnost tjelesne aktivnosti tijekom ovakve pandemije od iznimne je važnosti. Zanimalo nas je kako se prekid rada sportskih klubova i zatvaranje prostora namijenjenih rekreaciji i sportu odrazilo na tjelesnu aktivnost populacije. Stoga je cilj ovog istraživanja bio ispitati kakva je bila razina tjelesne aktivnosti tijekom tih perioda u Hrvatskoj, kao i usporedba aktivnosti s razdobljem prije pandemije. Putem društvenih mreža prikupljeno je 149 ispunjenih anketa iz Hrvatske, od čega je bilo 108 žena i 41 muškarac. Prosjek dobi bio je 23 godine ($SD = 9.86$), uz raspon od 14 do 67 godina. Istraživanje je provedeno anonimno tijekom ožujka i travnja 2021. godine. Korišteni instrument sastavljen je za potrebe ovog istraživanja, a ispituje razinu provođenja različitih vrsta tjelesne aktivnosti, kao i sjedenja i stajanja, te neka zdravstvena obilježja. Indeks tjelesne mase (ITM) ispitanika kreće se u granicama normale, a u tjelesnoj težini nema veći oscilacija s obzirom na stanje prije pandemije. Ispitanici su većinom zadovoljni svojim zdravljem, a u odnosu na godinu prije procjenjuju ga u prosjeku jednakim ili malo boljim, no uz veliki varijabilitet. Tijekom *lockdown*a povećalo se prakticiranje svih vrsta tjelesne aktivnosti u odnosu na razdoblje prije pandemije. Kad usporedimo prvi i drugi *lockdown*, u drugom je tjelesna aktivnost bila još izrazitija, posebice učestalost *online* treninga i vožnje na rolama, a slijede planinarenje i treninzi kod kuće. Najveće oscilacije tijekom *lockdown*a utvrđene su u trčanju jer dok je jedan dio ispitanika trčao više nego inače, drugi dio ga nije prakticirao uopće. Unatoč povećanju tjelesne aktivnosti, sjedenje je ipak najzastupljenije s preko 4 sata dnevno, slijedi stajanje s 2-3 sata, te hodanje s 1-2 sata. Veći broj *online* i samostalnih treninga povezano je nižim ITM-om, a više kretanja s boljom samoprocjenom zdravlja. Mlađi ispitanici značajno više rolaju i prakticiraju samostalne treninge. Muškarci su za vrijeme drugog *lockdown*a u odnosu na razdoblje prije pandemije više vremena provodili planinareći, dok su žene više vremena provodile u šetnji i u prirodi. Iako su nalazi načelno pozitivni, ispitanici uzorak uključuje pretežno mlađu populaciju, te je generalizacija na starije dobne skupine upitna.

Ključne riječi: tjelesna aktivnost, *lockdown*, COVID-19, pandemija, epidemija

UKLJUČENOST PSIHOLOGA U *UPPSCALE* PROJEKT – Znanost o boli u preddiplomskom programu fizioterapije

Olivera Petrak, Morana Radman, Snježana Schuster

Zdravstveno veleučilište Zagreb, Zagreb

✉ olivera.petrak@zvuh.hr

Bol je prvi razlog zbog kojeg će osoba obratiti za liječničku ili medicinsku pomoć. U pitanju je fenomen vrlo složene pojavnosti jer ovisi o fiziološkim, socijalnim i psihičkim čimbenicima, a ta je sprega još izrazitija kod kronične boli koja se danas smatra medicinskim i socijalnim problemom. Po Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji, njezina prevalencija iznosi čak 22 %. Kronična bol bitno narušava kvalitetu života, a ujedno je vrlo zahtjevna za tretiranje jer ju nerijetko prate psihičke ili psihijatrijske poteškoće. Stoga za njezino uspješno rješavanje često nije dovoljna intervencija od strane samo jednog specijaliste. Fizioterapeuti, kao zdravstveni djelatnici, vrlo često rade s osobama koje trpe kroničnu bol, te je važno da tijekom svog obrazovanja dobiju znanja o njezinoj prirodi, što im je neophodno za njezino uspješno tretiranje. Stoga se Studij fizioterapije na Zdravstvenom veleučilištu u Zagrebu (ZVU) uključio u Erasmus+ projekt pod nazivom *Undergraduate Physiotherapy Pain Science Curriculum Augmentation Project* (UPPScAle). Ostale članice ovog međunarodnog projekta su UCD School of Public Health, Physiotherapy and Sports Science (Irska); University of Applied Sciences Utrecht (Nizozemska); University of Ljubljana Department of Physiotherapy (Slovenija); University of Craiova, Faculty of Physical Education and Sports and Kinesiology (Rumunjska). Unatoč činjenici da se radi o fizioterapijskom projektu, te dominantnoj zastupljenosti fizioterapeuta u projektu, Studij fizioterapije na ZVU je, osim četvero fizioterapeuta, u projekt uključio i dvije psihologinje koje sudjeluju u nastavi na tom studiju. S obzirom na suvremene neuroznanstvene spoznaje o kroničnoj boli koje govore u prilog biopsihosocijalnom pristupu razumijevanja kronične boli, njezin management je nužan u okviru multidisciplinarnog pristupa. Stoga ovakav iskorak ukazuje na inicijativu da se prate i implementiraju suvremene spoznaje iz područja boli u obrazovanju zdravstvenih djelatnika i pohvalan je čak i za međunarodno okruženje. Glavni ciljevi projekta su: usklađivanje kurikuluma partnera u projektu za znanost o boli s najboljom međunarodnom praksom koju propisuje organizacija *European Pain Federation*, sa svrhom identificiranja nedostataka u sadržaju; razvoj kapaciteta s partnerima u sudjelovanju u edukacijama „*Train the trainer*“ zbog povećanja znanja i vještina u kurikulumu (uključivanje najnovijih spoznaja o boli, inovativne metode poučavanja i učenja, temeljene na stručnoj praksi utemeljenoj na dokazima). Uočene su potrebe daljnjeg razvoja nastavnih programa s ishodima učenja kojima se unaprjeđuju biopsihosocijalne i komunikacijske vještine kroz holistički pristup prema trendovima u obrazovanju, ali i daljnjem očekivanom profesionalnom razvoju fizioterapeuta. U prenošenju tih znanja i vještina će osim fizioterapeuta biti uključene i druge profesije, pa tako i psiholozi, čime se unaprjeđuju interprofesionalne kompetencije u obrazovnom i istraživačkom sustavu.

Ključne riječi: kronična bol, fizioterapija, *UPPScAle* projekt

ODREDNICE EMOCIONALNE ISCRPLJENOSTI MEDICINSKIH SESTARA

Ana Petranović

Rijeka

✉ petranovic.ana@gmail.com

Medicinske sestre i tehničari najbrojnija su populacija unutar zdravstvenih ustanova, a ujedno je upravo unutar ovog zanimanja razina sagorijevanja na poslu najveća u usporedbi s ostalim zdravstvenim djelatnicima. Priroda njihovog posla uključuje svakodnevne osobne i emotivne kontakte s velikim brojem pacijenata te odgovornost za njihovu sigurnost i dobrobit. Cilj ovoga rada bio je utvrditi neke od odrednica emocionalne iscrpljenosti, jedne od temeljnih komponenti sagorijevanja na poslu, na uzorku medicinskih sestara i tehničara. U istraživanju je sudjelovala 161 sestra/tehničar s osam različitih odjela Kliničkog bolničkog centra Rijeka. Varijable koje su ispitane kao odrednice emocionalne iscrpljenosti su emocionalni rad s naglaskom na površnu glumu, interpersonalna pravednost pacijenata, ruminiranje o specifičnom događaju i generalno ruminiranje o poslu te *mindfulness*. Istraživanjem je utvrđena značajna negativna povezanost interpersonalne pravednosti i *mindfulnessa* s emocionalnom iscrpljenosti te pozitivna povezanost emocionalne iscrpljenosti i dvije vrste ruminiranja. Značajnim prediktorima emocionalne iscrpljenosti pokazali su se *mindfulness*, interpersonalna pravednost pacijenata te ruminiranje o poslu. Površna gluma nije se pokazala povezanom s kriterijem niti u jednoj analizi. Nadalje, odnos između interpersonalne pravednosti i emocionalne iscrpljenosti djelomično je posredovalo ruminiranje o specifičnom događaju, a odnos *mindfulnessa* i emocionalne iscrpljenosti djelomično su posredovale obje vrste ruminiranja. Dobiveni rezultati temelj su za raspravu o smjernicama za buduća istraživanja.

Ključne riječi: emocionalna iscrpljenost, emocionalni rad, interpersonalna pravednost, medicinske sestre, *mindfulness*

KOGNITIVNO OVLADAVANJE SITUACIJOM – PRIKAZ STRUKTURE ONLINE NASTAVNE JEDINICE U UVJETIMA NEPOSREDNO NAKON POTRESA

Morana Radman, Zrinka Pukljak-Iričanin

Zdravstveno veleučilište Zagreb, Zagreb

✉ morana.radman@zvuh.hr; zrinka.pukljak@zvuh.hr

Osobe izložene intenzivnim stresnim događajima i/ili nizu stresora donekle ili u potpunosti gube osjećaj kontrole nad vlastitim životom, a funkcioniranje im je dodatno otežano kad se radi o situaciji ratnih stradanja ili prirodnih katastrofa, kada je poremećeno i ukupno socijalno funkcioniranje. Emocionalne i fiziološke reakcije koje se javljaju osiguravaju dodatnu energiju, a kako bismo je u ugrožavajućoj situaciji učinkovito koristili, ključno je kognitivno ovladavanje situacijom. Ono prethodi emocionalnoj proradi i pružanju socijalne podrške. Uključuje razumijevanje situacije, vlastitih reakcija, reakcija drugih, prepoznavanje pravog problema, domišljanje mogućih rješenja i njihovo provjeravanje te uvježbavanje pozitivnog unutarnjeg monologa. Na ovom posteru prikazat ćemo primjer obrade nastavne jedinice „analiza stresnog iskustva“ u okviru kolegija Zdravstvena psihologija, na prvoj godini studija fizioterapije Zdravstvenog veleučilišta. Nastavna jedinica „analiza stresnog iskustva“ po nastavnome je planu trebala biti obrađena 26. ožujka 2020., u trenutku globalne izloženosti pandemiji koja je proglašena petnaestak dana ranije, četiri dana nakon snažnog potresa u Zagrebu te tri dana nakon proglašenja zabrane napuštanja mjesta prebivališta i stalnog boravka. U tom se trenutku nastava na svim razinama u Republici Hrvatskoj odvijala *online*. Korištenjem alata *Moodle* platforme za izradu elektronskih obrazovnih sadržaja i održavanje nastave na daljinu, od studenata su prikupljeni podaci o tome gdje su bili za vrijeme potresa (van Zagreba ili u Zagrebu), njihova procjena stresnosti iskustva potresa na skali od 1 do 10, informacije o njihovim reakcijama i reakcijama drugih osoba s kojima su proživjeli to iskustvo, opis emocija, tjelesnih reakcija i dojma o kognitivnom funkcioniranju (brzina misli, mogućnost koncentracije, vrsta misli). Osim toga, studenti su od 1 do 10 procijenili vlastitu učinkovitost nošenja sa situacijom potresa. Također, zamoljeni su da navedu ponašanja, reakcije i načine mišljenja koje procjenjuju korisnima (misle da bi ih bilo dobro ponoviti u slučaju da se opet nađu u sličnoj situaciji), kao i one za koje misli da im nisu bili korisni (ne bi ih bilo dobro ponoviti da se opet nađu u sličnoj situaciji). Na kraju lekcije studentima je predstavljen popis kontakata ustanova kojima su se mogli obratiti ukoliko su procijenili da je njima ili nekome od bliskih osoba potrebna stručna psihološka pomoć. Prikupljeni podaci su obrađeni te prikazani i komentirani na slijedećim vježbama u izravnom *online* kontaktu sa studentima. Na posteru će biti prikazani deskriptivni podaci te neki od najrelevantnijih odgovora studenata.

Ključne riječi: kognitivno ovladavanje, potres, *online* nastava

PROVJERA MODELA 12 ARHETIPOVA *BRANDOVA*

Ivana Stanko, Lea Andreis, Dario Vučenović

Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija, Zagreb

✉ landreis@hrstud.hr

Polazeći od Jungove teorije, autorice Mark i Pearson popularizirale su arhetipove u marketingu te ih svele na 12 arhetipova (Pomagač, Kreator, Vladar, Običan čovjek, Ljubavnik, Dvorska luda, Heroj, Buntovnik, Čarobnjak, Neiskvaren, Istraživač, Mudrac) koji se javljaju kao odgovor na četiri temeljne ljudske potrebe: (1) stabilnost i kontrola, (2) pripadanje i uživanje, (3) rizik i ovladavanje vještinama, (4) neovisnost i ispunjenje. Pretpostavljenih 12 arhetipova robnih marki ili *brandova* koristi se u marketingu kako bi se bolje definirala robna marka i njene vrijednosti na simboličkoj razini, odnos s potrošačima, te kako bi se olakšalo pozicioniranje i oglašavačko ciljanje željenih segmenata tržišta. Iako popularan koncept u marketinškoj praksi, u istraživanjima nisu pretjerano proučavane ni same karakteristike konstrukta arhetipova robnih marki niti primjerenost modela 12 arhetipova. Stoga je cilj ovog istraživanja bio provjeriti jednodimezionalnost pojedinog arhetipa i latentnu strukturu pretpostavljenih arhetipova marki. U istraživanju je sudjelovalo 387 sudionika, od čega 322 žene i 65 muškaraca u dobi između 18 i 59 godina. Istraživanje je provedeno *online*, a sudionici su ispunjavali Upitnik preferencija arhetipova *brandova* koji se sastojao od 12 setova (po 1 za svaki arhetip) od 3 reklamna materijala robnih marki koji se u literaturi konzistentno navode kao primjeri pojedinih arhetipova, a koji je konstruiran za potrebe ovog istraživanja. Za svaku od 36 nasumično poredanih fotografija reklamnih oglasa sudionici su procjenjivali koliko im se sviđaju, koliko su u skladu s njihovim vrijednostima te vjerojatnost odabira proizvoda s navedenom reklamnom porukom. Zbroj te tri procjene operacionaliziran je kao preferencija marke. Provedena korelacijska analiza tri čestice unutar svakog arhetipa koje mjere preferenciju marke, pokazala je vrlo visoke koeficijente korelacije što ukazuje na redundantnost čestica. Izračunati alpha koeficijenti svih triju čestica preferencije marke unutar svakog arhetipa ukazali su na probleme s unutarnjom konzistencijom koji su bili najmanji za česticu odabir. Stoga je ta čestica i zadržana kao mjera preferencije marke u daljnjim analizama. Rezultati faktorskih analiza pokazali su da odabrani reklamni materijali unutar svakog pretpostavljenog arhetipa ne konvergiraju pouzdanom, jednodimezionalnom konstruktumu, a u skladu s time nije dobivena niti latentna struktura od 12 faktora niti 4 faktora višeg reda koji bi odgovarali pretpostavljenim potrebama. Iako su arhetipovi detaljno razrađeni u marketinškoj literaturi i uvelike se koriste u praksi, ovo istraživanje je pokazalo da ne postoji temelj za konceptualizaciju 12 arhetipova *brandova*, bar ne s ovako izmjerenom preferencijom marke. Postavlja se i pitanje o konstruktnoj valjanosti samih arhetipova *brandova*, kao i primjerenosti primjera za pojedini arhetip koji se navode u literaturi.

Ključne riječi: robna marka/*brand*, model arhetipova, marketing

STAVOVI ODGOJITELJA I UČITELJA PREMA INKLUZIJU DJECE S OŠTEĆENJEM SLUHA U REDOVNE ODGOJNO-OBRAZOVNE USTANOVE: EDUCIRANOST, UVJETI RADA I KVALITETA SURADNJE SA STRUČNIM TIMOM

Tanja Stokanović, Inja Erceg

Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odsjek za psihologiju, Zagreb

 inerceg@ffzg.hr

Sve je veći broj djece s teškoćama u razvoju uključene u redovne odgojno-obrazovne ustanove te se nastoji povećati kvaliteta njihova obrazovanja pri čemu je važno omogućiti različite vrste podrške s obzirom na individualne potrebe djece. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati stavove odgojitelja u redovnim predškolskim ustanovama te učitelja razredne i predmetne nastave u redovnim osnovnoškolskim ustanovama Grada Zagreba prema uključivanju djece s oštećenjem sluha u redovne odgojno-obrazovne ustanove, kao i razlike u njihovim stavovima te povezanost tih stavova s nekim karakteristikama odgojitelja i učitelja. Istraživanje je provedeno *online* te je u njemu sudjelovao ukupno 201 odgojno-obrazovni djelatnik u predškolskim i osnovnoškolskim ustanovama s područja Grada Zagreba (97 % sudionica) prosječne dobi $M = 43.7$ ($SD = 9.99$). Sudionici su ispunili set upitnika o sociodemografskim podacima, znanju o radu s djecom s oštećenjem sluha i iskustvu rada s njima, suradnji sa stručnim timom i uvjetima rada u ustanovi u kojoj su zaposleni te o stavovima prema uključivanju djece s oštećenjem sluha u redovne odgojno-obrazovne ustanove. Rezultati pokazuju da odgojitelji i učitelji imaju povoljne stavove prema odgojno-obrazovnoj inkluziji djece s oštećenjem sluha pri čemu odgojitelji iskazuju povoljnije stavove u odnosu na učitelje. Odgojitelji i učitelji, koji su se dodatno stručno usavršavali za rad s djecom s oštećenjem sluha te oni s manje radnog staža, imaju povoljnije stavove prema određenim aspektima odgojno-obrazovnog uključivanja djece s oštećenjem sluha, dok se iskustvo u radu s djecom s oštećenjem sluha nije pokazalo značajno povezano s njihovim stavovima. Rezultati također upućuju na nedostatno osnovno i dodatno stručno usavršavanje za rad s djecom s oštećenjem sluha odgojitelja i učitelja, osrednje zadovoljavajuću suradnju sa stručnim timom te neodgovarajuće uvjete rada u predškolskim i osnovnoškolskim ustanovama za uspješnu odgojno-obrazovnu inkluziju djece s oštećenjem sluha. U skladu s dosadašnjim saznanjima i dobivenim nalazima, možemo zaključiti kako je za uspješnu edukacijsku uključenost djece s raznovrsnim teškoćama, osim osiguravanja adekvatnih uvjeta rada ustanove, kvalitetnog osnovnog obrazovanja i dodatnog stručnog usavršavanja odgojno-obrazovnih djelatnika, njihova kvalitetna suradnja sa stručnim suradnicima u odgojno-obrazovnom sustavu iznimno važna i potrebna.

Ključne riječi: stavovi odgojitelja i učitelja, odgojno-obrazovna inkluzija, djeca s oštećenjem sluha, stručni tim

ULOGA MORALNIH TEMELJA U PREDIKCIJI VARANJA NA ISPITU KOD STUDENATA ZDRAVSTVENOG VELEUČILIŠTA

Iva Takšić, Morana Radman

Zdravstveno veleučilište Zagreb, Zagreb

✉ iva.taksic@zvu.hr

Teorija moralnih temelja pretpostavlja da moralno rasuđivanje pokreću evolucijski utemeljeni mehanizmi prosuđivanja. Autori smatraju kako postoji pet moralnih temelja koji se aktiviraju prilikom odluke o moralnoj (ne)ispravnosti: Briga, Pravednost, Lojalnost, Autoritet i Čistunstvo. Moralni temelji povezani su s osobinama ličnosti, kao i s religioznom i političkom orijentacijom, no nisu ispitivani u kontekstu akademske čestitosti. Cilj istraživanja bio je ispitati mogu li moralni temelji predvidjeti ponašajni aspekt varanja na ispitu kao i percepciju prihvatljivosti takvog ponašanja, uz kontrolu osobina ličnosti i demografskih varijabli. Ispitano je 336 studenata Zdravstvenog veleučilišta u Zagrebu, prosječne dobi 23.72 ($SD = 6.34$). Kao mjerni instrumenti korišteni su Upitnik moralnih temelja, HEXACO i Skala varanja. Provedene su dvije hijerarhijske regresijske analize s dvije kriterijske varijable: ponašajni aspekt i prihvatljivost varanja na ispitu. Prva HRA nije prikazala moralne temelje kao značajne prediktore ponašajnom aspektu varanja na ispitu, no druga HRA ukazuje na to kako su određeni moralni temelji značajan prediktor percepcije prihvatljivosti varanja na ispitu. Dobiveni rezultati pokazuju u kojoj mjeri moralni temelji pridonose spremnosti na varanje odnosno utječu li na percepciju prihvatljivosti takvog ponašanja i imaju li ulogu u prevenciji varanja na ispitu.

Ključne riječi: moralni temelji, akademska čestitost, osobine ličnosti

WAIS-IV-HR KOD PACIJENATA NA REHABILITACIJI NAKON TEŠKE TRAUMATSKE OZLJEDE MOZGA

Dubravko Tršinski, Žarko Bakran, Ivan Dubroja

Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju, Krapinske Toplice

✉ trsinski1@gmail.com

Istraživanja neuropsihologijske prakse ukazuju da su Wechslerovi testovi inteligencije najčešće korišteni neuropsihologijski instrumenti. Do sad smo u našoj praksi uglavnom koristili zastarjeli Wechslerov test WB II test, a od nedavno je na hrvatskoj populaciji standardiziran prijevod posljednjeg, četvrtog izdanja WAIS-a pod nazivom WAIS-IV-HR. Ta nam baterija od 10 osnovnih testova pruža uvid u veći broj kognitivnih sposobnosti, kroz 4 bazična pokazatelja. Primijeniti WAIS-IV-HR kod osoba nakon teške traumatske ozljede mozga (TOM) te usporediti rezultate njegovih pokazatelja međusobno, kao i s dostupnom literaturom glavni je cilj ovog rada. Drugi je cilj ispitati povezanost standardiziranih rezultata na WAIS-IV-HR s demografskim pokazateljima, mjerom težine ozljede te mjerom funkcionalnih ishoda na završetku rehabilitacije. WAIS-IV-HR primijenili smo kod 22 pacijenta na završetku bolničke rehabilitacije, u sklopu standardne neuropsihologijske procjene, u prosjeku 6 mjeseci nakon TOM. Također smo primijenili i mjeru funkcionalne neovisnosti FIM® te test pamćenja liste riječi (AVLT) i test utiranja puta (TMT). Pacijenti su imali prosječno 12.2 godine školovanja, a prosječna je dob bila 34.1 godina. Svi su zadobili tešku traumatsku ozljedu mozga, mjereno duljinom posttraumatske amnezije (PTA), pri čemu je prosječna PTA bila 9 tjedana. Kao pokazatelj kognitivnog oštećenja odredili smo rezultat manji od jedne standardne devijacije. Usporedbom prosječnih rezultata na 4 osnovna indeksa vidimo da su najniži rezultati na Indeksu brzine obrade informacija ($M = 78.4$) zatim na Indeksu verbalnog shvaćanja ($M = 83.4$), pa na Indeksu radnog pamćenja ($M = 92.2$), a najviši su bili prosječni rezultati na Indeksu perceptivnog rasuđivanja ($M = 93.6$). Na indeksu brzine obrade informacija 72 % ispitanika je imalo rezultate niže od jedne standardne devijacije. Najviše korelacije s težinom ozljede mjerene duljinom PTA, bile su s Indeksom perceptivnog rasuđivanja i Indeksom brzine obrade informacija. Rezultati na WAIS-u povezani su i funkcionalnim oporavkom na kraju rehabilitacije, pri čemu je Indeks perceptivnog rasuđivanja povezan s kognitivnim dijelom FIM-a, dok je brzina obrade informacija povezana s motoričkom podljestvicom FIM-a. Rezultati na WAIS-u također su pokazali umjereno visoku korelaciju s razinom obrazovanja. Primjenom WAIS-IV-HR kod skupine s teškom TOM, najosjetljivijim se je pokazao indeks brzine obrade informacija, što odgovara literaturi, a rezultati na Indeksu verbalnog shvaćanja nešto su niži od rezultata u literaturi. Rezultati na WAIS-u povezani su s težinom ozljede kao i funkcionalnim oporavkom. Povezanost uratka na WAIS-u s obrazovanjem nameće oprez u kliničkoj interpretaciji rezultata.

Glavne riječi: WAIS-IV-HR, traumatska ozljeda mozga, posttraumatska amnezija, FIM

KVALITETA ŽIVOTA UMIROVLJENIKA U RH: RAZLIKE S OBZIROM NA SPOL, RAZINU OBRAZOVANJA, BRAČNI STATUS I RELIGIOZNOST

Dario Vučenović, Lovorka Brajković, Katarina Jelić
Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija, Zagreb
✉ kjelic@hrstud.hr

Gotovo u svakoj svjetskoj regiji ljudi danas žive barem dvostruko duže nego prije 100 godina, a produljeni životni vijek povećao je interes istraživača s ciljem podizanja kvalitete života, ublažavanje gubitaka i promicanje aktivnog starenja. Hrvatska je među deset zemalja u svijetu po starosti stanovništva i trenutno broji 1.229.760 korisnika mirovina (HZMO, 2022), što predstavlja značajan udio u ukupnoj populaciji. Cilj ovog istraživanja je provjeriti ulogu sociodemografskih pokazatelja u objašnjenju razina usamljenosti, depresivnosti, emocionalnih kompetencija i uspješnog starenja na prigodnom uzorku kao doprinos znanstvenim spoznajama o kvaliteti života hrvatskih umirovljenika. U istraživanju je sudjelovalo 269 umirovljenika s područja Republike Hrvatske, od čega je 182 ženskog (66.4 %), a 92 muškog spola (33.6 %), prosječne dobi 70 godina (raspon 38-93) koji su u prosjeku otišli u mirovinu prije propisane s oko 55 godina ($SD = 7.98$). Prikupljeni su sociodemografski podaci te primijenjeni standardizirani upitnici: Skala samoprocjene uspješnog starenja, Kratka forma UCLA skale usamljenosti, Gerijatrijska skala depresije- kratka forma i Upitnik emocionalnih vještina i kompetencija (UEK-15). Sudionici su usto potpisali informirani pristanak tj. suglasnost za sudjelovanje, budući da je istraživanje provedeno uživo te su dokumentaciji prilagali dokaz o umirovljenju. Rezultati upućuju na razlike u kvaliteti života i depresivnosti s obzirom na razlike u najvećem postignutom stupnju obrazovanja u očekivanome smjeru, s obzirom na ulogu obrazovanja u mogućnostima zaposlenja, socioekonomskom statusu i zdravstvenim ponašanjima. Analiza spolnih razlika potvrdila je da su žene depresivnije, a ujedno i emocionalno kompetentnije od muškaraca na mjerama samoprocjene, iako razine depresivnosti nisu kliničke niti u jednoj skupini. I konačno, sudionici se razlikuju u procjeni usamljenosti s obzirom na bračni status, na način da oni koji su u partnerskoj vezi doživljavaju niže razine. Preporuke za buduća istraživanja su navedene varijable dopuniti objektivnim pokazateljima kvalitete života umirovljenika u RH, kombinirati metode samoprocjene s kvalitativnim načinima prikupljanja podataka, razvojne promjene pratiti longitudinalno te raditi na razvoju mreže pružatelja korisnika usluga široj populaciji starijih osoba koje bi se mogla kombinirati s istraživačkim djelatnostima u zajednici. Posebnu pozornost potrebno je usmjeriti na rastući trend institucionalizacije starijih osoba što predstavlja rizični čimbenik za mentalno zdravlje umirovljenika, naročito tijekom i nakon COVID-19 krize.

Ključne riječi: starenje, kvaliteta života, emocionalne kompetencije

PSIHOPATOLOŠKA ODSUPANJA STUDENATA U AMBULANTNOM TRETMANU NZJZ „DR. ANDRIJA ŠTAMPAR“, SLUŽBE ZA MENTALNO ZDRAVLJE – PILOT PROJEKT

Jelena Žunić, Anita Alegić, Lucija Duvnjak

Nastavni zavod za javno zdravstvo „Dr. Andrija Štampar“, Zagreb

✉ jelena.zunic@stampar.hr

Tradicionalno se na adolescenciju gleda kao na burno i nestabilno razdoblje kada određeni prvi simptomi ozbiljnijih mentalnih poremećaja pokazuju brzi razvoj: suicid i pokušaji suicida, alkoholizam, zlouporaba psihoaktivnih tvari, shizofrenija, anoreksija nervoza i depresija. Adolescencija završava razvojem identiteta, kako profesionalnog tako i osobnog, i prelazi u mladu odraslu dob koja je karakterizirana nastavkom školovanja (odvajanjem od obitelji, povećanom autonomijom i novim oblicima socijalizacije) ili preuzimanjem radne uloge.

Početak razdoblja studiranja može biti okidač za pojavu psihopatoloških simptoma uslijed smanjene mogućnosti prilagodbe novim životnim uvjetima. Cilj ovog istraživanja je identificirati psihopatološka odstupanja te istražiti razlike u odstupanjima u odnosu na obiteljski status, kao zaštitnog faktora. U istraživanju je sudjelovalo 139 studenata u dobi od 18 do 34 godine ($M = 21.3 \pm 2.33$), 28 muških i 111 ženskih ispitanika. Strukturiranim kliničkim intervjuom su prikupljeni sociodemografski podaci i relevantne varijable te su ispitanici popunili i Inventar za ispitivanje ličnosti – PAI. Analizirani su podaci studenata koji su se javili u tretman Službe za mentalno zdravlje NZJZ „Dr. Andrija Štampar“ u razdoblju od svibnja 2021. godine do kolovoza 2022. godine. Njih 61 je već bilo prethodno liječeno, dok ih se 78 prvi put obratilo za pomoć. Rezultati su pokazali da studentska populacija koja je zatražila pomoć u Službi za mentalno zdravlje ima značajna odstupanja na kliničkim ljestvicama ($T > 70$) koje mjere anksioznost (kognitivna, afektivna, fiziološka), depresivnost (kognitivna i afektivna), traumatski stres (PANK-TS), poremećaj mišljenja (SH-Pm), probleme s identitetom (GRP-I), suicidalne misli te na kontrolnoj ljestvici negativnog dojma. U odnosu na obiteljski status (odrastanje u cjelovitoj obitelji urednih odnosa, cjelovitoj disfunkcionalnoj obitelji te jednoroditeljskoj obitelji), multivarijantna analiza je pokazala da studenti odrasli u cjelovitoj disfunkcionalnoj obitelji imaju značajnije smetnje fiziološke depresivnosti, skloniji su negativnom prezentiranju sebe, kao i uključivanju u vrlo intenzivne i kaotične odnose te percipiraju veću razinu stresa u svom životu. Zaključno, naše pilot istraživanje je pokazalo da studentska populacija pokazuje značajne anksiozne i depresivne poteškoće, probleme s identitetom, suicidalne misli te percipira visoku razinu stresa. Što se tiče obiteljskog statusa, značajno veće smetnje pokazuju studenti koji su odrasli u cjelovitim disfunkcionalnim obiteljima u odnosu na one koje su odrasli u cjelovitim obiteljima urednih donosa ili jednoroditeljskoj obitelji.

Ključne riječi: studenti, psihopatološka odstupanja, PAI, obiteljski status

OKRUGLI STOLOVI

1. **Otpornost stručnjaka koji rade s djecom i mladima – postojeće stanje i kako ga unaprijediti** 215
Voditeljica: Marija Crnković
2. **Mogućnosti suradnje županijskih društava psihologa** 216
Voditeljica: Tena Erceg
3. **Moj put kroz hrvatsko školstvo kao darovite osobe** 217
Voditeljica: Kamea Jaman
4. **Prava djece i mladih na dostojanstveno odrastanje u kojem postoji pravo na različitost** 218
Voditeljica: Jasminka Jelčić
5. **Stručni nadzor nad radom psihologa – zašto, tko, kako i kako dalje?** 219
Voditeljice: Gordana Kuterovac Jagodić, Sanda Puljiz Vidović
6. **Zaštita psihičkog zdravlja u školskom kontekstu** 220
Voditeljica: Anita Lauri Korajlija
7. **70 godina Hrvatskog psihološkog društva** 221
Voditelj: Josip Lopižić
8. **Zdravstvena psihologija kao čimbenik jačanja otpornosti pojedinca i zajednice** 222
Voditelj: Damir Lučanin
9. **Manipulacija djetetom u situacijama razdvojenog konfliktnog roditeljstva** 223
Voditeljica: Valentina Posavec
10. **Vježbenički staž po EuroPsy kompetencijama – kakva znanja i vještine treba imati psiholog kako bi uspješno razvijao druge?** 224
Voditeljica: Tanja Pureta
11. **Psiholozi poduzetnici – što rade, kako rade i koliko su uspješni** 225
Voditeljica: Tanja Pureta
12. **Kako prakse upravljanja ljudskim potencijalima mogu spriječiti *Big quit* u vašoj organizaciji?** 226
Voditelj: Mitja Ružojčić
13. **Što nam treba da bismo imali škole u kojima se osjećamo dobro?** 227
Voditeljica: Marina Trbus
14. **Novosti u ustrojstvu Hrvatske psihološke komore i regulaciji psihološke djelatnost** 228
Voditelj: Devid Zombori

OTPORNOST STRUČNJAKA KOJI RADE S DJECOM I MLADIMA – POSTOJEĆE STANJE I KAKO GA UNAPRIJEDITI

Marija Crnković¹ (voditeljica), **Marija Bogadi²**, **Dragan Josipović³**,
Martina Blažić⁴, **Zorica Durman Marijanović⁵**, **Nikolina Škrlec¹**

¹ Poliklinika za zaštitu djece i mladih grada Zagreba, Zagreb; ² Psihijatrijska bolnica za djecu i mladež, Zagreb; ³Ministarstvo unutarnjih poslova, Petrinja; ⁴Upravna škola, Zagreb, ⁵DV „Petar Pan“, Zagreb

✉ marija.krmek@poliklinika-djeca.hr; marija.bogadi@gmail.com;
djosipovic@mup.hr; mblazic13@gmail.com; psiholog@dv-petarpan.hr;
nikolina.skrlec@poliklinika-djeca.hr

Svakodnevno brinemo o otpornosti naših klijenata, a koliko se često pitamo kakva je otpornost nas stručnjaka? Koji su naši osobni, obiteljski i okolinski čimbenici koji nas štite ili dovode u rizik? Što činimo da si ojačamo vlastitu otpornost? Što nam sustav u kojem radimo omogućava, a u čemu nam otežava? Koje nam još mogućnosti stoje na raspolaganju i kako ih možemo iskoristiti? Što bismo u sustavu željeli promijeniti s ciljem osnaživanja stručnjaka i njihovih snaga kako bi na taj način imali i jače kapacitete za rad s klijentima? U raspravi na ovom okruglom stolu sudjelovat će predstavnici više različitih sustava: zdravstva, socijalne skrbi, odgoja i obrazovanja, policije, sve s ciljem kako bismo čuli različita iskustva i izazove, osnažili jedni druge i istražili mogućnosti napretka sustava u cjelini. Svaki od stručnjaka će doprinijeti iznošenjem vlastitih iskustava i izazova s kojima se susreće u svakodnevnom radu, pri čemu je vrijednost ovog okruglost stola multidisciplinarnost sugovornika koji dolaze iz različitih dijelova sustava, a što nam omogućava raspravu o cjelovitosti usluga koje nudimo našim klijentima.

Ključne riječi: otpornost, sustav, stručnjaci, suradnja

MOGUĆNOSTI SURADNJE ŽUPANIJSKIH DRUŠTAVA PSIHOLOGA

Tena Erceg (voditeljica)¹, **Lara Buljan Gudelj**², **Andrea Rebić**³,
Katarina Andrić⁴, **Josip Lopižić**⁵

¹ DV „Konavle“, Cavtat; ² OŠ "Stjepan Radić", Imotski; ³ OŠ „Viktora Kovačića“, Hum na Sutli; ⁴ OŠ Vladimira Nazora, Vinkovci; ⁵ Opća bolnica Dubrovnik, Služba za psihijatriju, Dubrovnik

✉ tena.erceg1@gmail.com; lara.buljan@gmail.com; lucija.ivanda@gmail.com;
katarinaandric3@gmail.com; josiplopizic@gmail.com

Hrvatsko psihološko društvo (HPD) strukovna je udruga čiji su redoviti članovi fizičke osobe - osobe sa završenim diplomskim studijem psihologije te pravne osobe - udruge psihologa osnovane u Republici Hrvatskoj, zainteresirane za rad i pružanje doprinosa ostvarivanju ciljeva HPD-a. Statusom redovitoga člana, predstavnici svih udruga psihologa članica HPD-a članovi su i Skupštine kao najvišeg tijela HPD-a (po tri predstavnika svake udruge), ali i Upravnog odbora (predsjednik/ica svake udruge). Udruge psihologa koje su članice HPD-a te su regionalno podijeljene nazivaju se županijskim društvima psihologa. Trenutno je registrirano 15 županijskih društava: DP Vukovarsko-srijemske županije, DP Bjelovarsko-bilogorske županije, DP Brodsko-posavske županije, DP Dubrovnik, DP Istra, DP Karlovac, DP Osijek, DP Požeško-slavonske, DP Primorsko-goranske županije, DP Sisačko-moslavačke županije, DP Krapinsko-zagorske županije, DP Splitsko-dalmatinske županije, DP Varaždin, DP Virovitičko-podravske županije, DP Zadar. Svako županijsko društvo kao udruga, osim prihvaćanja Statuta HPD-a ima vlastiti Statut te sukladno njemu vlastite ciljeve i područja djelovanja.

Na okruglom će se stolu raspravljati o sljedećim temama:

1. Dosadašnji rad pojedinih županijskih društava psihologa u Republici Hrvatskoj
2. Otežavajući čimbenici za rad županijskih društava
3. Svrhovitost županijskih društava i dobrobiti za same članove
4. Mogućnosti suradnje međužupanijskih društava

Na Okruglom će stolu sudjelovati predsjednice sljedećih društava: Društvo psihologa Dubrovnik (Tena Erceg), Društvo psihologa Krapinsko-zagorske županije (Andrea Rebić), Društvo DP Splitsko-dalmatinske županije (Lara Buljan Gudelj), Društvo psihologa Vukovarsko-srijemske županije (Katarina Andrić). Raspravu će moderirati Josip Lopižić, predsjednik Hrvatskog psihološkog društva.

Ključne riječi: Hrvatsko psihološko društvo, županijsko društvo, suradnja

MOJ PUT KROZ HRVATSKO ŠKOLSTVO KAO DAROVITE OSOBE

Kamea Jaman (voditeljica)¹, **Nina Pavlin-Bernardić**², **Vesna Ivasović**³,
Uma Gradac⁴, **Tian Vlašić**⁵, **Melita Šulc**⁵, **Arsen Cupec Šulc**⁶, **Suzana Kovačić**⁷

¹ Hrvatsko psihološko društvo, Sekcija za razvojnu psihologiju rane i predškolske dobi, Zagreb; ² Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odsjek za psihologiju, Zagreb; ³ Agencija za odgoj i obrazovanje, Zagreb; ⁴ Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, preddiplomski studij psihologije, Zagreb; ⁵ IX gimnazija, Zagreb; ⁶ OŠ „Tituš Brezovački“, Zagreb; ⁷ DV Špansko, Zagreb

✉ kamea.jaman@gmail.com; nbernardi@ffzg.hr; Vesna.Ivasovic@azoo.hr;
ugradac11@gmail.com; tian.vlasic@gmail.com; melita.sulc@gmail.com;
suzanakovacic910@gmail.com

Podrška darovitoj djeci i učenicima unutar odgojno-obrazovnog sustava od iznimne je važnosti jer je to vrijeme kad se oni nalaze u kritičnom razdoblju za razvoj svojih visokih potencijala i za ostvarenje darovitosti. Prirodna dispozicija za postizanje izvrsnosti u određenome području jest nužan, ali ne i dovoljan uvjet za postizanje natprosječnoga učinka. Da bi se od potencijalne darovitosti došlo do visoko razvijenih kompetencija, potrebni su povoljni posredni činitelji, a to su okolinski (obiteljska, školska i šira sredina, osobe, kritični događaji, okolnosti) i osobni (motivacija i osobine ličnosti). Poštivanje prava darovitih pojedinaca i zalaganje za kvalitetan odgoj i obrazovanje darovitih jedan je od većih izazova u današnjemu društvu koji često vodi propitivanju postojećih društvenih vrijednosti i uvriježenih stajališta o tome što vrijedi podržavati i na koji način te predstavlja općenito test zrelosti i snage sustava za promjenu koju može ostvariti jedna društvena zajednica. Briga za darovite učenike u našem školstvu još uvijek nije dovoljno sustavna i često ovisi o dobroj volji i interesu stručnih suradnika, učitelja i nastavnika za aktivni rad s darovitima. Najsustavnije briga pruža se u ustanovama predškolskog odgoja i obrazovanja gdje je prisutna i rana dijagnostika psihologa. Iako brojna istraživanja i meta-analize pokazuju dobre posljedice različitih oblika rada s darovitim učenicima kao što su akceleracija, obogaćenje i grupni oblici rada te ne potvrđuju predrasude prema akceleraciji i grupiranju darovitih, u Hrvatskoj su i dalje neki od ovih oblika brige za darovite učenike rijetki.

Na ovom okruglom stolu predstaviti će se tri darovite osobe koji su trenutno pohađaju hrvatski odgojno obrazovni sustav i to osnovnu školu, srednju školu i fakultet. Svojim predstavljanjem svjedočiti će iz osobnog iskustva kako su se osjećali i kako se osjećaju tijekom pohađanja pojedinih dijelova odgojno obrazovnog sustava, gdje su kao darovite osobe dobivali podršku a gdje je podrška izostala. Na okruglom stolu uključene su i osobe koje su im na tom putu bili mentorska podrška. Isto tako, činilo nam se važnim uključiti osobe koje na svojim radnim mjestima kreiraju i prate sustav odgoja i obrazovanja iz pozicije psihološke struke.

Ključne riječi: podrška darovitima, briga o darovitima u hrvatskom školstvu, osobna iskustva

PRAVA DJECE I MLADIH NA DOSTOJANSTVENO ODRASTANJE U KOJEM POSTOJI PRAVO NA RAZLIČITOST

Jasminka Jelčić (voditeljica)¹, **Iva Žegura**², **Nataša Jokić-Begić**³

¹ Meridijana IT, Zagreb; ² Klinika za psihijatriju „Vrapče“, Zagreb;

³ Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odsjek za psihologiju, Zagreb

✉ jj@meridijana.hr

Odgovornost je odraslih osigurati podršku djeci i poduprijeti njihov zdravi psihofizički razvoj, osigurati odgovarajuću stručnu pomoć i podršku svakom djetetu čije zdravlje je narušeno i/ili koje treba pomoć, pritom posebno prepoznajući i odgovarajući na potrebe ranjivih/osjetljivih skupina. U tom kontekstu, pružanje raznovrsnih usluga djeci, obiteljima i društvu u području zaštite dostojanstva djece i mladih i poštovanja različitosti tijekom odrastanja i sazrijevanja dugogodišnje je područje djelovanja naše struke u Hrvatskoj.

Obzirom da su u proteklim mjesecima u medijima na različite načine aktualizirana pitanja vezana uz temu rodnog identiteta, rodnog izražavanja i rodnih uloga djece i mladih na ovoj konferenciji namjeravamo organizirati Okrugli stol u suradnji Razreda za kliničku psihologiju HPK, Sekcije za kliničku psihologiju i Sekcije za psihologiju seksualnosti i psihologiju roda HPD. Namjera nam je potaknuti povećanje koherencije i informiranosti u našim strukovnim okvirima, u vremenu kad je itekako važno u različitim javnostima osnažiti dostupnost znanstvenih i praktičnih spoznaja na temelju kojih se odvija stručni rad u ovom području primijenjene psihologije. Ovakvim Okruglim stolom namjeravamo potaknuti i multidisciplinarnu diskusiju različitih dionika u ovom području zaštite zdravlja djece i mladih.

Ciljevi Okruglog stola su:

- Upoznati strukovnu javnost s aktualnim praksama i dilemama u području podrške djeci i mladima na temu rodnog identiteta, rodnog izražavanja i rodnih uloga
- Otvoriti prostor za diskusiju o rodnoj disforiji s posebnim osvrtom na pitanja s kojima se susreću kolegice i kolege u ovom području rada u Hrvatskoj
- Razmotriti modalitete multidisciplinarnu stručnjačku suradnje s ciljem kreiranja cjelovitog pogleda u temu
- Sagledati podršku djeci i mladima kao zajednički cilj formuliran na jedinstvenim etičkim načelima i na znanstvenim temeljima pojedinih struka
- U sugovorništvu za Okruglim stolom pozivamo:
- Stručnjakinje i stručnjake koji se aktivno u svakodnevnom radu bave podrškom djeci i mladima na temu rodnog identiteta i rodnog izražavanja i seksualnog zdravlja u cjelini (psihologija, psihijatrija, pedijatrija, endokrinologija)
- Predstavnice i predstavnike organizacija civilnog društva
- Predstavnice i predstavnike Ureda pravobraniteljice za djecu i Ureda za ravnopravnost spolova.

Ključne riječi: djeca i mladi, prava, rodni identitet, seksualno zdravlje

STRUČNI NADZOR NAD RADOM PSIHologa – ZAŠTO, TKO, KAKO I KAKO DALJE?

Gordana Kuterovac Jagodić (voditeljica)¹, **Sanda Puljiz Vidović** (voditeljica)²,
Marija Crnković³, **Vesna Hude**⁴, **Silva Strnad Jerbić**⁵, **Blanka Žic Grgat**⁶

¹ Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odsjek za psihologiju, Zagreb;

² Centar za djecu mlade i obitelj, Velika Gorica; ³ Poliklinika za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba, Zagreb; ⁴ Eho, Samobor; ⁵ OŠ Tituša Brezovačkog, Zagreb;

⁶ Zagreb

✉ gkuterovac@ffzg.hr; sanda.puljiz@zg.t-com.hr; marija.crnkovic@poliklinika-djeca.hr; vesna.hude@zg.t-com.hr; silva.strnad-jerbic@skole.hr; bzic57@gmail.com

Hrvatska psihološka komora obavlja stručni nadzor nad radom svih psihologa koji rade poslove psihološke djelatnosti definirane Zakonom o psihološkoj djelatnosti. Stručni nadzor obuhvaća nadzor nad kakvoćom, etičkom utemeljenosti i zakonitosti obavljanja poslova psihološke djelatnosti: psihološke dijagnostike, psiholoških tretmana i savjetodavnog rada, edukacijskih aktivnosti, psiholoških stručnih istraživanja, psihološke evaluacije i drugog, a rukovodi se Zakonom o psihološkoj djelatnosti i drugim relevantnim pravnim aktima i dokumentima. Cilj ovog okruglog stola je članovima Hrvatske psihološke komore predstaviti postupak provedbe stručnog nadzora i rad Povjerenstva za stručni nadzor. Na okruglom stolu sudjelovati će članice Povjerenstva za stručni nadzor kao i predstavnici provoditelja stručnih nadzora i članova HPK koji su prošli stručni nadzor. Sudionici će prikazati ovlasti i zadatke Povjerenstva za stručni nadzor i upoznati članove HPK s onime što mogu očekivati tijekom provedbe redovnog i kontrolnog odnosno izvanrednog stručnog nadzora. U izlaganju se planira odgovoriti na često postavljana pitanja o tome kako izgleda stručni nadzor, kako se članovi na njega mogu pripremiti, što je njegov sadržaj, što rade provoditelji stručnog nadzora, koje su moguće mjere koje se mogu propisati nakon nadzora, kako se imenuju članovi nad kojima će se provoditi nadzor i ostalo. Na okruglom stolu će se iznijeti i iskustva s provedenih nadzora iz pozicije provoditelja i nadziranih kao i raspraviti mogućnosti za njegovo daljnje unaprjeđenje.

Ključne riječi: Povjerenstvo za stručni nadzor, Hrvatska psihološka komora, stručni nadzor psihologa

ZAŠTITA PSIHIČKOG ZDRAVLJA U ŠKOLSKOM KONTEKSTU

Anita Lauri Korajlija (voditeljica)¹, **Marina Grubić**², **Vesna Ivasović**³,
Boris Jokić⁴, **Nataša Jokić-Begić**¹, **Mirna Keresteš**⁵, **Snježana Kovač**⁶

¹ Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odsjek za psihologiju; ² KBC Rebro, Zagreb; ³ Agencija za odgoj i obrazovanje, Zagreb; ⁴ Institut za društvena Istraživanja, Zagreb; ⁵ OŠ Špansko Oranice, Zagreb; ⁶ Škola za cestovni promet, Zagreb

✉ alauri@ffzg.hr; maringru@gmail.com; Vesna.Ivasovic@azoo.hr; boris@idi.hr; njbegic@ffzg.hr; mirna.kerestes@gmail.com; snjezana.kovac@scp.hr

Svjedoci smo pogoršanja psihičkog zdravlja mlađih generacija. Trend povećanja psihičkih smetnji među djecom i mladima je započeo već prije pandemije. Podaci konzistentno pokazuju da oko 20 % djece ima psihičke smetnje koje, ako se pravodobno ne prepoznaju, imaju tendenciju prelaska u kronični oblik. Oko 50 % svih psihičkih poremećaja je nastalo do 14. godine života, a 75 % do 24. godine života. Pandemija je imala nepovoljan utjecaj na psihičko zdravlje mladih, te se u budućem razdoblju može očekivati dodatni porast mladih s teškoćama. Nakon brojnih apela kojima smo kao struka ukazivali na nužnost pravodobne brige za psihičko zdravlje djece, Ministarstvo znanosti i obrazovanja uvažilo je potrebu za zapošljavanjem psihologa u školama. Ovo je jedinstvena prilika da kao struka pokažemo našu važnost u promicanju i zaštiti psihičkog zdravlja. Svjesni smo da će se mladi psiholozi koji se zaposle na mjestima stručnih suradnika u školama susresti s brojnim izazovima. Stoga na Odsjeku za psihologiju Filozofskog fakulteta U Zagrebu pripremamo kolegij u okviru Poslijediplomskog specijalističkog studija kliničke psihologije koji bi bio namijenjen školskim psiholozima, a predstavljao bi kombinaciju školske, kliničke i savjetodavne psihologije. Kolegij bi se mogao upisati samostalno, bez da se upisuje čitav specijalistički studij. U ovom okruglom stolu ćemo u dijalogu znanstvenika, školskih i kliničkih psihologa detektirati sadržaje koje je nužno obuhvatiti u ovom kolegiju kako bi mladim školskim psiholozima osigurali specifične kompetencije temeljene na potrebama radnog mjesta.

Ključne riječi: psihičko zdravlje, učenici, program edukacije školskih psihologa

70 GODINA HRVATSKOG PSIHOLOŠKOG DRUŠTVA

Josip Lopižić (voditelj)¹, **Krunoslav Matešić**², **Ljiljana Mikuš**¹,
Zoran Sušanj³, **Dario Vučenović**⁴, **Lidija Hajnc**¹, **Slavka Galić**⁵

¹ Hrvatsko psihološko društvo, Zagreb; ² Naklada Slap, Jastrebarsko;

³ Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet, Odsjek za psihologiju, Rijeka;

⁴ Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija, Zagreb; ⁵ Opća županijska bolnica Požega, Požega

✉ josiplopizic@gmail.com; kmatesic@nakladaslap.com; ljmikus@gmail.com;
zsusanj@ffri.uniri.hr; dariovuc@gmail.com; slavka.galic@po.t-com.hr

Od 20. do 22. veljače 1953. godine održana je u Zagrebu osnivačka skupština Udruženja psihologa FNRJ. Za predsjednika Udruge izabran je prof. dr. sc. Ramiro Bujas (1879.-1959.). Nepunih mjesec dana poslije, 14. ožujka 1953. održana je osnivačka skupština Sekcije za NR Hrvatsku, na kojoj su 33 psihologa s 25 glasova izabrali za svog predsjednika dr. sc. Rudija Supeka (1913.-1993.). U Hrvatskom državnom arhivu čuva se osobni fond Rudolfa (Rudija) Supeka (HR HD 1780) koji sadrži 105 kutija od kojih je njih petnaestak vezano uz psihologiju. Koliko nam je sada poznato, ne raspoložemo nekim drugim arhivskim materijalom kako bismo mogli napisati povijest današnjeg Hrvatskog psihološkog društva. U posljednjih 10-15 godina objavljeno je više različitih članka, uglavnom sjećanja i razgovora vezanih uz neke važne psihološke prekretnice kao i uz važne psihologe. Međutim, to više pripada tzv. usmenoj povijesti negoli priložima utemeljenim na metodologiji povijesnih istraživanja. Neka od pitanja na koje će sudionici ovog okruglog stola pokušati odgovoriti biti će: Kako napisati povijest Hrvatskog psihološkog društva bez sustavnih arhivskih istraživanja? Što sve obuhvatiti? Od kada početi proučavati te kako povezati utemeljenje HPD s razvojem psihologije u Hrvatskoj?

Ključne riječi: Hrvatsko psihološko društvo, povijest, godišnjica

ZDRAVSTVENA PSIHOLOGIJA KAO ČIMBENIK JAČANJA OTPORNOSTI POJEDINCA I ZAJEDNICE

Damir Lučanin (voditelj)¹, **Ana Bogdanić**², **Jasminka Despot Lučanin**¹,
Gordana Kamenečki³, **Josip Lopižić**⁴, **Lada Perković**¹, **Ivona Poljak**⁵,
Zrinka Pukljak-Iričanin¹, **Ljiljana Vukota**⁶, **Maja Erceg Tušek**⁶

¹ Zdravstveno veleučilište Zagreb, Zagreb; ² KBC Zagreb, Klinika za pedijatriju, Zagreb; ³ Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju, Odjel rehabilitacije kardioloških bolesnika, Krapinske Toplice; ⁴ Opća bolnica Dubrovnik, Dubrovnik; ⁵ KBC Zagreb, Klinika za onkologiju, Zagreb; ⁶ Udruga žena oboljelih i liječenih od raka SVE za NJU, Zagreb
✉ damirl@zv.hr; abogdani@gmail.com; jasminka.despotl@gmail.com;
gordana.kamenecki@sbkt.hr; josiplopizic@gmail.com; lada.perkovic@zv.hr;
ipoljak2@yahoo.com; zrinka.pukljak@zv.hr; ljiljana@svezanju.hr; maja@svezanju.hr

Zdravstvena psihologija je usmjerena na promicanje zdravlja kao i na prevenciju i liječenje bolesti i oboljenja. Ovo područje primijenjene psihologije se razvilo prije svega s ciljem unapređenja zdravstvene skrbi, liječenja i oporavka oboljelih, te prevencije oboljenja ljudi. Razdoblje od uspostave ove discipline do danas koje iznosi 50-ak godina poklapa se s produženjem očekivanog životnog vijeka ljudi u svim razvijenim zemljama. Pozitivni trendovi se ne događaju samo radi proširenja znanja iz zdravstvene psihologije nego i zbog djelovanja svih drugih pozitivnih čimbenika. Usprkos spomenutim trendovima, još uvijek su vodeći uzroci smrti kod ljudi kronične bolesti, koje su najčešće povezane s nezdravim životnim stilovima i rizičnim zdravstvenim ponašanjem, a zdravstvena psihologija može pomoći u traženju rješenja. Možemo reći da danas zdravstveni psiholozi rade s pojedincima, grupama i zajednicama kako bi smanjili čimbenike rizika, poboljšali zdravlje pojedinaca i populacije, odnosno smanjili broj bolesti i pomogli bolesnicima u liječenju i oporavku od bolesti. Gotovo da nema specijalističkog područja medicine gdje se ne angažiraju zdravstveni psiholozi u procesu liječenja s ciljem olakšavanja procesa i povećanja njegove efikasnosti. Zdravstvena psihologija je brzo rastuće područje primijenjene znanosti. Nastojanje ljudi za preuzimanje kontrole nad svim dimenzijama vlastitog zdravlja i liječenja podrazumijeva potrebu za informacijama vezanima uz zdravlje, a zdravstveni psiholozi se čine prikladni za ispunjavanje ovakvih očekivanja. Edukacija i obuka drugih zdravstvenih djelatnika je još jedan način na koji zdravstveni psiholozi mogu pomoći unapređenju zdravlja cijele populacije. Proširenjem znanja iz zdravstvene psihologije, liječnici, medicinske sestre, fizioterapeuti, i drugi zdravstveni djelatnici mogu bolje uključiti psihološke pristupe u liječenje i skrb za pacijente. Teme o kojima će se raspravljati: Prikaz rada psihologa u Klinici za pedijatriju KBC Zagreb - trenutno stanje, perspektive, izazovi. Usporedba obrazovanja iz zdravstvene psihologije u Europskim zemljama. Psiholog-važna karika u procesu rehabilitacije srčanih bolesnika. Iskustvo rada zdravstvenog psihologa s onkološkim bolesnicima u Opća bolnica Dubrovnik. Edukacija zdravstvenih djelatnika iz zdravstvene psihologije – svrha, kompetencije i problemi. Maligna bolest kroz perspektivu zdravstvenog psihologa. Jesu li zdravstveni djelatnici dovoljno educirani o upravljanju vlastitim emocijama? Psihoonkologija u hrvatskoj praksi.

Glavne riječi: zdravstvena psihologija, prevencija bolesti, liječenje bolesti, psihoonkologija, edukacija iz zdravstvene psihologije.

MANIPULACIJA DJETETOM U SITUACIJAMA RAZDOJENOG KONFLIKTNOG RODITELJSTVA

Valentina Posavec (voditeljica)¹, **Gordana Keresteš**², **Davorka Osmak Franjić**³,
Lorena Zec⁴, **Sena Puhovski**⁵, **Ljerka Tuđa-Družinec**¹

¹ Centar za socijalnu skrb, Zabok; ² Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odsjek za psihologiju, Zagreb; ³ Ured Pravobraniteljice za djecu, Zagreb; ⁴ SOS Rijeka - Centar za nenasilje i ljudska prava, Rijeka; ⁵ „Brigojedac“ – Psihološki centar za djecu i obitelj, Zagreb

✉ *vposavec95@gmail.com; gkerestes@ffzg.hr; davorka.osmakf@dijete.hr; lorena.zec@sos-rijeka.org; sena.puhovski@gmail.com; ljtuda-druzinec@net.hr*

Razvod braka nije jednokratna događaj, već složen proces koji je jedan od najstresnijih događaja u životu svake osobe. Razvod roditelja pogađa gotovo svako dijete, osobito kada se radi o visokokonfliktnom razvodu u kojem su prisutni stalni roditeljski sukobi. Za djecu je osobito stresno kad je razvod roditelja obilježen visokim stupnjem sukoba, u kojem su prisutni okrivljavanje, neprijateljstvo i nesposobnost roditelja da preuzmu odgovornost za svoj dio spora te nedostatak razumijevanja učinaka sukoba roditelja na djecu. Što su roditeljski sukobi češći i dugotrajniji, to je veća vjerojatnost da će imati negativne posljedice na djecu. Procjenjuje se da je oko jedna četvrtina svih razvoda obilježena visoko izraženim konfliktom koji se kod dijela roditelja nastavlja i nakon razvoda braka. Kako bi zadobili povjerenje djeteta, jedan ili oba roditelja često koriste manipulativne oblike ponašanja koji djetetu šalju negativnu poruku o drugom roditelju s ciljem njegova isključenja iz života djeteta, iako za to ne postoji realni razlog koji proizlazi iz odnosa roditelja i djeteta. Djeca koja su izložena visokokonfliktnom razvodu imaju jednake teškoće kao i djeca koja su žrtve zanemarivanja i tjelesnog zlostavljanja. Pojava koja je povezana s manipulacijom djece tijekom i nakon razvoda braka te koja stavlja dijete u nepovoljan položaj je konflikt lojalnosti do kojeg dolazi u situacijama kada se roditelji ne slažu, a dijete se nalazi između njih te svatko od njih očekuje da se ono prikloni na njihovu stranu. Istovremeno, sustavi koji se u našoj zemlji bave zaštitom i zastupanjem najboljeg interesa djeteta zanemareni su jer je stručnjaka premalo kao i dostupnih savjetovališta za djecu, roditelje i obitelj, a sudski postupci traju godinama. K tome, unazad posljednjih godinu dana stručna, ali i opća javnost polarizirala je stavove oko koncepta „otuđenja djeteta“. Ovaj okrugli stol je još jedna prilika da se uz razmjenu mišljenja ukaže na složenost problema i važnost njegovog rješavanja. Sudionice dolaze iz različitih područja, institucija i nevladinog sektora te će svaka od njih dati viđenje situacije i prijedlog poboljšanja suradnje svih sudionika u zaštiti prava i dobrobiti djeteta.

Ključne riječi: manipulacija, konfliktno roditeljstvo, razvod

VJEŽBENIČKI STAŽ PO *EUROPSY* KOMPETENCIJAMA – KAKVA ZNANJA I VJEŠTINE TREBA IMATI PSIHOLOG KAKO BI USPJEŠNO RAZVIJAO DRUGE?

Tanja Pureta (voditeljica)¹, **Gordana Kamenečki**², **Iva Žegura**³,
Snježana Kovač⁴

¹ Ramiro d.o.o., Zagreb; ² Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju, Krapinske Toplice; ³ Klinika za psihijatriju „Vrapče“, Zagreb; ⁴ Škola za cestovni promet, Zagreb

✉ tanja.pureta@ramiro.hr; Iva.zegura@gmail.com; kameneckig@gmail.com

Uloga psihologije je razvijanje potencijala pojedinaca, timova i organizacija, jer psiholog tijekom fakultetskog obrazovanja stječe sveobuhvatna znanja o razvoju i funkcioniranju ljudi. Međutim, kako bi djelovao u organizaciji u kojoj je zaposlen, neovisno o tome radi li se o vrtiću, školi, bolnici, nekoj drugoj javnoj ustanovi ili poduzeću, treba znati pokazati vrijednost koju donosi. Treba znati prepoznati kako sve može pomoći u razvoju organizacije u kojoj djeluje, kao i njenih korisnika. Treba znati prezentirati svoje ideje, kako bi ih donositelji odluka prihvatili te mu dali zeleno svjetlo za njihovu realizaciju. Na kraju, treba ih znati i provesti te s njima ostvariti željeni učinak i zadovoljstvo korisnika. Koje mu sve kompetencije trebaju, sukladno *EuroPsy* modelu te kako će ih stjecati u Hrvatskoj tema je ovog Okruglog stola. Sudionici Okruglog stola su bivši i sadašnji članovi Povjerenstva za psihologe vježbenike HPK. Oni će govoriti o sličnostima i razlikama između dosadašnjeg modela kompetencija koji se primjenjivao tijekom vježbeničkog staža i novog *EuroPsy* modela. Raspravljat će se o primjenjivosti novog modela kompetencija na sva područja psihološke djelatnosti kao i obukama mentora kako bi mogli pomagati vježbenicima u njihovom usvajanju. Dotaknut će se i dobrobiti koji ovaj model sadrži u funkciji promocije važnosti psihologije kao struke u svim segmentima društvenog života.

Ključne riječi: kompetencije psihologa, *EuroPsy*, vježbenički staž

PSIHOLOZI PODUZETNICI – ŠTO RADE, KAKO RADE I KOLIKO SU USPJEŠNI

Tanja Pureta (voditeljica)¹, **Jadranka Delač Hrupelj**², **Slobodan Jović**³,
Zoran Sušanj⁴

¹ Ramiro d.o.o., Zagreb; ² Creativa d.o.o., Zagreb; ³ Selekcija d.o.o., Split;

⁴ Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet, Odsjek za psihologiju, Rijeka

✉ tanja.pureta@ramiro.hr; jadranka,delac@creativa.hr; sjovicus@gmail.com;

zsusanj@ffri.uniri.hr

U Hrvatskoj se psiholozi u pravilu zapošljavaju u vrtićima, školama, centrima za socijalnu skrb, bolnicama i drugim ustanovama. Ako rade kao organizacijski psiholozi, zapošljavaju se u odjelima za upravljanje ljudskim potencijalima kao stručnjaci zaduženi za selekciju, razvoj zaposlenika ili unapređenje organizacijske kulture. U manjoj mjeri se odlučuju za samostalnu psihološku djelatnost, a još manje za poduzetništvo u smislu osnivanja vlastitog poduzeća koje zapošljava veći broj kolega u funkciji psihologa. S druge strane, u društvu sve više raste potreba za dobivanjem stručne psihološke pomoći, bilo u kontekstu osobnog razvoja, savjetovanja za uspješnije nošenje s problemima, svladavanja psihosocijalnih vještina, rješavanja poteškoća vezanih za razvoj djeteta, savjetovanje u kontekstu organizacijskog razvoja, upravljanja promjenama i općenito upravljanja ljudskim potencijalima. Zašto je tome tako, tko su psiholozi koji su se ipak odlučili za takav oblik karijere, s kojim se poteškoćama suočavaju, kako ih rješavaju, kako rukovode kolegama psiholozima, je li im lako pronaći kolege koje žele raditi kod poduzetnika te kakav je stav javnosti prema psiholozima poduzetnicima, teme su o kojima će se raspravljati. Sudionici su psiholozi koji imaju svoja poduzeća koja zapošljavaju druge kolege psihologe te profesor organizacijske psihologije koji će govoriti o suvremenim trendovima i stavovima studenata prema poduzetništvu psihologa.

Ključne riječi: psiholog poduzetnik, tržište rada

KAKO PRAKSE UPRAVLJANJA LJUDSKIM POTENCIJALIMA MOGU SPRIJEČITI *BIG QUIT* U VAŠOJ ORGANIZACIJI?

Mitja Ružojčić (voditelj)¹, **Zvonimir Galić**^{1,2}, **Nikolina Horvat Subašić**³, **Alen Serhatlić**⁴, **Antea Popović**⁵

¹ Business Psychology Lab, Zagreb; ² Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odsjek za psihologiju, Zagreb; ³ Degordian, Zagreb; ⁴ ROKO Lab, Zagreb; ⁵ Victus Group, Zagreb

✉ mruzojci@ffzg.hr; zgalic@ffzg.hr; nikolina.horvatsubasic@degordian.com; alen.serhatlic@rokolabs.com; antea.popovic@victus-group.com

U nizu promjena u svijetu rada proizašlih iz pandemije koronavirusa, jedna od njih je bila poprilično neočekivana. *Big Quit*, *Great Resignation*, *Great Reshuffling* ili *Great Attrition* nazivi su za pojavu velikog broja ljudi koji su u protekle dvije godine dali otkaze u potrazi za boljim poslovnim i životnim prilikama. S obzirom na neizvjesnost koju je svijetu donijela pandemija, razmjeri ovoga fenomena u zapadnim zemljama su poprilično zapanjujući. Na primjer, samo u SAD-u u 2021. skoro 50 milijuna je svojevolljno napustilo svoj posao, što čini skoro trećinu njihove radne snage. Iako se pretpostavljalo da bi se ovaj fenomen mogao prelići na ostatak svijeta pa tako i na Hrvatsku, dostupni podaci bili su zbnunjujući. S jedne strane, istraživanje portala MojPosao.hr iz veljače 2022. pokazalo je da je više od polovice od 800 sudionika koji su pristupili upitniku na njihovim stranicama promijenilo posao tijekom pandemije. Istovremeno, recentno istraživanje ugledne konzultantske kuće PwC provedeno na 52 000 ljudi u 44 zemlje pokazalo je da tek svaki peti zaposlenik razmišlja o davanju otkaza u narednih 12 mjeseci. Tijekom ovog okruglog stola, Mitja Ružojčić i Zvonimir Galić s Katedre za psihologiju rada Filozofskog fakulteta u Zagrebu i Business Psychology Laba izložit će rezultate istraživanja koje je njihov istraživački tim, u suradnji s agencijom za istraživanje tržišta Henda, proveo na nacionalno reprezentativnom uzorku 500 hrvatskih radnika tijekom proljeća 2022. Glavni nalazi pokazali su da bi *Big Quit* u nešto manjoj mjeri mogao pogoditi i Hrvatsku i da će biti posebno izražen u ICT sektoru te u sektorima trgovine, prijevoza i turizma. Iako se pokazalo da su karakteristike radnika (npr. dob i prihodi) bile povezane s namjerom napuštanja organizacije, kao glavni razlog zbog kojeg ljudi napuštaju organizacije pokazala se loša kvaliteta poslova. Autori istraživanja će u nastavku okruglog stola ove rezultate i njihove implikacije prokomentirati s Nikolinom Horvat Subašić (Employer Branding Director u Degordianu), Alenom Serhatlićem (Head of HR u ROKO Lab) i Anteom Popović (HR Director u Victus Group). U raspravi ćemo poseban naglasak staviti na pitanje kako psiholozi i drugi stručnjaci u području upravljanju ljudskim resursima mogu utjecati na zadržavanje radnika u njihovim trenutnim organizacijama, ali i kako mogu privući nove, kvalitetne zaposlenike na trenutno dinamičnom tržištu rada.

Ključne riječi: *Big Quit*, kvaliteta posla, upravljanje ljudskim potencijalima

ŠTO NAM TREBA DA BISMO IMALI ŠKOLE U KOJIMA SE OSJEĆAMO DOBRO?

Marina Trbus (voditeljica)¹, **Berislava Silić Matasić**², **Davorka Osmak Franjić**¹
i predstavnici Mreže mladih savjetnika pravobraniteljice za djecu,
Iva Stasny Brosig⁴, **Linda Rajhvajn Bulat**⁵, **Zrinka Ristić Dedić**⁶

¹ Zagrebačko psihološko društvo, Zagreb; ² OŠ Lučko, Lučko;

³ Ured pravobranitelja za djecu, Zagreb; ⁴ roditelj; ⁵ Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet, Studijski centar socijalnog rada, Zagreb; ⁶ Institut za društvena istraživanja, Zagreb

✉ *mtrbus@gmail.com; berislavasilic@net.hr; davorka.osmakf@dijete.hr; iva.stasny-brosig@designplus.hr; linda.rajhvaj@pravo.hr; zrinka@idi.hr*

Zadovoljstvo djece pojedinim aspektima školskog života u RH pokazalo se u nekim istraživanjima kao jedno od najniže procijenjenih područja života u svim dobnim skupinama u odnosu na primjerice aspekte poput obitelji, materijalnog statusa, prijatelja, korištenja vremena, dječjih prava i dr. Dobrobit djece definira se kroz različite, ali u pravilu povezane i isprepletene koncepte. Kroz većinu studija provlači se socio-emocionalna dobrobit koja uključuje individualne, subjektivne, kao i okolišne, strukturalne i kolektivne čimbenike koji utječu na društvene i emocionalne dimenzije dječjeg razvoja i identiteta. Obzirom da podaci ukazuju da djeca koja imaju veću emocionalnu kompetentnost imaju i veću privrženost školi te manje anksioznih simptoma, važno je raspraviti na koji način možemo stvarati škole koje bolje odgovaraju djeci, roditeljima i učiteljima. Važnost roditeljske suradnje sa školom je neupitna, a prema školskim propisima obavezna, te postoji veliki broj istraživanja koja dokumentiraju povezanost dječjeg školskog postignuća i roditeljske uključenosti. Potreba da se kao djeca, roditelji i učitelji osjećamo dobro u školi, posebno je važna ako imamo na umu da podaci sustavno pokazuju da zadovoljstvo školom opada s dobi, te da je period COVID 19 doprinio da su učenici u prosjeku percipirali nastavu na daljinu nepovoljnije od nastave u učionicama s obzirom na kvalitetu nastavnoga procesa i opterećenost učenika školskim zadacima. Dodatno, opterećuje činjenica da obrazovne putanje nisu usklađene s budućim radnim zahtjevima, a gdje upravo ta neizvjesnost te prisutnost nekoliko reformi u obrazovanju te povećane količine administracije može rezultirati sagorijevanjem kod učitelja, ali i kod roditelja te na kraju djece. Zadnje aktualnosti oko zaključivanja ocjena, pritiska na djecu, roditelje i učitelje samo dodatno opterećuju i ovako prenapregnute dionike obrazovnog procesa. Kako da svi (p)ostanemo dobro u našim školama tema je okruglog stola kojim ćemo nastojati pregledati izazove te sažeti prijedloge za unaprjeđenje dobrobiti djece, roditelja i obrazovnih stručnjaka.

Ključne riječi: psihološka dobrobit, škola, učenici, roditelji, učitelji

NOVOSTI U USTROJSTVU HRVATSKE PSIHOLOŠKE KOMORE I REGULACIJI PSIHOLOŠKE DJELATNOST

Dejvid Zombori (voditelj)¹, **Latinka Basara**², **Andreja Bogdan**²,
Mislav Čupić², **Svetislav Joka**², **Nada Kegalj**², **Anita Lauri Korajlija**²,
Snježana Kovač², **Ella Selak Bagarić**²

¹ Hrvatska psihološka komora, Zagreb, ² Hrvatska psihološka komora, Upravni odbor, Zagreb

✉ hpk@psiholoska-komora.hr

Novim Zakonom o psihološkoj djelatnosti (NN 98/19), koji je na snagu stupio 24. listopada 2019., a zatim i Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o psihološkoj djelatnosti (NN 18/22), koji je na snagu stupio 17. veljače 2022. godine, donesene su bitne i opsežne izmjene, kako u tijelima Hrvatske psihološke komore (Upravni odbor, Predsjednik i Zamjenik predsjednika, Skupština Komore, Etički odbor i Sud časti) tako i u regulaciji obavljanja psihološke djelatnosti, ali i u javnim i drugim ovlastima i poslovima Hrvatske psihološke komore. Najznačajnija novina vezana uz upravljanje Hrvatskom psihološkom komorom je izmjena sastava i načina izbora Skupštine Komore, temeljena na Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o psihološkoj djelatnosti te uređena Izmenama i dopunama Statuta (NN 109/22) koje su stupile na snagu 29. rujna 2022. godine. Vezano uz javne i druge ovlasti i poslove Hrvatske psihološke komore, novim Pravilnikom o psiholozima vježbenicima detaljno je uređeno i sa Zakonom o psihološkoj djelatnosti usklađeno stjecanje prava na obavljanje vježbeničkog staža, postupak upisa u Imenik psihologa vježbenika, obavljanje vježbeničkog staža, mentorstvo i psihološki stručni ispit. Cilj ovog okruglog stola je dati prikaz noviteta iz Zakona, Statuta i do sada donesenih općih akata kojima se uređuje rad i ustrojstvo Hrvatske psihološke komore te obavljanje psihološke djelatnosti.

Ključne riječi: Hrvatska psihološka komora, psihološka djelatnost, Zakon o psihološkoj djelatnosti, Statut Hrvatske psihološke komore, Pravilnik o psiholozima vježbenicima

RADIONICE

1. **Primjena virtualne realnosti u kognitivno bihevioralnoj terapiji** 231
Petar Fabijanić, Andreja Kostelić-Martić
2. **Kako utišati svoje misli da bismo ih bolje i jasnije čuli?** 232
Maja Hatvalić Capurso, Petra Kvartuč
3. **Spiralna dinamika – što motivira zaposlenike?** 233
Ivana Kulko, Igor Kovač
4. **Prikaz mjerenja potencijalne kreativnosti na primjeru Testa EPoC** 234
Todd Lubart, Darko Lončarić, Ksenija Benaković, Elvira Vučković
5. **Prikaz treninga osnaživanja socio-emocionalnih kompetencija za učitelje, stručne suradnike i ravnatelje u školama** 235
Iris Marušić, Sanja Brajković
6. **Fleksibilnost u radu i skraćeno radno vrijeme - *game changer* u poslovanju?** 236
Martina Ožanić Jukić, Nataša Margetić Lukić
7. **Mama, zašto ribi režeš glavu i rep?** 237
Sena Puhovski, Ivana Ćosić Pregrad
8. **„Zadržavanje vatre“ – 3 p(uta) u prevenciji sagorijevanja** 238
Dubravka Svilar Blažinić, Omer Ćorić

PRIMJENA VIRTUALNE REALNOSTI U KOGNITIVNO BIHEVIORALNOJ TERAPIJI

Petar Fabijanić, Andreja Kostelić-Martić

Centar za kognitivno bihevioralnu terapiju, Zagreb

✉ kbt.fabijanic@gmail.com

Jedna od glavnih tehnika kognitivno bihevioralne terapije je izlaganje klijenata situacijama za koje su razvili obrasce izbjegavanja. Izbjegavanje ima za posljedicu sve veća ograničenja u svakodnevnom funkcioniranju klijenata, pri čemu obrasci izbjegavanja pojačavaju začarani krug negativnih automatskih misli i neugodnih emocija kao npr. anksioznosti i straha. Virtualna realnost nam omogućava da u terapijskom prostoru stvorimo bitna obilježja situacije koja izaziva anksioznu reakciju koja će biti na prihvatljivoj terapijskoj razini i na taj način dozvoliti klijentima da nauče kako takvu reakciju kontrolirati. U procesu ponovnog izlaganja situaciji sa sve nižom anksioznosti, početna se triggerirajuća situacija kodira u emocionalnom pamćenju kao bezopasna. Cilj radionice je prikazati kako virtualno izlaganje izgleda u praksi, koje su njegove prednosti i nedostaci, što je dostupno na tržištu, kolika je cijena opreme i kakva iskustva do sada imamo s klijentima. Scenariji situacija koje će biti moguće isprobati su: aviofobija, prljavi WC za izlaganje OKP-a kontaminaciji, fobija od insekata, strah od visine, virtualni mindfulness te različite dodatne značajke virtualne realnosti u radu s klijentima. Prikazati ćemo kako integriramo virtualno izlaganje s biofeedbackom (provodljivosti kože) kako bi imali i objektivne pokazatelje razine aktivacije. Također će biti prikazan i slučaj aviofobije kroz demonstraciju protokola koji je korišten u terapiji.

Ključne riječi: virtualna realnost, postupno izlaganje, kognitivno bihevioralna terapija

KAKO UTIŠATI SVOJE MISLI DA BISMO IH BOLJE I JASNIJE ČULI?

Maja Hatvalić Capurso, Petra Kvartuč

Opća bolnica Dubrovnik, Dubrovnik

✉ majahatvalic@yahoo.com

Radionica je namijenjena stručnjacima koji rade s osobama koje pate od anksioznih poremećaja. Pandemijsko vrijeme koje je donijelo velike promjene u načinu života i održavanju socijalnih kontakata posebice je utjecalo na pogoršanje anksioznosti kod osoba koje su prethodno patile od anksioznih poremećaja. Sklonost brigama koja je praćena neugodnim tjelesnim simptomima značajno umanjuje kvalitetu života, stoga je potrebno osnažiti osobu i pokazati joj kako izaći na kraj s vlastitim anksioznim mislima. Misaoni procesi snažno utječu na fiziologiju i ponašanje osobe pa je mogućnost utjecaja na misaone procese put kojim se može smanjiti razina anksioznosti i time poboljšati psihološka dobrobit. Plan radionice: Kroz radionicu će sudionici iskustveno raditi na prepoznavanju vlastitih anksioznih misli, naučiti razlikovati produktivne od neproduktivnih misli te smišljati racionalnije odgovore na zastrašujuće automatske misli. Koristit će se tehnike kognitivno-bihevioralne terapije. Budući da su sudionici također sustručnjaci, vježbat će se kategoriziranje negativnih automatskih misli koje za cilj ima kognitivno udaljavanje od negativnih emocija koje su izazvane automatskim mislima. Cilj radionice je iskustveno proživjeti aktivno nošenje s anksioznim mislima. Očekivani pozitivni ishodi radionice su da sudionici prenesu svoje znanje i tehnike na svakodnevne životne situacije, kao i na rad s anksioznim klijentima.

Ključne riječi: anksioznost, automatske negativne misli, kognitivno-bihevioralna terapija

SPIRALNA DINAMIKA – ŠTO MOTIVIRA ZAPOSLENIKE?

Ivana Kulko, Igor Kovač

LQ d.o.o., Zagreb

✉ ivana.kulko@lq.hr; igor.kovac@lq.hr

Kako bismo razumjeli međuljudsku dinamiku u timovima i organizacijama, potrebno je prepoznati osnovnu motivaciju koja uzrokuje misli i ponašanja pojedinaca. Svi su motivirani, ali ne istim stvarima. Mnogi konflikti, nesporazumi i tenzije koje se javljaju u organizacijama izviru iz očekivanja kako drugi ljudi imaju istu motivaciju i vrijednosti kao i mi. Međutim, u većini organizacija to nije slučaj. S druge strane, nije ni potrebno da imamo iste vrijednosti jer ljudi s vrlo različitim vrijednostima mogu zajedno raditi prilično uspješno, sve dok postoji opći sporazum o smjeru i jasan zajednički cilj. Psiholog i glavni istraživač teorije Spiralne dinamike, dr. Clare Graves, izdvojio je ukupno 8 razina sustava vrijednosti koje se pojavljuju u interakciji čovjeka i njegove okoline. Kako okolina postaje složenija, tako se razvijaju i vrijednosni sustavi, a upravo naše osobne vrijednosti određuju kako kreiramo svoje odluke, kakvo mišljenje stvaramo o određenim temama, što nas motivira i kako se ponašamo. Kako bi se uskladile razlike u stavovima i ponašanjima, potrebno je najprije detektirati koje vrijednosti osoba prihvaća, a koje odbacuje. Cilj ove radionice je upoznati sudionike s osnovnim postavkama teorije Spiralne Dinamike i potaknuti ih na promatranje motivacije kroz sustave vrijednosti. Očekivani ishodi radionice su osvijestiti kod sudionika sustave vrijednosti koje njih osobno motiviraju te potaknuti ih na razmišljanje o tome koje vrijednosti ili sustavi vrijednosti čine kulturu njihove organizacije.

Ključne riječi: spiralna dinamika, sustavi vrijednosti, motivacija zaposlenika

PRIKAZ MJERENJA POTENCIJALNE KREATIVNOSTI NA PRIMJERU TESTA EPoC

Todd Lubart¹, Darko Lončarić², Ksenija Benaković³, Elvira Vučković⁴

¹ Université Paris Cité, Pariz, Francuska; ² Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet, Rijeka; ³ Udruga Vjetar u leđa, Zagreb; ⁴ OŠ „Petar Zoranić“, Nin, OŠ Privlaka, Privlaka
✉ dloncaric@uniri.hr

Evaluation of Potential Creativity (EPoC) relativno je nova mjera potencijalne kreativnosti djece koju su početkom 21. stoljeća, nakon rada na formuliranju investicijske teorije kreativnosti (autori: Robert J. Sternberg i Todd Lubart), na pariškom sveučilištu Université Paris Descartes razvili Todd Lubart, Maud Besançon i Baptiste Barbot. U razvoju brojnih međunarodnih inačica testa pomogao im je Taisir Yamin, direktor Međunarodnog centra za inovaciju u obrazovanju u Ulmu. Test EPoC primijenjen je u 11 zemalja tijekom 2015. i 2016. godine kao evaluacijski instrument u okviru OECD projekta „Procjena napretka u razvoju vještina kreativnog i kritičkog mišljenja“. Na važnost razvoja kreativnosti u obrazovanju ukazuje i informacija OECD Centra za obrazovna istraživanja i inovacije prema kojoj PISA 2022. godine uključuje i test kreativnog mišljenja petnaestogodišnjaka (*The PISA 2022 Creative Thinking Assessment*). Test je namijenjen evaluaciji potencijalne kreativnosti djece i mladih. U Francuskoj je, za literarnu i slikovnu domenu, inicijalno normiran na djeci od četiri do dvanaest godina, uz izrađene nove norme do dobi od sedamnaest godina. Pri mjerenju kreativnog potencijala, poseban naglasak stavljen je na razlikovanje i neovisno bodovanje divergentno-eksplorativnog i konvergentno-integrativnog procesa kreativnog mišljenja na apstraktnim i konkretnim zadacima. U fazi znanstveno-istraživačkog razvoja su i mjere kreativnosti u ostalim domenama: socijalno-interpersonalnoj, znanstveno-istraživačkoj (prirodoslovni i društveni fenomeni), matematičkoj, glazbenoj i tjelesno-kinestetskoj (ples i pokret). Radionica će uključivati kratki opis testa sa svim domenama kreativnosti koje mjeri, prenesena iskustva primjene testa u Hrvatskoj, a polaznici će se izmjenjivati u ulogama onoga tko primjenjuje i rješava test na primjerima odabranih zadataka. Elementi bodovanja i interpretacije rezultata bit će samo kratko naznačeni.

Ključne riječi: EPoC, potencijalna kreativnost, djeca

PRIKAZ TRENINGA OSNAŽIVANJA SOCIO-EMOCIONALNIH KOMPETENCIJA ZA UČITELJE, STRUČNE SURADNIKE I RAVNATELJE U ŠKOLAMA

Iris Marušić¹, Sanja Brajković²

¹ Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Zagreb; ² Mreža centara obrazovne politike (NEPC), Zagreb

✉ iris@idi.hr

Radionica će ukratko prikazati aktivnosti koje se provode u sklopu projekta *Hand In Hand*: Osnaživanje socio-emocionalnih kompetencija i svijesti o različitosti kod učitelja širom Europe. *Hand in Hand* je europski (Erasmus K3) projekt koji okuplja partnere iz sedam zemalja (Slovenija, Hrvatska, Švedska, Njemačka, Austrija, Danska, Portugal), a u Hrvatskoj ga provodi Institut za društvena istraživanja u Zagrebu. Projekt je prvenstveno usmjeren na razvoj socijalnih i emocionalnih kompetencija učitelja, kao i razvoj njihove svijesti o različitosti, kako bi ih osnažio za složenost svakodnevnog rada u sve raznolikijim učionicama i omogućio im fleksibilno suočavanje s novim izazovima. Uz to, projekt je usmjeren na dobrobit učitelja, ističući kako razvoj ovih kompetencija istodobno u središte stavlja učitelje, njihov glas i njihov vlastiti razvoj. Projektne aktivnosti s učiteljima osmišljene su kao šestodnevni program osnaživanja učitelja koji se temelji na vježbama usredotočene svjesnosti (eng. *mindfulness*), vježbama osvještavanja tijela, vježbama dijaloga, aktivnog slušanja i refleksije. Uz program namijenjen učiteljima razvijen je i dvodnevni program za stručne suradnike i ravnatelje. Radionica koju predlažemo ima za cilj ukratko predstaviti ovaj program uz vježbe koje će aktivno uključiti sudionike radionice i omogućiti im iskustveni uvid u osnovne elemente socio-emocionalnog učenja koji čine srž programa.

Ključne riječi: socio-emocionalne kompetencije, relacijske kompetencije, učitelji

FLEKSIBILNOST U RADU I SKRAĆENO RADNO VRIJEME – GAME CHANGER U POSLOVANJU?

Martina Ožanić Jukić¹, Nataša Margetić Lukić²

¹ AITAC, Zagreb; ² Poslovna inteligencija, Zagreb

✉ mozanic@aitac.nl

Puno poslodavca diljem svijeta susreće se s izazovima kako privući zaposlenike, a kad ih privuku, onda kako zadržati one dobre. U nastojanjima da budu atraktivne, neke tvrtke pomiču ustaljene okvire tradicionalnog poslovanja. Sve više firmi omogućava zaposlenicima fleksibilnost u radu (mogućnost odabira kada i gdje će raditi itd.) koja omogućava lakšu prilagodbu promjenama na tržištu rada. Za tvrtku, posebni benefiti su dobar *employer branding* i pozicioniranje na tržištu, privlačenje većeg broja kandidata, manji izostanci i poslovni troškovi te veća produktivnost zaposlenika. Zaposlenici su manje umorni i pod stresom, manje je pogrešaka i ozljeda na radu, njihov privatni i poslovni život su boljoj ravnoteži pa se povećavaju zadovoljstvo i motivacija. Ali neki poslodavci idu još korak dalje! Razmišljaju o skraćivanju ustaljenih 40 radnih sati tjedno na npr. 4-dnevni radni tjedan, ili su to već počeli raditi. Kažu, unazad 100 godina smo radili 6 dana tjedno pa smo to smanjili na 5 dana. Čiji je to propis, je li „uklesan u kamen“ i služi li današnjem čovjeku? Na radionici ćemo sa sudionicima razmijeniti naša iskustva i stavove o svemu navedenom. Možda su baš ova izazovna vremena prilika za promišljanje i razvoj, za otići korak dalje od uvriježenih načina rada? Zajedno sa sudionicima ćemo kreirati popis svih benefita, ali i izazova fleksibilnog i skraćenog radnog vremena – propitati se može li ovo biti jedan od načina jačanja otpornosti pojedinca, a time i poslodavaca, obitelji i cijelog društva? Ili će timski duh na poslu (ipak) oslabiti? Osvrnut ćemo se i na zakonske okvire te koliko je fleksibilno i skraćeno radno vrijeme moguće provesti u različitim „branšama“, a neka moguća pitanja koja se javljaju vezana su za efikasnost, dostupnost klijentu i naplatu sati. Ukratko, ako bismo htjeli ovako nešto provesti u svojim organizacijama, potrebno je razmisliti koji bi bili preduvjeti, hoćemo li provesti anketu među zaposlenicima, što bi ih najviše brinulo, a što upravo, treba li provesti testni period ili pilot projekt i slično.

Ključne riječi: fleksibilno radno vrijeme, skraćeno radno vrijeme, efikasnost, benefiti

MAMA, ZAŠTO RIBI REŽEŠ GLAVU I REP?

Sena Puhovski¹, Ivana Čosić Pregrad²

¹ „Brigojedac“ – Psihološki centar za djecu i obitelj, Zagreb; ² Psihološki centar za djecu i obitelji, Zagreb

✉ sena.puhovski@gmail.com

Snalaženje u roditeljstvu nikada nije bilo lagano pa tako nije ni u vremenima u kojima živimo. U svakodnevnom kliničkom radu s djecom sve više i češće u prvi plan nam dolazi rad s roditeljima i teme roditeljstva. Kada s roditeljima otvorimo temu roditeljstva opetovano se vraćamo introjektima koji sa sobom donose roditeljstvo „iz uloge“, a ne ono „iz osobe“. Introjekti koje roditelji donose najčešće su produkt vlastitog odrastanja i stavova usvojenih „metodom vlastite kože“ ili pak čitanja i konzumiranja mnogobrojnih sadržaja koje je moguće naći na tu temu u suvremenom svijetu 21. stoljeća. Kroz ovu radionicu, metodom vlastite kože ćemo se pozabaviti introjektima u roditeljstvu - svim onim rečenicama koje se nalaze u podlozi roditeljskih postupaka, a za koje nemamo objašnjenja osim „Tako treba biti“. To su rečenice poput: „Mora pospremiti krevet ujutro nakon ustajanja“, „Prvo zadaća, a onda igra“, „Ne smije se tući, ali mora se znati obraniti“, „Mora ići na slobodne aktivnosti“, „Moramo stalno biti fizički blizu da bismo bili bliski“ itd. Nadamo se da ćemo kroz zajednički rad osvijestiti neke vlastite rečenice i tako, radeći na sebi, steći neke nove uvide i vještine za rad s roditeljima i osnažiti ih u ostvarivanju osobnih „ja i ti“ odnosa s djecom. U takvim odnosima će kućna i roditeljska pravila proizlaziti iz osobnih vrijednosti (koje god one bile) i integriteta te uvida u potrebe svakog pojedinog djeteta, a ne iz uloga koje smo preuzeli raznim automatizmima.

Ključne riječi: roditeljska uloga, osobni odnosi s djecom, osobne vrijednosti roditelja

„ZADRŽAVANJE VATRE“ – 3 P(UTA) U PREVENCIJI SAGORIJEVANJA

Dubravka Svilar Blažinić¹, Omer Ćorić²

¹ CZSS Zagreb, Zagreb; ² Podružnica Obiteljski centar za Grad Zagreb, Zagreb

✉ dsvilar@gmail.com

Stres na radu rezultat je interakcije radnika i njegovog radnog okruženja. Ukoliko zahtjevi koje posao stavlja na zaposlenika nadilaze njegove kapacitete i sposobnosti aktivnog suočavanja, osoba će doživjeti subjektivan osjećaj stresa. Dugotrajna izloženost povišenim razinama stresa dugoročno može rezultirati narušenim psihičkim i/ili fizičkim zdravljem i dobrobiti zaposlenika te negativnim ishodima posla, odnosno dovesti do sindroma sagorijevanja. Sindrom profesionalnog sagorijevanja (tzv. *burnout*) opisuje se kao stanje emocionalne, mentalne i fizičke iscrpljenosti uzrokovane pretjeranim i dugotrajnim stresom te se smatra odloženim odgovorom na kronične emocionalne i interpersonalne stresne događaje na radnom mjestu. Pojam sagorijevanja upotrebljava se i najviše ugrožava osobe u pomagačkim profesijama koje su često izložene stresnim situacijama. Uzroci nastanka sindroma sagorijevanja su veliki broj stresnih situacija i preopterećenost obvezama, nezadovoljstvo poslom, slaba mogućnost napredovanja u karijeri, nedostatak adekvatne pohvale na poslu i u obitelji, narušeni međuljudski odnosi te prevelika očekivanja od sebe, ali i drugih ljudi u okruženju. Osobe koje usprkos svom trudu i zalaganju ne uspijevaju postići željene rezultate, čiji se rad ne cijeni te smatraju kako za svoj rad nisu adekvatno plaćene također su izložene većem riziku sagorijevanja. Sindrom sagorijevanja iskazuje se na emocionalnom i mentalnom planu te na tjelesnoj razini kroz različite simptome u vidu mnogih promjena u funkcioniranju i zdravstvenom statusu. Kroz narednu radionicu objasniti ćemo teoretsku podlogu i mehanizme nastanka stresa i sagorijevanja, načine prepoznavanja prvih znakova, put promjene smjera kroz kontrolu stresa i traženja pomoći te principe preuzimanja odgovornosti za sebe izgradnjom otpornosti na stres vođenjem brige o fizičkom i mentalnom zdravlju.

Ključne riječi: stres na radu, sindrom profesionalnog sagorijevanja, otpornost na stres

**PREDSTAVLJANJE PRIRUČNIKA, KNJIGA,
PSIHOGIJAGNOSTIČKIH SREDSTAVA I
STUDIJSKOG PROGRAMA**

1. **Predstavljanje Priručnika za razvoj kompetencija učitelja u prepoznavanju, poticanju i vrednovanju darovitih učenika** 241
Jasna Cvetković-Lay, Edita Bosnar, Martina Vučica, Tatjana Orešković
2. **Predstavljanje knjige „Kako si? Znanstveno utemeljene lekcije kako sustavno raditi na psihološkoj dobrobiti“** 242
Sandro Krašić, Tina Rukavina, Nataša Jokić-Begić
3. **Nove knjige i psihodijagnostička sredstva s hrvatskim normama u izdanju Naklade Slap** 243
Valentina Ružić, Antonia Štefanec, Mislav Kranjčev, Jasminka Despot Lučanin, Gordana Kuterovac Jagodić, Biserka Matešić
4. **Predstavljanje novog studijskog programa „Poslijediplomski specijalistički studij inkluzivnog odgoja i obrazovanja“** 244
Tena Velki

PREDSTAVLJANJE PRIRUČNIKA ZA RAZVOJ KOMPETENCIJA UČITELJA U PREPOZNAVANJU, POTICANJU I VREDNOVANJU DAROVITIH UČENIKA

Jasna Cvetković-Lay¹, Edita Bosnar², Martina Vučica², Tatjana Orešković²

¹ Centar za poticanje darovitosti djeteta „Bistrić“, Zagreb; ² OŠ „Dragutina Tadijanovića“, Zagreb

✉ nadarenost@gmail.com

Priručnik za razvoj kompetencija učitelja u prepoznavanju, poticanju i vrednovanju darovitih učenika (Izdavač: Centar za poticanje darovitosti djeteta „Bistrić“) je nastao kao ishod projekta *EduDar* sufinanciranog od Ministarstva znanosti i obrazovanja u 2022. godini, kao spoj znanosti i prakse, a služi kao konkretna podrška učiteljima razredne nastave u radu s darovitim učenicima. Priručnik sadrži spoznaje o darovitima i suvremenom pristupu procesu identifikacije u ranoj školskoj dobi koji se temelje na znanstvenim istraživanjima te analizu i kritički osvrt na odnos prema darovitim učenicima u nas. Predstavlja operacionalizaciju temeljnih načela rada s darovitim učenicima postavljenim u nacionalnom dokumentu u procesu izrade i usvajanja („Smjernice za rad s darovitom djecom i učenicima“). Primjeri dobre prakse i savjeti za rad s potencijalno darovitim učenicima proizlaze iz empirijskog istraživanja provedenog na uzorku od 37 učitelja razredne nastave u školama partnerima u projektu. Rezultati istraživanja daju smjernice za daljnji tijek Priručnika i diktiraju prioritete. Iskustva učiteljica i opisi darovitih učenika pokazuju koliko su daroviti učenici različiti, a istovremeno slični, posebno prema svojim odgojno-obrazovnim potrebama. Autorice odgovaraju na dvojbe i nedoumice učiteljica koje su sudjelovale u istraživanju te predlažu konkretna rješenja. U Priručniku se preispituju procjenjivačke vještine i pristup učitelja tijekom uočavanja i nominiranja darovitih učenika te jasno navode načini poboljšanja s ciljem unapređenja tog procesa. Naglašava se potreba suradnje učitelja i stručnih suradnika kako u procesu identifikacije tako i u planiranju i realizaciji odgojno-obrazovne podrške koja je podložna promjenama ovisno o produktima, interesima i napretku učenika. Učiteljima su najkorisniji primjeri aktivnog učenja, motivirajućih aktivnosti i s njima povezanog vrednovanja darovitih učenika u razrednoj nastavi. Suautorice sudjeluju u izradi „Smjernica za rad s darovitom djecom i učenicima“, zastupaju zor psihologa, pedagoga i učitelja te imaju dugogodišnje praktično iskustvo u identifikaciji i odgojno-obrazovnoj podršci darovitim učenicima u redovnoj nastavi i homogenim skupinama.

Ključne riječi: daroviti učenici, kompetencije učitelja, prepoznavanje, poticanje, vrednovanje

PREDSTAVLJANJE KNJIGE „KAKO SI? ZNANSTVENO UTEMELJENE LEKCIJE KAKO SUSTAVNO RADITI NA PSIHOLOŠKOJ DOBROBITI”

Sandro Krašić, Tina Rukavina, Nataša Jokić-Begić

Udruga *kako si?*, Zagreb

✉ info@kakosi.hr

Sa zadovoljstvom vas pozivamo na predstavljanje knjige 'kako si? Znanstveno utemeljene lekcije kako sustavno raditi na psihološkoj dobrobiti', koju su priredili prof. dr. sc. Nataša Jokić-Begić, mag. psych. Tina Rukavina i mag. psych. Sandro Krašić – članovi i osnivači udruge *kako si?*. Knjiga je nastala u pandemijsko vrijeme u okviru *online* platforme *kako si?* Sastoji se od niza tekstova podijeljenih u 5 poglavlja kojima su pokrivene različite teme iz psihologije. U njoj ćete naći korisne tekstove o različitim tehnikama kojima možete osnažiti svoje načine suočavanja sa stresom, prebroditi krizne situacije ili jednostavno razvrstati hipotetske od stvarnih briga. U knjizi se nalaze tekstovi o roditeljstvu, bliskim odnosima, ali i širim društvenim temama. Ova knjiga može pomoći pojedincima u nošenju s nekim životnim teškoćama i u osobnom rastu, roditeljima u odgoju djece, ali ona ujedno i educira, tumačeći psihološku osnovu različitih oblika doživljavanja i ponašanja te nekih društvenih pojava. Od početka pandemije u javnom diskursu je dominantan biomedicinski pristup, dok je komponenta psihičkog zdravlja zanemarena, a podaci pokazuju da je psihičko zdravlje nacije sve lošije. Stoga je potrebno puno raditi na promicanju zaštite psihičkog zdravlja i kvalitete života, a knjiga *Kako si?* može tome bitno doprinijeti i to ne samo u ovim kriznim vremenima, nego i u vremenima koja su pred nama.

Ključne riječi: psihološka dobrobit, knjiga, Udruga *kako si?*

NOVE KNJIGE I PSIHODIJAGNOSTIČKA SREDSTVA S HRVATSKIM NORMAMA U IZDANJU NAKLADE SLAP

**Valentina Ružić¹, Antonia Štefanec², Mislav Kranjčev²,
Jasminka Despot Lučanin², Gordana Kuterovac Jagodić³, Biserka Matešić¹**

¹ Naklada Slap, Jastrebarsko; ² Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija, Zagreb; ³ Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Zagreb

✉ valentina@nakladaslap.com

Knjiga *Psihologija starenja* autorice Jasminke Despot Lučanin usmjerena je na psihološke aspekte procesa starenja i života u starosti. U knjizi se prikazuju nove spoznaje iz ovog područja, a upotpunjena je radnim materijalima u internetskom dodatku. Knjiga je namijenjena studentima psihologije i drugih studija koji obrazuju stručnjake za rad s ljudima te različitim stručnjacima koji u svom radu pružaju stručne usluge starijim osobama i njihovim obiteljima.

Knjiga *Svemogućnost i nemoć komunikacijskog procesa* autorice Lidije Arambašić usmjerena je na objašnjenje i razradu komunikacijskog procesa i primjenu jasne komunikacije. U knjizi su prikazane i suvremene znanstvene spoznaje iz ovog područja, ali i mnoštvo praktičnih i primjenjivih savjeta zbog čega je korisna svim stručnjacima-pomagačima čiji se svakodnevni posao temelji na komunikacijskom procesu.

Test pažnje, revidirani (d2-R) novo je izdanje široko primjenjivanog Testa d2 za ispitivanje sposobnosti koncentracije, odnosno usmjerene pažnje. Test se zasniva na novim znanstvenim spoznajama vezanim uz koncentraciju pojedinca te njegovu brzinu i točnost u razlikovanju (diskriminiranju) sličnih vizualnih podražaja. Rezultati se prikazuju kao mjera brzine, točnosti i koncentracije, a moguće je pratiti tijek koncentracije ispitanika tijekom rješavanja testa. Test d2-R je standardiziran u Republici Hrvatskoj u papir-olovka i elektroničkom obliku na više od 1400 ispitanika u dobi od 9 do 60 godina.

Test opće inteligencije, revidirani, ljestvica 2 (CFT 20-R) je novi, poboljšani oblik Catellova kulturno nepristranog testa (CTI) namijenjenog ispitivanju opće inteligencije djece i odraslih. Sastoji se od dva dijela s po 4 subtesta čiji se rezultati kombiniraju u procjenu opće fluidne sposobnosti pojedinca. U Republici Hrvatskoj test je standardiziran u papir-olovka i elektroničkom obliku na više od 1400 ispitanika u dobi od 9 do 60 godina

ASEBA sustavom procjene dobivaju se podaci o različitim aspektima dječjeg funkcioniranja. Dostupan je oblik za predškolsku dob (1.5 do 5 godina) za procjene od strane roditelja/skrbnika (CBCL 1.5-5) i od strane njegovatelja i odgojitelja (C-TRF) te oblik za školsku dob (6 do 18 godina) za procjene od strane roditelja/skrbnika (CBCL 6-18), nastavnika (TRF) i samoprocjenu (YSR 11-18). Obrasci sadrže upite o demografskim podacima o djetetu te 100 odnosno 113 čestica koje se kombiniraju u tri šire ljestvice (internalizacija, eksternalizacija i ukupni problemi), a rezultati se iskazuju i na ljestvicama empirijski utemeljenih sindroma i ljestvicama usmjerenim na DSM. Obrasci za školsku dob sadrže i ljestvice kompetencija, odnosno prilagođenosti i školskog uspjeha. Hrvatske norme prikupljene su za svih 5 oblika ASEBA procjena za više od 600 djece predškolske i više od 1000 djece školske dobi.

Ključne riječi: udžbenik, psihodijagnostička sredstva, stručna literatura

PREDSTAVLJANJE NOVOG STUDIJSKOG PROGRAMA „POSLIJEDIPLOMSKI SPECIJALISTIČKI STUDIJ INKLUZIVNOG ODGOJA I OBRAZOVANJA“

Tena Velki

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Osijek

✉ tena.velki@gmail.com

Višegodišnjim praćenjem odgojno-obrazovne stvarnosti primijećeno je kako stručni suradnici, odgojitelji, učitelji i nastavnici kroz postojeći sustav obrazovanja nisu dostatno pripremljeni za rad s djecom s posebnim potrebama te i u istraživanjima navode upravo vlastite kompetencije kao najveću barijeru inkluzije. UNESCO-ov projekt *Education for All* (EFA), u kojemu se prati napredak pojedinih zemalja u promicanju ideja inkluzivnog odgoja i obrazovanja, pokazuje kako u Hrvatskoj tek svako treće dijete s teškoćama u razvoju ima pristup redovitom odgoju i obrazovanju dok primjerice Bugarska, Slovenija, Mađarska i Rumunjska imaju oko 80 % djece s teškoćama u razvoju uključeno u redoviti sustav odgoja i obrazovanja. Prema ukupnom napretku u podizanju kvalitete odgoja i obrazovanja, Hrvatska je smještena na 31. mjestu, daleko iza Norveške, Švedske, Ujedinjenog Kraljevstva, Finske, Italije, Islanda, Švicarske, Francuske, Nizozemske i drugih. Prema Nacionalnoj strategiji izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2017. do 2020. godine, prioritetno područje odgoja i obrazovanja imalo je za strateški cilj pokretanje programa edukacije učitelja i nastavnika upravo u području inkluzivnog odgoja i obrazovanja, a prema Nacionalnom planu izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2021. do 2027. godine prioritetno područje je Inkluzivni odgoj i obrazovanje te zapošljavanje osoba s invaliditetom, u sklopu kojeg je posebni cilj osigurati inkluzivni odgoj i obrazovanje za djecu s teškoćama u razvoju i studente s invaliditetom. Kako bi odgovorio na trenutne potrebe po pitanju inkluzivnog odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku 2022./2023. akademske godine pokreće novi studijski program. Poslijediplomski specijalistički studij Inkluzivnog odgoja i obrazovanja prvi je program u Republici Hrvatskoj namijenjen upravo radu s djecom s posebnim potrebama (daroviti i s teškoćama u razvoju) unutar odgojno-obrazovnih institucija, a namijenjen je stručnim suradnicima (psiholozima, pedagogima, edukacijskim rehabilitatorima), odgojno-obrazovnim djelatnicima (odgojiteljima, učiteljima, nastavnicima) i svima koji rade s djecom i mladima s posebnim potrebama kao što su socijalni radnici, logopedi i socijalni pedagozi. Glavni je cilj studija upoznavanje polaznika sa suvremenim teorijskim i praktičnim dostignućima u području rehabilitacije, psihologije, posebne pedagogije i srodnim područjima, te njihovo osposobljavanje da stečena znanja i vještine iz tih područja uspješno primjene u praksi. Program polaznicima omogućuje stjecanje kompetencija na području razumijevanja i primjene različitih modela savjetodavnog i rehabilitacijskog rada s osobama s invaliditetom i/ili djecom s teškoćama u razvoju, kao i usvajanje potrebnih savjetodavnih i psiho-rehabilitacijskih vještina, načina procjena i praćenja razvoja djece i mladih te profesionalne etike u sklopu različitih programa inkluzivnog odgoja i obrazovanja. Na predstavljanju će se više govoriti o samoj strukturi studijskog programa, uvjetima upisa, kompetencijama koje se stječu njegovim završetkom te svim ostalim potrebnim informacijama za buduće polaznike.

Ključne riječi: poslijediplomski studij, inkluzivni odgoj i obrazovanje, stručni studij

CIKLUS RAZGOVORA MEĐU NAMA	247
Redakcija za pripremu i moderaciju razgovora: <i>Jasminka Jelčić, Hrvoje Gligora, Iva Žegura, Antonia Ćosić</i>	
1. Retrospektiva jedne platforme (i njena perspektiva) <i>Hrvoje Gligora, Jasminka Jelčić</i>	248
2. O radosti i znanosti obnavljanja – iz prve ruke <i>Jasminka Jelčić, Antonia Ćosić</i>	249
3. Razgovor s povodom – kad bolest postane saveznica na putu prema zdravlju <i>Jasminka Jelčić, Iva Žegura</i>	250
4. Kako svojim stručnim radom doprinosimo očuvanju i osnaživanju zdravlja i dobrobiti djece i mladih? <i>Jasminka Jelčić</i>	251
5. Subotnje jutro u društvu s poezijom <i>Jasminka Jelčić</i>	252

CIKLUS RAZGOVORA *MEĐU NAMA*

Proteklih 2.5 godine, u vremenu kad je toliko toga bilo i još uvijek je nepoznato, neizvjesno, kad smo se suočili s raznovrsnim krizama kao pojedinci, organizacije i kao društvo u cjelini, sve je značajnija potreba za otvaranjem dijaloga ljudi koji o nekoj temi progovaraju i misle o njoj iz drukčijih perspektiva. S obzirom da je naša godišnja strukovna konferencija redovito prilika i za otvaranje dijaloga o različitim pitanjima koja su relevantna kako za psihologiju kao struku, tako i za hrvatsko društvo u cjelini, 2021. godine smo za 28. godišnju Konferenciju oblikovali prvi ciklus Razgovora *MEĐU NAMA*. Prošlogodišnji razgovori koji su odvijali jednako kao i cijela Konferencija u on-line formatu pružili su svim prisutnima prilike za jednu drugačiju formu strukovnih susreta, razgovora, diskusija, upoznavanja, prepoznavanja i zajedničkog razmišljanja. Nadahnuti prošlogodišnjim odličnim prijemom ponuđenog ciklusa razgovora, za ovogodišnju Konferenciju ponovno predložimo teme koje su na različite načine aktualne kako za našu strukovnu zajednicu, za nas kao pojedince, a i za širu javnost. U svakoj od tema planiran je razgovor kolegica i kolega koji su raznoliki po svojim radnim ulogama, poziciji i iskustvima u pojedinim sustavima i organizacijama. Cilj nam je kreirati prilike za dijalog, ponuditi okvir za intimni susret različitih strukovnih mišljenja i osobnih stavova, s punim poštovanjem prema međusobnim različitostima. Vjerujemo kako takve prilike mogu osnažiti i spremnost za povećanje koherencije djelovanja i snage strukovnog doprinosa psihologije u široj društveno zajednici.

Redakcija za pripremu i moderaciju razgovora *MEĐU NAMA*:
Jasminka Jelčić, Hrvoje Gligora, Iva Žegura, Antonia Ćosić

RETROSPEKTIVA JEDNE PLATFORME (I NJENA PERSPEKTIVA)

Hrvoje Gligora¹, Jasminka Jelčić²

¹ Dječji dom „Ivana Brlić Mažuranić“, Lovran; ² Meridijana IT, Zagreb

✉ Hrvoje.Gligora@SOCKSRB.HR; jj@meridijana.hr

Gotovo tri desetljeća godišnjih konferencija hrvatskih psihologa u svojim su programima donijeli širok spektar tema kojima se psihologinje i psiholozi bave i područja u kojima (su)djeluju. Jedno od tih područja je i psihologija medija – uglavnom kao dio programa, ali u par navrata i kao središnja tema konferencija. Jedna od istaknutijih je bila godišnja konferencija održana 2008. godine u Poreču pod nazivom „Psihologija-mediji-etika“, a na tragu njenih zaključaka (i istoimene knjige objavljene godinu dana nakon konferencije) deset godina kasnije nastala je platforma *Festival psihologije* i medija koji se od 2018. godine održava u Rijeci (i na Zoom-u, naravno). Platforma je nastala zbog potrebe za razumijevanjem medija, ali i potrebe za dvosmjernom komunikacijom medijskih profesionalaca i psihologa. U uvodnom dijelu bit će prikazana retrospektiva dosadašnjih *Festivala psihologije* i medija, nakon čega će biti prikazani rezultati analize portala o psihologiji i psiholozima. Potom je predviđen razgovor iz ciklusa *MEĐU NAMA*, format koji se na ovogodišnjoj konferenciji prvi put pojavljuje u formi uživo, nakon prošlogodišnjeg *online* ciklusa. Namjera nam je potaknuti raspravu između psihologa o temama vezanim uz psihologiju i medije u jednom tom novom konferencijskom obliku, koji donosi priliku za višesmjernu raspravu između sudionika što može, a i ne mora rezultirati konkretnim zaključcima.

Ključne riječi: mediji, etika, psihologija, suradnja, festival

O RADOSTI I ZNANOSTI OBNAVLJANJA – IZ PRVE RUKE

Jasminka Jelčić¹, Antonia Ćosić²

¹ Meridijana IT, Zagreb; ² Hrvatska radiotelevizija, Zagreb

✉ jj@meridijana.hr

Kao psihologinje, znanstvenice, praktičarke, edukatorice, terapeutkinje, pomagačice, suradnice, volonterke bavimo se pitanjima zdravlja, traume, otpornosti, vitalnosti i osobne dobrobiti - istražujemo i primjenjujemo znanja o uspostavljanju zdravlja, o oporavku kao „procesu promjene kroz koji osoba povećava svoju dobrobit i zdravlje, živi autonomno i kompetentno, teži ostvarivanju svog punog potencijala. U svojem istraživačkom radu nastojimo mapirati i razumjeti složenost i međusobnu povezanost varijabli koje su u podlozi zdravlja, otpornosti na stres, kapaciteta za suočavanje s promjenama, poučljivosti, vitalnosti i kvalitete života. U svojoj pomagačkoj ulozi predano i marljivo, znatiželjno i ustrajno podržavamo oporavak i obnavljanje ljudi koji se suočeni s traumom, bolešću, gubitkom. A što se događa kad se nađemo na osobnom putu suočavanja s nesrećom, traumom, bolešću, kakav je naš vlastiti put oporavka, a potom i obnavljanja. Kako osobno prolazimo kroz velike životne izazove, kako se suočavamo s gubitkom? Kažu ljudi – pa ti si psihologinja, pa se znaš nositi s tim. Tri psihologinje, Gordana Kuterovac Jagodić, Anita Lauri Korajlija i Jasminka Sabol Mužinić, tri žene koje su, svaka ponaosob, na svoj jedinstven način tijekom svojeg života kročile na put oporavka i obnavljanja imat će priliku odgovoriti i na pitanje: Pomaže li u takvim situacijama 'biti psihologinja'? Iz prve ruke saznat ćemo o autentičnim iskustvima oporavka i obnavljanja iz perspektive:

- snaga koje su doprinijele suočavanju sa situacijom
- načina koji su potaknuli motivaciju za oporavak nakon nesreće, traume, bolesti, gubitka
- spremnosti za promjenu navika i propitivanje dosadašnjih životnih rutina
- učenja koje su na putu oporavka i obnavljanja bile spremne prigrliti i/ili su im se opirale
- faktora koji su povećavali upornost, disciplinu, dobru volju i radost
- važnosti podrške iz okoline- od najuže obitelji do profesionalne zajednice

Ovim razgovorom namjeravamo dati doprinos još jednom pogledu u glavnu temu ovogodišnje Konferencije, otvarajući i kroz vrlo osobne primjere oporavka i obnavljanja prostor dijeljenja znanja i iskustava. Vjerujemo kako je takav poziv u novi stupanj slobode u progovaranju o autentičnom iskustvu uokvirenom profesionalnim znanjima i iskustvima itekako dobrodošla kolegijalna podrška, a i mogući poticaj svim kolegicama i kolegama koji se u svojem životu susreću ili će se susresti s vlastitim oporavkom i obnavljanjem.

Ključne riječi: trauma, oporavak, obnavljanje, otpornost

RAZGOVOR S POVODOM – KAD BOLEST POSTANE SAVEZNICA NA PUTU PREMA ZDRAVLJU

Jasminka Jelčić, Iva Žegura

Meridijana IT, Zagreb

✉ jj@meridijana.hr

Kolegu Josipa Lopižića u našim profesionalnim krugovima nije potrebno posebno predstavljati. Uz desetljeća iskustva na poslovima kliničkog psihologa u Općoj bolnici u Dubrovniku pridodao je Josip ustrajni strukovni aktivistički put tijekom kojeg se okušao u različitim poslovima vođenja na različitim razinama strukovnih organizacija (Društvo psihologa Dubrovnik, Hrvatsko psihološko Društvo, Hrvatska psihološka komora, EFPA). Iako sve navedene komponente dosadašnjeg profesionalnog puta kolege Lopižića nude obilje tema za razgovor, ovog puta ćemo razgovarati o jednoj sasvim drukčijoj temi - kroz razgovor ćemo odmotati klupko Josipovog ovogodišnjeg vrlo aktualnog iskustva. Josip će s nama darežljivo podijeliti svoja učenja i uvide stečene u suočavanju s izazovnom zdravstvenom situacijom, operacijom i rehabilitacijom koje su tome uslijedile. Ovaj razgovor bit će prilika za progovoriti iz prve ruke o mnogim temama koje susrećemo u svojem profesionalnom radu pomažući, savjetujući, educirajući, istražujući i/ili oblikujući programe i aktivnosti, ali i jednako tako bivajući pacijenti, klijenti, supružnici, roditelji, kolege, prijatelji, susjedi. Ovim razgovorom doprinosimo i glavnoj temi konferencije koja ove godine potiče na otključavanje potencijala, a razgovor je pripremljen u okviru ciklusa *MEDU NAMA*.

Ključne riječi: bolest, rehabilitacija, oporavak, osobno iskustvo, profesionalno iskustvo

KAKO SVOJIM STRUČNIM RADOM DOPRINOSIMO OČUVANJU I OSNAŽIVANJU ZDRAVLJA I DOBROBITI DJECE I MLADIH?

Jasminka Jelčić

Meridijana IT, Zagreb

✉ jj@meridijana.hr

Nakon prošlogodišnje konferencije u okviru koje smo u on-line formatu kroz ciklus *MEDU NAMA* otvorili dijalog o različitim pitanjima koja su relevantna kako za svakog od nas profesionalno i /ili osobno, za psihologiju kao struku, a i za hrvatsko društvo u cjelini, za ovogodišnju Konferenciju ponovno predlažemo razgovor iz ciklusa *MEDU NAMA* na temu koja je u ovako zahtjevnim i neizvjesnim vremenima izuzetno važna. U području očuvanja i osnaživanja zdravlja i dobrobiti djece i mladih radi značajan broj naših kolegica i kolega. U javnom sustavu (vrtići, škole, fakulteti, zdravstvene ustanove, centri za socijalnu skrb, domovi za djecu i mlade), u organizacijama civilnog društva i u privatnoj praksi odvijaju se mnogobrojne stručne i istraživačke aktivnosti, edukativni programi, projekti u kojima naše kolegice i kolege stječu iznimno vrijedne uvide i o nekim sustavnim pitanjima i temama koja prelaze granice konkretnog rada kojim se u tom trenutku bave. Konferenciju koja u svojem naslovu nosi pojam otključavanja potencijala i razvoja otpornosti pojedinca i zajednice vidimo pravom prilikom za razgovor koji može otvoriti priliku za zajedničko razmišljanje o dodatnim mogućnostima povećanja koherencije i koordinacije strukovnog djelovanja u području očuvanja i osnaživanja zdravlja i dobrobiti djece i mladih. U razgovor planiramo pozvati kolegice i kolege koji su raznoliki po svojim radnim ulogama, poziciji i iskustvima u pojedinim sustavima- stručnjakinje i stručnjake iz organizacija civilnog društva, kolegice i kolege koji rade u sustavu odgoja i obrazovanja, kao kolegice i kolege iz sustava zdravstva, socijalne skrbi i privatne prakse. Cilj nam je kreirati priliku za dijalog, ponuditi okvir za intimni susret različitih strukovnih iskustava, mišljenja i stavova s punim poštovanjem prema međusobnim različitostima, a vjerujemo kako takve prilike mogu osnažiti spremnost za još uigranije djelovanje struke u široj društvenoj zajednici. U ovoj fazi pripreme dogovorena je dostupnost nekih od planiranih sugovornica i sugovornika, a po prijemu povratne informacije od Programskog odbora formirat ćemo finalnu listu, pri čemu imamo povjerenje kako su u ovoj formi najvažnija pitanja o kojima ćemo razgovarati, a dostupne i voljne kolegice i kolege će zasigurno doprinijeti kvaliteti razgovora.

Ključne riječi: koordinacija, strukovno djelovanje, psihičko zdravlje, dobrobit, djeca i mladi

SUBOTNJE JUTRO U DRUŠTVU S POEZIJOM

Jasminka Jelčić (voditeljica)

Meridijana IT, Zagreb

✉ jj@meridijana.hr

Ovogodišnja Konferencija prilika je za susret s poetskim stvaralaštvom u kojoj su mnoge naše kolegice i kolege vrlo talentirane i produktivne, iako je u širem krugu naše profesionalne zajednice takvo stvaralaštvo kolegica i kolega još uvijek prilično nepoznato i nedostupno. Poštujući vlastitu strast prema poetskom stvaralaštvu, poštovanje prema toj vrsti kreativnog izraza i želju za kreiranje prostora u kojem ćemo se sresti u kazivanju poezije i razgovoru o poeziji, pozivam Vas u finalu konferencije na subotnje druženje za gozbu duši i poticaj umu.

Ključne riječi: poezija, stvaralaštvo, kreativni potencijali

OSTALE AKTIVNOSTI (STRUČNI DOMJENAK, IZLOŽBA, IGRA...)

1. **Psiholozi u zdravstvu – pogled u budućnost** 255
Ivana Rede
2. **Što psiholog treba znati za rad s LGBTIQ+ osobama?** 256
Iva Žegura
3. **Vesna i Kamea: Pineli & psihologija** 257
Kamea Jaman, Vesna Ivasović
4. **Igra: Tuhelj – bajka na dlanu** 258
Nada Kegalj, Elvira Vučković

PSIHOLOZI U ZDRAVSTVU – POGLED U BUDUĆNOST

Ivana Rede

Klinički bolnički centar Rijeka, Rijeka

✉ ivanarede@gmail.com

Domjenak nudi kontekst za razgovor o specifičnosti rada psihologa u zdravstvenom sustavu, raznolikosti poslova i izazovima s kojima se nosimo, kao i za promišljanje o unaprjeđenju kvalitete naše suradnje. Iza nas je nekoliko teških godina-pandemija, potresi, rat na kontinentu, osobna doživljavanja, organizacijske promjene. Traumatizirani pacijenti, djelatnici u *burn-out*-u, osjećaj nemoći, i više snage i entuzijazma nego što smo mislili da imamo. Pandemija više nije pod svjetlom medija, no ona je i dalje naša svakodnevica pa tek sad možemo početi nazirati dugoročne posljedice, kod naših pacijenata, suradnika i nas samih. Unatoč optimističnih očekivanja da će globalna zdravstvena kriza potaknuti potrebu za kooperacijom, nenasilnim načinima rješavanja konflikata i jačanjem empatije, prečesto svjedočimo narušenim odnosima i manjku suosjećanja. Kakvo je naše mjesto u zdravstvu? Kakva su očekivanja na nas, a kakva su naša očekivanja od sustava i od sebe samih? Što sve činimo i što bismo trebali, što još možemo? Kakvi su nam resursi i kako komuniciramo o percipiranoj vlastitoj ulozi unutar sustava zdravstva? Kako unaprijediti komunikacijske puteve između psihologa u sličnim, a opet različitim radnim sredinama? Stručni domjenak pružit će nam priliku da se bolje upoznamo i započnemo konverzaciju o svemu onome što smatramo važnim za naš posao, ulogu i trenutne mogućnosti.

Ključne riječi: zdravstveni sustav, različitost, suradnja

ŠTO PSIHOLOG TREBA ZNATI ZA RAD S LGBTIQ+ OSOBAMA?

Iva Žegura

Klinika za psihijatriju Vrapče, Zagreb

✉ iva.zegura@gmail.com

Klinički domjenak prikazat će bitne odrednice afirmativnog pristupa u radu s LGBTIQ+ osobama. Sudionici i sudionice će se kroz različite primjere potaknuti na diskusiju kako bi razvili i povećali razinu kompetencija za rad sa ženama lezbijkama, gej muškarcima, biseksualnim osobama, transrodnim osobama i ostalim koji i koje se identificiraju da pripadaju rodno i seksualno različitim skupinama. Postoji cijeli spektar različitih seksualnih i rodni identiteta te njihovim izražavanja. Ovdje pripadaju osobe koje se identificiraju kao lezbijke, gejevi, biseksualne, trans, aseksualne, aromantične, u celibatu, poliamorične, nemonogamne, kao svingeri, oni i one koji pripadaju BDSM i kink kulturi i praksama; postoje oni koji su na spektru trans i rodni identiteta kao što su trans žene, trans muškarci, nebinarne rodne osobe, kros dreseri, genderqueer osobe, androgine osobe, interspolne osobe i one osobe koje žive s varijacijama povezanim sa spolnim razvojem. Sve ove osobe, uključujući i heteroseksualnu i cisrodnu većinsku populaciju čine klijente i klijentice psiholozima koji i sami mogu pripadati različitim manjinskim skupinama, pa tako i seksualnim i rodni manjinama. Iz ovoga razloga važno je poznavati etička načela, transferna i kontratransferna pitanja koja se mogu pojaviti u terapijskom procesu kod različitim kombinacijama seksualnih i rodni identiteta terapeuta i klijenta, pitanja razotkrivanja seksualnih i rodni identiteta, pitanja višestrukih manjinskih identiteta, specifičnosti povezanih s pojedinom životnom dobi, te s mentalnim zdravljem LGBTIQ+ osoba. Stoga, pitanja seksualnosti, seksualnih i rodni identiteta postaje sve važnije u okviru kompetencija stručnjaka i stručnjakinja u području mentalnog zdravlja te samim time i psihologa.

Ključne riječi: LGBTIQ+, kompetencije, seksualne orijentacije, rodni identiteti

VESNA I KAMEA: PINELI & PSIHOLOGIJA

Kamea Jaman¹, Vesna Ivasović²

¹ IT Pineli & psihologija d.o.o., ² Agencija za odgoj i obrazovanje, Zagreb

✉ *kamea.jaman@gmail.com; Vesna.Ivasovic@azoo.hr*

Upoznajući Vesnu otkrila sam da Vesna i ja imamo istu ljubav prema likovnom umjetničkom izražavanju. Moja je ljubav tada bila potisnuta i neizražena, a njena je već prštala bojama Hvara i Mediterana. Jednog dana Vesna me pozvala da slikamo zajedno. U našoj zajedničkoj likovnoj grupi dobila sam puno podrške i dozvola koje su mi trebale i bile ohrabrenje da nastavim slikati. Otkrila sam da je proces slikanja važan kao i rezultat (slika) koji na kraju nastaje. Važno je ono što slika izražava i sadržava, njena emocionalna i komunikativna, a nikako ne samo njena estetska vrijednost. Moje i Vesnine slike čekaju vas zajedno na izložbi da ih upoznate. U njih smo prenijele svoj unutarnji svijet u vanjski. Kroz njih smo granice između unutarnjeg i vanjskog doživljaja izbrisale i dopustile si da kroz spontano izražavanje energije u sadašnjem trenutku, bez prethodne namjere ili cilja suočimo sebe sa sobom, izrazimo vlastite osjećaje, izrazimo vlastitu kreativnost, opustimo se i prikupimo energiju za dalje. Uživajte u odabranim slikama naše male izložbe, bar koliko smo i mi uživale slikajući ih.

Ključne riječi: kreativnost, slikanje, ekspresija, izložba

IGRA: TUHELJ – BAJKA NA DLANU

Nada Kegalj¹, Elvira Vučković²

¹ OŠ Podmurvice, Rijeka; ² OŠ Privlaka, Privlaka i OŠ „Petar Zoranić“, Nin

✉ nadakegalj@yahoo.com; elvira.vuckovic@skole.hr

U posljednje dvije godine naučili smo koristiti i živjeti u digitalnom i virtualnom svijetu. Zadatak nam je, u postpandemijskom razdoblju, vratiti se igri, učenju i životu u realnom svijetu, učeći, družeći se, zabavljajući se. Iskoristimo digitalizaciju za povratak u stvarnost. Digitalizacija nam omogućava korištenje brojnih digitalnih alata uz pomoć kojih se može osuvremeniti nastava uvođenjem elemenata zabave i igre. Dobra iskustva i znanja sa Erasmus mobilnosti potrebno je podijeliti s kolegama. Igrifikacija ili *gamifikacija* (engl. *gamification*) je riječ koja dolazi iz svijeta informacijskih tehnologija, igara i *online* igara. Glavna svrha je zainteresirati korisnika na određenu ciljnu aktivnost, povećati motivaciju, tjelesnu aktivnost, entuzijazam, učiti, zabaviti se. Igra se može primijeniti i pri organizaciji *team buildinga* te koristiti za jačanje grupe i suradnje. Primjenjiva je s odraslima i s djecom. Najjednostavniji način igrifikacije poučavanja jest pretvaranje zadataka u probleme. To se čini tako da se zadatku doda priča s kojom se korisnik može identificirati jer ima veze sa stvarnim životom i vještinama koje su njemu samome potrebne. No to samo po sebi nije dovoljno. Probleme treba tako dizajnirati da korisnika dovode u situacije u kojima mora razmišljati, samostalno donositi odluke, surađivati s drugima, posebice ako problem nadrasta njegove mogućnosti. *Gamifikacija* se definira kao korištenje elemenata oblikovanja igre u neigrajućem kontekstu, tj. izvan konteksta u kojem se igra obično provodi (npr. društveno okruženje, natjecanje, računalne igre i sl.). Obuhvaća primjenu metafora igre „u zadacima realnog života kako bi se utjecalo na ponašanje, pojačala motivacija i povećala angažiranost osobe. U ovoj igri, izvan predavaonice, sudionici će se upoznati s ljepotama Zagorja i Tuheljskim toplicama (Bajkom na dlanu), muzejima, termalnim izvorima, stazama za šetnju, štruktalama i naravno popevkama te organizacijom Godišnje konferencije hrvatskih psihologa. Naučimo otključati potencijale igrom i tako jačati otpornost pojedinaca i društva.

Ključne riječi: igrifikacija, *gemifikacija*, igra, igrač, Tuhelj

SASTANCI

1. **Sastanak Sekcije za psihologiju obitelji, braka i partnerstva** 261
Andreja Brajša-Žganec
2. **Sastanak Sekcije za psihologiju seksualnosti i psihologiju roda** 262
Jasminka Jelčić
3. **Kako stručno povezati školske psihologe putem Sekcije i županijskih vijeća** 263
Melaniya Slaviček
4. **Sastanak Sekcije za vojnu psihologiju** 264
Ida Šintić Verem
5. **Godišnji sastanak Sekcije za psihologiju rada i organizacijsku psihologiju** 265
Dijana Zver
6. **Sastanak Sekcije za kliničku psihologiju sa stručnim predavanjem: „Što klinički psiholozi trebaju znati u radu s osobama koje imaju onkološku dijagnozu?“** 266
Iva Žegura, Ljiljana Vukota, Maja Erceg Tušek
7. **Sastanak Sekcije za ljudska prava i psihologiju** 267
Iva Žegura
8. **Klinička neuropsihologija: gdje smo sada? Prijedlog za osnivanje sekcije za kliničku neuropsihologiju** 268
Slavka Galić

SASTANAK SEKCIJE ZA PSIHLOGIJU OBITELJI, BRAKA I PARTNERSTVA

Andreja Brajša-Žganec

Institut društvenih znanosti „Ivo Pilar“, Zagreb

✉ andreja.brajsa.zganec@pilar.hr

Na ovogodišnjoj konferenciji će se održati redoviti sastanak članova Sekcije za psihologiju obitelji, braka i partnerstva. Raspravljat će se o vrlo aktualnim temama vezanim za današnju suvremenu obitelj, partnerske odnose i brak u kontekstu poboljšavanja kvalitete života članova obitelji, kvalitete partnerskih odnosa i zadovoljstva životom. Izazovi koji se postavljaju pred psihologe u području kvalitete života obitelji, braka i partnerstva iz dana u dan sve su veći, raznolikiji i stalno drugačiji, stoga kao struka morama jedni drugima pomagati u cilju postizanja najviših standarda. Prikazat će se rad Sekcije za psihologiju obitelji, braka i partnerstva u protekloj godini, ostvareni i premašeni planovi. Sastanak članova sekcije posebna je i prilika za druženje i prikaz trenutnih aktivnosti pojedinih članova Sekcije, stoga pozivamo sve članove i zainteresirane za teme obitelj, brak, partnerstvo da dođu i izmjene svoja iskustva sa nama i međusobno. Prezentirat ćemo o planovima za rad sekcije u sljedećoj godini. Razmijeniti će se ideje i iskustva o tome koji su prioriteti za djelovanje u sljedećoj godini, koje su teme najaktualnije te kako poboljšati rad Sekcije za psihologiju obitelji, braka i partnerstva. Na kraju, pozivaju se kolegice i kolege, članice i članovi Sekcije za psihologiju obitelji, braka i partnerstva Hrvatskog psihološkog društva te ostali zainteresirani sudionici konferencije na sastanak ove stručne Sekcije.

Ključne riječi: rad Sekcije za psihologiju obitelji, braka i partnerstva, ostvareno, planovi za budućnost

SASTANAK SEKCIJE ZA PSIHOLOGIJU SEKSUALNOSTI I PSIHOLOGIJU RODA

Jasminka Jelčić

Članstvo Sekcije za psihologiju seksualnosti i psihologiju roda

✉ jj@meridijana.hr

Godišnja Konferencija HPD je tradicionalno mjesto za organiziranje susreta članstva sekcije, a jednako tako je i prilika za priključivanje novih kolegica i kolega zainteresiranih za teme iz područja djelovanja Sekcije. Središnja tema ovog sastanka je pregled djelovanja članstva Sekcije u razdoblju pandemije. Osvrtom i uvidom u dosadašnje djelovanje namjera nam je potaknuti i isplanirati utemeljeno buduće djelovanje.

Ključne riječi: susret, retrospektiva proteklog razdoblja, plan za budućnost

KAKO STRUČNO POVEZATI ŠKOLSKE PSIHologe PUTEM SEKCIJE I ŽUPANIJSKIH VIJEĆA

Melanija Slaviček

Hrvatsko psihološko društvo, Zagreb

✉ msslavicek@yahoo.com

Sekcija za školsku psihologiju podupire rad psihologa od samog zapošljavanja u školama te podupire njihov rad, najviše kroz edukacije i razmjenu stručnih iskustava, ali i povezivanjem s kolegama iz suradnih područja psihologije. Većim zapošljavanjem školskih psihologa, ukazuje se potreba i za njihovim većim područnim povezivanjem. Tako su, na poticaj pročelnice Sekcije za školsku psihologiju, a u dogovoru s ravnateljem Agencije za odgoj i obrazovanje, 2006. godine osnovana Županijska stručna vijeća (ŽSV) psihologa. Dotad su psiholozi bili u zajedničkim stručnim vijećima s pedagozima. Sekcija je za HPK pripremila Standarde rada školskih psihologa te tražila mišljenje Pravobraniteljice za djecu o tome trebaju li školski psiholozi za rad s učenicima (testiranja, savjetovanja, projekti, istraživanja) prethodnu suglasnost njihovih roditelja. Gdje je nastao problem između Sekcije i ŽSV i kako ga riješiti? Problem je nastao kad je HPK za sudjelovanje u radu ŽSV počela davati bodove za stručno usavršavanje, a članstvo u HPK je obvezno, dok u HPD nije, pa u tome Sekcija školskih psihologa školskih psihologa HPK-a više nije nužna. No, Sekcija je nastavila okupljati veliki broj psihologa, preko stotinu, i to iz cijele Hrvatske, jer su osim psihologa iz Zagreba i okolnih županija, koje je vodila pročelnica Sekcije, i svi drugi mogli sudjelovati u prezentiranju aktualnih tema (predavanja, radionice, tribine, istraživanja) od strane najboljih stručnjaka u struci i izvan nje. Ta se veza Sekcije i ŽSV izgubila dolaskom novih voditelja ŽSV. Pročelnica Sekcije je u dogovoru s višom savjetnicom Agencije za odgoj i obrazovanje na prošloj Godišnjoj konferenciji preko Zoom-a organizirala sastanak na koji se odazvalo preko 90 psihologa. Tada su psiholozi istakli dvije skupine problema: nedovoljno tematski i metodološki široka stručna usavršavanja i neriješena strukovna pitanja (u kolektivnom pregovaranju psihologe zastupaju učiteljski sindikati). Kako ih riješiti i tko treba u tome sudjelovati? Sekcija bi mogla organizirati tematske edukacije iz područja bazičnih kompetencija, kao što su savjetovanja i supervizije, ali i iz specifičnih kao što su posebne potrebe (darovitost i teškoće). ŽSV prate školsku godinu kroz primjenu aktualnih propisa i provedbu kurikuluma, te ujednačavanje obrazovnih standarda, u sklopu čega treba žurnije u suradnji s HPK rješavati strukovna pitanja (nejednakost u uvjetima zapošljavanja stručnih suradnika, nejednačenost tjednih zaduženja, nejednako radno vrijeme, nepostojanje bonusa povezanog s radnim stažom, nepostojanje obveze nabavke mjernih instrumenata). Sekcija svakako pruža mogućnost većeg stručnog povezivanja svih školskih psihologa u redovnom funkcioniranju, ali i povezivanje s cijelom strukom suradnjom s drugim sekcijama. Uzimajući u obzir potrebu cjeloživotnog obrazovanja, suradnja Sekcije i ŽSV pruža mogućnost školskim psiholozima da iskoriste mogućnost svog profesionalnog napretka na zaista raznovrstan način, i bila bi šteta to ne ostvariti.

Ključne riječi: Sekcija, Županijsko stručno vijeće, zajedništvo struke

SASTANAK SEKCIJE ZA VOJNU PSIHLOGIJU

Ida Šintiћ Verem

Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, Zagreb

✉ sintic.ida@gmail.com

Prema Pravilniku o osnivanju i načinu rada stručnih sekcija Hrvatskog psihološkog društva, Sekcija za vojnu psihologiju kontinuirano održava sastanke Sekcije sa stručnim predavanjima odnosno u okviru seminara, konferencija i sličnih strukovnih događanja. Cilj ovoga sastanka je iskoristiti priliku, kada je na okupu veći broj vojnih psihologa, drugih psihologa te ostalih zainteresiranih sudionika Godišnje konferencije hrvatskih psihologa, za održavanje sastanka o trenutno aktualnim temama vezanim za rad Sekcije te se dogovoriti oko aktivnosti koje nam uskoro slijede. Teme dnevnog reda ovoga sastanka se odnose na planiranje aktivnosti početkom 2023. godine. U planu je prvo podsjetiti da se tradicionalno u veljači održava *16. Tjedan psihologije* u organizaciji Hrvatskog psihološkog društva i suorganizaciji Hrvatske psihološke komore te potaknuti da se što veći broj članova Sekcije uključi u tu aktivnost. Tjedan psihologije se tradicionalno održava od 2008. godine u cilju predstavljanja i približavanja psihološke struke javnosti kroz predavanja, tribine, radionice i sl. na teme koje su aktualne u njihovoj zajednici. Pod drugom točkom će se dogovoriti termin i teme održavanja sljedećeg sastanka Sekcije s predavanjima.

Ključne riječi: stručna sekcija HPD-a, vojna psihologija, Tjedan psihologije

GODIŠNJI SASTANAK SEKCIJE ZA PSIHOLOGIJU RADA I ORGANIZACIJSKU PSIHOLOGIJU

Dijana Zver

Sekcija za psihologiju rada i organizacijsku psihologiju Hrvatskog psihološkog društva

✉ dijana.zver@gmail.com

Na 29. godišnjoj konferenciji hrvatskih psihologa održat ćemo godišnji sastanak Sekcije za psihologiju rada i organizacijsku psihologiju Hrvatskog psihološkog društva. Cilj godišnjeg sastanka je okupiti sve aktualne i buduće članove naše Sekcije (sudionike konferencije) s ciljem upoznavanja, povezivanja i razmjene ideja. Godišnji sastanak bit će koncipiran na način da se svi sudionici međusobno upoznaju i podijele iskustva rada u području organizacijske psihologije: izazove, fokus i područje rada, promjene u trendovima, ulogu psihologa u organizaciji itd. Članovi čelništva Sekcije predstaviti će osnovne podatke o Sekciji (broj članova, područja rada članova, kanale komunikacije s članovima i sl.), kao i rad Sekcije u 2022. godini. Sudionici sastanka imat će priliku dati prijedloge za rad Sekcije u 2023. godini, kao i prijedloge za vlastitu aktivnost.

Ključne riječi: sekcija, organizacijska psihologija, godišnji sastanak

SASTANAK SEKCIJE ZA KLINIČKU PSIHOLOGIJU SA STRUČNIM PREDAVANJEM: „ŠTO KLINIČKI PSIHOLOZI TREBAJU ZNATI U RADU S OSOBAMA KOJE IMAJU ONKOLOŠKU DIJAGNOZU?“

Iva Žegura¹, Ljiljana Vukota², Maja Erceg Tušek²

¹ Klinika za psihijatriju Vrapče, Zagreb; ² Udruga „Sve za nju“, Zagreb

✉ iva.zegura@gmail.com; ljiljana@svezanju.hr, maja@svezanju.hr

Sastanak Sekcije za kliničku psihologiju donijet će stručno predavanje kolegica Ljiljane Vukote i Maje Erceg Tušek iz udruge *SVE za NJU* o potrebnim znanjima psihologa za rad s onkološkim pacijentima. Psihoonkologija se bavi psihološkim, društvenim, bihevioralnim i etičkim aspektima karcinoma. Ova subspecijalnost bavi se dvjema glavnim psihološkim dimenzijama karcinoma: psihološkim odgovorima pacijenata na dijagnozu karcinoma u svim stadijima bolesti i reakcijama njihovih obitelji i skrbnika te psihološkim, bihevioralnim i društvenim čimbenicima koji mogu utjecati na proces bolesti. Psihoonkologija je područje multidisciplinarnog interesa i ima dodira s glavnim specijalnostima u onkologiji: kliničkim disciplinama (kirurgija, medicina, pedijatrija, radioterapija), epidemiologijom, imunologijom, endokrinologijom, biologijom, patologijom, bioetikom, palijativnom skrbi, rehabilitacijskom medicinom, kliničkim ispitivanja i istraživanjima, donošenjem odluka, kao i psihijatrijom i psihologijom. Nakon stručnog predavanja pročelnica sekcije informirat će nazočne o radu te o potrebi reizbora vodstva sekcije.

Ključne riječi: edukacija, karcinom, multidisciplinarni pristup, psihoonkologija, savjetovanje

SASTANAK SEKCIJE ZA LJUDSKA PRAVA I PSIHOLOGIJU

Iva Žegura

Klinika za psihijatriju Vrapče, Zagreb

✉ iva.zegura@gmail.com

Na sastanku Sekcije za ljudska prava i psihologiju predstaviti će se plan i program rada sekcije. Fokus sastanka bit će objavljivanje Priručnika „Psihologija u zaštiti i promociji ljudskih prava i društvene pravednosti“. Pozivamo sve zainteresirane za temu uloge psihologije u zaštiti i promociji ljudskih prava da posjete sastanak i pridonese ponovnom pokretanju rada Sekcije za ljudska prava i psihologiju. Sastanak će moderirati Barbara Kalebić Maglica, Josip Lopižić i Iva Žegura.

Ključne riječi: ljudska prava, priručnik, psihologija, sastanak

KLINIČKA NEUROPSIHOLOGIJA: GDJE SMO SADA? PRIJEDLOG ZA OSNIVANJE SEKCIJE ZA KLINIČKU NEUROPSIHOLOGIJU

Slavka Galić

Sveučilište u Slavonskom Brodu, Odjel društveno-humanističkih znanosti,
Slavonski Brod

✉ slavka.galic@po.t-com.hr

Klinička neuropsihologija je disciplina koja se bavi dijagnostikom, rehabilitacijom i istraživanjem ponašajnih promjena nakon disfunkcije/ oštećenja mozga, a u novije vrijeme potreba za uslugama ove vrste sve više raste. Potrebno je naglasiti da se broj djece s neurorazvojnim poremećajima zadnjih desetljeća povećava, pa samim time i potreba za neuropsihologijskom procjenom i rehabilitacijom u ranim godinama života. Mnoga djeca školske dobi dolaze stručnjacima za mentalno zdravlje radi emocionalnih teškoća, iza kojih se razmjerno često mogu naći različiti specifični deficiti koji onemogućavaju dijete da adekvatno odgovori na zahtjeve okoline i samim time stvaraju pogodno tlo za razvoj emocionalnih teškoća. Znatno se mijenja i pristup osobama s neurokognitivnim poremećajima od pasivnog prepuštanja progresiji poremećaja prema pokušajima rehabilitacije i psihofarmakološkog tretmana kako bi se, ako se već ne može zaustaviti, barem usporio tijek bolesti i što je moguće duže održala kvaliteta života. Oštećenja kognitivnih i izvršnih funkcija nakon nakon različitih bolesti i ozljeda mozga često onemogućuju osobu da nastavi s uobičajenim aktivnostima. U turbulentnim vremenima u kojima živimo sve je veći broj ljudi koji među postCOVID-19 simptomima navodi pritužbe na kognitivne teškoće, najčešće teškoće s koncentracijom, pamćenjem i izvršnim funkcijama. Osim toga, treba imati na umu da je tijekom dijagnostičkog procesa za mnoge osobe koje se žale na različite emocionalne teškoće potrebno isključiti organsku cerebralnu disfunkciju, odnosno strukturalno oštećenje mozga. U razvijenom svijetu postoje studijski programi, uobičajeno na poslijediplomskoj razini, koji obrazuju kliničke neuropsihologe. Iako se u području kliničke neuropsihologije koriste brojni testovi preuzeti iz kliničke psihologije, u svijetu je razvijen čitav niz instrumenata specifično za neuropsihologijsku procjenu. Različiti programi za rehabilitaciju dostupni su stručnjacima, a i bolesnicima. I u našoj je zemlji napravljeno dosta koraka u pozitivnom smjeru od dana kada je Jelena Turdiu napravila onaj revolucionarni i osnovala prvi laboratorij za neuropsihologiju. Međutim, ti koraci su uglavnom usmjereni na dijagnostiku, a neuropsihologijska rehabilitacija, ono što i jest najvažnija svrha rada kliničkih neuropsihologa, i dalje je teren po kojem se vrlo rijetko krećemo. Postoji nekoliko razloga zbog kojih mislim da je Sekcija za kliničku neuropsihologiju potrebna. Smatram da Sekcija treba biti motor pokretač za organizaciju kontinuirane edukacije iz neuropsihologije (a ne sporadične kao do sada) najprije kroz radionice i treninge, a na kraju i kroz specijalistički studij. Poticanje prijevoda i standardizacija (ili razvoja) neuropsihologijskih testova te programa za neuropsihologijsku rehabilitaciju svakako je jedna od važnih zadaća. Napokon, razmjena iskustava među kolegama može poslužiti kao dragocjen alat za učenje.

Glavne riječi: organska cerebralna disfunkcija, neuropsihologijska rehabilitacija, Sekcija za kliničku neuropsihologiju

KAZALO AUTORA, ČLANOVA PROGRAMSKOG I ORGANIZACIJSKOG ODBORA

A

ALBERT Isabelle, 11, 12, 13, 14
ALEGIĆ Anita, 192, 211
AMBROSI-RANDIĆ Neala, 2, 31, 33, 36
ANDERSSON Susann, 172
ANDREIS Lea, 206
ANDRIĆ Katarina, 216
ARUNDEL Rita, 172

B

BABAROVIĆ Toni, 40
BACINGER KLOBUČARIĆ Berta, 147
BAČANI Dijana, 105
BADURINA SERTIĆ Đulijana, 64, 201
BAJAC Bruna, 174
BAKRAN Žarko, 209
BALAŽ Barbara, 49, 50
BARAĆ Martina, 92
BARE Ana, 148
BASARA Latinka, 228
BATCHELOR Elaine, 172
BEDIĆ Sonja, 149
BENAKOVIĆ Ksenija, 234
BERGQVIST Jessica, 172
BEZJAK Borna, 111
BIŠĆAN ANDRAŠI Davorka, 149
BIŠĆEVIĆ Janja, 161
BLAŽEVIĆ Domagoj, 112
BLAŽIĆ Martina, 215
BLAŽINIĆ-PAPIŠTA Tamara, 2
BODROŽIĆ SELAK Matea, 150
BOGADI Marija, 215
BOGDAN Andreja, 228
BOGDANIĆ Ana, 222
BOSNAR Edita, 241
BOŠKOVIĆ Gordana, 151
BOŽO Tihana, 185
BRAJKOVIĆ Lovorka, 165, 210
BRAJKOVIĆ Sanja, 235
BRAJŠA-ŽGANEC Andreja, 2, 39, 40,
41, 261
BREKALO Maja, 95
BRITVIĆ Fedra Dolores, 152

BRKLJAČIĆ Tihana, 40, 41
BROWN Theresa, 42
BUČEVIĆ Danijela, 153
BULJAN BABIĆ Ivana, 180
BULJAN GUDELJ Lara, 189, 216
BUPIĆ Jelena, 190
BURIĆ Irena, 2, 47, 49, 50
BUTKOVIĆ Ana, 49

C

CAR Marko, 154
CHAMBERS Kate, 172
CRNKOVIĆ Bianka, 152
CRNKOVIĆ Marija, 55, 56, 57, 59, 60,
215, 219
CUPEC ŠULC Arsen, 217
CVETKOVIĆ-LAY Jasna, 82, 241

Č

ČAVUŽIĆ Brankica, 2, 191
ČERINA Bruno, 76
ČUČEK Ratko, 155
ČUPIĆ Mislav, 228

Ć

ĆORIĆ Omer, 238
ĆORIĆ ŠPOLJAR Renata, 57, 58, 59, 60
ĆOSIĆ Antonia, 247, 249
ĆOSIĆ PREGRAD Ivana, 237

D

DE LEO Diego, 118, 119
DEKANIĆ ARBANAS Gracia, 93
DELAČ HRUPELJ Jadranka, 225
DELAČ MARKOVIĆ Sara, 110
DESPOT LUČANIN Jasminka, 2, 32, 35,
222, 243
DIVIZIĆ Kate Tia, 56
DOMITROVIĆ ŠMIDA Andrea, 167
DUBROJA Ivan, 209
DURMAN MARIJANOVIĆ Zorica, 172,
215
DUVNJAK Lucija, 192, 211

- DŽ
DŽIDA Marija, 40, 41
- E
ERCEG Inja, 207
ERCEG Tena, 216
ERCEG TUŠEK Maja, 222, 266
- F
FABIJANIĆ Petar, 231
FENTON Julia, 172
FERIĆ-ŽIVALJIĆ Stela, 129
FERRER MARTÍNEZ BERNA Ana, 172
FILIPOVIĆ Franjo, 72, 73, 74, 75, 76, 77
FORTUNA Ali, 172
FRANC Renata, 15, 16, 17
FRANJIĆ-NAĐ Bernardica, 63, 64, 67, 201
- G
GAČAL Hana, 138, 140
GALIĆ Slavka, 221, 268
GALIĆ Zvonimir, 226
GERNHARDT Dalibor, 133
GLAVINA Eleonora, 105
GLAVINA JELAŠ Ivana, 71, 72, 73, 201
GLIGORA Hrvoje, 247, 248
GOLEŠ Ana, 156
GOMBOC Vanja, 118, 119, 120
GRADAC Uma, 217
GRŠETIĆ Josip, 111
GRUBIĆ Marina, 220
GRUBOR Patrik, 189
GULIN Marina, 157
GUSTAVSSON Anna-Lena, 172
- H
HAJNC Lidija, 221
HANSSON Martina, 172
HARTLEY Evelyn, 172
HATVALIĆ CAPURSO Maja, 232
HEAVENS Sarah, 172
HELMERSON Karin, 172
HERNANDEZ GARCIA Fulgencio, 172
HEŠTERA Hrvoje, 133
- HORVAT SUBAŠIĆ Nikolina, 226
HORVATIĆ Jasminka, 193, 194, 197
HUDE Vesna, 219
HUIĆ Aleksandra, 50
- I
IVAKOVIĆ Fanika, 158
IVASOVIĆ Vesna, 87, 217, 220, 257
- J
JAKOPEC Ana, 159
JAKŠIĆ Krešimir, 49
JAMAN Kamea, 2, 81, 85, 217, 257
JEIĆ VUKADINOVIĆ Minja, 101
JELČIĆ Jasminka, 218, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 262
JELIĆ Katarina, 160, 182, 210
JOKA Svetislav, 228
JOKIĆ Boris, 18, 19, 20, 51, 220
JOKIĆ-BEGIĆ Nataša, 2, 94, 218, 220, 242
JOSIPOVIĆ Dragan, 215
JOVIĆ Slobodan, 225
JURIĆ VUKELIĆ Dunja, 165, 193, 194, 197
- K
KALEBIĆ MAGLICA Barbara, 161
KALITERNA LIPOVČAN Ljiljana, 40
KAMENEČKI Gordana, 2, 162, 222, 224
KANDIJAŠ PLEJIĆ Maja, 163
KARAVANIĆ Marina, 172
KARIN Jakov, 133
KARLOVIĆ Ruža, 73
KEGALJ Nada, 86, 228, 258
KERESTEŠ Gordana, 21, 22, 23, 223
KERESTEŠ Mirna, 220
KLJAJIĆ Milana, 126
KNEŽEVIĆ Dora, 175
KNJIŽEK Danijela, 65, 66
KOMADINA Tamara, 73
KOPILAŠ Vanja, 160
KORAĆ Dora, 160
KOS Sabina, 131
KOSEC Tanja, 156
KOSTELIĆ-MARTIĆ Andreja, 164, 231

KOSTOVIĆ SRZENTIĆ Mirna, 195
 KOTRLA TOPIĆ Marina, 150
 KOVAČ Igor, 233
 KOVAČ Snježana, 220, 224, 228
 KOVAČIĆ Suzana, 83, 217
 KOVAČIĆ TOMAC Marcela, 134
 KRANJČEV Mislav, 243
 KROHNE Nina, 118, 119, 120
 KRULJAC Igor, 74, 75, 76, 77
 KUĆAR Maja, 41
 KUKEC Julija, 196
 KULKO Ivana, 233
 KUNŠTEK Marijana, 2, 162
 KUPREŠAK Sebastijan, 134
 KURIĆ Marjana, 130
 KUŠEVIĆ Zorana, 165, 193, 194, 197
 KUTEROVAC JAGODIĆ Gordana, 2, 8,
 169, 219, 243
 KVARTUČ Petra, 232

L

LAURI KORAJLIJA Anita, 220, 228
 LAVRIĆ Meta, 118, 119, 120
 LIMOV Stanka, 132
 LIVAJIĆ PEZER Višnja, 131
 LONČARIĆ Darko, 234
 LOPIŽIĆ Josip, 2, 216, 221, 222
 LOTAR RIHTARIĆ Martina, 166
 LÖW Ajana, 166
 LUBART Todd, 24, 25, 26, 234
 LUČANIN Damir, 32, 35, 222
 LUKIĆEVIĆ Ivana, 102

Lj

LJUBIČIĆ Marija, 42

M

MACUKA Ivana, 33, 96
 MADUNIĆ Asja, 126
 MAGLICA Toni, 138, 139, 140, 141
 MALNAR Petra, 198
 MAMULA Maja, 167
 MANDARIĆ Mario, 130
 MANDIĆ Katarina, 128
 MARGETIĆ LUKIĆ Nataša, 236
 MARINOVIĆ Ana, 179
 MARKOTIĆ Marija, 104

MARTINAC DORČIĆ Tamara, 120
 MARTINČEVIĆ Marina, 33
 MARTÍNEZ BERNA Ruth, 172
 MARTINOVIĆ Marija, 154
 MARUŠIĆ Iris, 48, 235
 MASNJAK KALČIĆ Mia, 168
 MATEC-MAMUZIĆ Ines, 72
 MATEŠIĆ Biserka, 243
 MATEŠIĆ Krunoslav, 221
 MATIĆ ŠKORIĆ Ana, 175
 MAUROVIĆ Boris, 169
 MAVAR Mladen, 199
 MEDANIĆ Ivica, 199
 MEĐUGORAC Vanja, 170
 MERKAŠ Marina, 150
 MIHETEC Sanja, 101
 MIHIĆ Josipa, 138, 139, 140, 141
 MIKUŠ Ljiljana, 2, 171, 221
 MILANKOVIĆ BELAS Renata, 101
 MILETIĆ Irena, 2
 MILOŠ Iva Sofija, 158, 181
 MIRČETA MIKULIĆ Marina, 65, 66
 MISTRIĆ Jasna, 130
 MODIĆ STANKE Koraljka, 102, 200
 MODRIĆ Luka, 193, 194
 MOHORIĆ Tamara, 161
 MUNTHER Camilla, 172
 MURRAY Jane, 172
 MUSLIĆ Ljiljana, 173

N

NAKIĆ RADOŠ Sandra, 2, 91, 95
 NEKIĆ Marina, 33, 36
 NIKČEVIĆ-MILKOVIĆ Anela, 174
 NIKOLIĆ IVANIŠEVIĆ Matilda, 42
 NOGOLICA Ana Marija, 2
 NOVAK Miranda, 138, 139, 140, 141
 NOVKOVIĆ Ivana, 112

O

OLUJIĆ TOMAZIN Marina, 175
 OMBLA Jelena, 42
 OPALIN Ivana, 202
 OREHOVEC Jadranka, 176
 OREŠKOVIĆ Tatjana, 241
 OSMAK FRANJIĆ Davorka, 223, 227
 OŽANIĆ JUKIĆ Martina, 236

P

PAČELAT Jurica, 72, 201
 PALČEVSKI Goran, 156
 PARMAČ KOVAČIĆ Maja, 49
 PAŠTUVAN Vita, 120
 PAVIĆ Paulina, 177
 PAVLIN-BERNARDIĆ Nina, 217
 PAYERL-PAL Marina, 147
 PEĆNIK Ninoslava, 99, 100, 103, 104
 PENEZIĆ Zvezdan, 49
 PERIĆ PAVIŠIĆ Katarina, 150
 PERKOVIĆ Lada, 222
 PETRAK Olivera, 202, 203
 PETRANOVIĆ Ana, 204
 PETROVIĆ Jelena, 133
 PODLOGAR Tina, 118, 119, 120
 POLJAK Ivona, 222
 POPOVIĆ Antea, 226
 POSAVEC Valentina, 2, 223
 POŠTUVAN Vita, 118, 119
 PRANJIĆ Ivan, 74, 75, 76, 77
 PREKODRAVAC Tanja, 185
 PRSKALO Iva, 65
 PTIČEK PERKOVIĆ Jelena, 105
 PUHOVSKI Sena, 223, 237
 PUKLJAK-IRIČANIN Zrinka, 205, 222
 PULJIZ VIDOVIĆ Sanda, 43, 219
 PURETA Tanja, 2, 109, 113, 224, 225

R

RADMAN Morana, 203, 205, 208
 RADOŠ Maria, 178
 RAJHVAJN BULAT Linda, 227
 RANOGAJEC BENAKOVIĆ Ksenija, 84
 REBIĆ Andrea, 2, 191, 216
 REDE Ivana, 255
 RISTIĆ DEDIĆ Zrinka, 51, 227
 ROVIŠ Darko, 138, 139, 140, 141
 ROŽMAN Josipa, 149
 RUDOLFI Neliya, 2
 RUKAVINA Melita, 179
 RUKAVINA Tina, 242
 RUŽIĆ Valentina, 243
 RUŽOJČIĆ Mitja, 2, 158, 185, 226

S

SCHUSTER Snježana, 203

SEDINIĆ Dijana, 128
 SEDLAŠEK Eva, 119
 SELAK BAGARIĆ Ella, 228
 SERHATLIĆ Alen, 226
 SILIĆ MATASIĆ Berislava, 227
 SLAVIČEK Melanija, 263
 SLIŠKOVIĆ Ana, 42
 SMOJVER-AŽIĆ Sanja, 2, 34, 117, 120,
 121
 SMRKE Lucija, 129
 SRŠEN Matea, 65
 STANIĆ Luka, 180
 STANKO Ivana, 206
 STASNY BROSIG Iva, 227
 STEWART Lisa, 42
 STIPČEVIĆ Elizabeta, 130
 STOKANOVIĆ Tanja, 207
 STRNAD JERBIĆ Silva, 219
 STURNELA Paola, 181
 SUŠANJ Zoran, 159, 221, 225
 SVILAR BLAŽINIĆ Dubravka, 2, 238

Š

ŠAJATOVIĆ Maja, 159
 ŠIMIĆ Nataša, 33
 ŠIMIĆ ŠAŠIĆ Slavica, 174
 ŠIMUNIĆ Ana, 42
 ŠIMUNOVIĆ Mara, 50
 ŠINTIĆ VEREM Ida, 125, 134, 264
 ŠIPEK Gabriela, 182
 ŠKARIĆ-JURIĆ Tatjana, 35
 ŠKRLEC Nikolina, 57, 58, 59, 60, 215
 ŠOLJIĆ Marta, 127
 ŠOŠTARIĆ Matea, 94
 ŠPIČEK Martina, 103
 ŠTEFANEC Antonia, 243
 ŠUĆUROVIĆ Sandra, 189
 ŠULC Melita, 217
 ŠUTIĆ Lucija, 138, 141

T

TADIĆ Ana, 132
 TADIĆ Tea, 128
 TADIĆ VUJIČIĆ Maja, 41
 TAKŠIĆ Iva, 208
 TOKIĆ Andrea, 42
 TOKIĆ MILAKOVIĆ Ana, 100
 TRBUS Marina, 227

TRŠINSKI Dubravko, 209
TUCAK JUNAKOVIĆ Ivana, 33, 36
TUĐA-DRUŽINEC Ljerka, 2, 191, 223

U

UČKAR MARUŠIĆ Annabelle, 183
UVODIĆ-DJURIĆ Diana, 147

V

VALIĆ Marina, 198
VARGA Vanesa, 150
VELKI Tena, 184, 244
VLAŠIĆ Tian, 217
VRAČIĆ Ivan, 127
VRANIĆ Andrea, 33
VRDOLJAK Gabrijela, 2, 137, 138, 139,
140, 141
VRSELJA Ivana, 166
VUČENOVIĆ Dario, 182, 206, 210, 221
VUČICA Martina, 241

VUČKOVIĆ Elvira, 86, 234, 258
VUKOTA Ljiljana, 222, 266

Z

ZADRAVEC ŠEDIVY Nuša, 118, 119,
120, 121
ZEC Lorena, 223
ZOMBORI Dejvid, 228
ZVER Dijana, 185, 265

Ž

ŽEGURA Iva, 218, 224, 247, 250, 256,
266, 267
ŽIĆ GRGAT Blanka, 219
ŽIVČIĆ-BEĆIREVIĆ Ivanka, 120
ŽIŽEK Tatjana, 186
ŽULEC Ana, 150
ŽUNIĆ Jelena, 192, 211
ŽUTIĆ Maja, 95

Pregledni program 29. godišnje konferencije hrvatskih psihologa (Tuheljske Toplice, 9. - 12. 11. 2022.)

SRUJEDA, 9. 11. 2022.	
VRIJEME	PREDVORJE HOTELA INVIGO 1 + 2 + 3 INFINITY BAR
16:00-20:00	Registracija sudionika
17:00-18:30	Svečano otvaranje konferencije
18:30-18:45	Kratka stanika
18:45-19:45	Plenarno predavanje: Boris Jokić "Povratak u budućnost - odrastanje i život djece i mladih u (post)pandemijskom vremenu" (Predsjedava: Kuterovac Jagodić)
20:00-22:00	Domjenak dobrodošlice
ČETVRTAK, 10. 11. 2022.	
VRIJEME	INVIGO 1 + 2 INVIGO 3 VILINA 1 VILINA 2 VILINA 3 DVORAC - PLAVI SALON
8:00	Registracija sudionika (predvorje hotela) i postavljanje postera
8:30-10:00	Okrugli stol: Manipulacija djetetom (Posavec) Simpozij: Profesionalna dobrobit učitelja (Burić) Seksija: Djeca i mladi (Predsjedava: Brajša-Žganec)
10:00-10:30	PAUZA ZA KAVU
10:30-12:00	Okrugli stol: Zaštita psih. zdravlja u školi (Lauri Korajlija) Simpozij: Obitelj i dječja dobrobit (Brajša-Žganec) Radionica: Fleksibilnost u radu (Ožanić Lukić, Lukić)
12:00-13:00	(Invigo 1 + 2) Plenarno predavanje: Todd Lubart "Identifying and Unlocking Creative Potential in Educational Contexts"
13:00-14:00	PAUZA ZA RUČAK
14:00-15:30	Okrugli stol: HR i Big Quit (Ružojić) Simpozij: Pozitivni razvoj (Vrdoljak) Radionica: Training soc. emoc. kompetencija (Manušić, Brajković)
	Među nama: Radosi i starosti i starenja (Ambrosio-Randić)
	Simpozij: Loneliness (Smojver-Ažić)
	Simpozij: Važnost otpornosti u kliničkom radu (Crnković)
	Radionica: Prikaz testa EPoC (Lubart, Lončarić, Benaković Ranogajac, Vučković)

ČETVRTAK, 10. 11. 2022. (nastavak)

PAUZA ZA KAVU

(Invigo 1 + 2) Plenarno predavanje: Renata Franc: "Mladi i društvo: potencijali i rizici"						
VRUEME	INVIGO 1 + 2	INVIGO 3	VILINA 1	VILINA 2	VILINA 3	DVORAC - PLAVI SALON
17:30-18:30	Okrugli stol: Otpornost stručnjaka (Crnković)	Okrugli stol: Prava djece i različitost (Jeličić)	Sekcija: Psihologija rada (Predsjedava: Pureta)	Predstavljanje knjiga i PD instrumenata (Naklada Slap)	Sekcija: Psihologija u zajednici (Predsjedava: Svilar Blažinić)	Radionica: Kako utišati misli? (Hatvaljić Capurso, Kvartuć)
18:30-19:00		Sastanak: Sekcija za psihologiju seksualnosti i roda (Jeličić)				
18:30-19:30	Izložba: Pineli i psihologija (Jaman, Ivasović)					

PETAK, 11. 11. 2022.

PAUZA ZA KAVU							
VRUEME	INVIGO 1 + 2	INVIGO 3	VILINA 1	VILINA 2	VILINA 3	DVORAC - PLAVI SALON	DVORAC-PROLJETNI SALON
8:00	Registracija sudionika (predvorje hotela)						
8:30-10:00	Sekcija: Klinička psihologija (Predsjedava: Jokić Begić)	Simpozij: 29. Vojnopsihologijski simpozij "Želimir Pavlina" (Šintić Verem) 1. dio	Sekcija: (Predškolska psihologija (Predsjedava: Jaman)	Sekcija: Psihologija obrazovanja (Predsjedava: Burić)	Među nama: Festival psihologije i medija (Gligora i Jeličić)	Okrugli stol: Zakon o psihološkoj djelatnosti (Zombori)	
10:00-10:30							
10:30-12:00	Okrugli stol: Škole u kojima smo dobro (Trbus)	Simpozij: 29. Vojnopsihologijski simpozij "Želimir Pavlina" (Šintić Verem) 2. dio	Simpozij: Mentalno zdravlje trudnica i roditelja (Nakić Radoš)	Simpozij: Programi za kreativnost i darovitost (Jaman)	Sekcija: Psihologija starenja (Predsjedava: Despot Lučanić)	Stručni domjenak: Rad psihologa s LGBTQ+ osobama (Žegura)	
12:00-13:00	(Invigo 1 + 2) Plenarno predavanje: Isabelle Albert: "Resilience And Well-Being of Older People in Times of Crisis and Beyond"						
13:00-14:00	PAUZA ZA KAVU						
RUČAK							

PETAK, 11. 11. 2022. (nastavak)							
VRIEME	INVIGO 1 + 2	INVIGO 3	VILINA 1	VILINA 2	VILINA 3	DVORAC - PLAVI SALON	DVORAC - PROLETNI SALON
14:00-15:30	Okrugli stol: Put darovitih kroz školstvo (Iaman)	Simpozij: Tajne uma policijskog pregovarača (Glavina Jelaš)	Simpozij: Organizacijski psiholozi u otključavanju potencijala (Pureta)	Radionica: Prevencija sagorijevanja (Svilar Blažinić, Čorić)	Među nama: Stručni rad i osnaživanje djece i mladih (Jelčić)	Sastanak: Sekcija za kliničku psihologiju i predavanje Psihoonkologija (Žegura, Vukota, Erceg)	14:30-15:30 Igra Tuhej - Bajka na dlanu
15:30-16:00	PAUZA ZA KAVU						
16:00-17:00	(Invigo 1 + 2) Plenarno predavanje: Gordana Keresteš: "(Ne)optornost djece i mladih u vrijeme krize"						
17:00-18:30	Okrugli stol: Zdravstvena psih. kao čimbenik otpornosti (D. Lučanin)	Okrugli stol: Stručni nadzor psihologa (Kuterovac Jagodić, Puljiž Vidović)	Okrugli stol: Psiholozi poduzetnici (Pureta)	Predstavljanja knjiga i studijskog programa (Cvetković-Lay, Velki i Jokić-Begić)	Simpozij: 8. simpozij penološke psihologije (Franjić Nad)	Simpozij: Programi "Rastimo zajedno" (Pecnik)	
18:30-19:30	Poster sekcija (autori se mole da budu uz svoje postere u ovom terminu)						
od 21:00	Konferencijska večera						

SUBOTA, 12. 11. 2022.							
VRIEME	INVIGO 1	INVIGO 2	INVIGO 3	VILINA 1	VILINA 2	VILINA 3	
8:30-10:00	Okrugli stol: Suradnja županijskih DP (Erceg)	Radionica: Mama zašto...? (Puhovski, Čosić Pregrad)	Okrugli stol: Vježbeništvo i EuroPsy kompetencije (Pureta)	Radionica: Spiralna dinamika (Kulko, Kovač)	Radionica: VR u kognitivnoj terapiji (Fabijanić, Martić Kostelić)	Subotnje jutro u društvu s posezjom (Jelčić) - od 9:00	
10:00-10:30	PAUZA ZA KAVU						
10:30-12:00	Okrugli stol: 70 g. HPD-a (Lopižić)	Sastanak: Sekcija za školsku psihologiju (Slaviček)	Sastanak: Osmivanje Sekcije za neuropsihologiju (S. Galić)	Sastanak: Sekcija rad/organizacijska (Zver)	Sastanak: Sekcija za obitelji, brak i partnerstvo (Brajša-Žganec)	Sastanak: Sekcija za ljudska prava i psihologiju (Žegura)	
12:00-12:30	Zatvaranje konferencije						